

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1950

ANDRA KAMMAREN

Nr 15

29 april—5 maj.

Debatter m. m.

Sid.

Tisdagen den 2 maj.

Svar på fråga av herr Staxäng ang. förhandlingar med norska myndigheter i anledning av uppkommen tvist rörande fiskeområden för de svenska räkfiskarena	10
Svar på interpellationer av:	
Herr Nilson i Spånstad ang. avsättningsmöjligheterna för svenskodlad tobak	11
Herr Hansson i Skediga ang. avdrag vid taxering till inkomst av jordbruk av anskaffningskostnaderna för nyuppsättning av maskiner	14
Herr Hellbacken ang. utredning om sänkning av nöjesskatten i syfte att bereda ekonomiskt stöd åt allmänna samlingslokaler och åt produktionen av svensk film	16

Onsdagen den 3 maj fm.

Motion om åtgärder för en tillfredsställande rekrytering av befattningshavare i övre Norrland	18
Motion ang. förenkling och effektivisering av statsförvaltningens arbete	19
Motion om viss omläggning av det offentliga utredningsväsendet	21
Motion ang. förbättrad ungdomsvård	22
Motion om utredning av frågor i samband med den statliga självriskens vid skador såväl direkt som å tredje man	38
Åtgärder i syfte att nedbringa rökskadorna från industrier m. m.	40
Motion om successivt avvecklande av den statliga priskontrollen	44
Utredning rörande storleken och verkningarna av det inkomstbortfall, som genom upphörande av sociala förmåner och ökade skatter inträder vid inkomsthöjning i olika intervaller m. m. . .	46

	Sid.
Omhändertagande av vissa sjuka flyktingar m. m.	57
Framställningar om pension eller understöd m. m.:	
Tillgodoräknande för pension av viss anställning för Fritz Johan Talsjö	59
Tilläggs pension för Henrik Johan Saxo Kleberg.....	61
Understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda per- soner m. fl. jämte motionsvis gjord framställning om förhöjd familjepension i visst fall:	
Förhöjd familjepension för Marianne Odelberg-Johnsson	65
Motioner angående utredning om dyrortssystemets avskaffande m. m.	66
Motioner om vissa ändringar i gällande lönereglementen för det statliga och statsunderstödda undervisningsväsendet	84

Onsdagen den 3 maj em.

Prisutjämningsavgift m. m.	86
Anslag till Folkbrörelsernas sparkampanj m. m.	91
Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningars medlemmar till politiska partier	110

Fredagen den 5 maj.

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningars medlemmar till politiska partier (Forts.)	134
Anslag till vissa statliga lånefonder	209
Försäljning av Sunderbyns försöksgård	212
Bidrag till Jordbrukarungdomens förbund	212

Samtliga avgjorda ärenden.

Onsdagen den 3 maj fm.

<i>Andra kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 24, ang. rekryteringen av befattningshavare i övre Norrland.....</i>	18
— nr 29, ang. förenkling och effektivisering av statsförvaltningen	19
— nr 30, ang. omläggning av det offentliga utredningsväsendet..	21
— nr 31, ang. förbättrad ungdomsvård	22
— nr 32, ang. statliga självriskan vid skador direkt och å tredje man	38
— nr 33, ang. rökskadorna från industrier m. m.	40
— nr 34, ang. skyddsåtgärder mot koloxidförgiftning, m. m.	44
— nr 35, ang. avvecklande av priskontrollen	44
— nr 36, ang. de socialpolitiska förmånernas inverkan på enskilda inkomsttagares ekonomi	46
— nr 37, ang. ändring av giltighetstiden för returbiljetter å pri- vata busslinjer	57

	Sid.
<i>Utrikesutskottets</i> utlåtande nr 5, ang. anslutning till överenskomsten om Europarådets privilegier och immunitet.....	57
-- nr 6, ang. ändrad lydelse av lagen om särskilda förmåner för vissa internationella organisationer.....	57
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 81, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II (justitiedepartementet).....	57
— nr 82, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II (inrikesdepartementet)	57
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 83, ang. hjälpverksamhet för utlandsvenskar och flyktingar	57
— nr 84, ang. omhändertagande av sjuka flyktingar m. m.	57
— nr 85, ang. anslag till byggnadsarbeten vid statens bakteriologiska laboratorium, m. m.	58
— nr 86, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II (kommunikationsdepartementet)	58
— nr 87, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II (statens allmänna fastighetsfond)	58
— nr 88, ang. anslag till bombsäker oljelagringsanläggning	58
— nr 89, ang. avtal med Stockholms stad om stadsplan för del av Ladugårdsgärdet m. m.	58
— nr 90, ang. investeringar i statens järnvägars fond	58
— nr 91, ang. statsförvärv av Östergötlands smalspåriga järnvägar m. m.	58
— nr 92, ang. pension åt vissa personer m. m.	58
— nr 93, ang. understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer m. m.	65
— nr 94, ang. anslag för hålkortsbearbetning av statistiskt material m. m.	65
— nr 95, ang. avstående av allmänna arvsfondens rätt till arv m. m.	65
— nr 96, ang. anslag till lokaler för civildepartementet	65
— nr 97, ang. ändringar i statens allmänna avlöningsreglemente m. m.	65
— nr 98, ang. dyrortssystemets avskaffande m. m.	66
— nr 99, ang. ändringar i lönereglementen för det statliga och statsunderstödda undervisningsväsendet	84
— nr 100, ang. förbättrad pension till anställda vid järnvägar på Gotland	85
— nr 101, ang. köp av fastighet i Buenos Aires.....	85
— nr 102, ang. beredskapsstat för försvarsväsendet.....	85
— nr 103, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II (försvarsdepartementet)	85
— nr 104, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II (handelsdepartementet)	85
— nr 105, ang. anslag till ytterligare utgifter för säkerhetsanstalter för sjöfarten	85
— nr 106, ang. anslag å kapitalbudgeten för ecklesiastikdepartementet	85
— nr 107, ang. tilläggsanslag för tioårsregister till Sveriges offentliga biblioteks accessionskatalog.....	85

	Sid.
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 108, ang. anslag till flyg- och navalmedicinsk forskning	85
— nr 113, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II (finansdepartementet)	86
— nr 109, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II (ecklesiastikdepartementet)	85
— nr 110, ang. anslag till tandläkarhögskolan i Malmö	85
— nr 111, ang. överenskommelse med Finland ang. betalning av vissa svenska krediter	85
— nr 112, ang. överenskommelse med Norge ang. återbetalning av år 1944 lämnad svensk statskredit	86
— nr 114, ang. livränta till Bertil Söltoft	86
— nr 115, ang. ersättning till Karl Wilhelm Karlsson m. fl.	86
— nr 116, ang. ersättning åt statsanställda för värdefulla förslag i rationaliseringsfrågor	86

Onsdagen den 3 maj em.

<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 42, ang. prisutjämningsavgift m. m.	86
— nr 43, ang. rätt för Konungen att förordna om uttagande av antidumping- och utjämningsstullar	91
— nr 44, ang. reglering av sockernäringen i riket m. m.	91
— nr 45, ang. godkännande av avtal med Finland för undvikande av dubbelbeskattning å kvarlåtenskap	91
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 9, ang. pension åt Per August Karlsson	91
— nr 10, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning om anslag för Folkrörelsernas sparkampanj under budgetåret 1949/50	91
— nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition ang. anslag till Folkrörelsernas sparkampanj för budgetåret 1950/51 m. m.	91
— nr 12, ang. fortsatt giltighet av valutalagen	110
— nr 13, ang. fortsatt giltighet av lagen ang. rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv	110
— nr 14, ang. fortsatt tillämpning av lagen med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning m. m.	110
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 20, ang. anslag ur kyrkofonden för avlönande av präster m. m.	110

Fredagen den 5 maj.

<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 21, angående förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningars medlemmar till politiska partier	134
— nr 22, angående stadsdomares tjänstgöring vid det statliga domstolsväsendet	209
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 32, angående ändrad lydelse av lagen om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus	209
— nr 33, angående likformig eller rättvis behandling av bostadsökande	209

	Sid.
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 12, angående ändring i lagen om delning av jord å landet, m. m.	209
— nr 13, angående översyn av bestämmelserna om vägförening i lagen om enskilda vägar.....	209
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 15, angående anslag till vissa statliga lånefonder	209
— nr 16, angående försäljning av vissa kronan tillhöriga fastigheter	212
— nr 17, angående bidrag till Jordbrukarungdomens förbund ..	212
— nr 18, angående upplåtelse till skogsvårdsgård från kronoparken Asa	214
— nr 19, angående ändringar i personalförteckningen för domänverket	214
— nr 20, angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II (nionde huvudtiteln)	214
<i>Andra kammarens allmänna beredningsutskotts</i> utlåtande nr 38, angående landsbygdens trafikförsörjning genom omnibusföretag..	214

Lördagen den 29 april.

Kl. 2 em.

På grund av förfall för sekreteraren tjänstgjorde undertecknad, jämlikt herr talmannens förordnande, vid protokollet.

§ 1.

Justerades protokollet för den 22 innevarande april.

§ 2.

Föredrogs den på kammarens bord liggande motionen nr 602 av herr *Hedlund* i Rådomb. fl.; och hänvisades motionen, såvitt angick grunder för utbetalande av statsbidrag till kommuner och i förekommande fall till lands-ting, till statsutskottet och i övrigt till bevillningsutskottet.

§ 3.

Föredrogs den av herr *Kyling* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet angående extra ordinarie och vikarierande folkhögskollärares semesterrätt.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 4.

Föredrogs den av herr *Staxäng* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet angående förbud mot utförsel av skattefria tobaksvaror.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 5.

Föredrogs den av herr *Dahlgren* vid kammarens nästföregående samman-

träde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet angående skyldighet för förare av motorfordon att ställa sitt fordon till förfogande för vissa sjuktransporter, m. m.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 6.

Föredrogs den av herr *Dickson* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående ändring av nuvarande praxis i fråga om överlåtelse i vissa fall av med statsmedel tertiärbelånade flerfamiljshus.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 7.

Föredrogs den av herr *Fagerholm* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet Andersson angående tillämpningen i vissa fall av byggnadsregleringslagen.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 8.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 119, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsverkets övertagande av staden Noras förpliktelser gentemot borgmästaren Erik Åke Edvardsson, vilkens befattning kommer

att indragas vid upphörande av rådhusrätten i samma stad;

nr 120, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till åtgärder för dövhetens bekämpande;

nr 121, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till kostnader för inventering av typskogar;

nr 137, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag;

nr 138, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1950/51 m. m.; och

nr 139, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till vissa kostnader för statens gruvegendom;

från första lagutskottet:

nr 133, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om rätt för utländsk försäkringsanstalt att driva försäkringsrörelse bär i riket; och

nr 134, i anledning av väckt motion angående straff för fartygsbefälhavare, som visat oförstånd eller varit försumlig i tjänsten;

från andra lagutskottet:

nr 128, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av utlänningslagen den 15 juni 1945 (nr 315);

nr 129, i anledning av väckta motioner angående viss ändring av lagen om avgifter till välfärdsanordningar för sjöfolk i hamn;

nr 135, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av prisregleringslagen den 30 juni 1947 (nr 303); och

nr 136, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 och 3 §§ lagen den 14 juni 1929 (nr 131) om försäkring för vissa yrkessjukdomar; samt

från riksdagens kansli:

nr 130, angående levnadsbetingelserna inom Arjeplogs kommun; och

nr 131, angående utsträckning av giltighetstiden för studiebiljetter å statens järnvägar.

§ 9.

Justerades protokollsutdrag.

§ 10.

Anmälades, att till herr talmannen under sammanträdet avlämnats följande motioner, nämligen

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 241, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m. motionerna:

nr 603 och 604 av herr *Persson* i Landafors *m. fl.*;

nr 605 av herrar *Svensson* i Ljungkile och *Ståhl*; och

nr 606 av herr *Hjalmarson m. fl.*; samt

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 224, med förslag till lag om ändring i värnpliktslagen m. m. motionerna:

nr 607 av herr *Wedén m. fl.*; och
nr 608 av herrar *Ståhl* och *Wedén*.

Dessa motioner bordlades.

§ 11.

Till bordläggning anmälades:

utrikesutskottets utlåtanden:

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av Sveriges anslutning till den allmänna överenskommelsen rörande Europarådets privilegier och immunitet; och

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 10 juli 1947 (nr 511) om särskilda förmåner för vissa internationella organisationer;

statsutskottets utlåtanden:

nr 81, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1949/50, i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1949/50, i vad propositionen avser inrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss hjälpverksamhet för utlandssvenskar och flyktingar;

nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omhändertagande av vissa sjuka flyktingar m. m.;

nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till vissa om- och tillbyggnadsarbeten vid statens bakteriologiska laboratorium, m. m.;

nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1949/50, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 87, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1949/50, i vad propositionen avser staten för statens allmänna fastighetsfond;

nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till anordnande av en bombsäker oljelagringsanläggning;

nr 89, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avtal mellan kronan och Stockholms stad om genomförande av stadsplan för viss del av stadsdelen Ladugårdsgården i Stockholm m. m.;

nr 90, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa investeringar i statens järnvägars fond;

nr 91, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsförvärv av Östergötlands smalspåriga järnvägar m. m.;

nr 92, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pension åt vissa i statens tjänst anställda personer m. fl. jämte motionsvis gjorda framställningar om pension eller understöd m. m.;

nr 93, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer m. fl. jämte motionsvis gjord framställning om förhöjd familjepension i visst fall;

nr 94, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till kostnader för hålkortsbearbetning av visst statistiskt material m. m.;

nr 95, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående i visst fall av allmänna arvsfondens rätt till arv m. m.;

nr 96, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till utrustning och inredning av lokaler för civildepartementet;

nr 97, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i statens allmänna avlöningsreglemente m. m.;

nr 98, i anledning av väckta motioner angående utredning om dyrortssystemets avskaffande samt principerna för och konsekvenserna av gällande dyrortsgruppering;

nr 99, i anledning av väckta motioner om vissa ändringar i gällande löne-reglementen för det statliga och statsunderstödda undervisningsväsendet;

nr 100, i anledning av väckta motioner om förbättrade pensionsförmåner till personer, som varit anställda vid vissa järnvägar på Gotland;

nr 101, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp av fastighet för beskickningen i Buenos Aires;

nr 102, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående beredskapsstat för försvarsväsendet för budgetåret 1950/51;

nr 103, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1949/50, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 104, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1949/50, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde;

nr 105, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till ytterligare utgifter för säkerhetsanstalter för sjöfarten;

nr 106, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1950/51, i vad avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 107, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tilläggsanslag för utgivande av ett tioårsregister till Sveriges offentliga biblioteks accessionskatalog;

nr 108, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till flyg- och navalmedicinsk forskning;

nr 109, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1949/50, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 110, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till tandläkarhögskolan i Malmö;

nr 111, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige och Finland träffad överenskommelse angående betalning

av vissa till Finland lämnade svenska krediter;

nr 112, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige och Norge träffad överenskommelse angående återbetalning av viss under år 1944 lämnad svensk statskredit till Norge;

nr 113, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1949/50, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde;

nr 114, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående livränta till Bertil Söltoft;

nr 115, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till Karl Wilhelm Karlsson m. fl. i anledning av yrkessjukdom; och

nr 116, i anledning av väckta motioner angående ersättning åt anställda i statens verk och inrättningar för värdefulla förslag i rationaliseringsfrågor;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående prisutjämningsavgift m. m., jämte i ämnet väckta motioner;

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående rätt för Konungen att förordna om uttagande av antidumping- och utjämningsstullar, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av sockernäringen i riket m. m.; och

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal mellan Sverige och Finland för undvikande av dubbelbeskattning beträffande skatter å kvarlåtenskap;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 9, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning om pension åt förre eldaren och gårdskarlen vid riksbankens avdelningskontor i Nyköping Per August Karlsson;

nr 10, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning i fråga om anslagsmedel för Folkrörelsernas sparkampanj under budgetåret 1949/50;

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till Folk-rörelsernas sparkampanj för budgetåret 1950/51 m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av valutalagen den 22 juni 1939 (nr 350);

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 3 juni 1949 (nr 314) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv; och

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 3 juni 1949 (nr 315) med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelut-givning m. m.;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 20, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag ur kyrkofonden för avlönande av präster m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 21, i anledning av väckta motio-ner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningars medlemmar till politiska partier; och

nr 22, i anledning av väckt motion angående statsdomares tjänstgöring vid det statliga domstolsväsendet;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 14 § 1 mom. la-gen den 20 december 1940 (nr 1044) om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus; och

nr 33, i anledning av väckta motio-ner om åtgärder för åstadkommande

av en likformig och rättvis behandling av bostadssökande;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet, m. m.; och

nr 13, i anledning av väckt motion angående översyn av bestämmelserna om vägförening i 1939 års lag om en-skilda vägar;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 15, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till vissa statliga lånefonder för budget-året 1950/51 m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 16, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronan tillhöriga fastigheter;

nr 17, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till Jordbrukarungdomens förbund jämte i ämnet väckta motioner;

nr 18, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av viss mark från kronoparken Asa i Asa socken, Kronobergs län, till skogs-vårdsgård;

nr 19, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa änd-ringar i personalförteckningen för do-mänverket; och

nr 20, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1949/50, såvitt angår ni-onde huvudtiteln; samt

andra kammarens allmänna bered-ningsutskotts utlåtande nr 38, över mo-tion angående landsbygdens trafikför-sörjning genom omnibusföretag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-efter kl. 2.05 em.

In fidem

Per Bergsten.

Tisdagen den 2 maj.

Kl. 4 em.

§ 1.

Justerades protokollet för den 25 nästlidna april.

§ 2.

Svar på fråga angående förhandlingar med norska myndigheter i anledning av uppkommen tvist rörande fiskeområden för de svenska räkfiskarena.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**, som yttrade: Herr talman! Herr Staxäng har frågat mig, om jag har för avsikt att i anledning av uppkommen tvist rörande fiskeområden för de svenska räkfiskarena upptaga förhandlingar med vederbörande norska myndigheter.

I anledning av denna fråga och i pressen förekommande uppgifter om vidtagen ändring i de norska föreskrifterna om territorialvattnet vid Oslofjorden har beskickningen i Oslo anmodats efterhöra, vad som kan ligga bakom uppgifterna. Beskickningen har i skrivelse den 18 april hänvisat till följande officiella meddelande från norska utrikesdepartementet:

»Det norska fiskeområdet har inte utvidgats, och det har inte heller varit fråga om att ändra gränserna för Norges territorialvatten, och självfallet har Norge inte ockuperat något av det område, som tillerkänts Sverige genom skiljedomen 1909 i den s. k. Grisebådsaken. Vad som inträffat är, att efter kriget svenska räkfiskare fiskat delvis på norskt område i Oslofjorden, och de norska myndigheterna ha därför anordnat en mera effektiv bevakning därstädes.»

Sedermåra ha emellertid närmare upplysningar i saken inkommit från

fiskeristyrelsen. Jag har på grundvalen av dessa meddelanden anmodat beskickningen i Oslo att göra ytterligare förfrågningar i norska utrikesdepartementet.

Just nu har jag mottagit en ny rapport från Oslobeskickningen, som innehåller i huvudsak ett upprepande av det tidigare meddelandet. Tillika har en utförligare redogörelse från norsk sida bebidrats. På detta stadium befinner sig ärendet för närvarande.

Härpå anförde

Herr **STAXÄNG**: Herr talman! Jag ber att till hans excellens utrikesministern få uttala mitt tack för att han i dag svarat på min fråga. Anledningen till att jag framställde densamma var den mycket upprörda stämning, som hade inträtt bland Nord-Bohusläns fiskare och som hade sin upprinnelse i den kungörelse, som utgått ifrån norska myndigheter den 17 februari i år angående nya gränser för Oslos militärzon. Av ifrågavarande kungörelse framgår, att gränsområdet för Oslos försvar så avsevärt utflyttats, att de vatten, där de svenska räkfiskarena ha sina bästa fångstplatser, komma att helt bli norskt vattenterritorium. En av förtroendemännen inom fiskets organisationer på västkusten hade under hand vid vissa förhandlingar som man haft med norska fiskare fått höra uttalanden, som gävo vid handen, att fara föreläge för att den nya militärgränsens tillkomst även skulle kunna komma att beröra de svenska fiskarens fiskerätt på dessa platser. Visserligen ha de norska myndigheterna inte talat om något annat än den rent militära gränsen, men Oslofjordens fiskelag hävdar bestämt att den norska vattengränsen går fyra sjömil utanför gränsen för krigshamnområdet i yttre

Svar på interpellation angående avsättningsmöjligheterna för svenskodlad tobak.

Oslofjorden. Detta skulle alltså innebära att de norska fiskarena på vissa stråk få upp till åtta mils sjögräns.

Så långt tillbaka som räkfiske över huvud taget har bedrivits ha norska och svenska fiskare på de fångstplatser, om vilka diskussionen nu står, fiskat bredvid varandra. Detta fiske har en oerhörd betydelse för våra svenska räkfiskare. Jag kan nämna att fiskarena ifrån Koster och Hogdal, om dessa fångstplatser skulle gå förlorade, skulle drabbas av en förlust på mellan 50 och 75 procent av sina årsfångster. Då jag var av den uppfattningen att det skulle vara mycket olyckligt om den oklarhet, som i detta fall syntes råda, allttjämt skulle få äga bestånd och det skulle bli en kvardröjande diskussion emellan de norska och svenska fiskarena om dessa ting, ansåg jag det nödvändigt, att myndigheterna i respektive länder togo kontakt med varandra i syfte att bringa klarhet i frågan. Detta var också anledningen till att jag riktade min fråga till hans excellens utrikesministern i denna angelägenhet och begärde att han skulle föranstalta om en undersökning av saken.

Sedan jag framställde min fråga har jag sett i tidningspressen — och det framgick ju också av utrikesministerns svar — att man från det norska utrikesdepartementets sida har uttalat, att det norska fiskeområdet icke har utvidgats och att det inte heller varit tal om att på något sätt flytta gränsen för Norges territorialvatten. Jag vill bara notera detta lugnande uttalande, som jag tycker i någon mån kunde dämpa diskussionen. Jag kan dock icke underlåta att i detta sammanhang omnämna en omständighet. Svenska och norska fiskare ha tidigare träffat överenskommelse om att freda detta fiske vissa tider på året. Våra fiskare ha gjort det på det sättet, att de inte bedrivit fiske tre dagar i veckan och till och med hållit upp helt och hållet under ett par månader under vintern och inte alls

fiskat på dessa områden för att inte utfiska vattnen. Men när de svenska fiskarena på nytt ville diskutera dessa frågor med fiskarena på den norska sidan, svarade dessa ganska snävt, att detta är numera en helt intern norsk angelägenhet, då hela området enligt den norska gränskungörelsen utgjorde norskt territorium.

Det är därför nödvändigt att full klarhet vinnes i denna sak. Jag ber att få uttala min tacksamhet för att hans excellens utrikesministern har begärt förklaringar från myndigheterna i Norge, och jag är vidare tacksam för — det vill jag särskilt understryka, då frågan ännu inte tycks vara helt klar — om det kommer en utförlig redogörelse från de norska myndigheterna i saken. Jag vidhåller min vädjan till hans excellens utrikesministern, att han ville följa denna fråga i fortsättningen, så att det inte blir en kvardröjande och bitter diskussion emellan dessa fiskare, som dock förut ha fiskat bredvid varandra på dessa fiskeplatser.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3.

Svar på interpellation angående avsättningsmöjligheterna för svenskodlad tobak.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet SKÖLD, erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! I en med andra kammarens tillstånd framställd interpellation har ledamoten herr Nilsson i Spånstad till statsrådet och chefen för handelsdepartementet riktat följande frågor:

Har herr statsrådet observerat att Tobaksmonopolet intager en hållning gent emot den svenska tobaksodlingen som torde innebära en stark begränsning av odlingens omfattning till förmån för ökad import av råvara till tobaksvaruindustrin?

Kan det förväntas att herr statsrådet

Svar på interpellation angående avsättningsmöjligheterna för svenskodlad tobak.

är villig att medverka till att denna sektor av svenskodlade produkter får behålla den omfattning som den nu har inom tobaksproduktionen?

Då interpellationen ansetts falla inom finansdepartementets verksamhetsområde, har densamma efter särskild överenskommelse överlämnats till mig för besvarande.

Innan jag går in på de av interpellanten framställda frågorna, vill jag något beröra den svenska tobaksodlingens omfattning.

Tobak odlas i vårt land huvudsakligen i Kristianstads län. I mindre omfattning förekomma tobaksodlingar också i Malmöhus län och Hallands län. År 1939 funnos 1 282 odlare, som odlade tobak på en areal av 215 har. Sedan Tobaksmonopolet under krigsåren genom prishöjningar och andra åtgärder sökt stimulera till ökad odling, steg arealen till sitt maximum, 329 har, år 1945. Odlarnas antal ökades endast med ett fåtal. År 1949 hade antalet odlare sjunkit till 874 och den odlade arealen till 250 har, trots att priset på svensk tobak under den senaste tidsperioden fördubblats. Förra året uppgick skörden, som då var av normal storlek, till ca 410 ton, motsvarande omkring 330 ton färdigbehandlad tobak. Under samma år förbrukade Tobaksmonopolet i sin fabrikation cirka 7 200 ton utländsk råttobak, varför hela den svenska tobaksskörden utgjorde ej fullt 5 procent av förbrukningen av utländsk råttobak. Tobaksodlingen i Sverige är alltså av jämförelsevis ringa omfattning.

Under de förhandlingar, som den 20 mars i år vid sammanträde med nämnden för prissättning av årets tobaksskörd påbörjades mellan representanter för Svenska tobaksföreningen och Tobaksmonopolet, meddelades enligt vad jag inhämtat från Tobaksmonopolets sida, att den eldtorkade tobakens areal, som år 1949 omfattade cirka 130 har, från och med innevarande år måste minskas med cirka 50 procent. Övriga

tobakskvaliteter, takmogen och värmetorkad tobak, beröras sålunda inte av den ifrågasatta arealbegränsningen. Tobaksmonopolets ståndpunkt motiverades närmast av en önskan att återställa fredskvaliteten på snuset och förbättra kvaliteten på de prisbilligaste rökto baksmärkena genom en minskad inblandning av eldtorkad svensktobak, vilken är av sämre kvalitet än motsvarande tobakssorter, som till billigare pris kunna inköpas från utlandet. Samtidigt äsyftades en höjning av den svenska tobakens kvalitet genom att den tobaksodlade arealen minskades till sådan storlek, att årligen endast en omgång tobak torkades i varje lada. Vid den av odlarna i allmänhet använda metoden att torka två omgångar tobak i varje lada kan det nämligen sällan undvikas, att den första omgången skördas för tidigt och den andra för sent, vilket menligt inverkar på tobakens kvalitet. Då en del större odlare redan något minskat sin odling, skulle den av Tobaksmonopolet önskade metoden för arealminskning komma att i praktiken innebära en sänkning av arealen för den eldtorkade tobaken med 44 procent, motsvarande 22 procent av hela den år 1949 odlade arealen svensktobak.

I fråga om såväl den av Tobaksmonopolet föreslagna arealminskningen som priset på den tobak, som innevarande år kommer att odlas, ha parterna numera godtagit ett vid de fortsatta förhandlingarna framlagt sammanjämningsförslag, innebärande överenskommelse om minskning av den eldtorkade tobakens areal med 46 procent samt oförändrade priser.

Ur valutasynpunkt spelar den ifrågasatta minskningen av svensktobaksodlingen en mycket ringa roll; leveranserna av eldtorkad svensktobak kunna vid ett genomförande av den av Tobaksmonopolet avsedda arealminskningen beräknas nedgå med cirka 90 ton, motsvarande cirka 70 ton färdigbe-

Svar på interpellation angående avsättningsmöjligheterna för svenskodlad tobak.

handlad råttobak, vilken kvantitet kan importeras för en kostnad av ungefär 250 000 kronor i mjukvaluta. Som jämförelse kan nämnas att Tobaksmonopolet år 1949 importerade råttobak för ett cif-värde av i runt tal 36 milj. kronor. Härtill kommer att Tobaksmonopolet för närvarande har ett lager av eldtorkad svensktobak, som med nuvarande förbrukning beräknas räcka cirka två år. Mot varandra böra därför endast vägas, å ena sidan intresset av att ge konsumenterna en mera normal vara och Tobaksmonopolets önskan att kunna erbjuda konkurrenskraftiga kvaliteter samt, å andra sidan, vissa odlares strävan att bibehålla odlingen i tidigare omfattning. Oavsett vad som i det aktuella fallet kan tala till förmån för den ena eller andra parten, har jag i mitt ställningstagande inte kunnat bortse från Tobaksmonopolets karaktär av affärsrörelse. Det bör som jag ser saken vara Tobaksmonopolet — i likhet med andra statliga affärsföretag — förbehållet att på den allmänna marknaden fritt föra de överläggningar, som följa med en verksamhet, avsedd att drivas efter affärsmässiga principer. Med hänsyn bl. a. härtill finner jag det icke lämpligt att genom något uttalande störa de årligen återkommande förhandlingarna rörande prissättningen på den inhemska tobaken och därmed sammanhängande spørsmål. Det bör alltså vid varje tillfälle ankomma på parterna själva att söka nå en överenskommelse, som på ett rimligt sätt tillgodoser de berättigade krav som från ömse sidor kunna framställas.

Vidare anförde:

Herr NILSON i Spånstad: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet få framföra mitt tack för svaret på min interpellation.

Jag delar den i statsrådets svar framförda meningen, att det här inte är frå-

ga om en odling, som rör ett alltför stort antal odlare. Trots detta vågar jag framhålla, att en odling, som intresserar ungefär ett tusental jordbrukare, inte är alldeles oviktig. I detta sammanhang må det vara tillåtet att uttrycka en stark känsla av förvåning inför monopolets förhandlingsprinciper. Medan statsmakterna själva sedan många år varit angelägna om att förhandla om jordbrukspriserna i god tid, inträffar det i detta fall, att ett statsmonopol kommer alldeles för sent med krav på en beskärning av odlingen till hälften för många odlare. Föga mer än någon månad före det uppdragningen av planter påbörjas kommer ett besked som, om de från monopolets sida redovisade skälen äro riktiga, likaväl kunde lämnats i höstas innan kostnader nedlagts på markberedning m. m. för en ny tobaksskörd.

I det sammanhanget vill jag gärna framhålla, att man från odlarhåll ställer sig en smula förvånad gentemot monopolets synpunkter. De nu anförda synpunkterna ha nämligen vid tidigare förhandlingar icke spelat någon som helst framträdande roll; först vid ett personskifte i avseende på förhandlare från monopolets sida ha dessa synpunkter på en begränsning av odlingen fått till synes större vikt. Som ett exempel härpå må nämnas, att man med monopolets gillande uppförde nya lador för tobaksodlingen i Halland så sent som 1948, lador som ej kunna beräknas bli betalda med mindre än fem års odling under de hittillsvarande betingelserna.

När herr statsrådet framhåller, att det bör vara monopolet förbehållet att fritt föra de förhandlingar, som följa med att företaget drivas efter affärsmässiga principer, må till detta uttalande allenast knytas den reflexionen, att monopolet då också i sina förhandlingar bör beflita sig om hänsyn och omtanke i så stor omfattning, att en jämförelse

Svar på interpellation angående avdrag vid taxering till inkomst av jordbruk av anskaffningskostnaderna för nyuppsättning av maskiner.

ej utfaller till det statliga företags nackdel.

Härutöver skulle jag till frågan vilja knyta några reflexioner av något mera allmän karaktär. Herr statsrådet säger i sitt svar, att den minskade tobaksodlingen allenast medför ett ökat importbehov av varor, som kunna införas för ett så ringa belopp som en kvarts miljon kronor i mjukvaluta. Även om beloppet från en finansministers utgångspunkt kan synas ringa, vill jag framhålla, att riksdagen i år bevitnat och medverkat till avstyrkande av anslag, som krävt bara rena bråkdelar av detta belopp, därför att det sagts, att det ansträngda finansiella läget ej medger dessa utgifter. Möjligen skulle också för folkhushållet värdefullare produkter kunnat införas för dessa mjukvalutamedel, som nu gå till inköp av en vara, som obestridligen kan produceras inom landet.

Detta är, herr talman, den ena synpunkten på denna fråga. Den andra är, att de produkter, som nu skola odlas på den jord, som tidigare använts till tobaksodling, fämligen säkert komma att bli sådana som vi redan ha nog av inom landet. Det må vidare framhållas, att en arbetskrävande produkt, som levereras till ett statligt företag, beskåres till förmån för mindre arbetskrävande produkter samtidigt som en statlig kommitté letar efter uppslag till arbetskrävande odlingar för ett småbruk, som ofta nog behöver mer att göra. Därtill kommer att en bibehållen odling skulle bildat ett säkrare underlag för den odlingskicklighet, som alltjämt är i tillväxt och den växtförädling, som säkerligen efter hand kan skapa fram mera odlingsvärda, kvalitetsförhöjande tobakssorter.

Herr talman! Med detta tror jag att något av det väsentligaste är sagt i denna fråga. Det torde bero på det statliga företags egna åtgärder, om en debatt i denna fråga återigen skall bli aktuell.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet SKÖLD: Herr talman! Det kan inte falla mig in att här upptaga någon diskussion med herr Nilson i Spånstad om Tobaksmonopolets sätt att sköta sina förhandlingar. En sådan kritik får gå direkt till Tobaksmonopolet — den lägger jag mig inte i.

Jag begärde ordet bara för att säga ett par ord med anledning av vad herr Nilson i Spånstad sade i slutet av sitt anförande. Det är väl ändå inte på det sättet, att man kan ställa en statsutgift, alltså en utgift, som staten har i sin budget, i relation till frågan om vilka varor som importeras och exporteras i vårt stora varuutbyte med utlandet. Dessa ting ha ju absolut ingenting med varandra att skaffa.

Vidare skulle jag vilja säga, att det nog är gott och väl att slå vakt omkring odlarnas intresse, men det finns ju också konsumenter. Jag är inte sakkunnig alls på vare sig snus eller röktobak, men jag tror mig ändå förstå så mycket, att om Tobaksmonopolet icke är i stånd att upprätthålla en kvalitet framför allt på röktobaken, som något så när motsvarar vad som erbjudes från andra länder, så kan Tobaksmonopolet icke fylla sin uppgift att i kvalitetshänseende konkurrera med produkter från andra länder. Man torde icke kunna undgå att ta hänsyn även till en sådan synpunkt i detta sammanhang.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4.

Svar på interpellation angående avdrag vid taxering till inkomst av jordbruk av anskaffningskostnaderna för nyuppsättning av maskiner.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet SKÖLD, som yttrade: Herr talman! I en med andra kammarens

Svar på interpellation angående avdrag vid taxering till inkomst av jordbruk av anskaffningskostnaderna för nyuppsättning av maskiner.

tillstånd framställd interpellation har herr Hansson i Skediga till mig riktat följande frågor:

Anser statsrådet att nya avdragsregler böra införas vid inkomsttaxeringen av jordbrukare, så att anskaffningskostnaderna för nyuppsättning av maskiner kunna få avskrivas?

Om så är fallet, när kan förslag väntas till riksdagen i denna fråga?

I anledning av interpellationen vill jag framhålla, att frågan om avdragsrätt vid nyuppsättning av inventarier i jordbruk sammanhänger med den större frågan om taxering av jordbruk efter bokföringsmässiga grunder. För egen del vill jag därför icke taga ståndpunkt till frågan om avdragsrätten förrän i samband med ett slutligt ställningstagande till frågan om grunderna för taxering av jordbruk.

Frågan om taxering av jordbruk efter bokföringsmässiga grunder har varit föremål för utredning genom särskilda sakkunniga. Jag har emellertid funnit mig icke kunna biträda det av dem framlagda förslaget i befintligt skick utan avser att föranstalta om en överarbetning av förslaget. Vid sådant förhållande anser jag mig icke nu kunna göra ett bestämt uttalande om när förslag i ämnet kan föreläggas riksdagen.

Härefter anförde

Herr HANSSON i Skediga: Herr talman! Jag skall be att få tacka finansministern för det svar jag erhållit på min interpellation. Det är här fråga om rätten att avdraga kostnader för inköp av nya maskiner, avsedda för jordbruksdrift.

Enligt den nu gällande skattelagstiftningen, kommunalskattelagen § 22, får inom jordbruket avdrag göras för kostnad för anskaffning av inventarier till ersättning för avyttrade eller utrangeade sådana men inte för nyanskaffning av inventarier. Om en äldre ma-

skin ersättes med en ny av en annan eller dyrbarare konstruktion, får dock avdrag göras för det belopp som det skulle kosta att anskaffa en maskin av samma slag som den ursprungliga. Varför har man inte samma rätt inom jordbruket att avdraga kostnader för nyanskaffning av inventarier som inom industrien?

Finansministern har nu velat koppla samman denna avskrivningsfråga med bokföringsplikten, som torde vara en sak för sig. Beskattningsmyndigheterna torde emellertid ha möjlighet att granska de uppgifter, som avlämnas i de allmänna självdeklarationerna, och denna uppgiftsplikt borde utgöra en lika säker kontroll som bokföringsplikten. Bevillningsutskottet anförde år 1948 i sitt referat av då föreliggande motioner bl. a. följande: »Däremot torde emellertid kunna anföras, att beskattningsmyndigheterna genom de allmänna självdeklarationerna hade ett material som torde vara eller ha möjligheter att göras jämförbart med jordbrukarnas räkenskaper. Genom en fortlöpande registrering hos vederbörande taxeringsnämnd av investeringsfonderna och en redovisning härifrån till länsstyrelsernas taxeringsavdelningar borde fullt tillfredsställande kontrollmöjligheter kunna anordnas. Även därigenom att sådana fonder placerades å spärrade konton i bankerna i de fall, då ej ordnad bokföring föreläge, skulle effektiv kontroll kunna åstadkommas. Den omständigheten att bokföringsskyldighet ännu ej införts vid jordbruket borde därför inte föranleda ett avstyrkande. Även om sådan bokföringsplikt skulle komma att införas i enlighet med vederbörande utrednings förslag, torde dock ett mycket betydande antal jordbruk icke komma att beröras därav.»

Den omfattande mekanisering, som äger rum inom jordbruket, avser ju att minska behovet av den mänskliga arbetskraften. Enligt skattelagen förelig-

Svar på interpellation angående utredning om sänkning av nöjesskatten i syfte att bereda ekonomiskt stöd åt allmänna samlingslokaler och åt produktionen av svensk film.

ger rätt att göra avdrag för avlöningar till arbetspersonal, och eftersom maskinerna äro avsedda att ersätta den manuella arbetskraften, borde det vara naturligt, att jordbrukarna finge göra avdrag vid nyanskaffning av sådana maskiner som medföra en minskning av arbetskraftskostnaderna.

Det finns i min hemtrakt en lantbrukare, som har en rätt stor industri, och han har flera gånger påtalat det orättvisa i att man inom industrien får göra avdrag för anskaffning av maskiner till hur höga värden som helst, medan man däremot saknar en sådan rätt inom jordbruket. Bevillningsutskottet refererade ur föreliggande motioner år 1948 på denna punkt bl. a.: »Stor vikt syntes också böra läggas vid att jordbruket i jämförelse med industrien vore styvmoderligt behandlat, då det gällde dess möjligheter till inre konsolidering. Den fria avskrivningsrätten för industrien å inventarier, varulager etc. hade ej någon motsvarighet vid jordbruket. För industrien hade denna rätt inneburit mycket stora ekonomiska förmåner och torde vara en av orsakerna till den synnerligen omfattande konsolidering, som skett inom industrien under de senare åren. En skattefri avsättning till en investeringsfond främst för t. ex. framtida byggnadsbehov eller maskinanskaffning skulle i någon mån bli en kompensation, om än ej jämförbar med industriens fria avskrivning. Rätt till avsättning av vinstmedel vid jordbruket till dylika investeringsfonder kunde därför också betraktas som en åtgärd i syfte att skapa likställighet i fråga om ekonomiska fördelar mellan industri och jordbruk.»

Jag skulle vilja vädja till herr statsrådet att han ser till, att denna fråga om avdragsrätt, som nu är så aktuell och som har varit föremål för debatt i riksdagen, inte skjutes för långt på framtiden utan så snart som möjligt kommer att lösas, ty på detta område

råder det en stor orättvisa gentemot jordbrukarna. Den omfattande maskinella utveckling, som äger rum för jordbrukets del, medför stora kapitalinsatser för att minska behovet av arbetskraft, och på samma gång kan den obetydliga arbetskraft, som står till förfogande, frigöras för att utvinna de goda skördar, som vi lyckligtvis ha i vårt land.

Jag vill ännu en gång uttala den förhoppningen att denna fråga om avdragsrätt för jordbrukarna vid nyanskaffning av inventarier kan lösas, så att full likställighet skapas mellan industri och jordbruk på detta område.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5.

Svar på interpellation angående utredning om sänkning av nöjesskatten i syfte att bereda ekonomiskt stöd åt allmänna samlingslokaler och åt produktionen av svensk film.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet SKÖLD, som yttrade: Herr talman! I en med andra kammarens tillstånd framställd interpellation har herr Ifellbacken till mig framställt följande fråga:

Har herr statsrådet för avsikt att inom den närmaste tiden låta verkställa den utredning, varom 1949 års riksdag i skrivelse nr 254 till Konungen hemställt angående sänkning av nöjesskatten i syfte att *dels* bereda ekonomiskt stöd till allmänna samlingslokaler, *dels* ock ekonomiskt stöd till produktionen av svensk film, varvid även möjligheterna till stöd av s. k. dubbnings för underlättande av försäljning av god svensk film till utlandet kommer att undersökas?

I anledning av interpellationen vill

Svar på interpellation angående utredning om sänkning av nöjesskatten i syfte att bereda ekonomiskt stöd åt allmänna samlingslokaler och åt produktionen av svensk film.

jag nämna, att jag den 28 april detta år bemyndigades tillkalla särskilda sakkunniga för utredning av frågan om statligt stöd åt svensk filmproduktion. Enligt direktiven för utredningen skola de sakkunniga till en början undersöka, huruvida det aktuella produktions- och kostnadsläget är sådant att statliga stödåtgärder över huvud kunna anses påkallade. Därest denna fråga besvaras jakande, skola de sakkunniga pröva i vilken form ett eventuellt stöd bör lämnas. De skola därvid i första hand närmare undersöka möjligheterna att lösa frågan enligt en i direktiven skisserad linje, innebärande att stöd skulle beredas *all* svensk filmproduktion och lämnas i form av restitution av viss del av den nöjesskatt, som influerar vid visning av filmerna i fråga.

Vad angår frågan om ekonomiskt stöd till allmänna samlingslokaler vill jag vidare erinra om att Kungl. Maj:t framlagt förslag till årets riksdag om vissa ändringar i nöjesskatteförordningen. Detta förslag innebär bl. a., att folketshusföreningar och liknande organisationer med uppgift att tillhandahålla samlingslokaler skola erhålla vissa lättnader i fråga om nöjesskatten; dessa lättnader avses emellertid i princip icke skola gälla beträffande tillställningar, i vilka till huvudsaklig del ingår biograföreställning.

Härpå anförde

Herr SPÅNGBERG: Herr talman! Då interpellanten herr Hellbacken inte haft tillfälle att närvara vid detta sammanträde, har jag lovat honom att tacka finansministern för det svar som har lämnats på den framställda interpellationen. Sedan jag lyssnat till svaret, vill jag också tacka för dess innehåll — det är verkligen positiva linjer som där redovisas. Jag gör det så mycket hellre, som svaret innebär ett tillmötesgående av den motion om stöd åt svensk filmpro-

duktion, som jag tillsammans med herr Ericsson i Näs väckte vid fjolårets riksdag. Jag vill även uttala den förhoppningen, att utredningen inte skall dra för långt ut på tiden. Ty vår filmindustri befinner sig i ett sådant ekonomiskt läge, att det är nödvändigt att något positivt göres för att bevara denna industri åt vårt land även i fortsättningen.

Jag har vidare bara att konstatera — det framgår också av svaret — att det andra syftet med den av interpellanten efterlysta utredningen, nämligen att bereda ekonomiskt stöd till allmänna samlingslokaler, redan tidigare blivit tillgodosett genom den proposition i ämnet som blivit framlagd och som väckt tillfredsställelse i landet. Det blir nu riksdagens sak att behandla denna proposition. Jag skall bara uttala den förhoppningen, att behandlingen av denna fråga kommer att ske på ett sådant sätt, att den får en tillfredsställande lösning.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6.

Föredrogs den på kammarens bord liggande motionen nr 603 av herr *Persson* i Landafors *m. fl.*; och hänvisades motionen, såvitt angick grunder för utbetalande av statsbidrag till kommuner och i förekommande fall till landsting, till statsutskottet och i övrigt till bevillningsutskottet.

Vidare föredrogs och remitterades till bevillningsutskottet den på bordet liggande motionen nr 604 av herr *Persson* i Landafors *m. fl.*

Vid härefter skedd föredragning av de på kammarens bord liggande motionerna

nr 605 av herrar *Svensson* i Ljungskile och *Ståhl*; samt

nr 606 av herr *Hjalmarson m. fl.*, hänvisades motionerna, såvitt angick

Motion om åtgärder för en tillfredsställande rekrytering av befattningshavare i övre Norrland.

grunder för utbetalande av statsbidrag till kommuner och i förekommande fall till landsting, till statsutskottet och i övrigt till bevillningsutskottet.

Slutligen föredrogos var för sig och hänvisades till behandling av lagutskott följande på bordet liggande motioner, nämligen

- nr 607 av herr *Wedén m. fl.*; och
nr 608 av herrar *Ståhl* och *Wedén*.

§ 7.

Föredrogos, men bordlades åter utrikesutskottets utlåtanden nr 5 och 6, statsutskottets utlåtanden nr 81—116, bevillningsutskottets betänkanden nr

42—45, bankoutskottets utlåtanden nr 9—14, första lagutskottets utlåtanden nr 20—22, andra lagutskottets utlåtanden nr 32 och 33, tredje lagutskottets utlåtanden nr 12 och 13, jordbruksutskottets utlåtanden nr 15—20 samt andra kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 38.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 4.37 em.

In fidem

Gunnar Britth.

Onsdagen den 3 maj.

Kl. 11 fm.

§ 1.

Justerades protokollen för den 26 nästlidna april.

§ 2.

På förslag av herr talmannen, som förklarade sig hava om tiden för valen samrått med första kammarens talman, beslöt kammaren att vid sammanträde onsdagen den 10 innevarande maj företa val

dels av valmän och suppleanter för utseende av fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret jämte suppleanter för dessa fullmäktige;

dels ock av tre ombud i Europarådets rådgivande församling jämte tre suppleanter för dem.

§ 3.

Upplästes och lades till handlingarna följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Att riksdagsman Bror Persson, Halmstad, p. g. a. öroninflammation är oförmögen deltaga i riksdagsarbetet 2/5—9/5 intyggas härmed.

Halmstad den 2/5 1950.

A. Aronson,
leg. läk.

§ 4.

Motion om åtgärder för en tillfredsställande rekrytering av befattningshavare i övre Norrland.

Föredrogos andra kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 24, över motion om åtgärder för en tillfredsställande rekrytering av befattningshavare i övre Norrland.

Utskottets hemställan föredrogos; och anförde därvid

Herr ÖSTLUND: Herr talman! När beredningsutskottet enhälligt har avstyrkt

Motion angående förenkling och effektivisering av statsförvaltningens arbete.

den föreliggande motionen, kan det kanske anses vara förmätet att ta kammarens tid i anspråk, men då jag anser denna fråga vara av stor betydelse för Norrlands befolkning, för dess samhälls- och kulturliv, vill jag inte underlåta att säga endast ett par ord — jag har lovat herr talmannen att inte hålla på mer än fem minuter.

Jag vill då först uttala min besvikelse över att utskottet har avstyrkt motionen, trots att samtliga de instanser, som av utskottet beretts tillfälle att avgiva yttrande, ha tillstyrkt den i motionen begärda utredningen. Utskottet har också uttalat sig ganska positivt eller välvilligt — som det brukar kallas — men har likväl inte ansett sig kunna tillstyrka förslaget om utredning utan har i stället hänvisat till de åtgärder, som i detta avseende föreslagits av den s. k. norrlandskommittén.

Det torde väl få anses vara ostridigt, att det är svårare att tillsätta statliga tjänster i övre Norrland än i andra delar av landet. Detta har styrkts av de yttranden, som i ärendet ingivits till utskottet av bland andra medicinalstyrelsen och även skolöverstyrelsen. Att så är förhållandet torde bero på ett flertal omständigheter, som jag inte här närmare vill beröra. Jag vill endast nämna en, som jag anser vara den mest framträdande, nämligen den sämre lönsamhet, som alltid är förenad med att inneha en tjänst i övre Norrland i jämförelse med sydligare delar av landet. Jag tror att det är alldeles nödvändigt att någonting göres för att få en förbättring till stånd i detta avseende eller åtminstone för att få till stånd en utjämning i fråga om svårighetsgraden att tillsätta tjänster inom landets olika delar.

Nu är jag, herr talman, angelägen om att understryka, att denna motion inte har tillkommit för att gynna några tjänstemän, utan den har tillkommit för att tillgodose Norrlands befolkning. Det kan inte vara nyttigt att de statliga

tjänsteinnehavarna skola växla i sådan omfattning, som nu sker, och att så många av tjänsterna skola stå obesatta och att dessa tjänster, när de äro lediga, skola framställas såsom mindre önskvärda och därför också locka ett mindre antal sökande. Jag tror, att det kräves andra och mera långtgående åtgärder än som föreslagits av norrlandskommittén, om en förbättring skall komma till stånd, och det är därför som vi önska den i motionen begärda utredningen.

Jag skall, herr talman, inte ställa något yrkande — det tjänar ingenting till — utan jag tror att det i stället blir anledning att återkomma ett annat år i detta ärende.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 5.

Motion angående förenkling och effektivisering av statsförvaltningens arbete.

Föredrogs andra kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 29, över motion angående förenkling och effektivisering av statsförvaltningens arbete.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr JONSSON i Skedsbygd: Herr talman! När jag vid riksdagens början tillsammans med några kamrater väckte den motion, som ligger till grund för andra kammarens beredningsutskotts förevarande utlåtande, berodde mitt ställningstagande i denna fråga dels på förvisningen om att besparingar skulle kunna göras, därest man ville göra en allmän översyn över statsförvaltningen, dels på min bestämda övertygelse att man, om man vill komma fram till en lättnad i det rådande höga skattetrycket, måste vidtaga åtgärder för att söka minska statsutgifterna.

Jag erinrar om att skattekommittén i sin i höstas till finansdepartementet av-

Motion angående förenkling och effektivisering av statsförvaltningens arbete.

givna PM mycket starkt understrukt nödvändigheten av att inte gå in för nya utgifter eller fatta beslut, som framdeles kunna medföra sådan utgiftsökning.

Förhållandet är ju detta, att de närmaste årens beräknade statsinkomster absorberas av de automatiskt stegrade utgifter, som äro ofrånkomliga. Något utrymme för skattesänkningar förefinnes icke. Det har ju för övrigt visat sig att riksdagen ännu icke kunnat avskaffa de införda extra konsumtionskatter, som infördes år 1948, med undantag av pappersskatten, och att vi fortfarande få dragas med avsevärd indirekt beskattning — jag tänker då i första hand på den ännu kvarvarande bensinskatten, vilken under olika motiveringar hotat att bli permanent.

Visserligen har, såsom utskottet i sin motivering påpekar, under senaste tiden vissa utredningar skett, men resultatet av dessa synes mig inte inge stora förhoppningar om att man på den vägen skulle kunna åstadkomma några större initiativ till besparingar. Utskottet talar i detta sammanhang om statens organisationsnämnd, om länsstyrelseutredningens uppgift att pröva länsarbetsnämndernas organisatoriska ställning, om utredningsmän för arbetsmarknadsstyrelsens och den offentliga arbetsförmedlingens organisation och allmänna statsbidragsutredningens översyn över detta område, samt om den s. k. rationaliseringsutredningen, vilken i sin tur föreslår att statskontoret, statens sakrevision och statens organisationsnämnd förenas i en organisation.

Utskottet kunde ha tillagt att rationaliseringsutredningen i sitt den 4 mars i år avlämnade betänkande konstaterat, att »nya arbetsuppgifter inom statsförvaltningen under de senaste åren föranlett att ett flertal nya verk och inrättningar tillkommit samt att de gamla verken i många fall fått nya och ändrade arbetsuppgifter. Den snabbhet med vilken statsförvaltningen utbyggs har

försvärat en planmässig uppläggning av dess organisation och arbetssätt.»

Vidare tillägger utredningen: »Utan överdrift kan därför påstås, att inom statsförvaltningen finnas avsevärda rationaliseringsobjekt i fråga om både organisation och förvaltningsförfarande. En effektiv rationalisering borde möjliggöra väsentliga besparingar i personal och kostnader.»

Nå ja, det där hade man väl på känn, och även om rationaliseringsutredningen konstaterat förhållandet, saknas förslag till åtgärder, som skulle medföra besparingar för statskassan.

Jag vill, herr talman, begagna detta tillfälle att upprepa vad jag flera gånger i denna kammare framhållit, nämligen att möjligheten att åstadkomma en önskvärd skattelättnad intimt sammanhänger med möjligheterna att göra besparingar i statens utgifter och med största möjliga återhållsamhet när det gäller att fatta beslut över utgifter, vilkas konsekvenser man inte alltid kan överblicka. Särskilt farligt i detta avseende är fattandet av s. k. principbeslut, som visa en ofrånkomlig tendens att medföra större kostnader än man ursprungligen hade beräknat.

Vi ha ju ett färskt exempel rörande sjukförsäkringsreformen, som år 1947 beräknades kosta statsverket 199 miljoner kronor men nu kostnadsberäknats till inte mindre än 257 miljoner kronor. Vi ha fått skjuta denna reform på obestämd framtid. Låt oss under tiden bli litet försiktigare när det gäller att binda staten för nya utgifter och begagna tiden till att genomföra en radikal nedskärning av alla icke oundgängligen nödvändiga utgifter! Då kanske man kan få utrymme för en ytterst behövlig skattesänkning och samla krafter för att så småningom bygga upp statens verksamhet på litet fastare grunder än som skett under de senaste åren.

Jag vill sluta med att säga, att varje förslag till skattelättnad, som framföres i eller utanför riksdagen, är en önske-

Motion om viss omläggning av det offentliga utredningsväsendet.

dröm, såvida man inte samtidigt kan anvisa var medlen till genomförande av denna skattelättnad skola tagas. Jag anser att det skulle vara möjligt att genom en med kraft genomförd översyn över statsförvaltningen komma fram till avsevärda besparingar, som möjliggjorde en sådan önskvärd och nödvändig skattelättnad.

Herr talman! Jag har i detta fall intet yrkande — det tjänar knappast någonting till — men jag anser, att dessa åtgärder måste vidtagas, ty ju förr man sanerar läget, ju förr finns det möjlighet att åstadkomma en sund ekonomi för vår svenska statsförvaltning.

Häruti instämde herrar *Onsjö, Boman* i Stafsund, *Svensson* i Vä och *Fröderberg*.

Herr HEDLUND i Rådom: Herr talman! I årets remissdebatt framhölls av många talare, att anslagen till viktiga områden av samhällslivet, t. ex. vägväsendet, sjukvården, skolväsendet, fångvården m. fl., äro oroväckande knappa och att alltså mera pengar egentligen skulle behövas. Samtidigt underströks emellertid, att skattebördan är alltför tung och att lättnader i den bördan snarast böra åstadkommas. Men skola skattelättnader verkligen kunna genomföras, blir det naturligtvis nödvändigt att i första hand så långt som möjligt undvika nya utgifter. En paus i utgiftsökningar, som inte äro ofrånkomliga, är säkerligen en första förutsättning för skattelättnader, men det räcker inte med detta; vi måste också på allvar överväga, om inte besparingar kunna göras i redan nu utgående anslag. Och därvid få vi inte heller försmå att göra nedprutningar, som sedda mot bakgrunden av budgetens miljardsiffror te sig tämligen obetydliga.

Den motion, som ligger till grund för utskottsutlåtandet, berör ett område, där möjligheterna till besparingar böra undersökas, nämligen den offentliga för-

valtningen, som under senare år starkt har ökat i omfattning. Vi ha fått en rad nya ämbetsverk för olika uppgifter i samhällslivet. Äldre ämbetsverk och statliga institutioner ha omorganiserats och tilldelats nya arbetsuppgifter. Utökningen av den offentliga förvaltningens organisation och arbetsuppgifter gäller såväl den centrala förvaltningen som de lokala organen ute i landet. Ansällningen av såväl den centrala som den lokala förvaltningen har fört med sig nyanställningar av personal i olika grader i en betydande omfattning, och utgifterna för förvaltningen i dess helhet ha stigit starkt.

Om man är på det klara med att en paus behövs i fråga om nya utgifter på många områden, är det förvisso motiverat att se till, att vi få en sådan paus också när det gäller att skapa nya ämbetsverk. Men därjämte är det naturligtvis nödvändigt att med både ljus och lykta söka efter möjligheter till kostnadsbesparingar inom förvaltningen på skilda områden. Jag är förvissad om att betydande sådana besparingar skola kunna göras. Utskottet har pekat på att undersökningar nu pågå för att konstatera, om sådana besparingar kunna ske, och jag vill därtill endast uttala den förhoppningen, att utredningarna skola leda till goda och snabba resultat.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 6.

Motion om viss omläggning av det offentliga utredningsväsendet.

Föredrogs andra kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 30, över motion om viss omläggning av det offentliga utredningsväsendet.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde

Herr WJKLUND i Stockholm: Herr talman! Jag skall inte hålla något egent-

Motion angående förbättrad ungdomsvård.

ligt anförande i detta ärende, även om jag såsom ensam motionär skulle ha en och annan invändning att göra mot utskottets skrivning. Här föreligger ett enhälligt utskottsutlåtande, varför jag avstår från detta, vilket jag gör också därför att jag finner mig nödsakad att i det närmast följande ärendet ta kammarens tid något längre i anspråk.

Jag har inte något yrkande.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 7.

Motion angående förbättrad ungdomsvård.

Föredrogs andra kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 31, över motion angående förbättrad ungdomsvård.

I en inom andra kammaren väckt motion nr 166, vilken hänvisats till allmänna beredningsutskottet, hade herr *Wiklund* i Stockholm m. fl. hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville dels ånyo uttala sin mening rörande behovet av förbättrad ungdomsvård, dels hemställa att ungdomsvårdskommitténs förslag efter vederbörlig överarbetning inom berörda departement måtte föreläggas riksdagen, varvid kommitténs förslag angående stöd åt ungdomens föreningsliv i första hand syntes böra ifrågakomma.

Utskottet hemställde, att motion II: 166 ej måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Reservation utan angivet yrkande hade avgivits av herrar *Gustafson* i Göteborg och *Nyberg*.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr NYBERG: Herr talman! Till utskottets utlåtande på denna punkt har jag avgivit en blank reservation, och

jag ber därför att få säga några ord, innan frågan avgöres här i kammaren. Det är också min avsikt att yrka bifall till motionen.

De förhållanden, som för omkring tio år sedan ledde till att ungdomsvårdskommittén tillsattes, äro väl kända, likaså de betänkanden och förslag, som denna kommitté under årens lopp har avlämnat. Frågan har också varit uppe till debatt här i kammaren den 31 maj i fjol i samband med en interpellation av herr *Wiklund* i Stockholm. Det bör dock understrykas, att de missförhållanden, som rädde när denna kommitté tillsattes, ännu äro långt ifrån eliminerade. Jag behöver som stöd för denna uppfattning endast påpeka den starkt ökade billånekriminaliteten, en fråga, som också motionsledes har framförts här i riksdagen, och likaså är det långt ifrån välbeställt med nykterheten bland ungdomen. Att det finns starka skäl för en intensifierad ungdomsvård, inte minst av förebyggande natur, torde därför inte kunna bestridas, och jag antar att vi här i kammaren också äro ganska eniga på den punkten.

Nu är det tyvärr så, att de sex betänkanden, som kommittén hittills avgivit, ha avsatt ett tämligen magert resultat. I varje fall hade man väntat sig betydligt mera. Det är därför ingen överdrift, när det i motionen av herr *Wiklund* i Stockholm m. fl. säges, att det uppstått både förvåning och besvikelse bland breda folklager och speciellt bland ungdomsledare inom skilda organisationer samt även inom riksdagen. Riktigheten av detta påstående kan styrkas bl. a. av uttalanden, som gjorts av olika ungdomsorganisationer. Såsom ett exempel kan nämnas, att en av våra verksamaste ungdomssammanslutningar, nämligen Sveriges godtemplares ungdomsförbund, i ett uttalande vid sin rikskongress år 1949 — ungefär en månad efter statsrådet Anderssons interpellationssvar här i kammaren — kraftigt beklagade, att vissa förslag från

Motion angående förbättrad ungdomsvård.

ungdomsvårdskommittén ännu ej hade förverkligats.

Nu anför visserligen utskottet i sitt avslagsyrkande, att en del av de förslag, som inte förelagts riksdagen eller för- anlett anslagshöjningar, ha hänvisats till andra utredningar att beaktas vid utformandet av deras betänkanden och förslag, och somliga ha överarbetats på andra sätt. »Övriga», heter det vidare, »kunna sägas vara föremål för Kungl. Maj:ts överväganden.» I socialstyrelsens remissutlåtande heter det också, att efter sedvanlig remissbehandling en del större frågor överlämnats till statliga kommittéer för vidare utredning och överväganden. »Men», tillägger socialstyrelsen, »några positiva förslag av betydelse ha emellertid därefter icke framkommit.»

Även om man ger utskottsmajoriteten rätt i dess utlåtande i och för sig, finns det alltså goda skäl för motionärernas påstående, att endast en mycket begränsad del av det sålunda föreliggande utredningsmaterialet lett till förslag till riksdagen. Och det är väl ändå så, att det väsentliga är icke att förslag avgi- vits, utan det viktigaste är att nå prak- tiska resultat. Eftersom sådana i stor utsträckning uteblivit, är det inte att förundra sig över att de här nämnda framstötarna — interpellationen vid fjolårets riksdag och den nu föreliggan- de motionen — ha skett och att man känner en viss besvikelse i våra ung- domsföreningar.

Motionen går ju bl. a. ut på att ung- domsvårdskommitténs förslag angående stöd åt ungdomens föreningsliv i första hand bör föreläggas riksdagen. I detta sammanhang erinras om försöksverk- samheten med ungdomskonsulenter, en försöksverksamhet som också socialsty- relsen finner angeläget att den snarast kommer i gång. Jag tror även för min del, att en sådan verksamhet kan bli till stor nytta.

Det spelar naturligtvis dock en stor roll, att man till en dylik konsulent-

verksamhet får folk, som verkligen lämpar sig för uppgiften. Det bör vara personer, som till andra förträffliga egenskaper också kunna lägga den, att de ha »tumme» med ungdomarna och besitta en för verksamheten tjänlig auk- toritet. Det skulle här kunna uppstå ett passande verksamhetsfält för t. ex. framstående idrottsmän och idrotts- kvinnor, som lagt boll- eller spikskorna på hyllan och som i övrigt fylla önske- målen i fråga om skötsamhet och and- ra kvalifikationer. Jag vågar i varje fall framkasta denna tanke. Om man bara får fram lämpligt folk — naturligtvis även andra personer än framstående idrotts- utövare — och det borde ju gå, vore en konsulentverksamhet säkerligen nyttig. Socialstyrelsen säger också att erfaren- heterna av ungdomskonsulentverksam- heten i ett par av våra större städer äro mycket goda.

Statsrådet Andersson framhöll visser- ligen vid interpellationsdebatten i föl- att förslaget till stöd åt ungdomsorga- nisationerna var så omstritt, att det bli- vit omöjligt att föra fram det till verk- ställighet — bl. a. skulle bidragen kom- ma att bli mycket ojämnt fördelade. Men man bör väl dock — det säger även socialstyrelsen — kunna lägga fram förslaget efter en viss överarbet- ning. Motionärerna tala ju också, såsom framgår av motionens kläm, om »veder- börlig överarbetning».

Vidare vill jag för min del gärna un- derstryka vad socialstyrelsen i övrigt anför rörande de ungas yrkesanpass- ning och dylikt. Andra betydelsefulla förslag röra avalkoholisering av nöjes- platser, inrättande av fritidslokaler, ungdomsgårdar o. d., för att nu nämna ett par av förslagen. Dessa höra väl dock till dem, som utskottet syftar på när man talar om att flera förslag hän- visats till andra utredningar, och jag skall därför inte närmare ingå på denna del av frågan.

Herr talman! Jag vill slutligen bara säga att jag givetvis förstår, att vad som

Motion angående förbättrad ungdomsvård.

här föreslagits kostar pengar. Och vi måste ju vara sparsamma. Jag tror emellertid att det skulle vara väl använda pengar och att man kanske skulle kunna »leva billigare» på andra områden — jag tänker på de stora kostnader för den urspårade ungdomen som åsamkas samhället — om man ger ökat stöd åt ungdomssammanslutningarna och den förebyggande verksamhet, som dessa sammanslutningar bedriva. Dock böra givetvis de föreningar, som man vill stödja, arbeta efter ett ur vårt demokratiska samhälles synpunkt acceptabelt program.

Jag tror, herr talman, att det skulle väcka mycken misstämning bland våra ungdomsföreningar, om den här föreliggande motionen avsloges. Det vore också högst beklagligt, om detta skulle ske nu när samhällsgagnelig ungdomsverksamhet har en så stor uppgift att fylla. Motionen går ju ut på att riksdagen skulle hos regeringen hemställa att ungdomsvårdskommitténs förslag efter vederbörlig överarbetning inom berörda departement måtte föreläggas riksdagen, varvid kommitténs förslag angående stöd åt ungdomens föreningsliv i första hand synes böra ifrågakomma. Med hänsyn till att man nu väntat så länge, synes mig en dylik framställning knappast kunna avslås utan att riksdagen därmed menar eller i varje fall synes mena, att föga mera kan göras av de betänkanden, som ungdomsvårdskommittén har framlagt. Så illa ligger det väl dock inte till. Och det skulle väl vara ganska inkonsekvent av riksdagen att nu avslå denna framställning, då man tidigare så uttryckligt begärt förslag till förbättrade åtgärder på ungdomsvårdens område och, såsom det heter i motionen, därvid bundit sig för vissa bestämda önskemål.

Herr talman! Jag anser att vi här i riksdagen böra ge landets ungdomsorganisationer det handtag och den uppmaning, som skulle ligga i ett bifall

till förevarande motion. Jag ber därför att få yrka på att motionen bifalles.

Herr WIKLUND i Stockholm: Herr talman! Trots att utskottets utlåtande över den motion om förbättrad ungdomsvård, som jag och några andra ledamöter burit fram, är förvånansvärt kort, är det svårt att veta riktigt var man skall börja för att bringa den fråga, som motionen avser, ur sitt nuvarande dödläge. Jag tror emellertid att jag skall spara något med granskningen av det enligt min mening egenartade utlåtande, som nu ligger på kammarens bord. Men låt mig redan nu säga, att det mycket kortfattade uttalande, som utskottsmajoriteten gör, tyckes mig kunna stå som symbol för det relativt ljumma intresse, som man numera tydligen hyser för ungdomsvårdsåtgärder av förebyggande karaktär, i förhållande till vad som var fallet för tio år sen, då ungdomsvårdskommittén tillsattes.

Första meningen i utskottsmajoritetens utlåtande korresponderar för övrigt inte alls med vad motionärerna uttalat. Vi ha inte, åtminstone inte genom några direkta uttalanden, varit inne på frågan om lämpliga åtgärder för att göra den uppväxande ungdomen på bästa sätt skickad att träda in i förvärvslivet. Vi anse naturligtvis också att det är angeläget med åtgärder i detta syfte, men vi ha, som sagt, inte sett ungdomsvårdsproblemen ur denna synpunkt utan ur brottsprofylaktisk och ur den allmänna ungdomsfostrans synpunkt eller kanske ännu bättre: ur den demokratiska fostrans synpunkt. Vi ha inte sagt någonting om denna fostrans betydelse när det gäller att skickliggöra ungdomen för förvärvslivet, men det är alldeles givet utmärkt om detta säges ut så som har skett i utskottsutlåtandet.

Jag tror att det går bäst att belysa den här föreliggande frågans stora vikt

Motion angående förbättrad ungdomsvård.

genom att kort återge ungdomsvårds-kommitténs tillkomsthistoria.

Såsom framgår av motionen, var det bekymmer med anledning av ungdomsbrottsligheten, som år 1939 föranledde riksdagen att skriva till Kungl. Maj:t och begära »en allsidig utredning rörande de missförhållanden, som nu förefinnas inom det offentliga nöjeslivet, och om botemedlen däremot samt till Kungl. Maj:t ville för riksdagen förlägga de förslag, vartill utredningen kan föranleda». Enligt bemyndigande den 9 juni 1939 tillsattes sedan kommittén. Det var alltså en speciell sida av ungdomsvårdsfrågorna, som då stod i förgrunden, även om t. ex. frågan om offentligt stöd åt ungdomsorganisationerna bl. a. för att de inte skulle behöva för sin ekonomiska ordna minderverdiga nöjen också togs upp i diskussionen.

År 1942 var ett livaktigt år här i riksdagen, då det gäller ungdomsvårdsproblemen. Riksdagen skrev detta år åter till Kungl. Maj:t angående dessa spörsmål. Det gällde då inte bara restriktiva utan i hög grad även positiva åtgärder för att göra ungdomsorganisationerna konkurrensdugliga gentemot nöjesindustrin med dess starka enskilda vinstintresse. Det gällde dessa organisationers brist på ekonomiska och därmed även på andra resurser och det därav föranledda arbetet med att skaffa pengar på frivillighetens väg. Ungdomsorganisationernas utomordentliga betydelse ur den demokratiska fostrans synpunkt och för att förhindra urartning och kriminalitet bland ungdomen var också en av orsakerna bakom denna riksdagens hänvändelse år 1942.

Man blir ganska optimistisk när man läser det omfattande riksdagstrycket från år 1939 och 1942 i dessa frågor, alltså både de många motionerna av representanter för skilda partier, de yttranden som avgivits över motionerna och vederbörande tillfälliga utskotts utlåtanden. Det är, om man inte visste

fortsättningen av dessa frågors behandling, en hoppgivande läsning för den, som gör sig mödan att taga del av det tillgängliga och rikhaltiga materialet i riksdagshandlingarna. Man gick grundligt till väga då. År 1942 behandlade vederbörande tillfälliga utskott i första och andra kammaren de nu åsyftade motionerna vid ett gemensamt sammanträde.

När det gäller frågan om statligt stöd åt ungdomsorganisationerna, uttalades vid denna tid i yttranden från skilda håll till de båda utskotten positivt intresse och sympati för ett sådant stöd. Det vore frestande, herr talman, att här återge dessa yttranden, men jag skall inte göra det mera än i ett par fall. Samverkande bildningsförbunden framhöllo i sitt yttrande till de båda tillfälliga utskotten, att samhällets åtgärder borde, förutom vad lokalfrågan beträffar, snarast inriktas på understöd till ungdomsorganisationer för anordnande av ungdomsledarkurser, bidrag till ungdomsorganisationer för anställande av egna ungdomskonsulenter, kommunala bidrag till av ungdomsorganisationer anordnade offentliga arrangemang i syfte att bjuda den oorganiserade ungdomen intresseväckande och stimulerande underhållning o. s. v. I övrigt voro framför allt de politiska ungdomsförbunden alla ense om att stöd av detta slag borde utgå.

De båda utskottsutlåtandena av år 1942 äro likalydande och enhälliga. Det heter där bl. a.: »I de föreliggande motionerna liksom i avgivna yttranden ha en lång rad av förslag framställts i syfte att skapa en bättre ungdomsvård. Utskottet anser sig ej kunna taga ställning till alla dessa förslag, ej minst med hänsyn till att samtliga motioner i ämnet utmynna i förslag om utredning av hela detta problemkomplex.» Men längre fram i utskottsutlåtandet säger man: »Ökat statsbidrag bör också enligt utskottets mening utgå för utbildning av ungdomsledare inom de olika ungdoms-

Motion angående förbättrad ungdomsvård.

organisationerna, men denna utbildning synes inte böra anknytas till någon särskild ungdomsledarekurs utan i regel förläggas till respektive organisationers folkhögskolor eller motsvarande utbildningsanstalter.» Och tidigare i utlåtandet har man uttalat sig direkt till förmån för ekonomiskt stöd åt ungdomsorganisationerna.

Ungdomsvårdskommitténs uppdrag vidgades därefter, och under åberopande från justitieministerns sida av de utlåtanden, som avgivits, kompletterades kommittén med representanter för ungdomsorganisationerna.

Riksdagen, som godkände utskottens utlåtanden, har alltså, såsom den ärade reservanten nys framhöll, bundit sig för ekonomiskt stöd åt ungdomsorganisationerna för visst ändamål, nämligen ledarutbildningen.

Om man lägger dessa utlåtanden från år 1942, där alltså vederbörande utskott vågade taga en ställning utan att utredning förelåg, vid sidan av beredningsutskottets förevarande utlåtande, finner man att nu har det utskott, som behandlat frågan, knappast någon mening alls om stödåtgärderna, trots att det finns en omfattande utredning, inte minst i form av tryckta betänkanden, att taga ställning till. Om de av ungdomsvårdskommitténs förslag, som utskottet anser vara under Kungl. Maj:ts övervägande, säges att utskottet inte kan ha någon uppfattning om huruvida dessa förslag kunna föranleda proposition till riksdagen eller inte. Nej, det fordrar ju att utskottet vet precis vad Kungl. Maj:t ämnar göra. Men om dessa kommitténs förslag som sådana, alltså alldeles bortsett från vad Kungl. Maj:t anser om dem, kan väl utskottet ha någon mening. Något annat vore, tycker jag, en inkompetensförklaring.

När skola dessa Kungl. Maj:ts överväganden få betraktas som avslutade? Enligt utskottsutlåtandet skall man ju vara befogad att framlägga konkreta

förslag här i riksdagen först då dessa överväganden visa, att kommitténs förslag enligt regeringens mening inte kunna läggas till grund för praktiska åtgärder. Jag och många ungdomsledare med mig ha väntat i åtskilliga år på regeringens förslag i de stora ungdomsvårdsfrågorna, varom betänkanden ha framlagts av kommittén. När får det anses vara slut på övervägandena och alltså rätt tid för en riksdagsman att framföra konkreta förslag?

För att taga det förslag, som motionärerna anse vara bland de viktigaste, nämligen om stöd till ungdomsorganisationerna från statens sida — det är ju i alla fall ett konkret förslag som i detta avseende ligger på riksdagens bord genom motionen — framfördes det redan för sex år sedan. Kungl. Maj:t har inte gjort något åt förslaget, och vi ha fått besked om att man från regeringens sida inte heller ämnar göra något åt förslaget. Det skedde genom svaret på interpellationen förra året, ett svar som i bokstavig mening kom i sista stund, då det var ganska tomt här i kammaren.

Regeringens prövning av kommitténs förslag på denna punkt är alltså avslutad. Det är just av denna anledning, som vi nu ha väckt ett konkret förslag om att riksdagen skall i skrivelse till Kungl. Maj:t upprepa vad riksdagen sade år 1942 samt därtill ha fogat ett ännu mer konkret förslag, nämligen att riksdagen skall anhålla om förslag till ekonomiskt stöd åt ungdomsorganisationerna. Riksdagen har ju redan uttalat sig för detta tidigare, och enligt vad som säges i sista meningen av beredningsutskottets utlåtande borde nu tidpunkten vara den riktiga för en sådan motion. Men trots detta avvisas motionen.

Jag kan förstå utskottsmajoriteten, om den inte vill tillstyrka att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller om förslag till stöd åt ungdomsorganisationerna på grundval av kommitténs

Motion angående förbättrad ungdomsvård.

betänkande, eftersom ju regeringen inte velat föra fram ett sådant förslag. Men vi motionärer önska inte heller att man skall följa ungdomsvårdskommitténs förslag. Vi vilja att det inom Kungl. Maj:ts kansli skall ske en överarbetning av detta kommitténs förslag, innan en proposition i ärendet förelägges riksdagen.

För övrigt finns det en rad andra konkreta förslag av kommittén, som Kungl. Maj:t har att taga ställning till. Ett av dem, som jag hoppas få återkomma till i annat sammanhang, är frågan om avalkoholisering av nöjesplatserna.

Jag hoppas att utskottets ställningstagande icke är ett utslag av en generationsmotsättning. Det är annars relativt unga ledamöter, som själva ha god kontakt med ungdomsorganisationerna, som stå för motionen. Är det möjligen bristande konkretion i motionen, som gör att man är avvisande? I så fall vill jag framhålla, att det väl icke är möjligt att begära att en enskild riksdagsman skall lägga fram konkreta förslag, som i detta avseende äro jämbördiga med ungdomsvårdskommitténs förslag.

Utskottsutlåtandet har knappast ens en välvillig skrivning utan är närmast indifferent, om man bortser från inledningsorden. Om Kungl. Maj:t efter prövning av en del av ungdomsvårdskommitténs förslag icke framlägger förslag, bör riksdagen avstå från att begära förslag, heter det i en passus, som jag uttryckt på annat sätt för att göra uttalandet mera begripligt. Uttalandet andas i sanning demokratisk övertygelse och parlamentariskt självförtroende. Kungl. Maj:t bör avgöra saken, säger man, och riksdagen avstå från att ha någon mening i dessa frågor. En mera undergiven skrivning får man väl leta efter. Utlåtandet är, tycker jag, ett dokument med litet väl mycket självutplåning, ett aktstycke, som öppnar vida utsikter och perspektiv i ett demokra-

tiskt land och säger en hel del om tänkesättet hos utskottsmajoriteten.

Det finns ett par utskottsutlåtanden i år av intresse i detta sammanhang, varav det ena har behandlats och det andra nu ligger på bordet. Det sista är ett utlåtande från första kammarens beredningsutskott, men vi få också här snart ett utlåtande i samma ärende från denna kammarens beredningsutskott. Det första av dessa utlåtanden var ett statsutskottsutlåtande, som vi behandlade i förra veckan. I det utlåtandet ger utskottet uttryck för den föreställningen, att det verkligen kommer förslag från regeringen med anledning av ungdomsvårdskommitténs förslag. Man hänvisar i detta utskottsutlåtande, när det gällde anslag till hemgårdarna, till ungdomsvårdskommitténs förslag av år 1947 om anslag till fritidsgårdar. Man utgår tydligen ifrån att man skall få tillfälle taga ställning till detta förslag. Det är en annan ton i det utlåtandet än i beredningsutskottets förevarande utlåtande. I första kammarens beredningsutskotts utlåtande nr 27, som just utdelats vid detta sammanträde, understryker utskottet sitt ställningstagande till motionen om billånekriminaliteten genom att åberopa ungdomsvårdskommitténs förslag på ett sätt som ger intryck av att man väntar att något skall komma fram av dessa förslag till en förbättrad brottsprofylax.

Jag beklagar för min del utskottets ringa intresse för ungdomsvårdsfrågorna av utskottsutlåtandet att döma men är samtidigt tacksam för att utskottsmajoriteten icke lindat in saken utan att Sveriges ungdomsorganisationer få klart besked. Något stöd till respektive organisationers egen ledarutbildning eller till heltidsanställda ledares avlöning kunna dessa organisationer tydligen icke påräkna av riksdagen, även om riksdagen uttalat sig i den riktningen 1942. Förra året sade regeringen sin mening och gav samma besked. Icke ens den kontakt mellan regering och

Motion angående förbättrad ungdomsvård.

ungdomsorganisationer, som utlovades i interpellationssvaret den 31 maj 1949, då det gäller ungdomsfrågorna, har upptagits, och ändå är läget i världen långt ifrån tillfredsställande utan förtä drag lika dem, som kommo 1939 och 1942 års riksdagar att skriva till Kungl. Maj:t. Vi kunna tydligen inte ens räkna med en experimentverksamhet med en statlig ungdomskonsulent, så att vi enligt ungdomsvårdskommitténs önskan kunna få litet erfarenhet av hur den metoden att stödja organisationerna utfaller.

Möjligen tro de, som icke äro insatta i dessa spörsmål, att det här med ekonomiskt stöd åt organisationernas egna instruktörer och åt instruktionskurser för ungdomsledarna är ett hugskott av ungdomsvårdskommittén. Faktum är, att kommittén frågade ungdomsorganisationerna i saken, innan kommittén utformade sina förslag på denna punkt. Svaren redovisas i del II av kommitténs betänkande. Av 30 tillfrågade riks-ungdomsorganisationer satte 23 sådant stöd bland de första önskemålen. Det vore frestande att här citera dessa ungdomsorganisationers uttalanden, både dem från de allmänna och dem från de politiska ungdomsorganisationerna. Jag skall emellertid avstå från det för att icke taga för mycket av kammarens tid i anspråk.

Understödstekniken i ungdomsvårdskommitténs förslag är litet komplicerad, och den har också lett till en litet ojämn fördelning av de eventuella statsbidragen till ungdomsorganisationerna. Detta har gjort, att några ungdomsorganisationer yrkat på en förenklad metod för fördelningen av statsbidragen till ungdomsorganisationerna. Någon annan organisation har också varit litet tveksam i den saken, men principen om ekonomiskt stöd har man ju redan från början varit ganska enig om.

Ja, men förr i världen fingo ungdomsorganisationerna icke något stöd alls, säger någon, och varför skall det

nu vara statsbidrag till ungdomsrörelsen? Jag skulle på den punkten bara vilja säga, att skillnaden mellan förr och nu är enorm. Ungdomen liksom den övriga befolkningen bor nu i större utsträckning i tätorter. Genom att bostaden tenderat att minska i format har särskilt ungdomen kommit att vistas lång tid på dagen utanför bostaden. Vissa andra orsaker verka i samma riktning, och denna situation utnyttjas påpassligt av den profitintresserade nöjesindustrien, som konkurrerar ut ungdomsorganisationerna. Det är detta som gör det så angeläget på annat sätt än förr att ungdomsrörelsen får ekonomiskt stöd av det allmänna.

En invändning mot att riksdagen nu företar sig något skymtar också i utskottets utlåtande, den nämligen, att en del av ungdomsvårdskommitténs förslag redan lett till åtgärder antingen genom beslut av riksdagen eller genom att förslag hålla på att bearbetas genom andra kommittéer. Men det är endast några mindre, fastän i och för sig goda förslag, av de egentliga ungdomsvårdsförslagen, som ha lett till proposition till riksdagen. Jag har för min del utförligt gått igenom dessa saker i samband med interpellationsdebatten och hänvisar till denna och kan liksom den förre ärade talaren gjort hänvisa till socialstyrelsens mycket positiva yttrande över denna motion.

Med detta mycket starkt positiva utlåtande till förfogande borde man, tycker jag, i utskottet ha kommit till annat resultat, och jag kau, herr talman, med tanke på detta icke yrka annat än bifall till motionen.

Herr SEHLSTEDT: Herr talman! Herr Wiklund i Stockholm har visat sig vara ganska orolig beträffande ungdomsvårdsfrågorna. Fastän han vid en interpellation i följ fick ett ganska utförligt svar på hur det ligger till över hela fältet, återkommer han ändå med en mo-

Motion angående förbättrad ungdomsvård.

tion och önskar att riksdagen skall giva regeringen en påfösare, framför allt med tanke på det betänkande som sysslar med ungdomens föreningsliv och möjligheterna att giva stöd till det samma.

Jag råkar själv tillhöra den utredning, som anses vara så illa behandlad, och kanske kan det vara av visst intresse att en kommittéledamot giver uttryck åt den uppfattningen, att utredningen inte direkt kan anses misshandlad. Där emot tror jag, att det är ganska svårt att få en tillräcklig översyn över vad som är gjort, helt enkelt därför att en hel del av de frågor utredningen sysslat med icke kommit i klump till riksdagen. Frågorna ha ju gått igenom de olika departementen. Man har fått dem bit för bit. Andra förslag ha gått till förnyad utredning eller till överarbetning inom utredningar, som syssla med avsnitt som ungdomsvårdskommittén tidigare varit sysselsatt med.

Jag skall ej fördjupa mig i historiskskrivning som herr Wiklund i Stockholm gjorde, men jag skall tillåta mig göra ett par konstateranden. Den utredning som tillsattes 1939 fick ganska allmänt hållna direktiv, även om det slogs fast, att särskilt föreningslivets och sportens betydelse skulle utrönas av denna utredningskommitté. Det var först 1942 som kommittén fick litet mera bestämda direktiv. Då underströks det också i det utskottsutlåtande som avgavs i anledning av de många motionerna, att ungdomsvården borde liksom hittills i största utsträckning bygga på frivilligt personligt arbete inom våra stora folkrelser men att dessa också borde effektivt stödjas både ekonomiskt och moraliskt av samhället, varför ökade statsbidrag borde utgå.

Beträffande den utredning, som gäller ungdomen och föreningslivet, är det riktigt, att man ännu icke tagit fasta på vad som varit väsentligt, nämligen förslaget om ekonomiskt stöd åt ungdomsorganisationernas utbildningsverksam-

het och till eventuellt anställande av instruktörer inom dessa ungdomsorganisationer. Jag måste säga, att jag för mitt vidkommande förstår den tveksamhet som råder. Utredningen har nämligen icke tagit fasta enbart på ungdomsorganisationer av i vanlig mening statsunderstödsberättigad karaktär, utan utredningen har dessutom i sina förslag upptagit propåer om att understöd även borde utgå till de politiska ungdomsorganisationerna, varvid dock en klar gränsdragning gjorts gentemot den kommunistiska ungdomsrörelsen. Så vitt jag förstår har den rådande tveksamheten på många håll angående statsunderstöd åt ungdomsorganisationerna framför allt berott därpå, att stödet var avsett att även gälla de politiska ungdomsorganisationerna.

I det interpellationssvar, som lämnades från socialdepartementet — det var för övrigt statsrådet Andersson, som förde fram det i andra kammaren — meddelades det också i ett sammandrag, att anslagen till de olika ungdomsorganisationerna högst väsentligt utökats från den tid utredningen tillsattes och fram till den tid interpellationen besvarades i andra kammaren, men att i stödet självfallet icke ingick något stöd till de politiska ungdomsorganisationerna. Till de organisationer som få stöd utgår detta i allt väsentligt på ungefär samma sätt som ungdomsvårdsutredningen hade tänkt sig. Det är som sagt framför allt detta förslag om stöd även till de politiska ungdomsorganisationerna som gör, att det har rätt och alltjämt råder tveksamhet och att utredningens material åtminstone på denna punkt fortfarande, så vitt jag vet, ligger i socialdepartementet. Men det är klart att även jag hoppas, att man inom departementet så småningom skall mogna för den tankegången, att samhällets stöd till ungdomsorganisationerna icke skall utgå efter någon gränsdragning mellan religiösa och ideella organisationer å ena sidan och politiska ungdoms-

Motion angående förbättrad ungdomsvård.

organisationer å andra sidan utan att stödet helst bör utgå till alla dessa ungdomsorganisationer.

Det är riktigt som herr Nyberg sade, att de missförhållanden, som rådde i början av förra decenniet och mot vilka man riktade sig motionsvägen, ännu icke äro undanskaffade. Men det är att driva diskussionen för långt, om man förutsätter att stödet till ungdomsorganisationerna skulle sanera hela det nuvarande billåneoskicket i landet, liksom det också vore för mycket att förutsätta att det skulle skapa ordning och reda på nykterhetsvårdens område. Jag tror, att det är klokt att ta det hela med en nypa salt och säga, att ungdomsvårdsorganisationerna ha till väsentlig uppgift att dra till sig den föreningslösa ungdomen, vilket i och för sig är en betydande uppgift, men att de självfallet knappast kunna grundligt förändra tillståndet på ungdomsfrontens område såsom en del av dem, som intressera sig för frågan, tydligen förutsätta.

Jag har, herr talman, icke något yrkande. Jag hade för min del icke haft någonting emot, om utskottet gjort en mera positiv skrivning. Den finns emellertid i det första stycket, och jag förutsätter, att det intresse, som visats från riksdagens sida i olika sammanhang för detta spörsmål, även kan göra socialdepartementet uppmärksamt på saken, så att man så småningom kan vänta sig förslag till en utvidgning av anslaget till ungdomsvårdsorganisationerna och att man därvid ej skyggar för en utsträckning av stödet även till de politiska ungdomsrörelserna.

Herr WIKLUND i Stockholm (kort genmäle): Herr talman! Jag kan hålla med herr Sehlstedt om att det ej är bara genom ökat statsbidrag till ungdomsorganisationerna som man skulle kunna stäcka billånekriminaliteten och ungdomsonykterheten. Det är självklart! Men att det ej spelar en oväsent-

lig roll som förebyggande åtgärd, att man stärker dessa organisationers verksamhet, äro vi nog ganska överens om.

Sedan säger herr Sehlstedt, att jag fick ett utförligt svar förra våren på en interpellation och att det därför ej var nödvändigt att motionera i år. Jag fick ett utförligt svar, men det var så negativt att jag fann anledning att motionera i saken.

Herr Sehlstedt säger, att det här från motionärernas sida är fråga om att ge regeringen en påfösare. Men han var ju själv inne på behovet härav i slutet av sitt anförande. Att det skulle föreligga något hinder att motionsvis giva en påstötning kan jag icke tro. Jag kan hänvisa till vad herr Sehlstedt sade i förra veckan, då han talade om att riksdagen borde giva regeringen en påfösare att icke lägga fram förslag om tidskriftsskatt. När han kunde göra detta, tycker jag att jag för min del kan motionera i samma syfte.

Jag sade att interpellationssvaret var negativt, men det fanns en positiv vändning i svaret, som jag hoppats mycket på. Det var en passus, vari det heter — jag har regeringssvaret här — att det är regeringens avsikt att, vid det fortsatta prövningen av för ungdomsverksamheten betydelsefulla angelägenheter, ta kontakt med ungdomsorganisationerna. Varför har man icke tagit upp den kontakten? Hade man gjort det och fått till stånd överläggningar mellan organisationerna och regeringen om dessa ting, hade jag för min del avstått från att motionera. Genom sådana samråd skulle man, menar jag, ha kunnat ena sig om förslag till hur ett statsstöd skulle läggas.

Herr Sehlstedt sade något om att anslagen ökats från statens sida till ungdomsorganisationerna och hänvisade till interpellationssvaret i våras. Härtill vill jag säga, att det var bildningsrörelsen och nykterhetsrörelsen och alltså egentligen ej ungdomsorganisationerna, som fingo dessa ökade bidrag.

Motion angående förbättrad ungdomsvård.

Herr SVENSSON i Alingsås: Herr talman! Herr Wiklund i Stockholm kanske ursäktar mig om det nu uppträder en representant för de inkompetenta och indifferentia i utskottet, som herr Wiklund nyss från talarstolen talade om. Jag kan försäkra både herr Wiklund och kammaren i övrigt, att utskottsledamöterna äro intresserade av en effektiv ungdomsvård. Och jag kan försäkra att vi ha tagit del — i stort sett åtminstone — av ungdomsvårdskommitténs arbete. Vi uppskatta det, och vi tro att det finns en hel del att göra på detta område i enlighet med de riktlinjer, som kommittén har uppdragit.

Men det är en sak. En annan sak är att ta ställning till den motion, som herr Wiklund i Stockholm m. fl. avgivit och vari yrkas, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville dels ånyo uttala sin mening rörande behovet av förbättrad ungdomsvård, dels hemställa att ungdomsvårdskommitténs förslag efter vederbörlig överarbetning inom berörda departement måtte föreläggas riksdagen, varvid kommitténs förslag angående stöd åt ungdomens föreningsliv i första hand synes böra ifrågakomma».

Här har Kungl. Maj:t på sin tid tillsatt en speciell ungdomsvårdskommitté, som har avgivit sex betänkanden, vilka helt eller delvis varit föremål för granskning i vederbörande departement och i åtskilliga stycken varit remitterade för ytterligare behandling av specialkommittéer, tillsatta av Kungl. Maj:t. Dessutom har en hel del av dessa förslag förelagts riksdagen för prövning, och vissa åtgärder ha med anledning härav vidtagits på olika områden. På sidan 7 säger utskottet att en del förslag redan ha, som jag nyss nämnde, varit föremål för riksdagens behandling och »omsatts i praktiska åtgärder. Andra ha föranlett anslagshöjningar för olika ändamål med varierande belopp. Åter andra ha hänvisats till andra utredningar att beaktas vid utformande av dess betänkanden och förslag, och somliga ha över-

arbetats på andra sätt. Övriga kunna sägas vara föremål för Kungl. Maj:ts överväganden...» Med detta konstaterande måste man väl, som herr Sehlstedt nyss, kunna säga, att man på olika punkter har realiserat de förslag som kommittén framlagt. Vad som återstår i detta avseende och som motionärerna närmast syfta på är, kan man säga, föremål för överväganden inom departementet.

Nu måste man väl i detta liksom i andra sammanhang fråga sig, om kammaren verkligen under sådana förhållanden skall besluta en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om förslag i de spörsmål, som motionärerna tydligen anse icke vara tillfredsställande lösta och som departementet — jag ber att få understryka det — ännu icke tagit ställning till utan fortfarande faktiskt överväger vilken ståndpunkt man skall inta. För övrigt gäller det i åtskilliga fall mycket omdiskuterade förslag. Skall man då i skrivelse till Kungl. Maj:t begära att regeringen, detta oavsett, skall komma med förslag till riksdagen? Jag skulle vilja ifrågasätta om inte det är rätt och riktigt, då frågorna ligga till på det sätt som de faktiskt göra, att låta vederbörande departement handlägga de ärenden det här gäller i det tempo som man anser vara riktigt.

Skulle ett regeringsförslag på ett eller annat avsnitt icke tillfredsställa riksdagens andra kammare eller vissa av dess ledamöter, så bör det väl stå dessa fritt att framställa yrkanden i specialmotioner om vilka åtgärder som de på den eller den punkten anse böra vidtagas. Jag tycker nog det hade varit riktigt om herr Wiklund i Stockholm, som tydligen är mer expert än någon annan i detta land på ungdomsvård, att döma av det anförande han nyss höll här ifrån talarstolen, hade gjort några konkreta förslag på de olika punkter, han anser mogna för ett realiserande.

Jag tillåter mig, herr talman, att i det-

Motion angående förbättrad ungdomsvård.

ta sammanhang och i allra största kort-
het säga, att även om man anser att de
sociala önskemål, som finnas på både
detta och en hel mängd andra områden,
borde genomföras inom en snar fram-
tid — detta kan vara väl motiverat i
mycket hög grad — så måste man ändå
fråga sig, om det inte är klokt att vidta
dessa reformer i ett tempo, som mot-
svavar våra ekonomiska möjligheter.
Det kanske kan vara nyttigt att någon
gång ägna en smula uppmärksamhet
även på socialvårdshåll åt det faktum,
att alla dessa frågor, som vi i princip
kunna vara eniga om, ändå inte gå att
lösa utan att det kostar pengar och utan
att vi ha avsatt belopp för de olika än-
damålen och att sådana krav kanske
inte äro riktigt förenliga med kraven på
skattesänkningar.

När jag sagt detta vill jag gärna till-
bakavisa det resonemang som särskilt
herr Wiklund förde beträffande det
bristande intresse, som utskottet skulle
ha för ungdomsvården. Jag kan försä-
kra herr Wiklund i Stockholm att det
inom detta utskott finns åtskilliga le-
damöter, som större delen av sitt liv
deltagit i ungdomsrörelser och i ung-
domens föreningsarbete. De ha inte
gjort det som ämbets- eller tjänstemän
utan ha lagt ned ett uppoffrande arbete
för att verkligen få till stånd organi-
sationer för den svenska ungdomen.
Jag tror också att de i många avseen-
den och i mycket stor utsträckning
lyckats med detta sitt arbete, därom
vittnar på ett mycket talande sätt dessa
organisationers medlemsnumerär ute
i bygderna. Jag tror inte heller det är
riktigt att man från andra kammar-
ens talarstol försöker indirekt ge sken utav
att vi i detta land icke skulle ha ägnat
ungdomsvården någon större uppmärk-
samhet. Jag tror inte jag överdriver om
jag säger, att Sverige är ett av de län-
der, som stå i spetsen när det gäller
ungdomsvården.

Vad speciellt beträffar det utlåtande,
som ungdomsvårdskommittén avgivit

beträffande stöd åt ungdomens för-
eningsliv, säger nu herr Wiklund i
Stockholm, att man praktiskt taget inte
har vidtagit några som helst åtgärder i
enlighet med ungdomsvårdskommitténs
förslag. Ja, det är riktigt, som herr
Sehlstedt nyss nämnde, att på en vä-
sentlig punkt, nämligen i fråga om det
direkta ekonomiska stödet till ung-
domsorganisationerna, har frågan icke
ännu föranlett proposition till riksdag-
en. Men den är därmed icke avfärdad,
den ligger under behandling, och det är
väl troligt att den föranleder en propo-
sition inom en icke alltför avlägsen
framtid. På en hel del andra områden
har man emellertid vidtagit åtgärder.
Jag har en förteckning här över samt-
liga åtgärder, som äro vidtagna med
anledning av ungdomsvårdskommitténs
olika betänkanden. Jag skall inte trötta
kammaren med att redogöra för dem,
men jag har därav fått den bestämda
uppfattningen, att ungdomsvårdskom-
mitténs olika äskanden, dess olika för-
slag i de speciella betänkanden, som av-
givits, alls icke äro illa behandlade
från vare sig regeringens eller riksdag-
ens sida. Tvärtom ha åtskilliga av des-
sa frågekomplex, som utredningsmän-
nen här tagit upp, varit föremål även
för riksdagens behandling.

Låt mig bara ett ögonblick stanna
vid just den punkt som motionen när-
mast avser, frågan om stöd åt ungdo-
mens föreningsliv, för att tala om vad
man därvidlag vidtagit för åtgärder.
Jag skall inte lämna någon detaljredo-
görelse, men låt mig till protokollet
anteckna endast några rubriker.

I föreningsbetänkandet har såsom
första punkt talats om att undervisning
i föreningskunskap bör meddelas ung-
domen. Detta har redan realiserats, un-
dervisning förekommer i den föreslag-
na formen.

Skolfilmen har ägnats uppmärksam-
het. Det har beviljats anslag av 1949
års riksdag med ett belopp av 100 000
kronor, som ställts till skolöverstyrel-

Motion angående förbättrad ungdomsvård.

sens förfogande för försöksverksamhet med film såsom undervisningsform för skolorna.

Från ungdomsvårdskommitténs sida har vidare krävts en omläggning av nöjesskattebestämmelserna. Där ha åtgärder vidtagits redan 1945, och 1949 uppdrogs åt kommitterade att vidta en ny översyn, varvid just de synpunkter, som framhållas i betänkandet, komma att övervägas.

Det har i betänkandet talats om musikverksamhet. Ja, det har 1943 lämnats ett anslag på 600 000 kronor och 1949 ett anslag på nära en miljon för denna verksamhet. Amatörmusiken har fått sin beskärda del, vilket också medfört att man inom skolväsendet har ägnat uppmärksamhet åt skolmusiken.

Teaterverksamheten bör också, påpekas det i ungdomsvårdskommitténs betänkande, få sitt stöd, och den har också fått ett utökat stöd jämfört med tidigare. Anslaget var 1938 2,2 miljoner kronor, 1943 3,1 miljoner och 1948 5,7 miljoner kronor. Amatörteatern har också uppmärksammats på ett effektivt sätt. Filmverksamheten, som jag tidigare var inne på, har ägnats uppmärksamhet när det gällt att för folkbildnings- och ungdomsorganisationerna inköpa projektionsapparater, som för vissa organisationer skulle betyda en dryg utgift. Censur av barnfilm har ägnats uppmärksamhet liksom en hel rad annat i sammanhanget.

Jag skall inte fortsätta med denna uppräkningslista av vilka åtgärder på detta område som vidtagits just med anledning av ungdomsvårdskommitténs förslag. Jag tror det är tillräckligt, herr talman, att med detta som exempel visa, att vi här i landet ägna uppmärksamhet åt ungdomsvården. Vi höra dock — jag vill gärna understryka det — ägna ännu större uppmärksamhet åt densamma, i den mån det finns möjligheter för vårt land att göra det med hänsynstagande också till alla andra behov som vi ha.

Jag hemställer, herr talman, med detta om bifall till utskottets förslag.

Herr WIKLUND i Stockholm (kort genmäle): Det är mig angeläget, herr talman, att få rätta till en missuppfattning av utskottets ärade ordförande. Jag har icke sagt att ledamöterna i utskottet skulle vara inkompetenta eller indifferenta. Jag har sagt att *utskottets skrivning* visade ett ringa intresse för frågorna, men om ledamöternas kompetens har jag icke yttrat mig. Jag har uttalat mig om sakfrågan, och jag har mitt manuskript, så det går lätt att kontrollera den saken. Jag har ingenting sagt om de enskilda ledamöternas kunskap på detta område.

Beträffande dessa ökade anslag, som vi nyss hörde talas om, vill jag hänvisa den siste ärade talaren till vad som hände förra onsdagen, när begäran om en höjning av anslaget till hemgårdar avsågs.

Herr EDENMAN: Herr talman! Jag begärde ordet under herr Wiklunds i Stockholm långa begravningstal över den svenska ungdomsvården och närmast i samband med de beskyllningar han då rikligen levererade åt olika håll, beskyllningar som man ju kunde lägga in ett och annat uti. Nu har herr Wiklund fått svar dels av herr Sahlstedt och dels av utskottsordföranden, och han har också på några punkter tagit tillbaka. Jag är därför delvis förekommen, herr talman, och skall endast replikera herr Wiklund med några allmänna påpekanden.

Herr Wiklund frågar med mycket stor ledsnad i rösten, vad man skall göra för att få denna fråga, alltså ungdomsvården, ur dödvatten. Ja, herr Wiklund, min rekommendation är: Föreslå något konkret, något att ta på! Nu svarar herr Wiklund att vi ha verkligen föreslagit något konkret. Men inte kan det vara ett praktiskt konkret förslag att uppmana riksdagen att skri-

Motion angående förbättrad ungdomsvård.

va till Kungl. Maj:t och begära en »vederbörlig överarbetning». I så fall har man ytterst små anspråk på konkreta förslag.

Herr Wiklund preciserade sedan sitt uttalande med att säga, att om regeringen — hör och häpna! — hade sammankallat de svenska ungdomsorganisationerna till en överläggning, så hade denna motion aldrig kommit till. Det är inte något att bli indignerad över, men, herr Wiklund, har man i fjorton år aktivt arbetat i en ungdomsorganisation och i sex år tillhört dess ledning och får höra, att en representant för ett politiskt ungdomsförbund vill att regeringen skall sätta sig i spetsen för att samordna dessa frågor, då frågar man sig likväl, hur det egentligen ligger till på den kanten.

Det är icke så, som herr Wiklund säger, att de politiska ungdomsorganisationerna varit eniga i fråga om statsbidrag till instruktörer. Det är signifikativt att det endast är folkpartiets ungdomsförbund, som obetingat accepterat tanken på statsanslag. Kommunisterna och högern ha sagt nej till statsanslag. Socialdemokraternas och bondeförbundarnas respektive ungdomsorganisationer ha sagt ett mycket svagt ja i princip men ha yrkat på så kraftiga ändringar i de föreslagna bestämmelserna, att det praktiskt taget är omöjligt att få in dem under det förslag, som ungdomsvårdskommittén framställt. Personligen hade jag redan då — och har fortfarande — den uppfattningen, att politiska organisationer, som motta direkta ekonomiska subventioner ifrån statsmakterna, äro organisationer som jag verkligen undanber mig att medverka i. Jag tror inte heller att något sådant kommer att hända.

Jag är litet förvånad över — och härvidlag har herr Wiklund redan fått svar på tal — att han som den expert han är på ungdomsvård och så flitigt som han talat om saken ute i landet ändå inte känner till vad som gjorts

på området. Jag hänvisar till den sammanställning vi fingo redan förra året, omfattande 35 punkter. Om man roar sig med att läsa de sex betänkandena — jag har inte läst dem alla men några av dem, delvis på yrkets vägnar — så är det inte så lätt att dra ut något verkligt gripbart ur dem. Det är bra betänkanden såtillvida att de äro synpunktsrika. De flesta kunna ansluta sig till vad som där står, och de innebära en kartläggning av ungdomsvårdsproblemen i största allmänhet. Men jag förstår att det inte är så lätt för vederbörande i socialdepartementet att göra något av detta i praktiken.

Det är också typiskt att ungdomsvårdskommitténs betänkande på olika punkter måst skickas vidare till skolkommissionen, bostadskollektiva kommittén, folkbildningsutredningen, musikutredningen, kulturfondsutredningen, filmutredningen, kommittén för social upplysning och nykterhetskommittén. Det är någonting ganska oerhört att ett statligt betänkande måst remitteras i olika punkter till åtta å nio andra statliga utredningar; detta hade verkligen varit något att debattera i samband med den förra punkten på förredragningslistan om det offentliga utredningsväsendet.

Jag tar bara ett exempel för att inte herr Wiklund skall kunna påstå, att jag talar rätt ut i luften. När det t. ex. gäller en avalkoholisering av idrotts- och nöjesplatserna skriver man alldeles riktigt på 14 rader, att det undantagsvis på dessa platser förekommer en pilsnerkonsumtion, vilket självklart är något förkastligt. Uttalandet slutar på följande sätt: »Ett totalt friläggande av folkfesterna från varje slag av alkoholutskänkning synes vara ur alla synpunkter lämpligt.» Men hur har det gått med den frågan? Ja, den ärade ledamoten av denna kammare herr Adolf Olsson får nu syssla med den, om jag inte är alldeles fel underrättad. Nykterhetskommittén har nämligen fått i

Motion angående förbättrad ungdomsvård.

uppdrag att ta hand om detta spörsmål, ty det är alldeles omöjligt att göra något av ett förslag som är så allmänt formulerat.

Sedan, herr talman, vad beträffar själva huvudförslaget eller frågan om instruktörer i ungdomsorganisationerna har jag, som jag inledningsvis deklarerade i fråga om de politiska organisationerna, en annan principiell uppfattning än både ungdomsvårdskommittén och herr Wiklund i Stockholm. Jag anser att dessa organisationer liksom flera andra böra stödjas framför allt när det gäller att skaffa lokaler. När läget på byggnadsfronten lättar och om vi då skulle märka, att regeringen inte i tillbörlig utsträckning uppmärksammar kravet på ungdomslokaler, skall jag villigt stödja herr Wiklund i Stockholm i alla hans aktioner på det området. Jag ber sedan att få taga några avskräckande exempel ur ungdomsvårdskommitténs betänkande angående just denna fråga. Skolöverstyrelsen skall bli den myndighet, som skall få bestämna över vilka som skola anses kompetenta att vara instruktörer i ungdomsorganisationerna. Statsbidrag skola icke utgå för s. k. instruktionskurser, som bara räcka över lördag och söndag — de s. k. veckoslutskurserna. Det är dock de vanligaste inom de olika organisationerna. I vart fall inom det socialdemokratiska ungdomsförbundet ha vi alltid haft svårt att på grund av ekonomiska skäl hålla folk samman en vecka eller längre. Och någon politisk eller religiös propaganda skall ju inte få förekomma. Men vad blir det då av allt talet om att organisationerna skola verka i demokratiskt fostrande riktning, när politik inte får förekomma? För modern demokrati är det en fullkomligt främmande uppfattning att politik är någonting, som inte får förekomma i samband med demokratisk upplysning.

Slutligen vill jag, herr talman, bara understryka, att socialstyrelsen inte har

någon erinran mot förslaget i och för sig men pekar på den krångliga utformningen av bidragsreglerna. Stockholms ungdomsnämnd har roat sig med att räkna ut att folkpartiets ungdomsförbund med dåvarande medlemsantal — detta har kanske stigit senare — skulle få ett statsbidrag på 10 kronor 35 för medlem och år, medan det socialdemokratiska ungdomsförbundet skulle få bara 57 öre; vi kunna ju litet var dra våra slutsatser.

Allra sist vill jag, herr talman, framhålla, att jag är väl medveten om att det finns ungdomsorganisationer, t. ex. scoutorganisationer och andra barnorganisationer, vilkas verksamhet måste finansieras genom gåvor eller genom andra bidrag utifrån på ett eller annat sätt. Det är ju möjligt att man kan bryta ut dessa organisationer. Vad jag talat om har emellertid framför allt varit de politiska organisationerna, och med dem jämställer jag också de religiösa.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr WEDÉN: Herr talman! Jag skall bara komma med några korta kommentarer till herr Sehlstedts anförande.

Herr Sehlstedt ansåg, att en av de väsentligaste orsakerna till att ett av de enligt hans mening viktigaste förslagen i ungdomsvårdskommitténs betänkande, nämligen förslaget om stöd åt visst utbildningsarbete och för instruktörer inom föreningslivet, inte föranlett någon åtgärd, varit en viss tveksamhet huruvida detta stöd även borde utsträckas till de politiska ungdomsföreningarna. Jag vill för min del, herr talman, säga, att jag på den punkten har en principiell uppfattning, som synes mig ligga mycket nära den, som herr Edenman nyss gav uttryck åt. Jag tror att både den första och den andra statsmakten ha skäl att tänka sig för både en och två gånger, innan de ge sig in på något, som innebär ett in-

Motion angående förbättrad ungdomsvård.

gripande i ungdomens rent politiska fostran. Jag är väl medveten om att i betänkandet gjorts ett försök till gränsdragning i detta avseende, men jag tror att i praktiken en sådan gränsdragning kommer att möta mycket stora svårigheter. Herr Sehlstedt är säkerligen också medveten om att det uppstått stridigheter i några kommuner, där det ifrågasatts anslag till politiska ungdomsklubbar. Jag tror därför som sagt att det är mycket klokt att i detta avseende vila på hanen, och för egen del kan jag inte se något hinder mot att gå den väg, som delvis antytts av herr Edenman, nämligen att man skulle kunna göra vissa utbrytningar. När jag säger detta har jag kanske en i viss mån annan tanke än herr Edenman; jag föreställer mig nämligen, att man skulle kunna lägga de politiska ungdomsorganisationerna åt sidan och se vad man kan göra i de andra fallen.

Herr talman! Jag har icke något yrkande.

Herr WIKLUND i Stockholm: Herr talman! Jag har inte uttalat mig i principfrågan, huruvida de politiska ungdomsorganisationerna skola få statligt stöd; jag har helt utelämnat detta spörsmål. I det avseendet kan jag emellertid nu, eftersom den frågan vidrörts här, deklarerera, att jag står tveksam liksom herr Wedén och herr Edenman.

Det föreföll mig som om herr Edenman utgick ifrån att jag här talade som medlem av folkpartiets ungdomsförbund, eftersom han ju nämnde, att detta förbund skulle bli så fördelaktigt understött genom de principer, som ungdomsvårdskommittén föreslagit för erhållande av statsbidrag. Jag vill då bara hänvisa till vad jag sade i interpellationsdebatten, när jag mycket utförligt och direkt karakteriserade dessa principer i deras nuvarande utformning såsom mycket olämpliga. Jag sade

också i anförandet i fråga, att de böra överarbetas — detta yrkade jag direkt på — därför att de leda till sådana konsekvenser, som herr Edenman visade på. I principfrågan är det nog i alla fall så, att det råder ganska stor enighet även bland de politiska ungdomsförbunden, även det socialdemokratiska. Det finns uttalanden till ungdomsvårdskommittén på den punkten, som jag skulle kunna återge och i vilka man direkt positivt uttalat sig för stöd åt ungdomsorganisationerna. I det uttalande jag åsyftar har man inte gjort någon avvägning mellan politiska organisationer och andra, utan det är ett allmänt uttalande, där man är inne på instruktörsfrågan och förordar statligt stöd till ungdomsorganisationerna. Jag tror sålunda, att man är ganska enig i princip och att det är i detaljerna man har delade meningar.

Herr Edenman sade, att det är överraskande att man i en ungdomsorganisation sitter och väntar på initiativ från regeringens sida i denna fråga. I det avseendet vill jag bara säga, att det var ju så, att regeringen sade sig själv vilja ta ett sådant initiativ. Det började alltså inte med att vi från vår sida sutto och väntade på att regeringen skulle komma med ett initiativ, utan regeringen utlovade själv i interpellationssvaret ett sådant initiativ. Då tycker jag att man kunde förvänta, att detta löfte skulle uppfyllas. När det emellertid dröjde så länge med saken, fann jag anledning att motionera.

Herr SEHLSTEDT: Herr talman! Vad jag syftade till med mitt inledande inlägg i diskussionen var att vi skulle få till stånd åtminstone en förberedande principdebatt, om tiden inte borde vara mogen för anslag till de politiska ungdomsorganisationerna. Jag upptäcker nu att motionären, herr Wiklund i Stockholm, som bombastiskt dragit i härnad mot regeringen för att den inte

Motion angående förbättrad ungdomsvård.

vidtagit några åtgärder på detta område, nu är villig att göra en reträtt på det viktigaste avsnittet i ungdomsvårdsutredningens betänkande om ungdomen och föreningslivet, nämligen det som gäller anslag till ungdomsorganisationer, oavsett om de äro ideella i vanlig mening, religiösa eller politiska. Det hör till historien, herr Edenman, som ju är min partivän, att på den tid då jag råkade sitta som ordförande i det socialdemokratiska ungdomsförbundet hade förbundet en mycket positiv inställning till frågan om samhällets stöd åt ungdomsorganisationerna. Åtminstone var detta fallet i det uttalande ungdomsförbundet gjorde till den utredning, där jag själv råkade sitta med. Men låt mig nu, eftersom herr Edenman tydligen läser ungdomsvårdsutredningens betänkande på ett sätt, som inte är alldeles riktigt, säga, att åtskilliga av de förslag, som remitterats eller skjutits över från ungdomsvårdsutredningen till andra utredningar, i regel kommit till efter överläggningar mellan ungdomsvårdsutredningen å ena sidan och andra utredningar å den andra, vilka senare sysslat med helt andra avsnitt av socialvården än den ungdomsvårdsutredningen haft att göra med. Den sista utredningen är en ganska omfattande kartläggning av den föreningslösa ungdomens verksamhet och fritidsproblem men även om föreningsungdomens verksamhet och dess ekonomiska problem. Denna utredning i vilken alla de fyra politiska ungdomsorganisationerna äro representerade har för sin del tillstyrkt, att man inte skulle göra någon skillnad mellan politiska och andra ungdomsorganisationer. Att man inte ville deklassera de politiska ungdomsorganisationerna berodde på att dessa utföra en fostrande verksamhet, som på de allra flesta områden är berättigad till statsunderstöd. Detta finner man om man vill bekväma sig till att granska de kurser, som de olika ungdomsförbunden syssla med.

Det är den delen, herr talman, av ungdomsorganisationernas verksamhet, som utredningen för sitt vidkommande ansett det vara riktigt att lämna samhälls-ekonomiskt stöd åt. Om man kan göra detta beträffande nykterhetsrörelsens organisationer och andra organisationer, som ha en fostrande verksamhet, vilken på många områden är av precis samma karaktär som de politiska ungdomsorganisationernas, frågar jag: Vad är det som hindrar att man låter även de politiska ungdomsorganisationerna få samhällets stöd i ekonomiskt hänseende?

Jag skall, herr talman, inte fördjupa mig ytterligare i den föreliggande frågan, men jag tror att det varit nyttigt med denna diskussion med hänsyn till det sätt på vilket den blivit upplagd och därför att vi fått syssla med sådant i det föreliggande spörsmålet, som de flesta av kammarens ledamöter äro eniga om beträffande utredningen.

Herr WEDÉN: Herr talman! Mitt yttrande kan naturligtvis inte tolkas som något deklasserande av de politiska ungdomsföreningarna. Jag är förvissad om att vi alla äro fullt på det klara med den stora betydelsen av det fostrande arbete som de utföra. Mitt anförande var avsett att understryka, att det här rör sig om en demokratisk principfråga, och med avseende på den är jag fullt enig med herr Edenman om att man skall akta sig för att glida in i en utveckling, som kan komma att innebära statlig subventionering av det politiska arbetet.

Till herr Schlstedt vill jag säga, att han kan ju erinra sig den utgång, som en sådan sak fick i en kommun, som vi båda känna mycket noga, en sak som fullföljdes ända upp till regeringen, varvid regeringen, som sitter på det socialdemokratiska partiets förtroende, intog en principiell ställning alldeles i enlighet med den, som jag i dag givit uttryck åt.

Motion om utredning av frågor i samband med den statliga självriskan vid skador såväl direkt som å tredje man.

Herr EDENMAN: Herr talman! Det socialdemokratiska ungdomsförbundets inställning i denna fråga kunna vi göra upp i annat sammanhang, men jag vill påminna om att de år, då herr Sehlstedt var ordförande i förbundet, nämligen åren 1940—1943, voro de stora samlingsåren i svensk politik. Jag har en något annan erfarenhet av denna sak än herr Sehlstedt, och det är kanske det som gör att vi se litet olika på den samma; detta var det ena jag ville säga.

Det andra var att jag ville framhålla, att inte mindre än nio olika kommittéer fått ta hand om socialvårdskommitténs betänkande, detta enligt den förteckning jag har. Jag kan också direkt kontrollera att en överarbetning gjorts av musikutredningen och filmutredningen, och jag vet att nykterhetskommittén och skolkommissionen också gjort en sådan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Wiklund i Stockholm begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller allmänna beredningsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 31, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst,

verkställdes omröstning genom upprensning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 8.

Motion om utredning av frågor i samband med den statliga självriskan vid skador såväl direkt som å tredje man.

Föredrogs andra kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 32, över motion om utredning av frågor i samband med den statliga självriskan vid skador såväl direkt som å tredje man.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde

Herr AHLSTEN: Herr talman! När jag vid fjolårets riksdag riktade en interpellation till handelsministern i denna fråga anförde jag i den debatt, som då följde, två exempel på hur man från statens sida handlar genom att tillämpa systemet med självrisk i stället för försäkringar, som kunna täcka de kostnader, som vederbörande enskilda medborgare ha rätt att kräva betalning för. Jag har vidare påvisat, att man från statens sida inte gjorde en så allsidig utredning, som borde göras, utan att man helt enkelt endast riktade förfrågningar till den som varit skadevållare i egentlig mening och byggde sitt avslag på vederbörandes framställning om ersättning just på sådana uttalanden. Detta förfarande strider ju fullständigt emot den rättspraxis, som i vårt land tillämpas på detta område. Det kan väl nämligen inte vara riktigt att en person, som är vållande till en skada, skall kunna få uppträda som huvudvittne och samtidigt som domare och att vederbörande inte kan få sin sak tillrättalagd med mindre än att han vänder sig till Kungl. Maj:t eller domstol, med andra ord att han tar ut stäm-

Motion om utredning av frågor i samband med den statliga självriskan vid skador såväl direkt som å tredje man.

ning på svenska staten för att få en liten skadestandsfråga tillrättalagd.

På Gotland inträffade för en tid sedan en olycka. Det framgick klart och tydligt att försvaret bar skulden till densamma. I ansökan till de militära myndigheterna begärdes ersättning för skadan, vilken också gottgjordes utan någon som helst erinran från den som vållat skadan.

I ett annat fall litet senare, där det gällde väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, var det ännu mera tydligt än i det förra fallet, att staten var den skadevällande. Men här vägrade man bestämt att utbetala något skadestånd. När vi ifrån försäkringsföreningen skrivit till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, fingo vi bara ett litet kort svar, där man helt enkelt sade: »Då skadan icke uppkommit under sådana omständigheter, att Ni såsom försäkringsgivare ägt rätt att jämlikt 25 § försäkringsavtalslagen utkräva ersättning av väg- och vattenbyggnadsverket, får styrelsen avvisa Edert krav.» Det gavs således ingen som helst motivering för att man avvisade kravet. Man säger bara kategoriskt, att man har ingen skuld, och därför avvisar man kravet.

Jag skrev på nytt och begärde en förklaring till denna ståndpunkt. Jag fick till svar ett brev, där man ännu mera kategoriskt sade, att staten icke var ersättningsskyldig. Som bevis skickade man med ett utdrag av justitierådet Hjalmar Karlgrens bok Skadeståndsläran. Det är duplicerat och kommer säkerligen till stor användning från detta verks sida. När justitierådet skall exemplifiera vad 25 § försäkringsavtalslagen innebär talar han om hur det är när den som varit vållande till skadan exempelvis är ett hembitråde. Man jämför således i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen svenska staten med ett hembitråde, när det gäller att betala skadestånd. I detta fall gällde kravet 810 kronor.

Jag har ingenting emot att denna pa-

ragraf är tillämplig när det gäller hembiträden. Men, herr talman, att kläda den svenska staten i ett hembiträdes enkla dräkt tycker jag är något som icke passar från en statlig myndighets sida. Jag har, herr talman, aldrig märkt att staten uppträder som hembitråde gentemot den enskilde medborgaren. Däremot skickar den hem skattsedeln då och då. Men det är möjligt att man i verken i Stockholm har en annan erfarenhet av den saken.

Jag kan icke finna att denna fråga är tillfredsställande löst. Staten tar ju här självrisk. Det bör väl vara angeläget, att man vid bedömandet av den självrisk, som staten tar gentemot den enskilde medborgaren, följer försäkringsmässiga principer.

Nu har utskottet inhämtat yttranden dels från riksförsäkringsanstalten och dels från försvarets skaderegleringsnämnd. Om man läser dessa två yttranden skall man finna, att medan riksförsäkringsanstalten anför en rad skäl emot motionen säger skaderegleringsnämnden, att det föreligger intet verkligt behov, därför att skaderegleringsnämnden har verkat just efter de principer som vi åsyftat i motionen. Skaderegleringsnämnden säger vidare, att det med motionen avsedda syftet torde vara tillgodosett såvitt gäller försvarets område. Riksförsäkringsanstalten anför, att det finnes befogad anledning att tro, att skadeståndsanspråkens antal skall ökas och att domstolarna därmed skola få minst lika mycket att göra som tidigare. Nämnden å sin sida säger, att av de 425 ärenden, som den behandlat sedan 1945, ha mindre än tio förts till domstol och att de som förts dit ha varit av den art, att man principiellt velat ha ett avgörande till stånd.

Om utskottet nu studerat detta närmare, tror jag att åtminstone en blank reservation på denna punkt skulle ha funnits vara lämplig. När jag, herr talman, tagit till orda i denna fråga är det

Åtgärder i syfte att nedbringa rökskadorna från industrier m. m.

icke för att yrka bifall till motionen utan endast för att säga, att jag hoppas att beredningsutskottet till nästa år skall mäktat anlägga litet andra synpunkter på denna fråga än vad det gjort i år då den för första gången behandlats.

Låt oss tänka oss att vi, enskilda personer emellan, tillämpade de synpunkter som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen tillämpat, när den åberopat talet om hembiträden. Om jag exempelvis skulle åsamka utskottets ärade ordförande en skada på 810 kronor, har han naturligtvis rätt att begära, att jag skall antingen genom försäkring eller på annat sätt laga så att han får ersättning. Men då åberopar jag 25 § i försäkringsavtalslagen och säger: »Jag är hembiträde och har ingen skyldighet att betala.» Jag undrar om det icke blir vissa paragrafer i strafflagen i stället för i försäkringsavtalslagen som i ett sådant fall komma att åberopas.

Jag har, herr talman, anfört detta som bevis för hur krånglig och besvärlig denna fråga är. Jag anser att en utredning på det område, till vilket jag i motionen hänvisat, är fullständigt berättigad. Det bör vara angeläget för staten såsom vår störste arbetsgivare numera att se till, att dessa frågor bli ordnade på ett tillfredsställande sätt, så att icke enskilda medborgare i landet, vilka staten genom sina organ vållar skador, skola sakna möjlighet att få ersättningsfrågan reglerad på annat sätt än genom att gå till Kungl. Maj:t eller stämma svenska staten. Detta är rent orimligt med hänsyn till att medborgarna sinsemellan lätt, ledigt och hastigt kunna ordna dessa saker genom försäkringsavtal, utan att någon egentligen känner sig illa berörd.

Herr talman! Jag skall icke taga upp tiden längre med detta resonemang. Som jag tidigare antytt tänker jag mig, att frågan kommer igen och att utskottet då kommer att se den på ett annat sätt än det gjort i år.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 9.

Åtgärder i syfte att nedbringa rökskadorna från industrier m. m.

Föredrogos i ett sammanhang andra kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande, nr 33, över motion om åtgärder i syfte att nedbringa rökskadorna från industrier m. m. och till kammaren överlämnat utdrag, nr 301, av första kammarens protokoll, innefattande delgivning av sistnämnda kammarens beslut över dess allmänna beredningsutskotts utlåtande, nr 18, i anledning av väckt motion i samma ämne.

I en inom andra kammaren väckt motion nr 231, vilken hänvisats till allmänna beredningsutskottet, hade herrar *Persson* i Svensköping och *Kristensson* i Osby hemställt, att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t anhålla om en utredning om möjligheterna att nedbringa rökskadorna från industrier m. m. jämte förslag om de åtgärder, vartill utredningen kunde föranleda.

Andra kammarens allmänna beredningsutskott hemställde, att andra kammaren för sin del måtte besluta, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om undersökning av problemet rörande rökskadorna från industrier m. m.

Reservation utan angivet yrkande hade avgivits av herr *Forsberg*.

Första kammaren hade, på hemställan av sitt allmänna beredningsutskott, i anledning av motionen I: 189 av herrar *Osvold* och *Sundelin* för sin del beslutat, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om undersökning av problemet rörande rökskadorna från industrier m. m.

Sedan andra kammarens allmänna beredningsutskotts hemställan föredragits, yttrade:

Åtgärder i syfte att nedbringa rökskador från industrier m. m.

Herr FORSBERG: Herr talman! Det finns ett område, där man från riksdagsmännens sida verkligen behöve vara mera återhållsam än vad man är. Det är hundratals motioner, som man kastar ut en mängd pengar på att trycka, fastän alla redan i förväg borde veta, att motionerna ej resultera i annat än ett yrkande, att de icke skola föranleda till någon åtgärd. Här föreligger emellertid från en del riksdagsmäns sida någonting, som man nära nog skulle kunna beteckna som ett slags utredningsraseri. Man motionerar om sådant som att man köper en gammal bil och motorn sedan icke är riktigt bra, skall man från samhällets sida se till att det blir en ordentlig motor. Man tar upp sådana önskemål som att det skall bli en tioöring billigare att transportera en barnvagn från Norrland till Skåne. Detta är ju mycket stora saker! Jag skulle kunna räkna upp en hel mängd motioner av detta slag, där riksdagsmännen i alla fall redan i förväg måste ha haft klart för sig hur det skall gå.

Man talar ju ofta om sparsamhet. Då tycker jag också, att man icke skall göra några onödiga utgifter. Det bör man se till även på detta område.

Det fanns en tid i denna kammare en man som hette Thorsson, en man som alla aktade. Man kan ännu i dag få höra, att man gjorde det särskilt därför att han vid ett tillfälle kom att praktiskt taget slå ihjäl alla utredningskommittéer som funnos. Men hans princip tycks man nu åtminstone icke taga ad notam, utan man fortsätter att motionera om sådana saker som det icke är någon mening med. Jag tycker att det skulle kunna vara på tiden att vi låte det bli en ny anda i den riktning som Thorsson en gång i världen i handling visade.

När det gäller föreliggande motion är det en sak som har förvånat mig. Det är det förhållandet, att det nya förnämliga utskott, som vi här fått, låtit förnä

sig till att med anledning av motionen föreslå en utredning. Här finns det nämligen icke ett enda skäl för riksdagen att gå in för att företaga en utredning av berörda spörsmål. Jag är ense både med motionärerna och med allmänna beredningsutskottet om att när det gäller dessa skador är det icke så som det borde vara. Däri ger jag dem rätt. Men jag har ställt upp en motfråga: Ha vi icke förut några organ till vårt förfogande, som kunna klara upp dessa saker utan att man skall behöva företaga en ny dyrbar utredning? Det är just vad som finns i detta fall! Utskottet säger, att det delar motionärernas uppfattning om önskvärdheten att problemet om rök- och gasskadorna från vissa industrier närmare utforskas och att åtgärder därefter, där så låter sig göra, vidtagas i syfte att nedbringa dessa skador. Nu är det på det sättet, att detta behöva vi icke ha någon utredning om, utan det kunna vi klara av överallt i vårt land, där det förekommer rökskador från industrier eller där växtlighet, vattendrag etc., fördärvas genom gaser. Vi ha nämligen en hälsovårdsstadga. Om denna har jag också talat i utskottet, men även där hade man tydligen gripits av någon sorts utredningsraseri och ville att man skulle utreda detta problem. I 50 § hälsovårdsstadgan finnas nämligen föreskrifter om fabriker och näringar. Det säges bl. a. följande: »Hälsovårdsnämnden skall vaka över att fabriker och näringar icke inrättas eller drivas så att de medföra sanitära olägenheter för närboende eller det allmänna, vare sig genom spridning av damm, rök eller ånga i större myckenhet eller av elak lukt eller genom utsläppande av giftiga gaser etc.» »Förefinnes sådan olägenhet, skall nämnden tillhålla vederbörande att vidtaga tjänliga åtgärder för dess avhjälpan. Verkställes ej av hälsovårdsnämnden anbefalld åtgärd inom tid som nämnden föreskriver och är den anmärkta olägenheten svår, må

Åtgärder i syfte att nedbringa rökskador från industrier m. m.

nämnden äga tills vidare förbjuda fabriakens eller näringens drivande.»

Det är ju fullständigt klart att man här icke behöver företaga någon utredning. Där skada kan uppstå på grund av rök eller gas, ankommer det på de kommunala myndigheterna att klara saken. Jag har själv varit med om detta, när det gällt rökskador. Vi ha givit ålägganden. I vissa fall ha vi icke behövt göra detta, enär industrierna ändå vidtagit åtgärder. När det gällt förorening genom gaser som strömmat ut från en fabrik har denna fabrik fått avhjälpa det hela så att det ej skulle bli något men för vatten och växtlighet. Det har kostat hundratusentals kronor. Detta har man kunnat göra kommunalt, och det kan man också göra i fortsättningen med stöd av den lag som vi ha.

Det är likadant när det gäller frågan om Kvarntorp. Det har alltid förekommit utredningar — och kommer väl alltid att göra det — när det gällt frågan om att nedbringa eller eliminera dessa skador. Det är ju mycket önskvärt att detta kunde lyckas. Så ha vi Boliden, som fått kosta på mycket pengar till ersättning åt strandägare för vad dessa förlorat genom att gaser släppts ut som skadat fisket. Man har gjort privata överenskommelser, som kostat industrien mycket pengar. Men det kan man nog klara. Boliden har ju haft möjlighet att med pengar »sanera» även på det politiska området. Jag menar, att där är det icke så svårt, utan man har nog möjlighet att lägga ner pengar även om det kostar rätt mycket. Detsamma är också fallet i fråga om andra industrier.

Min bestämda uppfattning är alltså den, att när vi ha stöd av denna hälsovårdsstadga, finns det ingen mening i att vi från samhällets sida skulle lägga ut pengar för detta ändamål. Varför skola vi kosta på tiotusentals kronor för sådana utredningar från samhällets sida för att kartlägga, som det heter, just var dessa svarta fläckar finnas, när

man för närvarande har ett organ som klarar detta? Och de industrier, som orsaka skadorna, få ju själva bringa reda i dessa förhållanden.

Med hänsyn till vad jag här sagt kan jag icke vara med om vad beredningsutskottet i detta fall föreslår. Jag anser att man skall följa den lag vi ha. Enligt min mening ha vi i dag endast att gå den väg jag antytt.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr SVENSSON i Alingsås: Herr talman! Jag tror icke att jag skall behöva så lång tid för att motivera det yrkande jag här behöver göra. Men innan jag gör detta skulle jag vilja hänvisa till vad utskottet egentligen sagt. När det gäller det utredningsraseri som herr Forsberg talade om får man icke lasta beredningsutskottet för att det tillmötesgår alltför många krav. I stället få vi ofta kritik för att vi icke varit mera vänliga och tillmötesgående mot motionärerna.

I detta fall är det så att det finns möjlighet att inom Ingenjörsvetenskapsakademien inrätta en kommitté som kan syssla med hithörande frågor på ett förberedande stadium. Först sedan denna kommitté undersökt om det finnes möjlighet att göra något och i vilken riktning man bör fortsätta arbetet, uppkommer frågan huruvida en speciell kommitté skall tillsättas eller ej. Detta är förklaringen till att utskottet i klämman icke direkt begärt en specialutredning utan endast talat om en undersökning av problemet rörande rökskadorna från industrier m. m.

Till detta vill jag bara tillägga, att herr Forsbergs resonemang om hälsovårdsstadgan kanske icke är alldeles riktigt. Ty hälsovårdsstadgan innehåller ju egentligen bestämmelser för att hindra sanitära olägenheter som kunna förorsaka sjukdomar. Det kan här vara fråga om olägenheter, som måhän-

Åtgärder i syfte att nedbringa rökskador från industrier m. m.

da icke direkt påtagligt eller omedelbart leda till sjukdomar men som ändå ha en sådan inverkan, att de innebära men för den allmänhet som bor kring ett industriföretag.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr FORSBERG: Herr talman! Utskottets ärade ordförande har inte kunnat komma med något bevis och det är det man behöver ha. Att Ingenjörsvetenskapsakademien genom en kommitté skall kartlägga problemen står i utlåntand. Men detta kostar också pengar! Det är väl meningen att staten skall betala och inte den enskilde fabriksägaren, som förorsakar skadan? Detta behöver man från samhällets sida inte göra.

Jag har sagt att det är risk för att även det utskott, som jag har äran tillhöra, i onödan ger sig in på att begära utredning. Principen är riktig att man bör utgå ifrån, att motioner vanligtvis äro sådana, att man inte bör bifalla dem. Det är den ledande principen, och det förhåller sig merendels på det sättet.

När det gäller hälsovårdsstadgan och de sanitära olägenheterna, så falla de ifrågavarande skadeverkningarna inom begreppet sanitär olägenhet. Jag skall inte trötta på något sätt, men jag har här en bok om detta, som är ganska tjock. Jag skulle även kunna läsa pre-judikat, men det vågar jag inte, herr talman!

Fru WALLIN: Herr talman! Jag är själv bosatt i en ort, inom vilken det finns områden som ha mycket stora obehag och skadeverkningar på grund av rökgaser från industrien. I detta fall är det skutskärsfabrikerna. Inom dessa områden skadas inte bara växtligheten. Även de människor, som bo där, ha mycket stora obehag.

Herr Forsberg säger, att industrierna själva i viss mån ha försökt att komma till rätta med detta, och han har också pekat på hälsovårdsstadgan. Men det har hittills visat sig, att varken det ena eller det andra har varit tillräckligt för att helt råda bot på olägenheterna. Skola industrierna sköta detta själva, ha vi väl anledning att befara att det för dem blir en andrahandsfråga, något som man skjuter åt sidan för vad man anser vara mera viktigt. Jag tror att om statsmakterna aktualisera frågan i den riktning, som utskottet föreslagit, genom en utredning, som måhända kan föranleda kommande beslut, kommer detta sannolikt att påskynda industriernas egna åtgärder.

Jeg ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr FORSBERG: Herr talman! Jag ber att få säga till fru Wallin, att jag aldrig avsett att industrierna själva skola råda bot på missförhållandena. Det är hälsovårdsnämnderna som ha att ålägga vederbörande industrier att vidtaga åtgärder. Hälsovårdsnämnderna kunna — det har jag läst upp här — till och med stoppa driften. Sådan befogenhet ha de enligt nu gällande lag.

Nu vet jag inte, hur kraftfull hälsovårdsnämnden i Skutskär är, men den har makt och möjlighet att ålägga företaget att i den mån det går nedbringa skadorna. Både motionärerna och utskottet tala om åtgärder för att nedbringa skadorna. Det är inte säkert att man helt kan eliminera dessa.

Vad jag vill ha sagt med detta mitt anförande är, att riksdagen icke har någon anledning att i nuvarande statsfinanssiella läge lägga ut kanske 50 000 kronor för en utredning, som industrierna skola bekosta. Det är detta jag inte vill vara med om.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels

Motion om successivt avvecklande av den statliga priskontrollen.

på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag därå; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Forsberg äskade emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller allmänna beredningsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 33, och sålunda biträder första kammarens i ämnet fattade beslut, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit utskottets berörda hemställan.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit sitt allmänna beredningsutskotts hemställan och biträtt första kammarens i ämnet fattade beslut.

§ 10.

Föredrogs i ett sammanhang andra kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande, nr 34, över motion om viss utredning rörande skyddsåtgärder mot koloxidförgiftning, m. m. och till kammaren överlämnat utdrag, nr 352, av första kammarens protokoll, innefattande delgivning av sistnämnda kammarens beslut över dess allmänna beredningsutskotts utlåtande, nr 21, i anledning av väckt motion i samma ämne.

Kammaren biföll vad dess allmänna beredningsutskott i det föredragna utlåtandet hemställt och biträdde första kammarens i ämnet fattade beslut.

§ 11.

Motion om successivt avvecklande av den statliga priskontrollen.

Föredrogs andra kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 35, över motion om successivt avvecklande av den statliga priskontrollen.

I en inom andra kammaren väckt motion, nr 416, hade herr *Hjalmarson m. fl.* hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att Kungl. Maj:t — i avvaktan på prisregleringens fullständiga avvecklande — från priskontroll måtte låta frilägga de varuområden, där detta utan påvisbar risk för prisförhöjning vore möjligt.

Utskottet hemställde, att motion II: 416 ej måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Dickson* och *Braconier*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motion II: 416 i skrivelse till Kungl. Maj:t framhålla önskvärheten av priskontrollens omedelbara avveckling på områden där detta utan påtaglig risk för prishöjningar kunde ske.

2) av herr *Christenson* i Malmö, utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **DICKSON**: Herr talman! Priskontrollfrågan genomdebatterades i onsdags. Det finns ingen anledning tro, att den gångna veckan skulle ha medfört friskare synpunkter i riksdagen, trots förstamajfirande och annat.

Det framgick i onsdags, att alla voro besjälade av att i varje fall så småningom få bort priskontrollen. Jag har ingen anledning betvivla att också regeringen vill detta, men jag tror däremot att regeringen möjligen skulle kunna styrkas i sin moral, om den finge en skrivelse från riksdagen i detta syfte.

Motion om successivt avvecklande av den statliga priskontrollen.

Det är därför denna reservation har kommit till av herr Braconier och mig själv, och den vill jag hylla mig till.

Nu känner jag utskottets ordförande mycket väl. Jag vet precis vad han kommer att säga. Han är höljd av ära genom många segrar och trött genom mycket talande. Jag kanske därför, herr talman, får söka rationalisera genom att samtidigt på hans vägnar framställa yrkande om bifall även till utskottets hemställan.

Herr JÖNSSON i Rossbol: Herr talman! Vi diskuterade denna fråga för en vecka sedan, och jag har ingen anledning att vare sig upprepa eller återtaga något av vad jag vid detta tillfälle yttrade. Men jag vill på förekommen anledning säga, att jag är den förste att beklaga att vi hittills ha nödgats ha kvar denna detaljerade priskontroll. Jag vill livligt beklaga att vi inte ha kunnat befria oss från en priskontroll, som säkerligen är mycket besvärlig för vår handel och för vår industri. Jag var inne på dessa förhållanden under föregående debatt och förklarade något, varför så var fallet. Ju längre en centraliserad priskontroll fortsätter, desto större blir faran för dem som arbeta inom handel och industri. Vi ha haft en priskontroll, som pågått ett tiotal år och under tiden sker en generationsväxling inom handel och industri. Vari ligger då faran? Jo, faran ligger i att företagen sluta tänka och kalkylera. De tycka att det är bekvämt att läsa vad de skola få för marginal och vinst. De äro samtidigt befriade från bekymret, vad en konkurrent måhända tänker tillämpa för priser. Detta är mycket primära saker. Jag kan ta ett exempel. När vi upphävde priskontrollen på charkuterivaror, kött och fläsk, så mötte jag — det kan höras egendomligt — rätt många uttalanden från detaljister i branschen, som förvånade sig över att man släppt priskontrollen. Nu visste de

inte, vad de skulle sätta för priser. Mina herrar, sade jag, ha ni slutat att tänka, räkna och kalkylera? De hade kanske börjat sin rörelse sedan priskontrollen börjat diktera priserna med resultat, att de inte voro vana och inte kunniga. De voro däremot vana att läsa i cirkulär, vad de skulle ha för marginaler. Det är detta som är den stora faran. Jag kan i detta hänseende åberopa vad chefen för konjunkturinstitutet sade vid en lädermessa i Örebro, att det ligger en fara i om köpenskapen börjar trivas i regleringsträsket.

Jag har velat säga detta därför att jag tror att det blev en smula missförstånd bland en del ledamöter i denna kammare på grund av att jag i mitt tidigare yttrande uraktlät att uttala min principiella åsikt om vad jag anser på detta område. Det ändrar emellertid ingenting av vad jag då framförde. Tyvärr ha vi hittills nödgats ha en priskontroll.

Jag kan sammanfattningsvis säga, att om man summerar de skador eller kostnader, som priskontrollen förorsakat, och väger dem mot de ekonomiska fördelar och vinster, som man därigenom uppnått för samhället, inte minst med hänsyn till stabiliseringspolitiken, så väga nog de senare över. Men vi skola hoppas att vi skola få en utveckling som gör det onödigt med en fortsatt priskontroll. Jag är den förste att hälsa detta med tillfredsställelse.

Jag har velat säga detta inte minst därför att jag som ledamot av nämnden har haft många anledningar att trycka på dessa synpunkter i nämndens arbete.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr SVENSSON i Alingsås: Herr talman! Herr Dickson ställde tvenne yrkanden, dels om bifall till sin egen re-

Utredning rörande storleken och verkningarna av det inkomstbortfall, som genom upphörande av sociala förmåner och ökade skatter inträder vid inkomsthöjning i olika intervaller m. m.

servation och dels om bifall till vad utskottet har föreslagit. Jag kan också vara med om en rationalisering, fastän jag inte kan gå så långt att jag instämmer i ett yrkande om bifall till reservationen.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade, med 1) betecknade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 12.

Utredning rörande storleken och verkningarna av det inkomstbortfall, som genom upphörande av sociala förmåner och ökade skatter inträder vid inkomsthöjning i olika intervaller m. m.

Föredrogos i ett sammanhang andra kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande, nr 36, över väckta motioner dels om utredning rörande storleken och verkningarna av det inkomstbortfall, som genom upphörande av sociala förmåner och ökade skatter inträder vid inkomsthöjning i olika intervaller, dels ock om utredning rörande de socialpolitiska förmånernas inverkan på enskilda inkomsttagares ekonomi i olika inkomstgrupper m. m., och till kammaren överlämnat utdrag, nr 380, av första kammarens protokoll, innefattande delgivning av sistnämnda kammares beslut över dess allmänna beredningsutskotts utlåtande, nr 23, i anledning av väckta motioner i samma ämne.

Andra kammarens allmänna beredningsutskotts hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr GUSTAFSON i Göteborg: Herr talman! Den fråga, som vi nu behandla,

synes mig vara utomordentligt viktig. Här föreligger en hemställan om utredning från ett enhälligt utskott, och jag skall därför försöka motstå frestelsen att gå in på problemet i detalj, men jag vill använda några få minuter för att understryka önskvärdheten av att den utredning, som utskottet har hemställt om, skyndsamt kommer till stånd.

Vårt svenska samhällssystem har blivit så invecklat, att det ofta kan vara svårt att hitta i de olika labyrinterna. Det tycks t. o. m. ibland vara så konstruerat, att det ställer de mest elementära matematiska sanningar på huvudet. Att 2 plus 2 är 4 lär man kunna vara förvissad om. Lika säkert borde det vara, att om man till en inkomst av 6 500 kr. lägger 1 500 kr., får man fram ett större värde än vad man hade förut, men det är just det som man inte alltid kan vara säker på. En familjefar men 6 500 kr. i inkomst och två barn i skolåldern, som har bostadsbidrag, behovsprövade skolstipendier och vissa andra sociala förmåner, kan öka sin inkomst med 1 500 kr utan att därför få ett enda öre mera att röra sig med. Dels gå ungefär 400 kr. av inkomstökningen åt till skatt, dels bortfalla sociala förmåner till ett värde av över 1 100 kr. Detta är ju uppenbart orimligt. Det är sant att denne familjefader inte representerar något normalfall, men han är långt ifrån ensam. I Stockholms stadsfullmäktige nämnde ett borgarråd den 20 februari i år, att en tjänsteman i stadens tjänst, som föreslagits till befordran en lönegrad, övervägde att begära att få stå kvar i den lägre tjänsten. Hans befordran skulle nämligen innebära en förlust av vissa sociala förmåner, som voro dubbelt så stora som löneökningen.

Det är självklart att sådana förhållanden måste inge stora grupper av såväl anställda som företagare den föreställningen, att det inte lönar sig så sär-

Utredning rörande storleken och verkningarna av det inkomstbortfall, som genom upphörande av sociala förmåner och ökade skatter inträder vid inkomsthöjning i olika intervaller m. m.

skilt mycket att ta ett extra krafttag. Skulle ett sådant betraktelsesätt ytterligare breda ut sig, skulle det givetvis hämma den produktionsökning, som vi alla önska få till stånd. Detta måste ur samhällets synpunkt vara en mycket olycklig utveckling. Vi äro alla överens om att vi kunna höja levnadsstandarden och fortsätta det sociala reformarbetet endast under en förutsättning, nämligen att produktionen ökas. För att åstadkomma detta måste vi se till att den enskilde stimuleras till ökad arbetsinsats. Det måste, kort sagt, löna sig att arbeta.

Det förhållandet att sådana olyckliga kombinationer mellan marginalskatt och bortfallande sociala förmåner, som jag nyss anförde, verkligen kunna uppstå, är anledning nog till att man ser närmare på dessa problem. När vi i utskottet behandlat motionerna nr 403 och 404 ha vi varit överens om att en ökad inkomst bör medföra en skäligt avvägd stegring av inkomsttagarens netorealinkomst. Det är möjligt att vi kunna ha olika åsikter om vad som avses med orden »skäligt avvägd stegring» — det vet jag inte, eftersom det inte har funnits anledning att taga ställning till den frågan förrän utredningsmaterialet föreligger — men vi voro dock alla överens om att de verkliga förhållandena böra kartläggas.

Vi konstatera med tillfredsställelse, att frågan om storleken och verkningarna av det inkomstbortfall, som genom upphörande av sociala förmåner och genom ökade skatter inträder vid inkomsthöjning i olika intervaller, nu är föremål för utredning i 1949 års skatteutredning. Samtidigt arbetar ju 1944 års allmänna skattekommitté med den viktiga frågan om i vilken utsträckning man kan taga hänsyn till studiekostnader vid beskattningen, och vi ha därför från utskottets sida hemställt om

en sammanställning av dessa två utredningars resultat.

I motion nr 403 påpekas dessutom att det är nödvändigt att man får klart för sig, hur stor skillnaden i inkomst egentligen är mellan yrkeslärd och icke yrkeslärd arbetskraft av olika slag samt för olika grupper av arbetare och tjänstemän. Då vi inom utskottet inte funnit, att det statistiska material som står till förfogande är tillräckligt, ha vi hemställt om en särskild utredning på detta område. Vi mena nämligen, att det ur samhällets synpunkt är mycket angeläget att den enskilde uppmuntras till yrkesutbildning. På grund av samhällsutvecklingen kommer behovet av yrkesutbildad arbetskraft att ständigt öka.

Herr talman! Här gäller det enligt min mening att utan att eftersätta den sociala reformpolitiken se till, att det lönar sig för den enskilde att öka sin arbetsprestation. Detta gäller alla grupper av vårt folk, arbetare, tjänstemän, akademiker, företagare, folkpensionärer o. s. v. Detta är icke uteslutande ett medelklassproblem. Vi ha alla nytta av om vi kunna öka vår produktion. Även låglönegrupperna få i viss mån nytta av en sådan politik. Om vi skola kunna utträta något av värde på denna punkt, måste vi ha ett tillförlitligt statistiskt material. Det är därför, herr talman, som jag samtidigt som jag yrkar bifall till utskottets hemställan har velat understryka önskvärdheten av att denna utredning skyndsammast kommer till stånd.

Herr KYLING: Herr talman! Då jag är en av motionärerna i denna fråga skall jag be att få säga ett par ord. Jag vill från början ge ett varmt erkännande åt allmänna beredningsutskottet för det arbete det nedlagt på att försöka lösa dessa problem. Det var verk-

Utredning rörande storleken och verkningarna av det inkomstbortfall, som genom upphörande av sociala förmåner och ökade skatter inträder vid inkomsthöjning i olika intervaller m. m.

ligen glädjande att det kunde bli en så enhällig uppslutning kring det utlåtande, som vi ha att behandla i dag. Man vill nu försöka komma fram till en sådan ställning, att man kan kartlägga de olika problem som kunna inverka på det förhållande vi här ha att diskutera. Nu hoppas jag bara att det konkreta förslag som skall komma fram ger till resultat, inte att frågan skjutes på framtiden, utan att det kommer till stånd positiva och väsentliga förbättringar.

Det är ganska beklämmande att se, när man börjar närmare undersöka saken, hur nivelleringen medvetet eller omedvetet har gått ut just över de grupper som vi motionärer ha tänkt på. Skatteskalornas nuvarande utformning, familjebeskattningen, skattebelastningens fördelning på olika inkomsttagargrupper, allt detta kan sägas inverka ofördelaktigt just för dessa mellanskikt. Det göres ofta gällande, att mellanskiktet i landet, eller medelklassen som man brukar kalla det, är en avgränsad grupp, som närmast består av tjänstemännen. Jag vill, herr talman, först och främst säga att medelklassen är ett synnerligen svårdefinierbart begrepp, men till den gruppen räknar jag, förutom den stora tjänstemannaklassen, hantverkare, småföretagare, jordbrukare, köpmän och många bland de arbetargrupper, som ha skaffat sig en speciell yrkesutbildning och utföra ett mer kvalificerat arbete.

Om jag emellertid stannar ett ögonblick inför tjänstemannaklassen, vill jag framhålla, att det lätt kan statistiskt bevisas, att just den har fått vidkännas en reallönesänkning sedan 1939 och fram till våra dagar. Det är numera bevisat, att t. ex. en statstjänsteman som uppbär lön som förste byråsekreterare — om man tar 1939 som basår och inte 1945, vilket ett statsråd för en tid sedan gjorde — har fått vidkännas en reallönesänkning av ungefär 7 procent.

Tar jag en lägre inkomsttagare bland statstjänstemännen, t. ex. en kontorsskrivare, finner jag, att inte ens han eller hon har fått sin reallön återställd till 1939 års nivå utan faktiskt har fått en reallönesänkning på 4 procent. När man nu beräknar denna reallönesänkning genom vissa indexberäkningar, har man all anledning att ta hänsyn till det nuvarande hårda skattetrycket. Det kan givetvis sägas, att alla grupper få kännning av skattetrycket, och det är ju riktigt, men på grund av skatteskalornas utformning börjar progressiviteten sätta in redan vid en inkomstgräns på mellan 6 000 och 7 000 kronor. För dessa människor uppkommer då frågan, om de ha något intresse av att arbeta vidare när de få betala så mycket i skatt på grund av progressiviteten.

Till detta kommer vad som inträffade förra hösten. I samband med devalveringen genomfördes med riksdagens medverkan en ny subventionspolitik, som syftar till att på konstlad väg hålla priserna nere. Index, som man använder när det gäller att mäta prisläget och utmäta dyrtidstillägg, har numera blivit en konstlad produkt och kan inte längre vara en verklig mätare av de verkliga förhållandena. Jag kan ta ett sådant exempel som subventioneringen av kaffe, vilken skall gå till 68 miljoner kronor under stabiliserings-tiden. Jag vill i rättvisans namn säga, att det inte bara gäller ett år utan en längre tid, men denna kostnad skall tas av skattemedel, och man kan lätt räkna ut att personer med inkomster på över 7 000 kronor få betala subventionerna på sitt kaffe flera gånger om i vissa fall. Och de få betala subventionerna oavsett om de dricka kaffe eller inte. Går jag till bostadssubventioneringen finner jag där samma förhållande. Staten tar ut skatter även från mellanskikten, och dessa skatter användas sedan delvis för att finansiera låt mig

Utredning rörande storleken och verkningarna av det inkomstbortfall, som genom upphörande av sociala förmåner och ökade skatter inträder vid inkomsthöjning i olika intervaller m. m.

säga bostadssubventioner, men de grupper, som varit med om att betala dryga skatter för genomförandet av denna subventionering få inte själva någonting med av subventionerna.

Det finns också ett annat exempel, som kan vara värt att nämna helt flyktigt. Om en familj har en inkomst på 10 000—11 000 kronor, befinner den sig vid gränsen för att barnen skola kunna erhålla stipendier för sin utbildning, låt mig säga för studier vid universitet eller högskola. Om familjen på grund av beförden eller av andra skäl skaffar sig en inkomstökning på 500—1 000 kronor utöver sin inkomst på 10 000 kronor, kunna barnen förlora möjligheten att erhålla stipendier för sin utbildning. Stipendier kunna utgå med ända till 2 000 kronor per barn, och genom en lönestegring på 500—1 000 kronor skulle alltså familjen faktiskt kunna gå miste om universitetsstipendier för 4 000 kronor.

Jag vet att de exempel jag har valt äro extrema och inte kunna användas som argumentering mot systemet som sådant, men jag har tagit fram dem för att visa vart det kan leda i vissa gränfall.

Högern har tidigare i motioner framfört förslag om möjligheter att få studiekostnader täckta. Jag tänker på de motioner, i vilka vi ha begärt avdragsrätt för amortering av studieskulder och liknande. Det är gott och väl om man även kommer fram till att kunna täcka studiekostnaderna genom stipendier, men för dem som ha studerat för några år sedan och ha sina studieskulder kvar kan jag inte tänka mig någon annan lösning än att tillåta avdragsrätt vid amortering av uppkomna studieskulder.

Jag tror, herr talman, att det är nödvändigt för vårt samhälles fria växt att mellanskikten ha en ekonomisk och social ställning som ger dem möjlighet

att utföra självständigt arbete, att bevara initiativkraften, viljan att förkovra sin yrkesskicklighet och den allmänna bildningen.

Det ligger kanske nära till hands för någon att tro, att mellanskiktens folk äro färdiga att gå till strid för detta, men dessa grupper skola inte hävda sina krav genom att söka strid med andra grupper. Vi skola vara medvetna om att även andra grupper ha problem att brottas med. Jag hälsar därför med tillfredsställelse det eniga och samlade beredningsutskottets hemställan, ty det visar, att man börjar få förståelse för de bekymmer, som inte minst dessa grupper ha. Det är tacknämligt att vi snart skola få den sammanställning av realinkomstens fördelning inom samhället mellan olika grupper, som utskottet har begärt. Jag vill sluta med att säga, att man inte får ligga alltför länge på denna utredning. Jag tror det är ett skriande behov att denna fråga snarast möjligt blir utredd och kommer upp till behandling i riksdagen. Med beredningsutskottets utlåtande framför mig vågar jag hoppas att det skall bli ett resultat i positiv riktning.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr HJALMARSON: Herr talman! Jag har begärt ordet för att i största korthet motivera min anslutning till de synpunkter, som herr Kyling har anfört. Det har särskilt varit en artikelserie i Svenska Dagbladet i början av detta år som kommit att rikta uppmärksamheten på föreliggande fråga. Även jag finner det glädjande att enighet har kunnat nås inom beredningsutskottet om en utredning. Självfallet får det emellertid inte stanna härvid. Utredningen måste också leda till praktiska resultat, resultat som komma att spänna över ett ganska stort fält. Pro-

Utredning rörande storleken och verkningarna av det inkomstbortfall, som genom upphörande av sociala förmåner och ökade skatter inträder vid inkomsthöjning i olika intervaller m. m.

blemet hur man skall tillse, att kvalificerad utbildning, vare sig den är teoretisk eller praktisk, och ökade arbetsinsatser från de enskilda människornas sida skola leda till en motsvarande förbättring i den ekonomiska standarden måste på ett helt annat sätt än tidigare beaktas både vid avvägningen av olika sociala förmåner och vid skattepolitiska utformning.

De folkgrupper inom skilda inkomstskikt, som nu ha så att säga kommit i kläm på grund av att det angivna problemet inte tillräckligt har uppmärksamats, ha befogade anspråk på en mera rättvis behandling av sina intressen. Det är önskvärt både ur trivselsynpunkt och med tanke på det gemensamma intresse vi alla måste ha av att främja bästa möjliga arbetsprestationer i samhället. Särskilt inom mellanskikten har man en utbredd känsla av att ha blivit försatt i en missgynnad ställning. Då man nu inte lär kunna bestrida, att denna känsla har sakligt fog för sig, är det angeläget att man genom verk samma åtgärder försöker snarast möjligt bidra till problemets lösning.

I den förhoppningen, herr talman, att denna utredning skall kunna utmytna i sådana åtgärder, ber jag att få nämna min anslutning till de synpunkter, som tidigare i debatten ha anförts av herr Kyling.

Herr FRÖDERBERG: Herr talman! När det nu föreligger ett enhälligt utskottsutlåtande kan det tyckas som om diskussion skulle vara överflödig, men jag tror att det inte skadar att det i detta fall strykes under från flera håll den utomordentliga vikt vi lägga vid denna sak. Jag skall inte gå in på vad som redan har sagts, utan jag ber att med ett par ord få vidga ramen något och tala om de behovsprövade studiebidragen till mindre bemedlade barn.

Det är inte bara inkomstförhållanden, som kunna hindra att bidrag utgår, utan det är också i viss grad förmögensförhållanden, och gränsen är i det fallet satt så lågt, att man har anledning att förundra sig över det. Jag vill visa detta med ett exempel, som jag väl känner till. Det gäller en som blev änka med två barn på ett respektive två år. Vid arvsfiktet fick vardera barnet ungefär 4 000 kronor och hon själv alltså det dubbla. Hon gjorde av med detta under barnens uppväxttid men måste ändå slita och hjälpa till i gårdar för att dra båda barnen fram till realskoleexamen. Hon tog av sitt eget kapital men lät barnens vara orörd. Det visade sig då, att det överskred en viss gräns, 3 400 eller 3 500 kronor — eller vad det var. Denna lilla förmögenhet på mellan 3 000 och 4 000 kronor hindrade barnen att få dessa behovsprövade studiebidrag. Sådant är väl en sak som bör tagas upp i detta sammanhang.

Det är bara detta jag vill ha framfört i mitt lilla anförande. Jag vill dessutom hänvisa till att jag två gånger tidigare tagit upp detta problem här i kammaren. Den ena gången var 1947, när jag motionerade om att de allmänna barnbidragen skulle utgå till 18 års ålder för barn som fortsätta sin skolgång. När jag fick avslag på min motion år 1947, föreslog jag i en ny motion år 1948, att de särskilda barnbidragen, som äro inkomstprövade, skulle utsträckas därhän, att gränsen blev 18 år, en kompensation alltså för bortfallet av det skattefria avdraget vid skattereformen 1946. Detta resulterade i att riksdagen beslöt en utredning, men jag vet inte om den har igångsatts.

Jag interPELLERADE i höstas och fick då av socialminister Möller det svaret, att den skulle slutföras, men inte så snart, att förslag skulle kunna föreläggas årets riksdag, vilket jag beklagar. Då det nu kommer en ny kommitté, som

Utredning rörande storleken och verkningarna av det inkomstbortfall, som genom upphörande av sociala förmåner och ökade skatter inträder vid inkomsthöjning i olika intervaller m. m.

väl skall ta upp detta spörsmål, anser jag för min del, att detta kan kopplas till för att ge ett hastigare och kanske också ett bättre resultat. I övrigt instämmer jag med dem, som uttalar sin glädje över att här troligen kommer att göras åtminstone någonting.

Herr OLSSON i Gävle: Herr talman! Jag begärde ordet endast för att säga ett par ord i förevarande fråga. Annars brukar man ju inte diskutera sådana här saker, när man har ont om tid, om man har fått vad man har krävt på det första stadiet.

Såvitt jag kan förstå är det här ett mycket intressant problem, och det råder intet tvivel om att man kan konstatera av den undersökning, som 1949 års skatteutredning gjort, att vissa av de gränsdragningar, som finnas i fråga om de sociala förmånerna, kunna påverka arbetsresultatet. Det är ju någonting, som inte var avsett, men det är självfallet så, att om det finns en gräns och man är på väg att överskrida den, tar man sig en funderare på hur man skall handla i fortsättningen. Vi ha från olika industrier lyckats uppbära ett rätt omfattande material på detta område.

Nu förstod jag inte den förste ärade talaren i denna debatt, och det var närmast det som uppkallade mig. Han utgick ifrån 6 500 kronor, och sedan lade han till familjebostadsbidrag, bränslebidrag och litet till och kom till en ökning av 1 500 kronor. Då var gränsen överskriden. Men sedan sade han, att när man har dragit av skatten på detta har man inte mera än förut. Familjebostadsbidraget är ju skattefritt så fort det utgår till hyreshus.

Jag diskuterar nu inte det vanliga barnbidraget, familjebostadsbidraget eller bränslebidraget — de beskattas inte; men det är en annan fara i detta sam-

manhang, och det är den gräns som satts och där man inte kan ta någon hänsyn till de förskjutningar i penningvärdet, som har ägt rum. Jag skulle nog kunna tänka mig i det här avseendet, att den nuvarande gränsen på 7 000 kronor, som gäller dem som ha två barn, måste undergå en väsentlig höjning för att omfatta även de mellanskikt som finnas, även om jag inte är beredd att upphäva all gränsdragning och säga, att staten skall betala hyresbidrag även till miljonärer. Det finns de som hävda den uppfattningen, men jag hör lyckligtvis inte till dem. Att man här måste låta gränsen höjas är jag fullständigt övertygad om, liksom jag tänker mig, att skatteskalen i dessa mellanskikt måste undergå en allvarlig omprövning. Men då reser sig omedelbart ett nytt problem, som kanske är aktuellt redan nu: hur skall man i fortsättningen betrakta skattefriheten för alla dessa bidrag som utgår? Ty om man tar dessa bidrag — jag räknar fortfarande inte med de allmänna barnbidragen, som stå utanför all diskussion, eftersom alla medborgare här i landet få dem —, som äro inkomstprövade eller beroende av en viss gräns, får jag, om jag för tvåbarnsfamiljen lägger till bara familjebostadsbidraget och bränslebidraget, en skattelättnad på i runt tal något mellan 150 och 160 kronor, och där besparas naturligtvis en utgift, som samhället således efterskänker för att lägga till de för övrigt skattefria sociala förmånerna.

Jag skall inte, herr talman, uttala någon uppfattning om vad som skall göras i detta sammanhang. Att någonting måste göras är jag liksom alla andra övertygad om, och jag är också övertygad om att det är nödvändigt att ta under allvarlig omprövning ej blott skatteskalans gränser i mellanskikten — hur mycket de skola förändras skall jag inte i dag uttala mig om, men det

Utredning rörande storleken och verkningarna av det inkomstbortfall, som genom upphörande av sociala förmåner och ökade skatter inträder vid inkomsthöjning i olika intervaller m. m.

bör bli ett väsentligt stycke. Jag har också den uppfattningen, att man i fråga om de gränsdragningar, som finnas när det gäller familjebostadsbidraget, måste gå ett stycke uppåt med hänsyn till de förskjutningar i penningvärdet som ägt rum. Jag tror, att som en följd av dessa åtgärder det blir nog nödvändigt att tänka sig en beskattning av dessa förmåner.

Herr talman! Det var bara dessa synpunkter jag velat framföra i den för övrigt mycket eniga kören.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (kort genmäle): Herr talman! Jag vill först uttrycka min glädje över den positiva inställning, som ordföranden i 1949 års skatteutredning har till den fråga vi här behandlar.

När det sedan gäller det exempel, som herr Olsson i Gävle nämnde, vill jag för att undvika varje missförstånd repetera, vad jag först sade. Antag, att vi ha en familjefar med ett par barn och en inkomst på 6 500 kronor och som dessutom har vissa inkomstprövade sociala förmåner, familjebostadsbidrag, stipendier, o. s. v., vilka uppgå till ungefär 1 100 kronor. Om han nu får en möjlighet att öka sin inkomst med 1 500 kronor, passerar han det kritiska inkomststreck, där dessa sociala förmåner bortfalla, och dessutom får han betala en marginals katt på inkomsthöjningen på ca 400 kronor. Det är då obestridligt, att han inte får ett öre mer att röra sig med än förut. Detta kan inte vara riktigt, när det gäller att stimulera den enskilde till produktionsökning.

För övrigt vill jag säga, att jag har heller inte velat gå in på detaljer i denna diskussion. Jag instämmer med herr Olsson i Gävle i att vi få tillfälle att diskutera detta utförligt, när ytterligare resultat föreligger.

Herr OHLIN: Herr talman! Även jag kan ansluta mig till den allmänna tillfredsställelsen över enigheten i utskottet kring detta utlåtande. Vi ha kanske på det håll jag representerar ännu större anledning att vara glada över det än man har bland herr Kylings vänner, eftersom hans motion uteslutande sysslar med ett område som utskottet har ansett redan ligga under utredning i skattekommittén. Det förefaller, som om det var den vidare frågeställningen i den från vårt håll framlagda motionen som givit utskottet möjlighet till den positiva slutsats, som det har kommit till genom att rekommendera en utredning.

Jag vill, herr talman, framhålla, att detta problem är kanske inte så nytt som någon av de föregående talarna trodde. Det har ju på sina håll diskuterats rätt ivrigt i pressen under fjolåret, och det har då varit föremål för ett beaktande, som fått till resultat den motion vi väckte i början av detta år.

Herr talman! Jag kunde i många avseenden vara överens med herr Kyling i hans yttrande, men på en punkt skall jag be att få framlägga en något avvikande mening. Jag gör det därför att jag tror, att detta är en angelägenhet av icke ringa betydelse.

Genom herr Kylings anförande gick en tendens att försöka pressa detta spörsmål till att vara ett problem för mellanskikten eller, som han kallade det, för medelklassen. Jag tror, herr talman, att om vi vilja uppnå positiva resultat och reformer på detta område, är det mycket angeläget att vi göra klart för oss, att problemet är mycket vidare. Det rör inte bara en grupp, som knappast ens med den största ansträngning kan ges något sådant namn. Jag tror att man bör framhäva, att detta problem är lika brännande, lika aktuellt även för grupper långt ned på inkomstskalan. Jag tänker t. ex. på folkpensionä-

Utredning rörande storleken och verkningarna av det inkomstbortfall, som genom upphörande av sociala förmåner och ökade skatter inträder vid inkomsthöjning i olika intervaller m. m.

terna. Det är nog av betydelse, att vi inte mobilisera fram, jag vill inte säga ett onödigt motstånd, men en brist på intresse för detta viktiga problem inom betydande folkskikt, vilket vi lätt kunna göra, om vi lägga upp saken på ett något för snävt sätt, som herr Kyling här gjorde.

Jag skall inte trötta kammaren med statistik över de stora industriarbetargrupper, som naturligen kanske inte känna sig appellerade av medelklassbenämning o. d. men för vilka detta problem har en omedelbar aktualitet. Jag skall i stället be att få nämna bara ett par siffror med hänvisning till folkpensionärernas läge. En i Stockholm bosatt folkpensionär, som är ensamstående och hyr en bostad för 800 kronor, får, om han höjer sin egen inkomst från 800 till 1 600 kronor, inte behålla någonting alls av inkomstökningen. Är han gift och har bostadstillägg och hustrutillägg, får han, om han höjer sin egen inkomst med mellan 1 000 och 2 467 kronor, inte behålla något därav.

Det är klart, att ett sådant tillstånd måste tendera att discouragera företagen från att öka arbetarpensionerna från de mycket låga belopp som nu äro vanliga. Om man har den uppfattningen, att det är mycket angeläget att under det närmaste decenniet — det kommer att ta lång tid — uppnå en verkligt tillfredsställande lösning av arbetarpensionärernas problem, måste man finna det angeläget för samhället att inte försvåra detta genom att ordna så, att en höjning av pensionen med ett belopp på 1 000 kronor och i vissa fall mer inte alls medför någon förbättring i vederbörande pensionärs ställning. Att dessa synpunkter kunna anläggas, även när det gäller folkpensionärens extra arbete eller deras inkomst från kapital är ju uppenbart. Här ha vi alltså en mycket stor grupp som, tyvärr, inte

kan falla in under någon medelklassbenämning.

Jag tror, herr talman, att det även av ett annat skäl är viktigt att undvika en alltför snäv frågeställning, nämligen det, att vi böra väl syfta till att komma bort ifrån klasstänkandet. Det göra vi bäst, om vi, när det finns ett problem som verkligen gäller mycket stora grupper utan några markerade klassgränser, avstå från ett uttrycksätt, som kan leda tankarna i oriktiga banor.

Min huvudsynpunkt här är naturligtvis, att vi på vårt håll äro angelägna om att få förståelse för dessa synpunkter inom så stora folkgrupper som möjligt.

Det är klart, att spørsmålet har betydelse ur många synpunkter, som jag inte nu tänker ta upp, t. ex. för hur vi skola kunna trygga tillgången på kvalificerad arbetskraft, både sådan som har mycket långvarig utbildning, t. ex. akademisk, och sådan med yrkesutbildning i vanlig bemärkelse. Om man gör en undersökning så gott sig göra låter över skillnaden i inkomst mellan yrkesutbildade och icke yrkesutbildade i vissa näringar, kan man finna på en del håll, att skillnaden i den genomsnittliga årsinkomsten inte är mer än 500 eller 600 kronor, varav en del sedan går bort genom marginalskatten. Om det dessutom innebär en risk för ett bortfallande av sociala förmåner, uppkommer ett läge, som sannoligen inte uppmuntrar folk att skaffa sig yrkesutbildning. Det torde vara uppenbart, att detta är mycket olyckligt, inte minst med hänsyn till vår ekonomiska utveckling, och det är ohållbart även av andra skäl.

Herr talman! Jag skall sluta med att påpeka, att det här gäller en strävan efter större planmässighet i samhällets åtgärder. Vi kunna väl säga, att den

Utredning rörande storleken och verkningarna av det inkomstbortfall, som genom upphörande av sociala förmåner och ökade skatter inträder vid inkomsthöjning i olika intervaller m. m.

samlade effekten av nuvarande skatte- och socialpolitik med dess inkomstgränser är mycket olycklig. Därför behövs det här dels en utredning, som bör göras så snabbt som möjligt, dels — och det är det jag vill särskilt understryka — åtgärder från samhällets sida, som vidtagas även innan en omfattande utredning skulle kunna vara färdig.

Jag tror att problemet i vissa avseenden är så pass klart, att det bör vara möjligt att ta åtminstone vissa steg till en rationellare ordning och göra det utan några långvariga utredningar. Det vore skada, om den utredning som här föreslås med ett eller annat år skulle försena arbetet på en rationellare ordning. Jag tillåter mig därför att vädja till regeringen att ta upp detta problem till praktisk handläggning utan dröjsmål, även om en hel del av åtgärderna naturligtvis kunna komma först efter utredningens slutförande.

Jag vågar, herr talman, att rikta ännu en vädjan till regeringen. Vi ha här ett spörsmål, som har framkallat ett mycket livligt intresse inom oppositionspartierna, särskilt inom folkpartiet och högern. Jag hemställer till regeringen, att man, när dessa problem bli föremål för utredning, följer en ingalunda obruten men dock här i Sverige sedan mycket länge bestående tradition och sörjer för att de partier, som ha visat intresse för detta spörsmål, få tillfälle att följa och deltaga i utredningsarbetet.

Herr KYLING (kort gemmäle): Herr talman! Jag skall bara be att få säga till herr Ohlin, som ansåg att han hade större anledning att känna glädje över att hans motion blivit bifallen än jag i fråga om min motion, eftersom hans motion rönt tillmötesgående i ännu

större utsträckning än min — det var måhända därför att herr Ohlin hade lagt upp sin motion på en bredare basis — att jag inte har en så snäv uppfattning, att jag i det sammanhanget särskilt gläder mig över att jag fått min motion bifallen. Jag gläder mig över att saken verkligen förts fram, oavsett vem som väckt motionen. Jag tror nämligen att vi äro på mycket god väg att komma till ett bättre resultat på det område det här gäller. Det är uteslutande detta, herr talman, som gör mig glad i detta sammanhang.

Sedan vill jag också säga till herr Ohlin, att det var en missuppfattning från herr Ohlins sida, när han sade att jag hade en alltför snäv uppfattning och bara talade om medelklassen. Det är riktigt att jag tog mina exempel ifrån mellanskiktet, detta av den anledningen att de mest aktuella exemplen kunna hämtas därifrån. Men jag tror att kammarledamöterna också kunde uppfatta att jag sade, att jag icke ville att det skulle komma till någon strid mellan de olika grupperna på denna punkt och att även andra samhällsgrupper ha precis samma problem att brottas med. Denna min uppfattning ansåg jag vara ett bevis på att jag såg denna fråga ur mycket bred synvinkel.

Herr EDENMAN: Herr talman! Det gäller ju här en fråga, i vilken alla äro synnerligen eniga, och det kanske därför vore obehövt att diskutera den i någon större utsträckning. Men innan riksdagen nu beslutar att begära en ny utredning av denna fråga, kanske det kan vara på sin plats att erinra något om alla de utredningar, som verkstälts på detta område under de senaste åren. I utskottsutlåtandet har man pekat på den nu sittande skatteutredningen. Jag skulle också vilja ge herr Ohlin rätt i att även när det gäller studiekostnader

Utredning rörande storleken och verkningarna av det inkomstbortfall, som genom upphörande av sociala förmåner och ökade skatter inträder vid inkomsthöjning i olika intervaller m. m.

är detta sannerligen inte något nytt problem.

Jag skall taga upp några olika frågor som äro berörda i herr Ohlins motion. »På allt fler områden av samhällslivet», skriver herr Ohlin i motionen, »kräves ett växande antal av väl utbildade människor.» Det är emellertid en huvudtanke både i den nu på riksdagens bord liggande skolpropositionen och i den studentsociala propositionen. Det är sålunda den ena motiveringen för de åtgärder, som motionen kräver. Den andra är de sociala förmånerna i gränsskikten, och när det då blir fråga om studiekostnaderna, befinna vi oss i en situation, där vi tvingas till en ekonomisk behovsprövning. Gränserna äro för lågt satta — det är alldeles riktigt. Jag vill bara erinra om att i det betänkande, som studielånenämnden har avgivit, räknar man med en maximinkomst av 7 000 kronor för föräldrarna såsom gräns för erhållande av läroverksstipendium. Det kommer att innebära att stora grupper av barn även inom industriarbetarbefolkningen här i Stockholm antingen komma att ställas utanför möjligheten att erhålla stipendium eller endast få obetydliga belopp. Denna behovsprövning måste också gälla de akademiska stipendierna och — enligt vad jag kan förstå — även studielånen. Jag ger dock herr Ohlin rätt i att detta icke är något speciellt medelklassproblem. Det måste ständigt inträda problem för gränsskikten, var man än drar gränsen.

Vad som skett under de allra senaste åren är att statsanslaget till stipendier från 1945 till 1950 har ökat från 6,2 miljoner kronor till 21 miljoner kronor. Läroverksstipendierna ha ökats från 1,9 till 11 miljoner kronor, stipendierna vid folkhögskolor från en miljon kronor till 2,1 miljoner kronor och vid yrkes- och verkstadsskolor från 2,9 till 6 miljoner kronor. Vi ha vidare kommit

bort ifrån behovsprövningen, när det gäller stipendierna för landsbygdens ungdom. Vi ha vidare att om någon vecka taga ställning till statsutskottets utlåtande över den studentsociala propositionen, vari för första gången föreslås icke behovsprövade förmåner för studenterna, nämligen de statsgaranterade lånen, som kunna erhållas oavsett föräldrarnas inkomst. När det sedan gäller de olika stipendiebeloppens storlek så är väl även i det avseendet gränsen i stigande. Men en gräns måste dragas, och därmed är det nödvändigt med behovsprövning. När man nu från olika håll vittnar om att dessa gränser skola höjas, får man ha klart för sig att konsekvensen kanske blir, att vi inom en icke alltför avlägsen framtid av principiella och kanske även av praktiska skäl måste acceptera studielönen som den enda möjliga formen.

Utbildningskostnaderna ha undersökts av 1945 års akademikerutredning och den studentsociala utredningen. De akademiska yrkesgruppernas inkomster ha utretts av universitetsberedningen, och Sveriges förenade studentkårer planera just nu en utredning om studiekostnaderna på de olika studieorterna. Det är mot denna bakgrund, herr talman, som jag har litet svårt att se vad en ny utredning på det här området skulle kunna prestera utöver själva samordningen. Ty problemet känna vi alla till. Men eftersom de ekonomiska möjligheterna äro begränsade har jag ytterst svårt — jag understryker det — att se vilket nytt utredningsmaterial som i nuvarande läge skulle kunna plockas fram och läggas på bordet. Men det är möjligt att det finns vissa områden, som ännu inte kartlagts, och jag har ingenting att invända mot utskottets förslag. Jag vill bara något dämpa entusiasmen. Att en samordning på detta område måste ske är dock alldeles uppenbart. Men det är möjligt att

Utredning rörande storleken och verkningarna av det inkomstbortfall, som genom upphörande av sociala förmåner och ökade skatter inträder vid inkomsthöjning i olika intervaller m. m.

vi, när vi fått det nya betänkandet, med samma fog som nu kunna fortsätta att diskutera gränsdragningarnas problem på detta område.

Herr **OHLIN**: Herr talman! Jag skall endast be att få säga ett ord till herr Edenman. Herr Edenman, som kommer ifrån Uppsala, har förvisso icke haft anledning att glömma bort att det finns akademiska kretsar. Det förefaller emellertid som om herr Edenman stirrat sig blind på denna sida av problemet, låt vara en mycket viktig sida. Problemet har dock sin giltighet, aktualitet och betydelse för mycket stora arbetargrupper, och jag tror man kan säga att dessa gruppers inkomstförhållanden blivit alldeles otillräckligt belysta. Det är mycket viktigt, att det statistiska material bringas fram, som gör det möjligt att se problemet också ur dessa gruppers synpunkt.

Herr **EDENMAN**: Herr talman! Vad herr Ohlin sist framhöll är alldeles riktigt. Jag vill bara understryka att jag inledde mitt inpass med att uttryckligen säga, att jag ville se på frågan ur studiekostnadernas synpunkt. Och i en av huvudmotiveringarna i herr Ohlins motion tagas just dessa studielån upp till behandling. Men att det här inte gäller bara en rent akademisk fråga utan ett ofantligt mycket större problem är ju uppenbart. Jag anser emellertid att utskottet har betraktat problemet ur denna synpunkt, och jag har därför bara velat fästa uppmärksamheten vid ett avsnitt av detsamma, som enligt min mening något försumrats i utskottsutlåtandet.

Herr **RUBBESTAD**: Herr talman! Jag vill säga att jag är mycket förvånad över denna debatt. Motionärerna ha ju fått sina motioner bifallna, och då brukar man ju inte ta upp en så stor de-

batt som den som här ägt rum. Om motionärernas avsikt har varit att genom denna debatt försöka väcka intresse ute i bygderna för sina synpunkter, fästa uppmärksamheten på dem på ett bättre sätt än eljest kunnat ske, tycker jag att herrarna kunnat göra detta genom föredrag utan att här behöva förlänga debatten.

Jag vill dessutom säga, att man inte bör utläsa alltför mycket ur utskottets utlåtande, ty även om problemet skulle lösas på den linje, som herr Olsson i Gävle rekommenderat, nämligen att höja de gällande inkomststrecken eller ändra skatteskalorna, så blir man alltid tvungen att ha en viss gräns och var den gränsen än sättes blir det alltid några som få ökade kostnader och på något sätt bli lidande. Jag ville göra denna lilla observation, så att herrarna, därest ni nu så småningom få denna utredning utförd och tro att därmed all rättfärdighet är uppfylld, inte skola föreställa sig att så blir fallet. Det blir nog problem även i fortsättningen.

Herr **OHLIN**: Herr talman! Herr Rubbestad har tydligen varit frånvarande eller sovit under början av kammarens förhandlingar, annars skulle herr Rubbestad inte ha kunnat hålla det anförande som han nu hållit. Herr Rubbestad torde väl eljest ha observerat, att vid behandlingen av ett föregående utlåtande, som också var enhälligt och tillstyrkande, uppträdde flera talare ifrån bondeförbundet med herr Hedlund i spetsen. Reflexionen att det var överflödigt att säga någonting i ett sådant fall borde herr Rubbestad sålunda riktat till herr Hedlund och hans vänner. Ty barmhärtighet, herr Rubbestad, börjar hemma.

Herr **RUBBESTAD**: Herr talman! Den debatt, som herr Ohlin syftar på var en mycket kort debatt, som man kunde

ha överseende med, men det här är någonting helt annat. Dessutom förelåg den skillnaden att ifrågavarande motion var avslagen under det att föreliggande motion är bifallen.

Vidare yttrades ej. Kammaren biföll vad dess allmänna beredningsutskott hemställt och biträdde första kammarens i ämnet fattade beslut.

§ 13.

Föredrogs vart efter annat:

andra kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 37, över motion angående ändring av giltighetstiden för tur- och returbiljetter å privatägda busslinjer;

utrikesutskottets utlåtanden:

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av Sveriges anslutning till den allmänna överenskommelsen rörande Europarådets privilegier och immunitet; och

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 10 juli 1947 (nr 511) om särskilda förmåner för vissa internationella organisationer; samt

statsutskottets utlåtanden:

nr 81, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1949/50, i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1949/50, i vad propositionen avser inrikesdepartementets verksamhetsområde; och

nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss hjälpverksamhet för utlandssvenskar och flyktingar.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 14.

Omhändertagande av vissa sjuka flyktingar m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omhändertagande av vissa sjuka flyktingar m. m.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde

Herr PETERSSON i Dahl: Herr talman! Enligt det föreliggande utskottsutlåtandet skall Sverige omhändertaga 150 stycken tuberkulossjuka flyktingar och ungefär lika många anhöriga till dessa. Meningen är att dessa sjuka skola placeras ut på E-paviljongerna vid Hallands läns sanatorium i Fagered, Garphyttans sanatorium, länssanatoriet i Västerås, länssanatoriet i Sundsvall samt Jämtlands läns sanatorium Solheden i Östersund.

Man kan inte yrka avslag på ett sådant förslag. Jag anser att det är riktigt att Sverige utövar den hjälpverksamhet på detta område, som det är möjligt för vårt land att bedriva. Å andra sidan förhåller det sig olyckligtvis så, att omhändertagandet av dessa sjuka inkräktar på landstingens möjligheter att utöva sin egen sjukvård. Jag har, herr talman, begärt ordet bara för att helt kort relatera, hur denna hjälpaktion inverkar på sjukvården inom vårt landstingsområde. Det är riktigt, som det säges i utlåtandet, att tuberkulosen har minskat, varför det finns gott om platser på tuberkulossjukhusen. Hallands läns landsting har ett sanatorium i Fagered och ett barnsanatorium i Falkenberg med 30 platser. Där som på andra ställen har antalet tbc-sjuka minskat, varför det blivit gott om platser. På barnsanatoriet varierar beläggningen mellan 7 och 15 platser. Det har ibland hänt att vi där haft utomlänspatienter till större antal än patienter från det egna området. Detta har i sin tur medfört att vi ha planlagt vissa om-

Framställningar om pension eller understöd m. m.

placeringar. Det är vår avsikt att så fort möjligheter ges flytta dessa sjuka barn till E-paviljongen vid Fagereds sanatorium. Vidare ha vi utfört ritningar för ombyggnad av detta barnsanatorium till ett hem för kroniskt sjuka med 48 platser. Vi ha nu kommit så långt, att frågan blivit behandlad i landstinget, och centrala sjukvårdsberedningen har godkänt ritningarna. Så fort vi kunna få flytta ut dessa sjuka barn, skola vi omedelbart sätta igång med ombyggnaden av det nya kroniska sjukhemmet. Jag behöver inte för kammaren påpeka det stora behov som föreligger att ordna med vård av kroniskt sjuka. Vi hade ju en lång debatt om denna sak här i kammaren för en liten tid sedan. Jag har velat framhålla dessa förhållanden för herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet, och jag hoppas att han närmare tar del av våra synpunkter på problemet och försöker ordna det så, att denna beläggning av E-paviljongen vid Fagereds sanatorium inte kommer att ta lång tid utan blir av mycket kort varaktighet, i varje fall så, att någon av salarna där blir ledig till tbc-sjuka barn, så att vi inom länet kunna fortsätta att ordna vårderna för våra kroniskt sjuka.

Det förhåller sig alltså på det sättet, herr talman, att denna beredvillighet ifrån vårt landstings sida att ta hand om dessa tuberkulossjuka medför, att vi få eftersätta anordnandet av 48 stycken vårdplatser för kroniskt sjuka inom länet. Det torde väl vara klart för alla att detta är en mycket stor uppoffring från landstingets sida. Jag har endast i detta sammanhang velat framhålla dessa synpunkter.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 15.

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts

proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till vissa om- och tillbyggnadsarbeten vid statens bakteriologiska laboratorium, m. m.;

nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1949/50, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 87, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1949/50, i vad propositionen avser staten för statens allmänna fastighetsfond;

nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till anordnande av en bombsäker oljelagringsanläggning;

nr 89, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avtal mellan kronan och Stockholms stad om genomförande av stadsplan för viss del av stadsdelen Ladugårdsgärdet i Stockholm m. m.;

nr 90, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa investeringar i statens järnvägars fond; och

nr 91, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsförvärv av Östergötlands smalspåriga järnvägar m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 16.

Framställningar om pension eller understöd m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 92, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pension åt vissa i statens tjänst anställda personer m. fl. jämte motionsvis gjorda framställningar om pension eller understöd m. m.

Punkterna 1—11.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Tillgodoräknande för pension av viss anställning för Fritz Johan Talsjö.

Punkten 12.

Tillgodoräknande för pension av viss anställning för Fritz Johan Talsjö.

I motionen II:25, vilken hänvisats till statsutskottet, hade herr Åkerström hemställt, att riksdagen måtte besluta, att hinder icke mötte för vägarbetaren F. J. Talsjö att i och för underkastande under 1942 års arbetarpensionsreglemente jämlikt dess 1 § 1 mom. d) få tillgodoräkna anställningstid hos civilförsvarsstyrelsen och att pension sålunda enligt detta reglemente och det i dess ställe senare utfärdade 1947 års motsvarande reglemente måtte kunna beredas honom.

Utskottet hemställde i punkten, att motionen II:25 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade vid denna punkt avgivits av herrar Rickard Lindström, Gustaf Karlsson, Hesselbom, Bergström, Ståhl, Åkerström, Kollberg och Persson i Vinberg, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionen II:25 besluta, att vägarbetaren Fritz Johan Talsjö finge i pensionshänseende tillgodoräkna den tid, under vilken han tjänstgjort som blockledare i Ljusvattnet.

Utskottets i punkten gjorda hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr ÅKERSTRÖM: Herr talman! Vid denna punkt upptäcka kammarens ärade ledamöter en reservation. Jag är en av reservanterna. Vi ha yrkat bifall till den av mig väckta motionen, vari hemställes, att riksdagen måtte besluta, att hinder icke möter för vägarbetaren Fritz Johan Talsjö att i och för underkastande under 1942 års arbetarpensionsreglemente jämlikt dess 1 § 1 mom. d) få tillgodoräkna anställningstid hos civilförsvarsstyrelsen och att pension sålunda enligt detta reglemente och det i dess ställe senare utfärdade 1947 års motsvarande regle-

mente måtte kunna beredas honom.

Denne Talsjö hade enligt handlingarna kvar knappt ett år — vi kunna här tala om sju månader — innan han skulle ha blivit pensionsberättigad enligt en uppgörelse som gäller för vägarbetarna. Han blev av civilförsvarschefen i Skellefteå södra civilförsvansområde uttagen till att under ifrågavarande tid fylla funktionen som blockledare vid arbetet här i Sverige med finska evakuerade familjer med kreatur och allt. Detta var 1944. Det var också det sista år, som han hade möjlighet att kvalificera sig för pensionsrätten.

Nu säger utskottets majoritet i motiveringen, att vid ifrågavarande tid icke förelegat någon formell tjänsteplikt enligt civilförsvarslagen, varför Talsjös placering som blockledare icke torde ha skett tvångsvis. Detta säger utskottet och dess femte avdelning trots att i avdelningen företeddes ett av civilförsvarschefen i Skellefteå södra civilförsvansområde, Bureå, på begäran av Svenska vägarbetareförbundet lämnat intyg av följande lydelse: »Med anledning av Edert brev av 18 ds får jag härmed meddela, att hemmansägaren Fritz Talsjö (f. d. Pettersson), boende i Ljusvattnet, Bureå socken, under åren 1944—45 i egenskap av blockledare var uttagen för arbete med finska evakuerade. Han hade sålunda icke frivilligt sökt denna anställning.» Civilförsvarschefen, som heter Sverdrup, hade sålunda tydligen själv den uppfattningen, att han ägde rätt att med stöd av civilförsvarslagen av 1944 i dess dåvarande lydelse liksom kommendera denne man till denna arbetsuppgift. Mannen i fråga hade anledning uppfatta det närmast som en order om att fullgöra viss beredskap och kunde självfallet utifrån denna uppfattning inte vägra.

Man har anledning ställa frågan — jag gjorde det i utskottet — huruvida någon i femte avdelningen tror, att en vettig människa frivilligt tar uppgiften som blockledare för ett år, om han vet

Tillgodoräknande för pension av viss anställning för Fritz Johan Talsjö.

sig därmed förlora rätten till pension för all framtid. Jag kan inte tänka mig, att ens avdelningen, som främst står för utskottets skrivning på denna punkt, kan lysa den meningen. Det pensionsbelopp det här är fråga om är 1 384 kronor per år intill Talsjö uppnår 67 års ålder, då det lär sjunka till omkring 1 160 kronor.

Jag vill tillägga, att första kammaren funnit reservanternas uppfattning vara den riktiga och med ganska stor majoritet bifallit reservationen. Jag vill förutsätta, att vi som befinna oss inne i kammaren göra på samma sätt som man gjorde i första kammaren, och att man från utskottets sida också avstår från att här kräva någon votering.

Jag ber, herr talman, att med det sagda få yrka bifall till den reservation som är fogad till förevarande punkt.

Herr LINDHOLM: Herr talman! Pensionsmotioner måste ju bedömas från vissa utgångspunkter. Vi ha sökt att så långt det varit oss möjligt hålla oss något så när inom ramen för de bestämmelser, som riksdagen själv har antagit. Det är emellertid klart, att man i vissa fall kan anföra billighetsskäl. Det skall jag gärna erkänna. I sådana fall kunna vi givetvis vara något generösare, men då böra rätt starka billighetsskäl föreligga.

I det fall som vi nu ha till behandling gäller det en man, som har tjänstgjort som blockledare under en tid och på grund därav icke i sin egentliga anställning erhållit den kvalifikationstid, som varit erforderlig för erhållande av pension. Nu föreligger det i viss mån tvist om hur här skall tolkas. Tjänstepliktslagen var icke gällande vid den tidpunkt, då han uttogs, som termen lyder, till blockledare. Skulle det vara på det sättet, att den uppfattningen har bibringats honom, att han var tvungen att fullgöra denna blockledartjänst, måste det innebära, att civilförsvarsstyrelsen

har gått längre än den haft befogenhet till. Ty det faktiska förhållandet var ju, att om han hade vägrat att fullgöra denna blockledartjänst, hade civilförsvarsstyrelsen icke kunnat tvinga honom därtill. När vi bedömde denna motion i utskottet, utgingo vi därför ifrån att han hade möjlighet till fritt val mellan å ena sidan blockledartjänsten och å andra sidan att kvarstå i det arbete han tidigare utfört, och det är från denna utgångspunkt, herr talman, som vi ha bedömt motionen.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr ÅKERSTRÖM: Herr talman! Jag tycker nog att det inte föreligger särskild anledning för femte avdelningens talesman att här säga, att man på femte avdelningen nödgats utgå från de i detta hänseende givna bestämmelserna. Man hade, som jag förut betonat, redan på avdelningen tillgång till det intyg som jag här föredragit. Det visade, att man måste uppfatta det på det sättet, att mannen var tvingad att fullgöra ifrågakvarande tjänstgöring och att civilförsvarsområdesbefälhavaren ansåg sig ha rätt att uttaga honom. Detta var styrkt redan på avdelningen. Jag kan inte tyda avdelningens ställningstagande på annat sätt än att avdelningen har ansett sig kunna se bort ifrån detta intyg, i vilket civilförsvarsområdesbefälhavaren själv säger, att han har tagit ut mannen och att denne icke frivilligt varit blockledare.

Jag hemställer om bifall till mitt tidigare yrkande.

Överläggningen var härmed slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i denna punkt dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr förste vice talmannen den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Rubbestad begärde emellertid vo-

Tilläggs pension för Henrik Johan Saxo Kleberg.

tering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller den vid punkten 12:o) i statsutskottets förevarande utlåtande nr 92 fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets hemställan i nämnda punkt.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Herr talmannen återtog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Punkterna 13—18.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 19.**Tilläggs pension för Henrik Johan Saxo Kleberg.**

I motionen I: 233 hade herrar *Karl August Johanson* och *Elmgren* hemställt, att riksdagen måtte medgiva, att till f. d. bokhållaren Henrik Johan Saxo Kleberg skulle retroaktivt från den 1 oktober 1949 utgå pension enligt Ca 33 i stället för enligt Ca 24.

Utskottet hemställde i ifrågavarande punkt, att motionen I: 233 i öke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade vid punkten avgivits av herrar *Rickard Lindström*, *Grünebo* och *Kollberg*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionen I: 233 besluta, att f. d. bokhållaren Henrik Jo-

han Saxo Klebergs pensionsförmåner skulle utgå enligt lönegrad Ca 29 i stället för enligt lönegrad Ca 24.

Punkten föredrogs. Därvid yttrade:

Herr STAXÅNG: Herr talman! Detta statsutskottsutlåtande, nr 92, innehåller ju en hel rad punkter, som gälla pensionsfrågor och dylikt, en hel del föranledda av väckta motioner. Det är ju helt naturligt, att åtskilliga av de yrkanden motionärerna framställt i mycket äro berättigade, men bifall till dylikt förslag skulle i många fall draga med sig en rad liknande framställningar. Hur behjärtansvärt kanske ett motionsvis framställt förslag om höjning av pension eller om pension över huvud taget än kan vara håller det kanske inte med hänsyn till de principer som följas i utskottet. Vi hade ju nyss en votering i en sådan fråga, som var av ganska principiell natur. Där gällde det ett bedömande av principfrågan i vad mån vederbörande befattningshavare hade lämnat sin tjänst tidigare än bestämmelserna om rätt till pension medgiva. Man har alltså vid bedömning av pensionsfrågor att ta hänsyn till vissa principer, som man måste hålla fast vid. Jag skulle tro att den avdelning, som behandlat föregående ärende, där riksdagen nu ställde sig på en annan ståndpunkt än utskottet, säkert tar utgången med jämnmod, ty i det fallet rådde det tveksamhet om hur man skulle göra.

På nu förevarande punkt 19 har jag på avdelningen framfört en avvikande mening, som sedan vissa reservanter i utskottet ha anslutit sig till. I detta fall kunna enligt min mening två omständigheter anföras som motiv för höjning av vederbörandes pension. Den ena är det arbete denne man, kapten Kleberg, utfört, den befattning han haft under den senaste tiden, och den andra är, att det inte — det tror jag mig våga påstå — kan vara av prejudicerande betydelse, om han skulle få sin pension

Tilläggs pension för Henrik Johan Saxo Kleberg.

höjd. Denna punkt gäller ju kapten Kleberg. Kleberg har nu pension som bokhållare i arméförvaltningen, vilken pension utgår efter lönegraden Ca 24. I motionen har med anförande av viss motivering, till vilken jag skall återkomma, begärts sådan höjning av denna pension, att den skulle utgå efter lönegraden Ca 33. Utskottet har redovisat hans tjänstetid. Han har åren 1921—1948 innehaft tjänst som bokhållare hos arméförvaltningen. Denna tjänst överfördes på indragningsstat den 1 juli 1937. Under åren 1931—1937 bestred han även en sekreterartjänst hos riksheraldikerämbetet. 1948 avgick han med pension men erhöll endast pension som bokhållare i arméförvaltningen, som jag nyss sade efter lönegraden Ca 24.

Statskontoret har yttrat sig i ärendet och anført, att den nuvarande innehavaren av sekreterarbefattningen hos riksheraldikerämbetet medgivits rätt att förena sekreterarskapet med ordinarie befattning i riksarkivet. Detta yttrande är enligt min mening mycket knapphändigt och inte fullt belysande, ty detta gällde ju endast tiden 1931—1937. Men för tiden därefter måste man ju faktiskt betrakta hans tjänst i riksheraldikerämbetet inte som en bisyssla utan som en heltidstjänst. Han har faktiskt, om man räknar sammanlagda tiden, tjänstgjort som föredragande och sekreterare i riksheraldikerämbetet under mer än 17 år. Som jag nyss nämnde, fick han förena denna tjänst med tjänsten i arméförvaltningen, men det är att märka, att 1937 beslöt riksdagen medgiva, att Kleberg, vilkens ordinarie tjänst i arméförvaltningen var avsedd att indragas, skulle få tjänstgöra i annan befattning, närmast då som sekreterare i riksheraldikerämbetet. Alltså har riksdagen själv tillsatt Kleberg på denna personliga befattning. Den är alltså av ytterst sär egen beskaffenhet. Det är ju riksdagen själv som står för denna förflyttning.

Vad beträffar frågan, om den senare anställningen kan anses vara heltidstjänst eller inte, vill jag framhålla, att, såsom i motionen bl. a. anförts, statsrevisorerna vid undersökning av saken, jag tror det var 1947, sagt, att av personalen inom riksheraldikerämbetet har endast sekreteraren mera regelbunden heltidstjänstgöring. Jag kan också nämna, att det numera visat sig, att sedan Kleberg slutat, hans arbetsuppgifter äro fördelade på en förste sekreterare och en sekreterare och att dessutom till ämbetets förfogande ställts en amanuens med daglig kortare tjänstgöringstid. Det har alltså numera visat sig, att Klebergs arbete blivit fördelat på flera personer. Man kan alltså med fullt fog säga, att hans tjänst inom riksheraldikerämbetet efter 1937 har varit en heltidstjänst. Jag vill tillägga, att riksheraldikern föreslog, att Kleberg med hänsyn till tjänstställningen borde tillerkännas kansliråds grad. Det sammanlagda beloppet av hans avlöningsförmåner har också, som statsrevisorerna framhållit, utgjort samma avlöning som byråchefs. Man kan alltså vad beträffar arbetsvolymen med fog säga, att den översteg den för hans förutvarande tjänst som bokhållare i arméförvaltningen. Jag har därför inom avdelningen hävdadt, att rättvisan krävde, att hans pension något höjdes. Motionärerna ha ju begärt en höjning upp till pensionen för tjänst i lönegraden Ca 33. Naturligtvis finns det starka skäl för en sådan placering. Men då det i detta fall gäller en befattning, som icke strikt motsvarar någon bestämd tjänstetyp, har jag inom avdelningen tillåtit mig föreslå, att man skulle gå en medelväg, vilket också reservanterna ha anslutit sig till, och tillerkänna här ifrågavarande befattningshavare en pension beräknad efter lönegraden Ca 29.

Nu menar kanske någon att detta pensionsärende kan bli prejudicerande för en hel del andra fall, men jag vågar påstå, att så knappast kommer att

Tilläggs pension för Henrik Johan Saxo Kleberg.

bli fallet, eftersom ju riksdagen själv har placerat Kleberg på den post, som han senast innehaft. Man befarar kanske att detta speciella fall kan få sådana konsekvenser, att andra befattningshavare, som få ett förordnande på högre tjänst, skola få räkna samman de båda tjänsterna vid bestämmande av pensionen. Riksdagen brukar dock inte i förväg bestämma en befattningshavares placering. Det har riksdagen dock gjort i fallet Kleberg. Man kan därför inte tala om att det föreligger risk för prejudikat i detta fall.

Jag vågar vidare påstå, att denne befattningshavare har utfört ett utomordentligt gott arbete inom riksheraldikerämbetet. Detta har vitsordats från många håll och på många sätt, icke minst av riksheraldikerämbetets chef. Jag tror därför att riksdagen här har ett tillfälle att av billighetsskäl gå något längre än vad man tidigare har gjort, då Kleberg tillerkänts pension såsom f. d. bokhållare hos arméförvaltningen.

Herr talman! Med vad jag här har anfört ber jag att få yrka bifall till den vid denna punkt fogade reservationen.

Häruti instämde herr *Kollberg*.

Herr **LINDHOLM**: Herr talman! Den tjänst, som vi här diskutera, är ju inte något annat än en bitjänst. Det rör sig här inte om någon reglerad tjänst, ty den avlöning som utgått till befattningshavaren har bestritts av sportler, som influtit till riksheraldikerämbetet. Om riksdagen nu skulle bifalla den avgivna reservationen — för att inte tala om motionen — så skulle det i sak betyda, att riksdagen själv reglerar en tjänst i riksheraldikerämbetet. Men det brukliga är ju att alla tjänster underställas tjänsteförteckningssakkunnigas prövning innan riksdagen tar ställning till i vilken lönegrad de skola placeras. Det vore därför orimligt, om riksdagen i dag fattade beslut om pensionering av en befattningshavare i enlighet med

de yrkanden, som ha framställts i motionen eller reservationen. Detta skulle nämligen de facto innebära att riksdagen samtidigt sade ifrån att ifrågavarande tjänst skall placeras i den lönegrad, som svarar mot det höjda pensionsbeloppet.

Reservanterna säga nu att en höjning av pensionsbeloppet i detta fall icke skulle bli prejudicerande. Det är lätt att säga. Men i den svenska statsförvaltningen finns det dock åtskilliga tjänster av ungefär samma karaktär som den här diskuterade, och om kammaren nu skulle bifalla reservationen, så måste detta komma att verka prejudicerande på likartade tjänster.

Jag har märkt, att när vi här i kammaren diskutera lönegradsfrågor, det ofta säges, att en eller annan lönegrad inte spelar någon större roll. Detta hänger kanske samman med att de flesta av kammarens ledamöter ha underlåtit att se efter i lönerglementet vad det är för skillnad mellan Ca 24, Ca 29 och Ca 33. Jag vill därför rent upplysningsvis meddela kammarens ledamöter, att den i här föreliggande fall utgående pensionen, vilken beräknats efter lönegrad Ca 24, är 7 536 kronor per år. Den av reservanterna föreslagna pensionen, beräknad efter Ca 29, innebär en höjning av detta belopp till 9 564 kronor, och ett bifall till motionen skulle betyda att pensionen bleve 10 920 kronor. Jag tror därför det är skäl i att kammarens ledamöter en liten smula tänka över vad dessa lönegradshöjningar betyda i reda pengar och inte bara säga, att eftersom det här väger ganska jämnt mellan 24:e och 29:e lönegraden, så kunna vi vara litet flotta i detta fall.

Det har här framförts en del argument emot påståendet att det i detta fall gäller en befattning, som till väsentlig del är en bitjänst, men att så verkligen är fallet bestyrkes framför allt av statskontorets uttalande, i vilket det framhålls, att en ordinarie

Tilläggs pension för Henrik Johan Saxo Kleberg.

tjänsteman i riksarkivet nu på deltid uppehåller denna sekreterarebefattning hos riksheraldikerämbetet. Det säger väl tillräckligt om tjänstens karaktär, att den nuvarande befattningshavaren kan fullgöra densamma på fritid.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr STAXÄNG: Herr talman! Jag vill bara beröra ett par saker, som herr Lindholm särskilt tryckte på. Den första var att ett bifall till motionen eller reservationen skulle kunna medföra att det här aktuella fallet bleve prejudicerande. Vidare sade herr Lindholm att sekreteraresysslan i riksheraldikerämbetet icke är någon reglerad tjänst.

Nu förstår jag att argumenteringen har glidit något. Förut gjorde man nämligen den invändningen, att eftersom sekreterarens avlöning bestod av sportler, kunde man inte beräkna pensionen på det sätt, som motionärerna ha föreslagit. Det förhåller sig dock så, att det inom den statliga organisationen finns befattningar, där sportler få inräknas vid bedömande av pensionens storlek. Då blir det dock, jag medger det, herr Lindholm, fråga om reglerade tjänster. Men jag vill påpeka ett par saker. För det första har faktiskt riksdagen själv flyttat Kleberg från hans gamla befattning och till den nya. Det förhållandet tror jag i någon mån kan eliminera prejudikatriskerna i detta fall. För det andra begärde riksdagen år 1946 att Kungl. Maj:t skulle företa en omorganisation av riksheraldikerämbetet, vilken, om den hade kommit till stånd, skulle ha medfört att ifrågavarande sekreteraresyssla hade blivit reglerad. Full rättvisa hade då vederfarits denne befattningshavare.

Sedan vill jag inte ta upp till utförligare bemötande det argumentet, att denne tjänsteman får den och den pensionen, om utskottets förslag går ige-

nom, och om reservanternas förslag bifalles får han en pension, som är 1 000 eller 2 000 kronor högre. Det argumentet imponerar inte på mig, ty om rättvisan kräver att han skall ha en högre pension, så skall han ha den oberoende av beloppets storlek.

Herr LINDHOLM: Herr talman! När man bedömer den framställning, som här gjorts, finner man, att den pension som vederbörande har fått och som är beräknad efter lönegrad Ca 24, grundar sig på den inkomst han har haft.

Sedan ligger det obestriddigen så till, att om riksdagen bifaller reservationen på denna punkt, så kunna vi inte vid en framtida prövning av ifrågavarande tjänsts placering komma ifrån vad vi i dag besluta. Ett bifall till reservationen kan därför komma att betyda, att denna tjänst blir placerad i lägst Ca 29, trots att den sannolikt bör vara placerad i Ca 24. Det är det spörsmålet, herr Staxäng, som riksdagen har att ta ställning till, när frågan prövas i vederbörlig ordning.

Vidare sade herr Staxäng att riksdagen själv har flyttat Kleberg från hans gamla tjänst och till den nya. Detta är riktigt. Men han har inte förlorat på den förflyttningen. Jag tror att även herr Staxäng måste erkänna det. Han är alltså icke på något sätt illa behandlad av statsmakterna.

Det föreligger här från motionärernas sida en strävan att flytta upp en tjänst utan den prövning, som man i vanliga fall brukar underkasta dylika tjänster. Det är den saken jag reagerar emot, ty det kan medföra mycket allvarliga konsekvenser om riksdagen går den vägen.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr STAXÄNG: Herr talman! Endast ett kort genmäle. Herr Lindholm sade, att ifrågavarande tjänsteman har fått en pension, som svarar mot den in-

Understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer m. fl. jämte motionsvis gjord framställning om förhöjd familjepension i visst fall. — Förhöjd familjepension för Marianne Odelberg-Johnsson.

komst han haft. Hur kan han ha fått det? Statsrevisorerna ha förklarat, att Klebergs inkomst av tjänsten på övergångsstat vid arméförvaltningen, tillsammans med inkomsten på sportler från riksheraldikerämbetet motsvarar ungefär en byråchefs lön, men han har fått pension efter den lön han hade som bokhållare i arméförvaltningen. Då har han inte fått pension efter de inkomster han har haft under senare år.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i denna punkt dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och blev utskottets berörda hemställan av kammaren bifallen.

Punkterna 20—26.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 17.

Understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer m. fl. jämte motionsvis gjord framställning om förhöjd familjepension i visst fall.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 93, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer m. fl. jämte motionsvis gjord framställning om förhöjd familjepension i visst fall.

Punkterna 1—7.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 8.

Förhöjd familjepension för Marianne Odelberg-Johnsson.

Punkten föredrogs. Därvid yttrade

Herr HUSS: Herr talman! I här föreliggande fråga liksom beträffande andra pensionsfrågor har utskottet hem-

ställt om avslag på de gjorda framställningarna. De skäl utskottet anfört äro säkerligen fullt riktiga, och de bestyrkas också av det utlåtande, som avgivits av statens pensionsanstalt. Av pensionsanstaltens utlåtande att döma förefaller det som om pensionsanstalten hade varit benägen att stödja den framställning, som gjorts i detta ärende, om detta hade varit möjligt. Anstalten säger dock, att det inte är lämpligt att föregripa en pågående utredning. Jag vill därför inskränka mig till att understryka det uttalande som utskottet gjort, nämligen att utskottet förutsätter att denna fråga kommer under omprövning i samband med den av pensionsanstalten omnämnda utredningen angående förbättring av s. k. äldre pensioner.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan i punkten bifölls.

§ 18.

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 94, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till kostnader för hålkortsbearbetning av visst statistiskt material m. m.;

nr 95, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående i visst fall av allmänna arvsfondens rätt till arv m. m.;

nr 96, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till utrustning och inredning av lokaler för civildepartementet; och

nr 97, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i statens allmänna avlöningsreglemente m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 19.

Motioner angående utredning om dyrortssystemets avskaffande m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 98, i anledning av väckta motioner angående utredning om dyrortssystemets avskaffande samt principerna för och konsekvenserna av gällande dyrortsgruppering.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Wahlund m. fl.* (I: 214) och den andra inom andra kammaren av herr *Hedlund* i Rådomb. fl. (II: 261), vilka motioner hänvisats till statsutskottet, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning syftande till dyrortssystemets avskaffande samt i avvaktan härpå uppflytta lägsta ortsgroup till näst lägsta.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Sunne* och *Weiland* (I: 298) och den andra inom andra kammaren av herr *Bergstrand* och fru *Sjöstrand* (II: 265), vilka motioner likaledes hänvisats till statsutskottet, hade vidare hemställts, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om en ny utredning och granskning av principerna för och konsekvenserna av nu gällande dyrortsgruppering.

Utskottet hemställde,

a) att motionerna I: 214 och II: 261 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

b) att motionerna I: 298 och II: 265 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herrar *Gränebo*, *Heiding*, *Rubbestad* och *Pettersson* i Dahl, vilka ansett, att utskottet under a) bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 214 och II: 261 besluta, att lägsta och näst lägsta ortsgroupperna skulle sammanlösas till en ortsgroopp.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr *PETTERSSON* i Dahl: Herr talman! Detta utlåtande behandlar bland annat två motioner, i vilka begärts en skyndsamt utredning syftande till dyrortssystemets avskaffande samt i avvaktan härpå ett uppflyttande av lägsta ortsgroopp till näst lägsta. I detta utskottsutlåtande redovisas också ett utlåtande från socialstyrelsen, och detta utlåtande är föranlett av en promemoria från aktuarien *Soop*. I utlåtandet över *Soops* skrivelse förordar styrelsen att det skall bli en utredning, men anser att några genomgripande förändringar icke nu böra komma i fråga, o. s. v. Sedan redovisa utskottet och socialstyrelsen de motioner, som väcktes föregående år, samt det utlåtande, som då kom från socialstyrelsen. Vidare säges i socialstyrelsens utlåtande, att »beträffande den successiva avvecklingen av dyrortsgrupperingen får styrelsen liksom föregående år påpeka, att olikheterna mellan löneläget på den privata arbetsmarknaden och i statstjänst...» o. s. v. Det är således egentligen endast två punkter, som det här i utskottet talar om.

Om man tar del av socialstyrelsens yttrande med anledning av *Soops* promemoria kan man inte låta bli att förundra sig över, att utskottets redovisning av denna promemoria är så knapphändig. Denna långa skrivelse är enligt min mening ganska utförlig och i vissa punkter ganska bra. Jag vet inte om det är sparsamhet, som föresvävat utskottet i detta fall, eller om utskottet menat att det vore bäst att inte redovisa en del saker, som socialstyrelsen här säger. Jag skulle tro, att det senare är det mest sannolika. Jag tillåter mig, herr talman, att framhålla en del synpunkter, som socialstyrelsen gjort i sitt utlåtande.

Aktuarien *Soop* har koncentrerat sig på fyra punkter. I den första punkten säger han, att skillnaderna i dyrhet

Motioner angående utredning om dyrortssystemets avskaffande m. m.

mellan olika orter numera äro mycket små. I den andra punkten framhåller han, att man vid framtida dyrortsgrupperingar som geografiska enheter bör välja län eller naturliga geografiska regioner och inte som hittills primärkommuner. I nästa punkt heter det: »I den mån så befinnes motiverat böra vissa orter brytas ut från dessa regioner. Detta bör särskilt komma i fråga, när det gäller storstäderna med deras högre hyresnivå och särskilda transportproblem.» Slutligen heter det i sista punkten: »En ny utredning av principerna och metodiken för dyrortsgrupperingen bör företas i syfte att införa en ny gruppering i samband med ikraftträdandet av den nya kommunindelningen.»

Nu säger socialstyrelsen, att den senaste prisinsamlingen för dyrortsändamål gjordes år 1946. Vid denna undersökning befunnos beträffande livsmedel prisskillnaderna mellan högsta och lägsta grupp uppgå till 10 procent. Vidare har det troligtvis skett en viss sammanpressning av prisskillnaderna på livsmedel sedan denna tid, men denna har antagligen inte varit av större omfattning.

När det gäller kläder och skodon — även detta en betydelsefull post — voro skillnaderna mellan olika ortsgrupper år 1946 ganska obetydliga, och det är ingenting som säger, att några större skillnader för närvarande skulle föreligga, snarare tvärtom.

Beträffande bostadskostnaderna ha relativt stora förskjutningar ägt rum på grund av byggnadsverksamhetens stora, men från ort till ort mycket varierande omfattning.

I fråga om bränsle och lyse förefaller det troligt, att de sedan år 1946 inträffade förändringarna ha lett till en minskning av skillnaderna i kostnader. Skatteposten har säkerligen förändrats en hel del, men i vilken riktning är mycket svårt att här säga.

Vad slutligen beträffar avståndskost-

naderna säges det, att några större förändringar knappast kunna konstateras, om nya beräkningar skulle utföras enligt samma metod, som användes vid 1946 års undersökningar. Man går emellertid inte in på huruvida man skulle kunna använda en annan metod vid beräkningen av dessa avståndskostnader.

När det sedan blir fråga om beräkningarna rörande olikheterna i de totala levnadskostnaderna så säger man, att socialstyrelsen nu förfogar över ett aktuellt material, som belyser konsumtionsvanorna i städer och tätorter år 1948. Med ledning av detta material kan en aktuell budget för dyrortsjämförelser utan svårighet beräknas. Här måste jag emellertid säga, att det ändå är en stor brist att bara ha material som gäller städer och tätorter. Skulle det ha varit något värde med detta, så borde det även ha omfattat andra orter än städer och tätorter.

I socialstyrelsens framställning kommer man sedan fram till, att övervägande skäl synas tala för att en nu genomförd undersökning av samma slag som den år 1946 utförda skulle ge till resultat mindre skillnader i levnadskostnader än de, som ligga till grund för den nu gällande grupperingen.

Enligt den Soopska framställningen borde man i framtiden begagna större geografiska enheter än primärkommunerna för dyrortsundersökningarna. Mot detta har socialstyrelsen egentligen ingenting att erinra.

Socialstyrelsen kommer sedan in på hyresräkningen. Man jämför hyrestalen mellan de olika orterna och kommer fram till, att hyrestalet för Stockholm utgjorde 1 294 kronor, medan det lägsta generella hyrestalet för Småland och öarna stannade vid 520 kronor. För östra Sverige var detta tal 625 kronor. Man säger emellertid att man till och med funnit ännu lägre tal än dessa. Sedan kommer man emellertid till någonting, som enligt min mening är mycket riktigt: »Vissa standardskillna-

Motioner angående utredning om dyrortssystemets avskaffande m. m.

der inom de tillämpade kvalitetsgrupperna göra dock, att sistnämnda tal i sin tur måste anses något för låga. Den omständigheten, att hyreslägenheterna utgöra en mycket ringa del — 8 procent — av bostadsbeståndet på egentliga landsbygden, ger också anledning till en försiktig bedömning.» Socialstyrelsen betonar således själv, att det inte skulle vara så stor skillnad på hyrestalen. Jag vill passa på att säga som jag tidigare sagt, att skall man ha samma kvalitet på bostäderna ute på landsbygden som i städerna och vi skola få ersättning för de ökade byggnadskostnaderna på landet, då är det enligt min mening otänkbart att man skall komma fram till lägre hyrestal på landsbygden.

Det framhålles vidare i skrivelsen, att utvecklingen efter 1945 genom den omfattande byggnadsverksamheten har bidragit till att minska differenserna i bostadskostnaderna. Socialstyrelsen säger att detta torde vara riktigt i den mån skillnaden mellan högsta och lägsta hyresnivå i landet har krympt.

När det sedan gäller bostädernas kvalitet på landsbygden och i städerna säger socialstyrelsen, att förekomsten eller avsaknaden av en viss utrustningsdetalj inte har samma betydelse på landsbygden som i städerna. När det gäller tätorterna kan man där inte tänka sig bostäder utan vatten- och avloppsledning. På landsbygden fordras det emellertid enligt socialstyrelsen en ganska hög allmän standard för att en lägenhet skall ha denna utrustning. Jag måste inlägga en ganska bestämd protest emot detta påstående. Vi ha väl rättighet att ha samma bostadsstandard på landsbygden som i städerna. Skola vi komma till en något så när rimlig standard på landsbygden så skall man väl inte utgå ifrån, att man skall beräkna hyrestalet efter en sämre standard när det gäller landsbygden? Man måste utgå ifrån lika utrustning och lika kvalitet på landsbygd och i stad.

Beträffande kvalitetsindelningen vid

beräkningen av bostadsposten har gränsen vid den nuvarande metoden satts vid orter med omkring 1 500 invånare. Soop har föreslagit, att varje enhet skulle omfatta såväl landsbygd som tätorter med upp till 50 000 invånare. Detta har socialstyrelsen inte så mycket att säga om.

Så småningom kommer socialstyrelsen fram till själva dyrortsindelningen. Man erkänner där, att ett sammanförande av olika kommuner i viss utsträckning genomfördes vid den senaste dyrortsgrupperingen genom den s. k. skälighetsprövningen. »Socialstyrelsen anser sig dock därvid icke kunna gå längre än att åtskilliga delar av Sverige ha kommit att uppvisa ett i dyrortshänseende oenhetligt utseende. Särskilt pekas på att landsbygden inom stora delar av Götaland kom att bli på ett föga lyckligt sätt fördelad på ortsgrupperna 1 och 2.» Man ger således sitt erkännande av, att uppdelningen är gjord på ett föga lyckligt sätt.

Nu har aktuarien Soop föreslagit, att en utredning rörande principerna och metoderna för dyrortsgrupperingen skall sättas i gång, varefter en prisundersökning borde äga rum. Sedan skulle en reviderad dyrortsindelning träda i kraft samtidigt med den nya kommunindelningen, d. v. s. den 1 januari 1952.

Socialstyrelsen säger med anledning härav, att den icke finner det möjligt att genomföra ett dylikt program. »En principiell utredning kräver enligt all hittillsvarande erfarenhet en avsevärd tid, och om en prisinsamling av någorlunda stor omfattning därefter skall organiseras och resultatet bearbetas, så åtgår därför ytterligare ganska lång tid. Det kommer följaktligen med all sannolikhet att visa sig omöjligt att framlägga resultatet i juni 1951, vilket kräves för att en reviderad dyrortsindelning skall kunna träda i kraft den 1 januari 1952.»

Något senare säger socialstyrelsen, att om denna prisinsamling skall ha något

Motioner angående utredning om dyrortssystemets avskaffande m. m.

värde, så är det omöjligt att ha den klar till den nya dyrortsindelningens ikraftträdande den 1 januari 1952. Man slutar med att säga, att »en dylik utredning bör icke vara bunden att framlägga förslag så snart, att resultaten kunna utnyttjas i samband med kommunsammanslagningen.» Så långt socialstyrelsen.

I utskottsutlåtandet redovisas nu, att Kungl. Maj:t bemyndigat civilministern att tillsätta en utredning. Om jag fattat saken rätt äro direktiven klara; det blir en expertutredning, en liten utredning således som skall behandla principerna för dyrortssystemet. Denna utredning kan alltså inte bli slutgiltig, utan om jag fattat saken rätt kommer denna expertkommitté att framlägga förslag till 1951 års riksdag. Riksdagen skulle alltså fatta ståndpunkt till principerna i själva dyrortsgrupperingen senare. En stor prisinsamling skulle sättas i gång, och på grundval av denna prisinsamling skulle det eventuellt kunna bli en omändring av själva dyrortssystemet. Om jag fattat detta rätt och denna historieskrivning är riktig, så skulle det dröja ganska lång tid innan denna utredning blir klar och man har möjlighet att taga ståndpunkt till en ändring av dyrortsgrupperingen. Nu får man fråga sig om den orättvisa, som nu är rådande, verkligen skall konserveras under så lång tid, som denna utredning kräver.

När vi föregående år debatterade detta hade jag en prisinsamlingsstatistik från socialstyrelsen med mig, och jag har den här nu också. Det är möjligt att det blivit några ändringar i vissa orter, men jag tror knappast att de äro avsevärda. Jag tror att det i år är samma gradering som under föregående år och som det kommer att bli i fortsättningen så länge denna ordning består. Tittar man på denna prisinsamlingsstatistik, som redovisades i föregående års utskottsutlåtande, då ser man att det med all önskvärd tydlighet framgår, att

det största antalet kommuner hänföra sig till dyrortsgrupperna 1 och 2. Socialstyrelsen har ju själv erkänt, att det finns många oegentligheter och orättvisor i denna dyrortsgruppering. Man skulle kunna säga, att det föreligger en sammanpressning av siffrorna vid gränsen mellan dyrortsgrupperna 1 och 2. Skillnaden i prishänseende i ortsgrupp 1 är inte mer än 224 enheter. I ortsgrupp 2 är skillnaden 249. Den sammanlagda siffran blir här 473. Skillnaden i pristalen i ortsgrupp 5 är 749. Undersöker man skillnaden i pristalen mellan den lägsta siffran i grupp 3 och den högsta i grupp 4 blir siffran 499.

Skall man bygga på de gamla pristalen och försöka få en rättvisa till stånd, så skulle det egentligen inte finnas mer än tre ortsgrupper. Grupperna 1 och 2 skulle sammanslås, och även grupperna 3 och 4 skulle slås tillsammans om man räknade bort kommunerna i översta Norrland, som kanske få tagas för sig. Man skulle då komma fram till tre ortsgrupper.

I fjol sade man här, att detta skulle inverka på stabiliseringen. Man skulle lyfta upp tjänstemännen i den billigaste ortsgruppen till ortsgrupp 2, och detta skulle inverka oförmånligt på vårt stabiliseringsprogram. Socialstyrelsen beräknade föregående år — det är möjligt att det skett någon ändring sedan dess, men i så fall i riktning mot lägre siffror — att ökningen i lönerna för 3 000 tjänstemän och 2 700 statligt anställda arbetare i ortsgrupp 1 skulle uppgå till ungefär 1 miljon kronor per år. Härtill kommer ökningen för cirka 2 500 lärare, stationerade i ortsgrupp 1, vilken ökning torde uppskattas till ungefär samma belopp. Detta skulle göra sammanlagt 2 miljoner kronor. Det är klart att detta är mycket pengar, men å andra sidan måste man säga, att det inte kan vara rättvist mot dessa tjänstemän, som ha en så erkänt ofördelaktig ställning i lönehänseende, att dessa förhållanden skola konserveras.

Motioner angående utredning om dyrortssystemets avskaffande m. m.

Det vore alltså en gärd av rättvisa, om ställningen bleve förbättrad för dem. Orsaken till att det är ett sådant frenetiskt motstånd mot en ändring i dyrortsgraderingen är kanske delvis den, att så få tjänstemän äro placerade i ortsgrupp 1. Den största delen av våra anställda ha sitt arbete i orter med förmånligare villkor.

Som jag redan nämnt skall denna utredning bli en expertutredning. Jag skulle tro att namnen äro klara, men jag vågar inte gå in på dem, ty de äro inte offentliga ännu. Jag skulle emellertid inte bli förvånad om det visar sig, att alla fyra experterna äro stockholmare. Dessa komma således att taga hänsyn till de förhållanden, som de bäst känna till. Jag skulle knappast tro, att någon från de lägsta dyrorterna blir placerad i denna utredning. Därför tycker jag, herr talman, att alla skäl tala för att riksdagen nu, i avvakten på den utredning som säkerligen kommer att taga lång tid, beslutar i enlighet med den reservation, som är redovisad i detta utlåtande av herr Gränebo m. fl.

Jag yrkar alltså bifall till reservationen.

Herr BERGSTRAND: Herr talman! Också jag har, tillsammans med en annan ledamot av denna kammare, väckt en motion i denna fråga, och även den motionen har avstyrkts av statsutskottet. Jag kan emellertid inte förneka, att jag ändå känner en viss tillfredsställelse över statsutskottets utlåtande på denna punkt, ty i sin motivering har utskottet varit utomordentligt tillmötesgående mot de krav vi ha framställt om förnyad utredning angående dyrortsgrupperingen.

Det är ju bara en kort tid sedan denna fråga var föremål för allmän debatt i riksdagen, men ändå är det påtagligt att inställningen har ändrats och nu är en annan än den var i höstas. De ofull-

komligheter som vidlåda dyrortssystemet ha blivit så starkt belysta, att statsmakterna inte längre kunna ge sig till tåls med att ingenting göra. Det är, som vi nyss hörde, den Soopska utredningen som har skänkt denna belysning. Eftersom jag godtar utskottets utlåtande skulle jag egentligen inte behöva säga så mycket om det, men det är ändå ett par saker som jag vill beröra i detta sammanhang.

Det är anmärkningsvärt att det var Soop, således en privatman, även om det inte är vilken privatman som helst — han var sekreterare i den ursprungliga dyrortsutredningen — som genom privata undersökningar lyckats visa att det inte är bra som det är. När man sedan läser det yttrande som socialstyrelsen, vilken är den myndighet som skall ha överinseendet över dyrortsgrupperingen och som år 1949 icke ansåg omprövning av ärendet behöfvlig, har avgivit, fäster man sig vid att styrelsen nu visserligen anser att en utredning bör komma till stånd men att den dock gör detta medgivande dröjande. Man säger, att det inte kan bli fråga om att principerna för kommunindelningen skola ändras, och det är heller inte möjligt att denna utredning skall kunna genomföras så hastigt, att den kan användas vid den nya kommunindelningen. För många av oss ter det sig dock alldeles tvärtom. Det förefaller som om den nya kommunindelningen just motiverar en översyn av det nuvarande dyrortssystemet. Utskottet har också sagt, att denna utredning bör ske så fort som möjligt. Vi ha dessutom för några dagar sedan läst i tidningarna, att statsrådet Lingman fått i uppdrag att tillkalla fyra sakkunniga som skola utreda frågan. Om jag fattade saken rätt betonades det i motiveringen, att det var angeläget att utredningen skedde så snabbt, att man kunde ta hänsyn till dess resultat vid den kommande kommunindelningen.

Jag vill i detta sammanhang trycka

Motioner angående utredning om dyrortssystemets avskaffande m. m.

på denna sak och rikta en vördsam vädjan till herr statsrådet Lingman att inte dröja för länge, ty det är angeläget att utredningen kommer i gång snart. Den ena månaden efter den andra har gått, socialstyrelsens förslag kom i början av mars, och det har redan gått ett par månader sedan dess. Vi ha visserligen sett att det uppdragits åt statsrådet Lingman att utse de sakkunniga, men veterligen ha dessa alltjämt icke utsetts. Jag vill betona vad herr Pettersson i Dahl sade, att man bör se till att det blir människor som verkligen kunna skynda på arbetet. Man hade väntat sig att socialstyrelsen, som är satt att övervaka detta, verkligen skulle ha så stor förståelse för detta för landsbygden viktiga problem, att den inte skulle ha uttalat sig så snävt som den förefaller mig ha gjort. Det ligger därför aldeles speciell vikt vid att utredningen får bestå av personer som äro inställda på en positiv lösning av frågan och som ha förståelse för vad den gäller, inte bara för ämbetsverken i Stockholm, utan även och i högsta grad för den svenska landsorten.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets förslag i den förhoppningen, att herr statsrådet ägnar sin uppmärksamhet åt vad jag här har sagt och att han handlar så fort som möjligt.

I detta anförande instämde fru *Sjöstrand*.

Herr LINDHOLM: Herr talman! Herr Pettersson i Dahl uttalade den åsikten, att utskottets utlåtande är för knapphändigt. Han hade helst sett att socialstyrelsens betänkande hade redovisats något fylligare.

Nu ligger det ju så till, att denna fråga har gått som ett slags följetong i riksdagstrycket under de senaste åren, och den har också gång på gång redovisats ganska ingående. Nu ha vi kom-

mit så långt, att frågan skall utredas, och jag tycker då det är riktigast att överlämna frågan till utredningen, och jag vill uttala den förhoppningen att denna företas så snabbt som det överhuvud taget är möjligt. Utskottet har i sin skrivning tryckt på att resultat bör föreligga vid en sådan tidpunkt, att det kan beaktas vid den stundande kommunindelingsreformen. Om den nu inte kan bli färdig till 1952, vill jag i alla fall ge uttryck åt den förhoppningen, att man vidtar alla de åtgärder som kunna vidtagas för att frågan skall bli löst inom rimlig tid, ty den verkar ju irriterande i den politiska diskussionen.

Att i dag, innan utredningen har verkställts, ta bort den lägsta ortgruppen, finner jag för min del ganska olämpligt. Om hela spörsmålet nu skall utredas grundligt, är det väl lämpligt att den saken också får gå i utredningskvarnen.

Jag ber, herr talman, att med det anförda få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr statsrådet LINGMAN: Herr talman! För att det inte skall uppstå något missförstånd angående möjligheterna att genomföra en ändring av dyrortsgrupperingen till den tidpunkt, då kommunindelingsreformen träder i kraft, vill jag omnämna vissa problem som man inte kommer ifrån i detta sammanhang och som göra det svårt att få frågan löst till denna tidpunkt.

Det finns givetvis möjligheter att företa en ny prisundersökning och åtminstone i viss omfattning få fram materialet i så god tid, att man skulle hinna bearbeta det och på det sättet genomföra en ny dyrortsindelning av kommunerna. Det kommer emellertid att fattas vissa uppgifter som man då inte kan få med, nämligen skattesatserna i de nya kommunerna. De lära inte kunna fastställas förrän i slutet

Motioner angående utredning om dyrortssystemets avskaffande m. m.

av 1951, och hänsyn till dem skulle således inte kunna tas vid en undersökning.

Vid beräkningen av skatten gick man i den senaste undersökningen till väga på det sättet, att man tog medeltalet av skattesatserna för de senaste tre åren. Nu kommer man ju att sakna detta medeltal för storkommunerna, och man skulle därför bli tvungen att improvisera någon beräkning eller nöja sig med att basera beräkningen på endast ett år.

Sedan ha vi också frågan om avståndstilläggen. De nya storkommunerna komma ju ofta att bestå av ett flertal mindre kommuner, vilkas avståndstillägg tidigare ha inräknats i respektive kommuns pristal, och frågan uppstår då, hur man skall utföra denna beräkning av avståndstillägget för storkommunen. Det är emellertid inte bara den ändrade kommunindelningen i och för sig som gör omprövningen av dyrortsindelningen angelägen. Jag tror att var och en som sysslat med denna fråga något har kännedom om att det råder så starkt missnöje med den nuvarande dyrortsgrupperingen, att det kan finnas anledning att undersöka den närmare.

En post som har vållat mycken diskussion och om vilken stor oklarhet råder är bostadsposten. Även den saken måste undersökas ytterligare, om man skall komma fram till några enklare eller ändrade grunder, som i sig själva redovisa de förändringar som uppstå. En annan fråga är huruvida konsumtionsvanorna ha ändrats och om därför det varuurlval, på vilket man hittills har baserat undersökningarna, kan användas även i fortsättningen.

Det är alltså många frågor som här måste göras till föremål för undersökning, och det är anledningen till att denna utredning nu skulle bli tillsatt. Direktiven äro klara, och vi ha där pekats på en del frågor som skulle ägnas särskild uppmärksamhet. Att ut-

redningen inte har kommit i arbete ännu beror på att det bara är 14 dagar sedan bemyndigande erhöles från Kungl. Maj:t, men jag kan försäkra kammaren, att det inte skall dröja många dagar förrän utredningen kan börja sitt arbete. Jag har varit särskilt angelägen att ge utredningen en sådan form att den kan arbeta snabbt, så att det skall bli möjligt att få fram resultat till hösten. Utredningen, som skall få karaktären av expertutredning, skall avlämna sitt förslag efter samråd med dyrorts-nämnden, där ledamöterna under årens lopp ha samlat sakkunskap på detta område. Det skulle på det sättet bli möjligt att förelägga 1951 års riksdag det förslag, som utredningen kommer till, men sedan den frågan har behandlats av riksdagen lär det inte vara möjligt att på den tid som återstår till den 1 januari 1952 hinna företa en ny prissamling, bearbeta materialet, ge kommunerna erforderlig tid att inge besvär och få en ändrad ortsindelning att träda i kraft till nämnda tidpunkt.

För att det inte skall uppstå något missförstånd angående möjligheterna i detta avseende har jag velat peka på de rent praktiska svårigheter som föreligga. Det kan därför bli nödvändigt med något provisorium under en övergångstid, men man bör vara inställd på att det inte skall vara längre än som är absolut nödvändigt. Arbetet med omgrupperingen skall drivas på så att man så snart som möjligt kommer ifrån provisoriet.

Man bör emellertid undersöka, och det får bli en uppgift för denna utredning, huruvida man genom ett mera generaliserat förfarande vid dyrortsgrupperingen skall kunna skapa större enhetliga dyrortsområden. Utredningen bör emellertid också ha uppmärksamheten fäst vid huruvida det kan vara önskvärt att avskilja vissa orter inom en storkommun om särskilda skäl härför finnas.

Jag anser det viktigaste i detta sam-

Motioner angående utredning om dyrortssystemets avskaffande m. m.

manhang vara att få fram principerna och metoderna för hur pristalen skola räknas fram. Det är nog här man har grunden till det missnöje som för närvarande råder. Man menar att en del faktorer inte ha blivit tillräckligt beaktade, men samma problem kommer att stå kvar även om man tar bort en av dyrortsgrupperna och har fyra kvar. Man måste således gå djupare in i frågan om man skall kunna komma ifrån de olägenheter som anses vidlåda det nuvarande systemet.

Det är min förhoppning att denna utredning skall arbeta så snabbt som jag här har antytt och att man därur skall få fram det material som behövs för att samla in priserna och på grundval av detta material bedöma prisspridningen. Därefter kan man ta ställning till hur dyrortssystemet skall byggas upp.

Herr NILSSON i Svalöv: Herr talman! Jag vill endast i korthet framhålla, att vad reservanternas hemställa om helt sammanfaller med det förslag till ändring av dyrortsgrupperingen, som jag och några andra högermän framlade till 1949 års riksdag. Att vi inte i år ha återkommit med samma förslag i en ny motion beror på att vi vid utskottsbehandlingen förra året fingo den uppfattningen, att frågan förts framåt och att en utredning rörande dyrortsgrupperna skulle företagas när lönestoppet häves och kommunindelingsreformen har genomförts. Den utredning som redan då signalerades har blivit en verklighet såsom vi nyss hörde av statsrådet Lingman. Det synes mig därför nu som om vi inte hade någonting annat att göra än att invänta denna utrednings förslag. Jag vill dock uttala den förhoppningen, att det blir såsom statsrådet sade en snabb utredning, som tar upp problemet i hela dess vidd. Landsbygdens folk anser, och detta med rätta, att dyrortsfrågan är en central fråga. Orättvisorna mot landsbygdsbe-

folkningen då det gäller dyrortsgrupperingen äro påtagliga. Flykten från landsbygden, framför allt av kvalificerat folk, bottenar inte minst i dyrortssystemet. Jag har exempel från min egen hemkommun hur det många gånger är nästan omöjligt att få lärare till vår samrealskola emedan kommunen är placerad i ortsgrupp 1, där lönen för en läroverksadjunkt är ca 900 kronor lägre per år än i ett närliggande samhälle som är placerat i ortsgrupp 3. På samma sätt är det när vi skola anställa distriktssköterskor, kommunalkamrerare o. s. v. De som ta platserna göra en ekonomisk uppoffring, och ofta är det endast tack vare personliga band som platserna kunna besättas med kompetent folk.

Herr talman, jag har intet yrkande, utan jag har endast velat uttala den förhoppningen, att frågan underkastas en snabb och allsidig utredning, som må leda till en positiv lösning i den riktning som har föreslagits i motionerna I: 214 och II: 261.

Häruti instämde herrar Nilsson i Bästekille och Staxång.

Herr RUBBESTAD: Herr talman! Den fråga som vi nu debattera är mycket viktig. Att den kommer igen, som herr Lindholm sade, som en följetong må vara hänt, men det är en sak som ändå bör dryftas här i kammaren, till dess det blir rättvisa. Vi bondeförbundare, som ursprungligen ha tagit upp denna kamp för avskaffande av det orättvisa dyrortssystemet, kunna till vår glädje märka, att det blivit en viss förskjutning undan för undan till det bättre. Vi konstatera, att utskottet som har behandlat motionen i år är enigt om att det åtminstone bör bli en utredning som syftar till bättre förhållanden.

Detta är ju på sätt och vis tacknämligt, men jag har begärt ordet med anledning av det yttrande, som socialstyrelsen har lämnat över en framställ-

Motioner angående utredning om dyrortssystemets avskaffande m. m.

ning till regeringen från en mycket sakkunnig person på detta område, nämligen förste aktuarien Erik Soop. Han skrev den 2 januari i år till Kungl. Maj:t och begärde en grundlig omläggning av hela dyrortsgrupperingen. Denne man är, förmodar jag, den mest sakkunnige på detta område. Han är sekreterare i dyrortsnämnden och har varit sekreterare i 1943 års dyrortskommitté och han måste följaktligen på ett synnerligen ingående sätt känna till de frågor som här beröras. Den skrivelse han har inlämnat till finansministern går ut på en fullständig omläggning av det nu gällande systemet. Han omnämner, att den gruppering som gjordes 1947 inte alls har blivit det som man trodde den skulle bli då den fastställdes. Det beror på att spännvidden i dyrortsskalan och gruppgränserna fastställdes innan beräkningarna av levnadskostnader på de olika orterna gjordes. Man var tvungen att göra detta, ty eljest hade man inte hunnit med den lönerrevision, som fastställdes 1947. Följden av att man hade så bråttom med denna sak har blivit, att en mängd grupper inte ha fått sina intressen behörigen beaktade. Gränsen mellan ortsgrupp 1 och ortsgrupp 2 har kommit att gå tvärs igenom en anhopning av orter, vilka skilja sig föga från varandra i fråga om levnadskostnader. Trots att en del av dessa efter skälighetsprövning flyttades upp i ortsgrupp 2, blev ändå ett stort antal liggande kvar i ortsgrupp 1 nära gränsen till ortsgrupp 2, och det har lett till att man där fick 4 procent lägre löner än i ortsgrupp 2. Helt naturligt ha en mängd klagomål kommit fram över denna sak.

Soop begär alltså en grundlig omläggning av principerna, men i sitt yttrande till Kungl. Maj:t över hans framställning säger socialstyrelsen, att den inte vill vara med om någon genomgripande förändring av de grundläggande principerna för dyrortsgrupperingen.

Det är socialstyrelsens ståndpunkt — den gillar inte denna grundliga omläggning — som är orsak till att jag begärt ordet för att framhålla nödvändigheten av en omläggning som syftar till hela dyrortsgrupperingssystemets avskaffande.

Aktuarien Soop säger vidare i sin skrivelse, att det är »ett olösligt problem, då man försöker jämföra levnadskostnaderna på orter av olika typ (t. ex. städer och landsbygd). Det finns så många standardolikheter i livet på den ena och den andra orten, som lätt fördärva beräkningen av levnadskostnaderna. Detta gäller framför allt bostads- och skatteposterna, bl. a. därför att byggnadsskick och kommunal standard äro så olika. Trots socialstyrelsens ansträngningar att rensa bort kvalitetsolikheter vid beräkningen av bostadsposten, blir resultatet på denna punkt ytterst tvivelaktigt. I fråga om skatteposten har alls ingen kvalitetsrensning gjorts och kan väl heller inte göras.» Han ställer sig därför mycket tveksam till denna fråga om skatterna.

Vi hörde ju nyss statsrådet omnämna, att denna skattepost skall beaktas vid den kommande dyrortsgrupperingen. Jag har väldigt svårt att förstå, hur det skall kunna bli möjligt. Vi känna ju till att kommunerna kunna ändra skatterna från år till år. Ibland ha de en låg skatt, men ett annat år kan skatten på grund av vissa omständigheter höjas, och man kan väl inte bygga upp en dyrortsgruppering, som baserar sig på det aktuella behovet av skatter vid den och den tidpunkten.

Jag tror nog, att man får bortse från skatterna. Vi ha ju beträffande indexberäkningen ett s. k. rensat index, varvid man inte tar hänsyn till skatterna, och jag tror, att om man vill komma fram till en linje utan alltför mycket krångel får man bortse från skattetrycket i de olika kommunerna. Det kommer knappt att resultera i något hållbart förslag i övrigt.

Motioner angående utredning om dyrortssystemets avskaffande m. m.

Aktuarien Soop framhåller också, att det bör bli en enhetlig gradering, inte bara för vissa storkommuner utan för hela län och t. o. m. för flera län. Han gör gällande, att det inte är någon nämnvärd skillnad mellan stad och land utan den som finns går i genomsnitt inte upp till mer än 3 procent. Han finner, att »slutsatsen att landsbygd och tätorter i allmänhet kunna slås samman till gemensam dyrortsregion kanske i förstone förefaller drastisk. Det ligger emellertid ytterligare ett faktum bakom slutsatsen, som ännu icke redovisats och som måste med för att motiveringen skall bli komplett. Det är, att redan enligt nu gällande dyrortsberäkning skilja sig de beräknade levnadskostnadstalen för städer och landsbygd mycket litet. Tar man ett genomsnitt för å ena sidan städerna och å andra sidan rena landsbygden, blir skillnaden i olika län i södra och mellersta Sverige 2—5 procent, eller i genomsnitt drygt 3 procent. Det är mindre än spännvidden mellan två dyrortsgrupper. Exempelvis är skillnaden i Södermanlands län 3,2, Östergötlands 2,3, Jönköpings 3,1, Kronobergs 3,5, Kalmar 3,0 procent o. s. v.» Hade skillnaden varit större, så hade det ställt sig annorlunda enligt denne Soop, som är sakkunnig i fråga om dyrortssystemet. Han tillägger, att då 1943 års dyrortskommitté på sin tid tog ställning till och förordade det nuvarande systemet, hade man enligt då föreliggande material att räkna med att skillnaden mellan städer och landsbygd var mer än dubbelt så stor som den nu är. Situationen är alltså betydligt förändrad. Det är detta som enligt min mening bör uppmärksammas i den utredning som nu skall igångsättas. Jag tror, att syftet med denna bör vara att försöka få bort det krångliga system, som dyrortsgrupperingen nu för med sig, och det blir mindre orättvisor, om den slopas än om man behåller det system vi nu ha. Jag tror därför, att dyrortsgruppe-

ringen helt och hållet bör avskaffas. Jag förstår mycket väl, att det kanske inte går att göra detta nu på rak arm med ett enda penndrag, men däremot anser jag, att det som kräves i bondeförbundets motion — att ortsgrupp 1 flyttas upp till ortsgrupp 2 — är mycket rimligt. Det kommer inte att medföra några nämnvärda ekonomiska svårigheter, och det skulle ge en betydande rättvisa åt dem som nu ha det sämst ställt.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till motionen II: 261.

Herr **FRÖDERBERG**: Herr talman! Jag skall be att få knyta några reflexioner till denna debatt. Jag har alltid intresserat mig för denna fråga, och som kammaren nog minns var jag för åtskilliga år sedan alltid uppe i dyrortsdebatterna. Sedan har saken kommit i rullning och fallit framåt ändå, och därför har jag avstått från att yttra mig, men just nu skulle jag ändå vilja säga några ord.

Till herr Rubbestads historieskrivning skulle jag vilja säga, att om han varit i tillfälle att läsa ortspressen i Hälsingland för 25 år sedan, då jag skrev hela artiklar om dyrortsgrupperingens orättvisor, skulle han ha sett, att intresserade funnos för saken redan då. Jag konfererade för resten med bondeförbundet men fann inte något stöd hos dem då. På den tiden var spännvidden mellan högsta och lägsta dyrort 48 procent. Sedan har den sjunkit undan för undan, och den nuvarande situationen är betydligt förbättrad. Varje gång det framkommer ny statistik, blir spännvidden mellan högsta och lägsta dyrort mindre och mindre, och detta kommer i sin tur att närma orterna mer och mer, så att skillnaden en dag alldeles faller bort.

I samband därmed vill jag peka på en sak, som jag tycker är — jag vet inte vad jag skall använda för uttryck, men ni få väl hitta på det själva sedan.

Motioner angående utredning om dyrortssystemets avskaffande m. m.

Jag skall ta exempel från min socken, där statstjänarna avlönas enligt ortsgrupp 3, medan det ända tills i fjol varit skatteavdrag enligt ortsgrupp 2. När t. ex. lärarnas tjänstebostäder skola värdesättas, går man efter grupp 1 och likaså om folkpensionärerna eventuellt skulle få hyrestillägg grupp 1. I alla dessa fall utgår man från olika basår. Tänk, vad administrationen skulle kunna förenklas, om vi kunde närma dessa olika beräkningar till varandra eller få samma grunder för dem.

Det är ju nu fastslaget, att det är bostäderna, som spela den största rollen vid klassificeringen i dyrorter, och jag tycker att vi skulle kunna få till stånd ett närmande mellan de olika systemen. Det som förr var en orättvisa mellan stad och landsbygd i en riktning har nu i vissa fall förbytts till sin motsats — det är kanske det som är orsaken till att jag varit litet tystare de sista åren. Jag skall ta som exempel min hemkommun Arbrå och staden Gävle.

Både Gävle och Arbrå höra i lönehänseende till ortsgrupp 3. De ha jämväl skatteavdrag efter denna grupp. Vi ha haft skattegrupp 2 ända tills i fjol, då vi kommo upp i 3:e. I Gävle få lärarna — jag tänker närmast på dem — hyra sin bostad i öppna marknaden men i Arbrå socken, med undantag för själva samhället, måste det vara tjänstebostäder. Vi ämna skaffa några bostäder i ett bostadsrättshus, medan de i Gävle få hyra i öppna marknaden. I ett bostadsrättshus kan man inte få en lägenhet på 90 m² under en årshyra av 1 900 kronor, men enligt bestämmelserna få vi inte hyra ut tjänstebostäder med bränslebidrag till högre belopp än omkring 1 300 kronor. Det blir således en bostadssubvention på 600 kronor för var och en i vår kommun. Lärare i Gävle och i vår kommun ha samma lön, men en bostad med samma standard få de hos oss 600 kronor billigare per år. Där är det alltså nu tvärtom så, att man har en ekonomisk vinst av att bo

på landsbygden, och detta gäller inte bara vår socken utan även många andra kommuner. Jag och många andra hemma i socknen tycka inte, att detta är riktigt, och jag har talat med andra riksdagsmän, vilka ha samma syn på saken.

Jag har berört denna sak för att få den till protokollet, och jag hoppas, att den kommitté, som nu skall behandla detta ärende, kommer att titta på sådana saker. Til syvende og sidst: Skulle vi inte kunna nöja oss med bara ett dyrortssystem i stället för att ha fyra eller fem?

Herr RUBBESTAD (kort genmäle): Herr talman! Jag vill till herr Fröderberg säga, att om han redan för 25 år sedan uppmärksammade denna orättvisa förvånar det mig, att han inte för länge sedan börjat kräva rättvisa, då han har varit så många år här i riksdagen.

Vad sedan beträffar det förhållandet att lärarna ha bostadsgruppering efter ortsgrupp 1 och lön efter grupp 2 eller 3, är det en stor orättvisa, som jag har påtalat i annat sammanhang, och jag tycker, att regeringen bör uppmärksamma den. Har en lärare ute på landsbygden lön efter ortsgrupp 2 eller 3, böra även de avdrag som han skall vidkännas beräknas efter samma ortsgrupp. Vi ha ju tidigare alla varit ense om att den väsentligaste faktorn när det gäller dyrortsgrupperingen är hyran. Därför bör detta rättas till så snart som möjligt.

Herr FRÖDERBERG (kort genmäle): Jag vill erinra herr Rubbestad om att jag år 1943 väckte en motion om att kristilläggen skulle beräknas för samtliga dyrortsgrupper enligt grupp E, som var medeltalet. De som tillhörde den högsta gruppen, I, fingo kristillägg på sin lön, och de, som tillhörde grupp A, den lägsta, fingo tillägg på sin, och därigenom blev skillnaden mellan högsta och lägsta ortsgrupp ännu större, när

Motioner angående utredning om dyrortssystemets avskaffande m. m.

de fått kristilläggen. För att inte denna skillnad skulle öka när kristilläggen kommo till, föreslog jag då, att alla kristillägg till statstjänare skulle utgå efter grupp E, men jag var nästan ensam om detta förslag och fick i varje fall inte några bondeförbundare med mig.

Herr ANDERSSON i Dunker: Herr talman! För några dagar sedan behandlade vi här i kammaren en motion, som jag tycker står i mycket nära sammanhang med den fråga vi nu diskutera, nämligen en motion om införande av obligatorisk hyresförmedling i städerna. Där framfördes en rad skäl för nödvändigheten av en sådan. Det var den ökade familjebildningen, som skapat ökat behov av bostäder. Det var de större kraven på bostäder; man nöjer sig inte längre med så små bostäder utan vill ha större. Det var inflyttningen till storstäderna, och det var byggrestriktionerna, som tillsammans skapat den verkliga bostadsnöd som man nu talar om på många håll. För min del tror jag, att det främsta skälet till de svårigheter som äro rådande på bostadsmarknaden i städerna, särskilt i storstäderna, är den lönepolitik som har förts, en lönepolitik som har baserats på dyrortsgrupperingen.

För min del är jag alldeles förvissad om att det inte finns någonting som så har lockat människorna att överge landsbygden och flytta in till städerna och där tävla om de bostäder som finnas som just dyrortsgrupperingen. Jag tror därför, att om man kunde komma bort från denna enligt min mening mycket olyckliga lönepolitik skulle många av de stora svårigheterna i fråga om bostadsmarknaden och mycket annat i städerna upphöra. Det förslag som har framlagts i de motioner som vi nu behandla är i varje fall ett betydelsefullt steg på vägen mot rättvisare och rimligare förhållanden på detta område.

Det glädde mig att höra statsrådet tala om att vi skola få en snabb utredning om de här problemen, men jag kände mig litet ledsen över att den likväl inte skulle kunna leda till ett resultat som kunde så att säga sättas i verket förrän vi komma ett stycke in på år 1952 eller kanske ännu senare. Om man inte lyckas få det klart till dess, har man nog en känsla av att tidpunkten för ikraftträdandet av ändrade bestämmelser härvidlag är ytterst svävande.

Det var ett uttalande av statsrådet, som också gjorde mig betänksam för att inte säga beklämd. Han uttalade sig ungefär så, att även i de nya storkommunerna kan man tänka sig, att en tätort brytes ut och utgör sitt eget dyrortsområde. Skola vi, herr statsråd, nu få en ny dyrortsgruppering, där en tätort inom en storkommun, om den övriga bygden är mera rent landsbygdsbetonad, blir en ny dyrort, dit människorna söka sig på grund av de höga löner som där skulle tillämpas? Skall utredningen arbeta efter sådana direktiv, fruktar jag mycket för dess resultat.

Men herr statsrådet talade även om en annan sak som han ansåg borde beaktas av denna utredning, vilket jag tror är mycket önskvärt, nämligen bostadskostnaderna.

Det har ju varit en stor tvistefråga, vad det kostar att bo på landet och vad det kostar att bo i staden. Jag skulle tro, att om man förutsätter att bostadsstandarden på landsbygden är lika god som i staden torde skillnaden i kostnader inte bli så stor. En modern familjebostad på landet om 2 rum och kök torde väl kosta omkring 30 000 kronor att uppföra. Det är ju trähus, och man har väl då anledning att räkna med en årskostnad av 8 procent, så att man för en modern bostadslägenhet om 2 rum och kök får en årshyra på 2 400 kronor. Jag föreställer mig, att man i de flesta städer också hyr 2 rum och kök för ungefär 2 400 kronor, så att skillnaden

Motioner angående utredning om dyrortssystemets avskaffande m. m.

torde inte vara stor. Här kan visserligen påvisas, att det bor människor på landet, som för 2 rum och kök betala kanske bara 300 kronor, men då är det fullständigt omodernt. De få avstå från alla de moderna bekvämligheter som vi annars anse vara nödvändiga. Skola sådana bostäder läggas till grund för beräkning av en normal bostadskostnad på landsbygden jämfört med bostadskostnaden i städerna? Då tar man ju inte någon hänsyn till alla de svårigheter och nackdelar de få, som bo i dessa omoderna men som det heter billiga bostäder på landsbygden. Vid beräkning av bostadskostnaderna gäller det att få likvärdiga bostäder att göra jämförelser emellan.

Herr talman! Jag skall nöja mig med detta, men jag kan inte underlåta att, när jag här har hört vissa yttranden från höger- och folkpartihåll, uttala min glädje och tillfredsställelse över att man nu också inom dessa båda partier har börjat känna och förstå, att det finns orättfärdigheter och orättvisor i fråga om dyrortsgrupperingen, som måste rättas till. När nu frågan undan för undan har fallit framåt och väl också i dag kommer att falla en aning framåt, äro vi från bondeförbundets sida bara tacksamma över att få stöd från andra håll.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr RUBBESTAD (kort genmäle): Herr talman! När herr Fröderberg här beklagar att han vid sina försök att få åtminstone kristilläggen enhetligt beräknade efter vad som gällde för ortsgrupp E inte kunde få någon bondeförbundare med sig, så vill jag erinra om att detta var helt naturligt, då ju bondeförbundet alltid yrkat på att dyrortsgrupperingen skall tagas bort. Man ville naturligtvis då inte vara med om någon ny uppdelning.

Herr PETTERSSON i Dahl: Herr talman! När jag framhöll att socialstyrelsens yttrande var väl knapphändigt refererat i utskottets utlåtande, så svarade herr Lindholm, som är ordförande inom avdelningen, att det ju här är fråga om en följetong, som kommer igen årligen, och att man därför måste vara litet försiktig i fråga om referaten. Jag vill säga till herr Lindholm, som ju i viss mån medverkat som redaktör för denna följetong, att om man skall referera någonting så att det blir vederhäftigt, så får man inte hoppa över en viss del, utan man måste ta allting i följd. Och eftersom herr Lindholm tydligen menar, att den följetong, som det här gäller, skall fortsätta även efter år 1950, så måste man väl för att vara vederhäftig taga med också ett tillfredsställande referat av 1950 års yttranden om dyrortsgrupperingen.

Statsrådet Lingman talade här om vissa svårigheter, som kanske skulle göra det nödvändigt att företaga nya prisinsamlingar, och han framhöll att när det gäller de nya undersökningarna, har man inte de vanliga tre årens medeltal beträffande skattesatsen att räkna med utan måste gå efter någon antagen skattesats. I det senare fallet skulle man väl kunna komma ifrån svårigheterna genom att ta, såsom det heter, ett rensat index — något som jag i likhet med herr Rubbestad anser vara det riktiga under alla förhållanden — och låta skattepålagan göra sig gällande i annat sammanhang. Och vad beträffar avståndskostnaderna för de nya kommunerna borde det väl inte vara omöjligt att redan nu bedöma dem, ty såvitt jag vet har man inom regeringen bestämt, hurudan den nya kommunindelningen skall vara. Skulle det bli tal om ännu större regioner än kommunerna, alltså om hela härader eller ett län, så blir det hela ju ändå lättare.

Nu säger statsrådet, att det är möjligt att allt detta kan ta så lång tid, att man tills vidare får nöja sig med ett

Motioner angående utredning om dyrortssystemets avskaffande m. m.

provisorium. Ja, det är just ett provisorium som vi i vår motion om dyrortssystemets avskaffande ha föreslagit, och därför tycker jag att riksdagen skulle kunna gå med på vår motion.

Statsrådet framhåller att om man nu eventuellt skulle ta bort den lägsta dyrortsgruppen och bara ha fyra ortsgrupper, så skulle det alltid bli missnöje bland dem som befinna sig i den lägsta av dessa fyra dyrortsgrupper. Det tror jag också. Den enda möjligheten att få till stånd rättvisa och lugn är att vi ta bort hela dyrortssystemet.

Herr Fröderberg var här inne på den tankegången, att vi kanske få gå in för något som är dyrortssystemets motsats. Jag tillät mig redan föregående år, när vi diskuterade frågan om dyrortssystemets avskaffande, framhålla att det är möjligt, att vi få så att säga gå baklänges och införa ett dyrortssystem som är raka motsatsen till det nuvarande. För övrigt tillämpas det redan i viss mån ett sådant system. Jag vill påminna kammarens ledamöter om att när det gäller avlägsna orter ute på landsbygden så har riksdagen många gånger fått på stående fot besluta om högre lön till häradshövdingar, landsfiskaler och andra tjänst innehavare, som skola placeras på dessa oförmånligt belägna orter. Inte heller när det gäller landstingstjänstemännen är man främmande för detta system. Det har många gånger förekommit att sådana tjänster på orter, som i geografiskt avseende äro oförmånligt belägna, få lov att avlönas högre än de andra.

Herr Fröderberg anförde här ett mycket slående exempel på hur det kan ställa sig beträffande hyreskostnaden för en statstjänsteman som har tjänstebostad. Ja, man är nog inte inom herr Fröderbergs hemkommun ensam om att kunna visa på sådana företeelser, utan de förekomma nog på många andra ställen.

Herr talman! Jag kan inte finna att vad som anförts under denna debatt ut-

gör något försvar för dyrortsgrupperingen, utan debatten ger tvärtom belägg för att vad som föreslås i vår motion är riktigt. Jag skall emellertid be att få ändra mitt här framställda yrkande så till vida, att jag i stället för att yrka bifall till reservationen ber att få yrka bifall till motionerna I: 214 och II: 261, emedan detta är det yrkande som har framställts i första kammaren från vårt håll.

Herr LINDHOLM (kort genmäle): Herr talman! Herr Pettersson i Dahl klagade över att utskottsutlåtandet inte var tillräckligt fylligt, varigenom det enligt hans mening inte heller skulle vara tillräckligt vederhäftigt. Jag vågar försäkra herr Pettersson i Dahl, att om vi genom att göra utlåtandena fylligare kunde få mera vederhäftiga uttalanden i dyrortsgrupperingsfrågan, så skall det bli mig ett kärt nöje att medverka till fylligare utlåtanden.

Herr ANDERSSON i Dunker (kort genmäle): Herr talman! Jag ber att få ändra mitt yrkande till ett instämmande i det yrkande som herr Pettersson i Dahl här senast framställt.

Herr KYLING: Herr talman! Jag hade inte tänkt deltaga i denna debatt, men då det här gjorts en historieskrivning, som jag anser inte bör få stå oemotsagd, vill jag säga några ord.

Herr Andersson i Dunker ville göra gällande, att det var på bondeförbundshåll som man hade satt stenen i rullning när det gäller frågan om dyrortsgrupperingen. Ja, orden kanske inte föllo precis så, men han menade i varje fall att man på bondeförbundshåll tagit initiativ till att få frågan utredd, medan övriga partier kommit efteråt med samma sak. Det är närmast på denna punkt som jag skulle vilje erinra herr Andersson i Dunker om att hans histo-

Motioner angående utredning om dyrortssystemets avskaffande m. m.

rieskrivning är fullkomligt felaktig. År 1939 väcktes, efter vad jag vet, den första motionen här i riksdagen med begäran om en allsidig och förutsättningslös utredning av frågan om dyrortsgrupperingen. Det var herr von Seth och jag som den gången voro motionärer, och om man går till utskottsutlåtandena och riksdagens protokoll skall man finna, att icke någon representant för bondeförbundet var med om att ens stödja denna vår framställning.

Jag hade, som sagt, inte haft för avsikt att yltra mig här, om jag inte funnit det önskvärt att foga till kammarens protokoll det tillrättsläggande som jag nu gjort, men när jag ändå har ordet vill jag säga, att jag delar deras uppfattning, som framhålla att det nuvarande dyrortsgrupperingssystemet är ett system som inte kan upprätthållas i längden. Det har i själva verket redan upprätthållits alltför länge. Vi ha ju nu verkligen börjat få till stånd ändringar, och jag har för min del med glädje och tillfredsställelse hälsat varje sådan förändring till det bättre. Och när utskottet här påyrkat att en utredning skall sättas i gång och statsrådet Lingman i dag från statsrådsbänken har meddelat, att en sådan utredning skall påbörjas så snart som möjligt, så hoppas och tror jag, att vi skola komma ett nytt steg på vägen mot en slutgiltig utjämnning i fråga om dyrortsgrupperingen.

Jag anser, herr talman, att vad man därvid först och främst bör inrikta sig på är att den lägsta ortgruppen, alltså ortsgrupp 1, snarast försvinner. Det finns faktiskt inte någon möjlighet att upprätthålla gränserna mellan de två lägsta ortsgrupperna. Till vilket resultat utredningen därvid kan komma, kan jag givetvis inte i detta sammanhang avgöra.

När herr Rubbestad så ivrigt deklarerar sitt intresse för en höjning av hyran för statstjänstemännens tjänstebostäder, särskilt då de tjänstebostäder som finnas på landsbygden, så sysslar

herr Rubbestad i sin hjärna säkerligen framför allt med tanken på folkskollärarna, inom vilken grupp ju de flesta statstjänstemännen på landsbygden återfinnas. Jag tror inte, herr Rubbestad, att det är rätt väg för att få lärarna att söka sig ut till landsbygden, som man slagit in på när man här i riksdagen förfäktar den uppfattningen att hyran för tjänstebostäderna skall ytterligare höjas.

Jag skulle i detta sammanhang vilja till herr Rubbestad ställa följande fråga: När herr Rubbestad säger att hyran för tjänstebostäderna ute på landsbygden skall höjas, är då herr Rubbestad också beredd att höja det belopp, varmed lantbrukare och andra yrkesutövare på landsbygden skola i sina deklARATIONER upptaga de hyresfria bostäder som de ha? Man kan väl inte tänka sig, att en viss typ av bostäder skall betinga en hyra, när det är fråga om en tjänstebostad, och en annan hyra, när bostadskostnaden endast upptages i deklARATIONEN.

Nu kommer herr Rubbestad givetvis omedelbart att säga, att det är stor skillnad mellan den bostad, som en lantbrukare eller annan yrkesutövare på landsbygden har, och den bostad som en tjänsteman disponerar såsom tjänstebostad. Jag vill därför framhålla att det på landsbygden finns många tjänstebostäder, som äro klassificerade i grupp C och som ofta kunna vara betydligt sämre än de övriga bostäderna inom vederbörande församling. Men även för sådana bostäder skulle nu enligt herr Rubbestads recept hyran komma att höjas.

Det är, herr talman, endast dessa synpunkter som jag har velat framföra. Jag har först och främst velat göra ett tillrättsläggande av den felaktiga historieskrivning, som förekommit här i dag, och vidare har jag velat uttala en varm önskan om att den utredning, som nu sättes i gång, skall komma fram till ett resultat, som åtminstone för oss ett

Motioner angående utredning om dyrortssystemets avskaffande m. m.

steg närmare det slutliga målet, en utjämning av dyrortsgrupperingen.

Herr talman! Jag har intet yrkande.

Herr RUBBESTAD (kort genmäle): Herr talman! Vad historieskrivningen beträffar vill jag bara erinra herr Kyling om att orsaken till att riksdagen avslag den motion, som framfördes av herr von Seth och herr Kyling, var den att riksdagen då helt nyligen, nämligen år 1938, beslutat ändrade grunder för dyrortsgrupperingen, ändringar som kommit till stånd just genom att en bondeförbundare varit med i utredningen och där fått igenom förslag som inneburo betydande förbättringar.

Vad sedan angår hyrorna framhåll jag ju att för den, som har lön efter ortsgrupp 2, 3 eller 4, måste man också tillämpa hyresavdrag efter samma ortsgrupp, ty det är ju hyror som äro den väsentligaste posten när det gäller skillnaden i levnadskostnader mellan olika orter. Herr Kyling frågar emellertid nu, om jag vill vara med om att hyreskostnaden för jordbrukare höjes i konsekvens härmed. Ja, det må vara hänt, om lönen för oss jordbrukare höjes i motsvarande grad, så att den blir likvärdig med lönerna i ortsgrupp 2, 3, 4 eller 5. Skall man höja våra hyror, måste vi naturligtvis ha kompensation genom högre inkomster.

Herr KYLING (kort genmäle): Herr talman! Herr Rubbestad vill här göra gällande att det år 1939 förelåg en sådan situation, att herr Rubbestad därför inte kände sig föranlåten att gå med på vår motion om en utredning. Jag vill då ställa den frågan: Föreligger det inte i dag en liknande situation eller kanske t. o. m. en situation, som borde vara ännu mer utslagsgivande för ställningstagandet till motionerna än vad fallet var 1939, när det ju här från statsrådsbänken har meddelats att en utredning kommer att igångsättas un-

der de närmaste dagarna? Herr Rubbestads resonemang borde väl egentligen föra fram till att han nu handlar precis likadant gentemot motionärerna och den reservant, som finns inom utskottet, som han handlade gentemot högerreservanterna år 1939. Jag vill visst inte ge herr Rubbestad det rådet, att han skall göra det, men det ligger väl nära till hands, att herr Rubbestad, som alltid handlar så logiskt, även i detta sammanhang skulle tillämpa den klara logiken i sitt eget resonemang.

Herr Rubbestad talar på ett sätt som om han skulle drömma om att vi en gång här i landet skulle få statsbönder, som skulle uppbära lön och andra förmåner enligt ett dyrortsgrupperings-system. Jag tror att varken herr Rubbestad eller jag önska få till stånd en sådan ordning, och så länge det alltså inte finns möjlighet för Sveriges lantbrukare att få inkomsten utmätt efter dyrort kan jag inte för min del tänka mig annat än att det bör ligga i landsbygdens eget intresse att se till, att de jämförelser som göras inte bli haltande.

Jag tror, herr talman, att herr Rubbestad inte har riktigt tänkt sig in i konsekvenserna av det resonemang som han fört till torgs här i dag.

Herr PETTERSSON i Dahl (kort genmäle): Herr talman! Då herr Kyling här gör gällande att han är initiativtagare till avskaffandet av dyrortsgrupperingen, så förvånar det mig verkligen att herr Kyling slutade sitt anförande utan att framställa något yrkande.

Vi på bondeförbundshåll ha ju i många år stått alldeles ensamma när det gäller motioner och reservationer om avskaffande av dyrortssystemet eller eventuellt en mera genomgripande förändring av detsamma. Varför har inte herr Kyling kunnat få sina meningsfränder inom utskottet att gå med på någon sådan reservation?

Motioner angående utredning om dyrortssystemets avskaffande m. m.

Herr **RUBBESTAD** (kort genmäle): Herr talman! Herr Kyling frågar, varför jag yrkat bifall till motionen, när jag vet att det ändå skall företagas en utredning.

Såsom jag i mitt första anförande påvisade, har den mest sakkunnige angående dyrortsgrupperingen redan konstaterat, att skillnaden i levnadskostnader mellan stad och landsbygd knappast kan vara mera än 3 procent, och mot bakgrunden därav menar jag, att man nu bör direkt kunna inrikta sig på att avskaffa dyrortsgrupperingen. Även mot de uttalanden, som statsrådet gjorde beträffande direktiven för utredningen, har jag vissa invändningar att anföra. Jag tror att det hela skulle bli ganska krångligt, om man skulle gå på den linje som statsrådet här tänkte sig.

Herr Kyling frågade vidare, om jag önskar att vi skola få statsbönder. Nej, det önskar jag visst inte. Men jag hoppas att herr Kyling känner till att beslutet år 1947 beträffande reglering av jordbrukspriserna innebar, att vi lantbrukare skulle tillförsäkras en lön som svarade mot lägsta ortsgruppens lönesättning. Om vi nu i stället skulle få högsta ortsgruppens lönesättning, så menar jag att vi också kunna gå med på att hyreskostnaden något höjes, om bostäderna äro fullvärdiga.

Herr **KYLING** (kort genmäle): Herr talman! När herr Pettersson i Dahl är förvånad över att jag kunnat underlåta att uppmana mina partikamrater i utskottet att gå med på den reservation som här föreligger, så vill jag först och främst säga till herr Pettersson i Dahl, att jag anser att mina riksdagskamrater ha rätt att handla som de själva önska. Jag skulle också förmoda, att mina partikamrater här ha handlat så som herr Rubbestad gjorde 1939, och då tycker jag ju inte att man på bondeförbundshåll kan anklaga mina partikamrater för att ha handlat oriktigt,

ifall man nu anser att herr Rubbestad handlade riktigt år 1939.

Jag är alldeles övertygad om riktigheten av vad herr Rubbestad här sagt om att det bara finns en spännvidd på ungefär 3 procent i dyrortsavseende mellan stad och landsbygd. Men, herr talman, när det nu inom de närmaste dagarna skall igångsättas en utredning, som får klara direktiv att undersöka även frågan om dyrortsgrupperingens avskaffande, varför kan man då inte invänta resultatet av denna utredning?

Herr **BERGSTRAND**: Herr talman! Jag skall inte alltför mycket förlänga debatten i denna fråga.

Jag vill tacka civilministern för att han lovade att den utredning, som det här gäller och som har så stor betydelse, skall komma så snabbt, att resultatet föreligger till hösten, och att statsrådet hoppas kunna framlägga proposition på grundval därav till nästa år. Så till vida var det hela mycket positivt. Men sedan blev jag en smula orolig, när statsrådet började tala om ytterligare propositioner i ärendet, som kunde vara att vänta, ty då tyckte jag att statsrådet krånglade till det hela. Han talade om att diverse prisuppgifter behövde insamlas och att storkommunerna eventuellt inte skulle kunna bilda ett prisområde utan behöva delas upp i skilda prisområden.

Jag undrar om inte det sista är ett dödfött förslag och om inte civilministern redan i de direktiv, som lämnas de sakkunniga, bör säga ifrån att det är fullkomligt uteslutet att tänka sig en uppdelning av kommuner i skilda prisområden. Om en person flyttar från ena hörnet av en kommun till det andra, skulle ju en sådan uppdelning kunna innebära att han kommer att bli placerad i en ny dyrortsgrupp, och det skulle kunna få absurda konsekvenser. Redan den Soopska utredningen har ju pekat i den riktningen, att det hela måste gå mot förenkling och inte mot

Motioner angående utredning om dyrortssystemets avskaffande m. m.

ökat krångel när det gäller dyrortsgrupperingen. När statsrådet här talade om dessa saker, var det emellertid inte utan att jag började tänka på det gamla ordspråket att man ser inte skogen för bara trä'n. Det avgörande är ju ändå inte om man undersöker priset på 1 000 eller 1 500 olika varor. Vi veta ändå allesamman, att det är ganska få varuslag, som äro de definitivt avgörande för om det är dyrt eller inte dyrt på ett ställe. Likaså tror jag det är lätt att lösa problemet med skatterna, och jag tror inte att den frågan behöver försena utredningen.

Det kanske är riktigt som statsrådet sade, att de nytillsatta sakkunniga skola arbeta tillsamman med den sakkunskap som finns i den gamla dyrortsnämnden. Men därvidlag är det nog rätt viktigt att direktiven bli mycket klara, ty det finns många tecken som tyda på att den gamla dyrortsnämnden har så låst fast sig vid det system som nu gäller, att en påverkan ifrån det hållet kan komma att verka ganska ogynnsamt.

Jag skulle kanske inte alls blanda mig i historiegrälet mellan några av talarna här, som tala om vad man gjorde det året och det året. Men, herr talman, en novis på detta område kan i alla fall inte alldeles glömma bort, att det som senast drogs in under dyrortsgrupperingen var folkpensionerna. Jag tror att detta skedde anno 1936, och jag skulle gärna vilja fråga bondeförbundarna, om de känna sig verkligt fria från ansvar för att dyrortsgrupperingen vid den tidpunkten utvidgades till att omfatta ännu ett område.

Herr RUBBESTAD (kort genmäle): Jag kan tala om för herr Bergstrand, som inte var här i riksdagen då detta skedde, att det övervägande antalet bondeförbundare icke röstade för den dyrortsgrupperingen.

Herr statsrådet LINGMAN: Herr talman! För att det inte skall kvarstå något missförstånd med anledning av de upplysningar jag lämnade förut, vill jag ytterligare säga ett par ord. Jag talade tidigare om en del praktiska svårigheter, som kunna göra det omöjligt eller i varje fall mycket svårt att få den nya grupperingen att träda i kraft redan den 1 januari 1952, och jag nämnde även att det förslag, som kommer ifrån utredningen, skall föreläggas 1951 års riksdag. Visar det sig då att de principer som däri rekommenderas dra med sig besvärliga undersökningar, kommer regeringen samtidigt att lägga fram proposition om hur provisoriet skall lösas, ty det ena blir beroende av det andra. Man kan emellertid inte ta ställning till ett eventuellt provisorium förrän man får se hur pass angeläget det är och hur det kan utformas.

Herr von SETH: Herr talman! Jag vill bara med några ord beröra denna fråga och jag gör det därför att jag tillsammans med herr Kyling var den förste som motionerade i ämnet. Här har det kommit insinuationer från herr Anderssons i Dunker sida om att hans parti först gick i bräsch för denna sak. Jag vill i anledning därav läsa några valda stycken ur protokollet för år 1939. Där säger herr Rubbestad — han hette då herr Hansson i Rubbestad — följande:

»Jag tror således, att man gott kan avbida resultatet av det nya dyrortsgrupperingssystemet, vilket enligt min mening bör kunna skapa större rättvisa. Jag tror också, att det är rätta tillvägagångssättet för att så småningom söka få bort dyrortsgrupperingen, att man går fram successivt och inte i alltför snabb takt. Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan», vilket innebar avslag å herr von Seths och herr Kylings

Motioner om vissa ändringar i gällande lönereglementen för det statliga och statsunderstödda undervisningsväsendet.

motion om allsidig prövning i fråga om dyrortsgrupperingen.

Sedermera mot slutet av debatten blev herr Rubbestad invecklad i en replikväxling, dels gentemot herr Kyling och dels gentemot mig. Då sade herr Hansson i Rubbestad: »Herr talman! Herr von Seth kritiserade mig därför att jag i mitt anförande lade i dagen sympatier för motionen, men ändå yrkade avslag på densamma. Härtill vill jag bara säga, att jag till fullo instämmer i motionens syfte, men det oaktat kan jag ej förorda bifall till motionens yrkande om en ny utredning. Utredning är redan verkställd. Det föreligger ett utförligt utredningsmaterial helt nyligen i just alla de avseenden, som åsyftas i motionen. Jag skulle också tro, att om motionärerna känt till den i ämnet föreliggande utredningen, skulle de aldrig väckt sin motion.»

Punkt och slut för min del.

Herr RUBBESTAD: Herr talman! Det sista bestyrker, att herrarna icke hade reda på år 1939, när ni väckte motionen, att det då nyligen fattats beslut om ändrad dyrortsgruppering.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som innefattades i bifall till motionerna I: 214 och II: 261; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Pettersson i Dahl begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 98, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som innefattas i bifall till motionerna I: 214 av herr Wahlund m. fl. och II: 261 av herr Hedlund i Rådombeslut m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Pettersson i Dahl begärde likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 147 ja och 52 nej, varjämte 8 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit vad utskottet hemställt.

§ 20.

Motioner om vissa ändringar i gällande lönereglementen för det statliga och statsunderstödda undervisningsväsendet.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 99, i anledning av väckta motioner om vissa ändringar i gällande lönereglementen för det statliga och statsunderstödda undervisningsväsendet.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade

Herr STÅHL: Herr talman! Bara ett par ord för att motivera min och herr Ohlons blanka reservation. Denna innebär icke någon från utskottsmajoriteten avvikande mening eller utmynnar i annat yrkande än det, som här framställts från utskottets sida. Vi ha med reservationen velat markera hur viktigt det är att åter få in i statstjänst de befattningshavare som det här gäller, nämligen f. d. lärarinnor eller lärare vilka avbrutit sin verksamhet. Man vill att de verkliga skola få sin uppmärksamhet.

Motioner om vissa ändringar i gällande lönereglementen för det statliga och statsunderstödda undervisningsväsendet.

samhet fäst på att den s. k. avbrottsregeln finns och att Konungen har möjlighet att giva dispens beträffande lönetursplaceringen. Det förhåller sig ju så, att det råder stor brist på arbetskraft icke minst när det gäller skolorna. Detta gör att vi behöva stimulera den kompetenta personal som finns att återgå till förvärvsarbete på området.

Jag vill rikta en vädjan till ecklesiastikministern, i den mån den kan nå honom, att i olika sammanhang fästa uppmärksamheten på vad som framgår av detta utlåtande, så att man om möjligt bättre än hittills utnyttjar den ingalunda obetydliga personalreserv, som här finns att tillgå.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

I detta anförande instämde fröken *Wetterström* och herr *Hästad*.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 21.

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 100, i anledning av väckta motioner om förbättrade pensionsförmåner till personer, som varit anställda vid vissa järnvägar på Gotland;

nr 101, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp av fastighet för beskickningen i Buenos Aires;

nr 102, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående beredskapsstat för försvarsväsendet för budgetåret 1950/51;

nr 103, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1949/50, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 104, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1949/50, i vad propositionen

avser handelsdepartementets verksamhetsområde; och

nr 105, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till ytterligare utgifter för säkerhetsanstalter för sjöfarten.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 22.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 106, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1950/51, i vad avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde.

Punkterna 1—12.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 13.

Lades till handlingarna.

§ 23.

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 107, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tilläggsanslag för utgivande av ett tioårsregister till Sveriges offentliga biblioteks accessionskatalog;

nr 108, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till flyg- och navalmedicinsk forskning;

nr 109, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1949/50, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 110, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till tandläkarhögskolan i Malmö;

nr 111, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av

en mellan Sverige och Finland träffad överenskommelse angående betalning av vissa till Finland lämnade svenska krediter;

nr 112, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige och Norge träffad överenskommelse angående återbetalning av viss under år 1944 lämnad svensk statskredit till Norge;

nr 113, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1949/50, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde;

nr 114, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående livränta till Bertil Söltoft;

nr 115, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till

Karl Wilhelm Karlsson m. fl. i anledning av yrkessjukdom; och

nr 116, i anledning av väckta motioner angående ersättning åt anställda i statens verk och inrättningar för värdefulla förslag i rationaliseringsfrågor.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Som tiden nu var långt framskriden, beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att uppskjuta handläggningen av övriga på föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 7.30 em., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 5.24 em.

In fidem

Gunnar Brith.

Onsdagen den 3 maj.

Kl. 7.30 em.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1.

Prisutjämningsavgift m. m.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående prisutjämningsavgift m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 17 mars 1950 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 124, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över folkhushållningsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att lämna Kungl. Maj:t fortsatt bemyndigande för tiden till och med den 30 juni 1951 att,

med iakttagande av vad i propositionen anförts, meddela föreskrifter om uttagande av prisutjämningsavgift samt att godkänna vad föredragande statsrådet föreslagit beträffande dispositionen av influtna prisutjämningsavgifter.

Till utskottets behandling hade överlämnats de i anledning av propositionen väckta likalydande motionerna I: 407 av herr *Grym m. fl.* och II: 500 av herr *Jansson i Kalix m. fl.*

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 124,

1) lämna Kungl. Maj:t fortsatt bemyndigande för tiden till och med den 30 juni 1951 att, med iakttagande av vad i propositionen anförts, meddela föreskrifter om uttagande av prisutjämningsavgift; samt

2) med avslag å de likalydande mo-

tionerna I: 407 av herr Grym m. fl. och II: 500 av herr Jansson i Kalix m. fl. godkänna vad föredragande statsrådet föreslagit beträffande dispositionen av influtna prisutjämningsavgifter.

Reservation hade avgivits av herrar *Velander*, *Wehtje* och *Edström*, vilka i fråga om punkt 1) i utskottets hemställan ansett, att det under sagda punkt avsedda bemyndigandet för Kungl. Maj:t att, med iakttagande av vad i propositionen anförts, meddela föreskrifter om uttagande av prisutjämningsavgift skulle begränsas till att omfatta tiden t. o. m. utgången av januari månad 1951.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr EDSTRÖM: Herr talman! Vid behandlingen av denna fråga i utskottet låg det närmast för mig att yrka avslag på propositionen. Sedan vi nu anslutit oss till GATT-avtalet och Havana-stadgan bör svenska staten undvika att pålägga exporten avgifter, som kunna av övriga anslutna stater betraktas som stridande mot GATT-avtalets och Havana-stadgans idé. Enligt mitt förmenande kommer ett svenskt uttagande av sådana avgifter att betraktas som en anledning för andra stater att uttaga liknande avgifter. Detta innebär att vissa av våra importvaror kunna komma att fördyras, och det har väl knappast varit meningen. En sådan motåtgärd — som vi i och för sig icke kunna säga någonting om — resulterar alltså i att vår inhemska prisnivå icke kommer att sänkas utan kanske snarare höjes. Resultatet av denna prisutjämningspolitik kan bli högre priser på andra varor, som vi behöva inom landet och som vi måste importera. Dessutom försvåra dessa avgifter vår export och minska därigenom våra möjligheter att skaffa nödig valuta.

När det nu emellertid föreligger ett bindande avtal mellan statens bränsle-

Prisutjämningsavgift m. m.

kommission, å ena sidan, samt Svenska trävaruexportföreningen, å den andra, gällande till den 31 januari 1951, så ansåg jag att riksdagen icke skulle ingripa i redan avslutade förhandlingar utan endast genom fastställandet av den 31 januari 1951 som slutdag för bemyndigandet uttala som sin oförgripliga mening, att denna prisutjämningsavgift är av ondo i dagens läge, d. v. s. att riksdagen icke anser det önskvärt med en förlängning av detta avtal och ej heller önskvärt att prisutjämningsavgift uttages å andra varor.

Med hänsyn härtill ber jag att få yrka bifall till reservationen, som ger regeringen nödigt bemyndigande men som begränsar giltighetstiden till och med utgången av januari månad 1951.

Herr JANSSON i Kalix: Herr talman! I anledning av förevarande proposition har jag och några till på norrbottensbanken motionerat om ett anslag till Norrbottens ABF-distrikt på 25 890 kronor för att möjliggöra för detta distrikt att fortsätta sin verksamhet bland skogsarbetare i Norrbotten, en verksamhet som avser att i någon mån tillgodose den bildningstörst som har visat sig finnas bland dessa skogsarbetare. Under föregående år gjorde ABF-distriktet en framställning till Kungl. Maj:t och fick ett anslag på 15 000 kronor, som avsågs att användas till en bil och en ljudfilmsprojektor med bensinaggregat för att möjliggöra för ombudsmannen, som var avdelad för bildningsarbetet bland skogsarbetarna, att göra resor i dessa avlägsna bygder samt möjliggöra visning av film vid skogsarbetarnas förelägningsplatser.

Vi kunna ju säga att den verksamhet ABF startat där uppe ännu icke har gått över försöksstadiet. Man håller alltså jämt på att söka former för denna bildningsverksamhet. Av denna anledning hade det varit angeläget att riksdagen nu medverkat till att denna verksam-

Prisutjämningsavgift m. m.

het hade fått fortsätta ännu ett år, så att man hade kunnat redovisa linjerna för det framtida bildningsarbetet bland skogsarbetare och därmed också kunnat få möjlighet att komma i åtanke för de ordinarie anslag, som utgå på en annan huvudtitel till studieverksamhet i allmänhet.

Nu har emellertid bevilningsutskottet icke velat gå längre än vad Kungl. Maj:t har föreslagit i fråga om fördelningen av dessa medel ur prisutjämningsfonden eller den s. k. diversemedelfonden. Personligen beklagar jag detta livligt. Det gör också ABF-distriktet i Norrbotten. Jag är övertygad att jämväl de skogsarbetare det här gäller göra detsamma. Jag är icke övertygad att denna verksamhet har möjlighet att fortsätta under kommande år, sedan riksdagen tagit denna ställning, bland annat därför att skogsbolagen för sin medverkan ha förutsatt, att man från annat håll skulle skaffa minst lika mycket medel som skogsbolagen satsade. Skogsbolagen ha nämligen förklarat sig villiga att bidra med 10 000 kronor under förutsättning, att man från annat håll skulle kunna anskaffa minst lika stor summa för att täcka de beräknade kostnaderna.

Jag har i min motion redovisat en kostnadskalkyl, som i detalj talar om vad dessa kostnader komma att gå till. Den är upprättad på grundval av de erfarenheter, som vi skaffat oss under de år som denna verksamhet har pågått. Vi ha varit mycket angelägna om att inför riksdagen visa upp de resultat man har nått fram till under den försöksverksamhet som hittills har ägt rum.

När man till detta lägger att skogsarbetarna i högsta grad ha uppskattat denna verksamhet och ytterligare understryker, att det gäller en arbetarstam, som under månader är skild från sina hem och från samhället i övrigt med de möjligheter man på andra orter har att bland arbetare bedriva studie-

och bildningsverksamhet, då förstår man, att skogsarbetarna känna det litet underligt, att riksdagen icke visat större förståelse än vad som kommit till uttryck i bevilningsutskottets föreliggande avslagsyrkande.

Jag vill också betona, att här är det icke bara fråga om ett rent studieproblem utan det är också fråga om ett i mycket hög grad accentuerat fritids- och trivselproblem. Kan man icke på något sätt komma till rätta med den vantrivsel, som skogsarbetarna känna i sitt arbete och sina förläggningar ute i våra norrbottniska skogar, lär man så småningom få erfara, att det även ur den synpunkten blir svårigheter att skaffa arbetskraft till skogarna. Jag vill ytterst betona, att det är icke enbart fråga om ersättning för arbetet, utan det är också fråga om den uppskattning, som samhället visar genom att ägna uppmärksamhet åt trivselproblemet och fritidsproblemet för dem.

Jag skall icke lasta bevilningsutskottet för alltför stor avoghet. Det har i denna sak följt sin ritual, det är jag väl medveten om. Jag knyter i stället an till vad bevilningsutskottet här säger, att departementschefen har förklarat, att han i avvaktan på ytterligare utredning icke vore beredd att för närvarande taga ställning till dessa framställningar. Däri inbegripes jämväl den framställning som ABF-distriktet gjort, om jag tolkat det rätt. Då är jag beredd att gå tillbaka till statsrådet och börja vandrigen från början.

Jag har endast velat göra dessa randanmärkningar i anslutning till begravningsen av min motion för att inför riksdagen redovisa, att detta är ett angeläget intresse för skogsarbetarkåren i Norrbotten. Man vill kanske invända att det är en lokal företeelse och därför kan man icke taga hänsyn till frågan på samma sätt som om den kopplades in i ett större sammanhang, i ett rikssammanhang. Till detta vill jag säga, att verksamheten har börjat i Norrbot-

Prisutjämningsavgift m. m.

ten som en försöksverksamhet. Den har slagit väl ut. Man har fått pröva sig fram, och man har kunnat visa att man är inne på riktiga linjer. Här får man en del av skogsarbetarnas problem lösta. Jag tycker att det har varit till en mycket stor fördel för det fortsatta utredningsarbetet, när det gäller trivsel, arbetsproblem och studieverksamhet bland skogsarbetarna landet över.

Jag vill icke inför denna glesa kamrars göra något yrkande utan slutar, herr talman, med att ytterligare understryka, att jag hoppas att departementschefen kommer att visa mycket stor förståelse för de synpunkter, som säkerligen komma att läggas fram för honom vid ett senare tillfälle.

Herr OLSSON i Gävle: Herr talman! Jag skulle ha förstått herr Edström och högern om de hade stått kvar på sin ståndpunkt sedan i fjol och yrkat avslag på den föreliggande propositionen. Det hade stämt bättre med den motivering som herr Edström använde. Herr Edströms motivering stämmer icke så bra med det resultat som reservanterna kommit till. Det är alltid farligt att göra avsteg ut i det okända.

Sedan skulle jag vilja säga, att när utskottet ställt sig på samma ståndpunkt som i fjol har det skett icke bara med hänsyn till det avtal, som träffats mellan Trävaruexportföreningen och bränslekommissionen, utan det beror också därpå, att ingen i detta nu kan överskåda den marknad det här gäller. Utskottet skriver därför i år lika försiktigt som i fjol, att när avtalet går ut så är det icke nog med att man endast tar hänsyn till detta, utan utskottet anser, att när man kan bättre överskåda förhållandena i fråga om utvecklingen på trävarumarknaden, bör Kungl. Maj:t ha anledning att ompröva hela saken. Det är möjligt att Kungl. Maj:t då kommer till det resultatet, att man icke vidare behöver denna prisutjämningsavgift. Det kan också hända att förhål-

landena äro sådana, att man nödgas på detta område vidtaga några flera åtgärder. Den omständigheten att Kungl. Maj:t har saken i sin hand innebär ju icke i och för sig att det över huvud skall bli något mera än vad som framgår av högerreservationen. Men man har icke velat släppa ifrån sig möjligheten att göra en försiktig och klok omprövning.

Sedan, herr talman, vill jag säga ett par ord till herr Jansson i Kalix. Jag vet icke hur man förfar i statsutskottet, ty där har jag aldrig varit med. Men i bevillningsutskottet ha vi inga sådana ritualer, som herr Jansson i Kalix inbillade sig. Vi ha kommit till resultat i fråga om hans motion från de utgångspunkter, som återfinnas i den kungl. propositionen. Där har departementschefen tagit upp och redovisat en hel mängd anspråk som nu ställas på denna fond. Det är så många anspråk att de befintliga medlen icke räcka till på långt när. Då frågar bevillningsutskottet sig, om det kan vara rimligt att för Norrbottens skull taga ställning till saken och säga, att detta är så viktigt att det bör gå före även de äldre krav, som vila på denna fond och till vilka handelsministern ännu icke ansett sig redo att taga ståndpunkt. Det är ur den synpunkten som bevillningsutskottet har avstyrkt herr Janssons motion och icke ur någon som helst annan synpunkt.

Bevillningsutskottet behöver icke något beklagande. Om herr Jansson vill ha sin sak omprövad finns det enligt min och utskottets mening icke mer än en väg, nämligen att gå till Kungl. Maj:t och låta Kungl. Maj:t pröva dessa ting i samband med alla de andra frågor som föreligga. Visar det sig då att intresset av den verksamhet, som ABF bedriver i Norrbotten, överväger alla andra framställningar, t. ex. om inrättande av sågverksskolor, inrättande av museer för skogshanteringen o. s. v., då skall jag lugnt böja mig. Men jag vill

Prisutjämningsavgift m. m.

att det skall ske en prövning tillsammans med alla de andra framställningarna och icke endast en prövning av en motion med ett speciellt krav.

Det är dessa synpunkter, som ha betingat bevillningsutskottets ståndpunkt. Det finns enligt min mening ingen anledning att frånträda densamma. Därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till bevillningsutskottets här föreliggande hemställan.

Herr **EDSTRÖM**: Herr talman! Vi ha icke ändrat någon ståndpunkt från i fjol. Vi ha velat yrka avslag på hela frågan om att ett sådant prisutjämningsbidrag skulle kunna uttagas. Men när vi då ha velat ta hänsyn till att det redan har slutits ett avtal, så är väl detta ändå icke någonting att lägga oss till last, utan det är väl tvärtom värt ett visst erkännande.

När nu Kungl. Maj:t har gjort ett avtal som gäller till den sista januari, tyckte vi att det vore naturligt att vi respekterade detsamma. Därför satte vi datum till den 1 februari. Det tycker jag egentligen att ordföranden i vårt utskott skulle ha kunnat erkänna såsom varande ett litet tillmötesgående från vår sida och icke ett frånträdande av vår tidigare åsikt. Jag ser nämligen en fara däri, att om vi utsträcka bemyndigandet till den 1 juli, så kommer bränslekommissionen kanske att göra ett nytt avtal, som gäller fram till år 1952. Då äro vi fortfarande bundna av detta avtal.

Jag tycker att det vore riktigt om riksdagen sade ifrån sin oförgripliga mening, att den icke gillar något sådant, genom att fastställa bemyndigandets slut till den 1 februari.

Beträffande den sista frågan angående fördelningen av pengarna ansluter jag mig helt till vår värderade ordförandes åsikt.

Herr **JANSSON** i Kalix: Herr talman! Jag tror att utskottets värderade ord-

förande inte har riktigt samma uppfattning i denna sak som jag, ty jag utgår inte ifrån att detta är ett speciellt norrbottensintresse. Visserligen skulle verksamheten för närvarande komma att omfatta skogsarbetarna i Norrbotten, men att den skulle vara ett speciellt norrbottensintresse är ett missförstånd, som jag ville försöka förebygga redan i mitt första anförande genom att framhålla, att jag förväntade att denna verksamhet sedan skulle utsträckas till hela landets skogsarbetarkår. Til syvende og sidst är detta inte bara ett trivselproblem speciellt för skogsarbetarna, utan det viktiga är att få arbetare till skogen, vilket ju är ett riksintresse. Det är detta jag velat framhålla och ingenting annat.

För egen del måste jag säga, att bakgrunden till att min motion kom till var det förhållandet att Jordbrukare-ungdomens förbund, som utan att ha redovisat någon verksamhet under föregående år, fick 50 000 kronor och i år skall få ytterligare 50 000 kronor.

Herr **OLSSON** i Gävle: Herr talman! Den sista delen av föregående yttrande kan inte anses riktad mot bevillningsutskottet; dess adress bör vara statsrådsbänken och inte bevillningsutskottet. Vidare vill jag säga, att måhända kan det ha sitt intresse att få denna sak prövad i Norrbotten, men hur går det sedan när det skall komma till tillämpning i det övriga landet och pengarna äro väck. Det är ett mycket betydelsefullt moment i detta sammanhang synes det mig.

Må jag sedan till min vän herr Edström få säga, att även i fjol förelåg här samma avtal men att högern då inte hade några hämningar utan trots detta gick på avslag. Herr Edström tillhörde då inte reservanterna, utan det var en annan högerman i andra kammaren, men i sak lär det väl inte förändra så förfärligt mycket.

Anslag till Folkrorelsernas sparkampanj m. m.

Överläggningen var härmed slutad. Herr andre vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föreslagits i den vid betänkandet fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 2.

Föredrogs vart efter annat:

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående rätt för Konungen att förordna om uttagande av antidumping- och utjämningsstullar, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av sockernäringsen i riket m. m.; och

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal mellan Sverige och Finland för undvikande av dubbelbeskattning beträffande skatter å kvarlåtenskap; samt

bankoutskottets utlåtanden:

nr 9, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning om pension åt förre eldaren och gårdskarlen vid riksbankens avdelningskontor i Nyköping Per August Karlsson; och

nr 10, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning i fråga om anslagsmedel för Folkrorelsernas sparkampanj under budgetåret 1949/50.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden och utlåtanden hemställt.

§ 3.

Anslag till Folkrorelsernas sparkampanj m. m.

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till Folk-

rorelsernas sparkampanj för budgetåret 1950/51 m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 17 mars 1950 dagtecknad proposition nr 182, som hänvisats till bankoutskottets förberedande handläggning, hade Kungl. Maj:ts, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att å riksstaten för budgetåret 1950/51 under fjortonde huvudtiteln anvisa

dels till Folkrorelsernas sparkampanj ett anslag om 490 000 kronor,

dels till Vinstutlottning i samband med lönsparande ett förslagsanslag av 150 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft följande motioner, nämligen:

1) två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren under nr 459 av herrar *Lundgren* och *Wistrand* och den andra inom andra kammaren under nr 555 av herrar *Edström* och *Nilsson* i Svalöv, i vilka hemstälts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 182; samt

2) två jämväl likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren under nr 460 av herr *Ivar Persson m. fl.* och den andra inom andra kammaren under nr 554 av herrar *Norup* och *Nilson* i Spånstad, i vilka hemstälts, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 182 måtte besluta om sådan ändring eller komplettering av reglerna för vinstutlottningen att det för viss sparande ungdom möjliggjordes att utan avtal med arbetsgivaren få deltaga i för lönspararna anordnad vinstutlottning.

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition och med avslag å de likalydande motionerna I: 459 och II: 555, måtte å riks-

Anslag till Folkrörelsernas sparkampanj m. m.

staten för budgetåret 1950/51 under fjortonde huvudtiteln anvisa

1) till Folkrörelsernas sparkampanj ett anslag av 490 000 kronor;

2) till Vinstutlottning i samband med lönsparande ett förslagsanslag av 150 000 kronor;

B) att likalydande motionerna I: 460 och II: 554 måtte anses besvarade genom vad utskottet i motiveringen anför.

Reservation hade avgivits av herrar *Nordenson, Domö, De Geer, Schmidt, von Seth* och *Rosén*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

A) 1) att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition samt med avslag å likalydande motionerna I: 459 och II: 555, såvitt nu vore i fråga, måtte å riksstaten för budgetåret 1950/51 under fjortonde huvudtiteln anvisa till Folkrörelsernas sparkampanj ett anslag av 300 000 kronor;

2) att riksdagen, med bifall till likalydande motionerna I: 459 och II: 555, såvitt nu vore i fråga, måtte avslå Kungl. Maj:ts i propositionen gjorda framställning om anslag till Vinstutlottning i samband med lönsparande;

B) att likalydande motionerna I: 460 och II: 554 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr **SCHMIDT**: Herr talman! Föregående beslut i denna fråga har inneburit, att till och med budgetåret 1949/50 Folkrörelsernas sparkampanj kostat 2,7 miljoner kronor. Att det inte blivit 3 miljoner kan riksdagen tacka bankoutskottet för, som redan förra året ställde sig tveksamt till frågan om fortsatt anslag till samma belopp som förut. Beaktas bör i detta sammanhang, att av den totala besparingen gentemot föregående års anslag endast 76 000 kronor belöpte på administrationskostnader och inte mindre än 266 000 kro-

nor på den statliga propagandaverksamheten; proportionen borde naturligtvis ha varit omvänd, vilket Kungl. Maj:ts tydligen nu också insett, eftersom man föreslår, att administrationskostnaderna skola upptagas till 122 000 kronor och propagandakostnaderna till 368 000 kronor. Reservanterna vilja för sin del gå längre än utskottet i det att vi i likhet med riksgäldsfullmäktige anse, att länsombudens verksamhet bör upphöra och att centralbyråns arbetsuppgifter skola övertagas av riksgäldskontoret. Därigenom skulle sparas praktiskt taget ytterligare 122 000 kronor. Jag vill i detta sammanhang understryka, att i denna sparsamhetsvilja från reservanternas sida inte ingår något fördömande av sparkampanjen som sådan. Som en följd av den minskade organisationen torde också vissa propagandakostnader kunna nedbringas. Reservanterna ha därvidlag kommit till det resultatet, att det gott och väl skulle räcka med ett anslag på 300 000 kronor allt som allt.

Jag kan i detta sammanhang inte låta bli att göra en liten reflexion i fråga om propagandakostnaderna. Jag tänker då närmast på att gentemot ett ursprungligt förslag om höjning av anslaget till turisttrafikförbundet till 607 000 kronor, endast beviljats 325 000 kronor. Det är ju givet att för propaganda har ett anslag av storleksordningen 300 000 kronor betydligt större värde, när det gäller att uppmuntra turisttrafiken till vårt land. Vi få nämligen bemärka, att bara för några år sedan uppskattades landets intäkter av turismen till inte mindre än 150 miljoner kronor, av vilket belopp måhända hälften eller 20 miljoner dollar kom från Amerika. Om man omräknar dessa 20 miljoner dollar till dagsvärdet blir det 100 miljoner kronor, som skulle komma att tillföras landet. I det fallet är det alltså fråga om en propaganda, som skulle ge värden av en helt annan storleksordning än det här gäller. Jag vill i samband

Anslag till Folkrörelsernas sparkampanj m. m.

med denna sparkampanj erinra om att för några veckor sedan uttalades från regeringsbanken nödvändigheten av en sträng budgetpolitik och på annat håll att vi nu stå inför svåra avvägningsproblem i fråga om våra statsutgifter.

Jag vill i förbigående säga några ord om utvecklingen av sparandet. Det är ju inte tal om annat än att ett mycket stort nysparande har ägt rum under de sista åren. Frågan om hur mycket av detta sparande, som kan hänföras till Folkrörelsernas sparkampanj, skall jag inte här diskutera. Det är emellertid värt att erinra om att genom postsparbanken och de enskilda sparbankerna ha under de sista tio åren i 23 000 sparklubbar värvats 510 000 medlemmar, som sparat ungefär 80 miljoner kronor.

Jag kommer så till frågan om premieringen av sparviljan, vilken närmast tänkts skola ske i formen av ett lotteri. Jag skall inte nu trötta kammaren med att citera de ganska starka uttalanden av inte mindre än 11 myndigheter och institutioner om vådan av att använda sig av denna lotteripropaganda. Märk väl att jag inte tar ordet moral på mina läppar utan att jag närmast tänker på den pedagogiska synpunkten. Visserligen ha tre myndigheter uttalat sig för denna form av premiering, men de ha då närmast tänkt på själva spareffekten. För att fatta mig kort kan jag sluta med att i detta avseende säga, att det inte kan vara riktigt att anlägga enbart ekonomiska synpunkter på detta sparande och därvid tillgripa ett så tvivelaktigt medel som lotteri, ett lotteri som därtill kallas ett experiment. Enligt min mening har man sett mera till den materiella vinningen än till värdet av en god och riktig uppfostran. Det gäller nämligen att locka fram hos ungdomen det, som den innerst inne förstår, att man inte får något för intet, att man måste uppskjuta en konsumtion och inte bara tillfredsställa dagens önskingar, om man vill skapa en stadig

bas för utbildning och bilda ett eget hem. Vad gagnar det oss att spara några tiotal miljoner kronor, om vi samtidigt skjuta undan det väsentliga, nämligen karaktärsdaningen vid ungdomens fostran. Detta har varit för mig en väsentlig synpunkt, när jag ställt mig avvissande till tanken på att man skulle använda lotteri för att premiera lönsparandet.

I anslutning till vad jag sålunda anfört ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr **HAGBERG** i Malmö: Herr talman! Jag hade tänkt att till finansministern — som jag dock tyvärr inte nu ser närvarande i kammaren — rikta följande fråga: Kan man genom att göra människorna till spelare göra dem till sparare? Jag vet inte huruvida finansministern vill besvara frågan eller om någon annan ledamot av statsrådet vill göra det, men jag vågar nästan förutsetta, att svaret ingalunda kan bli ett kategoriskt ja. Jag gör detta uttalande mot bakgrunden av den synnerliga tveksamhet, som departementschefen lagt i dagen när han omsider kommit fram till den ståndpunkt, som tagit sig uttryck i en rekommendation av ett lotteri i anslutning till lönsparandet. Som kammarens ledamöter väl observerat framhåller ju finansministern mycket starkt, att han vill ha denna angelägenhet betraktad endast som ett experiment.

Jag kan mycket väl förstå finansministerns stora tveksamhet, ty vore det så, mina damer och herrar, att spel befordrar sparsamhet, skulle vårt folk, såvitt jag förstår, vara ett av de mest sparsamma i Europa. Men det förhåller sig ju inte på det sättet. Vi ha ju nyligen fått en proposition nr 237, och om man vill läsa den ordentligt får man en ganska god överblick över hur pass svenska folket är intresserat av spel och lotteri. Jag roade mig för en stund sedan att ur propositionen framlocka

Anslag till Folkrörelsernas sparkampanj m. m.

några siffror, som på sitt sätt illustrera svenska folkets spelintresse. Man får i propositionen nr 237 bl. a. veta, att totalisatorspelet tillför statsverket 7 miljoner kronor, tippningen 33 miljoner och penninglotteriet 75 miljoner kronor, d. v. s. dubbelt mer än exempelvis statens järnvägar tillför statsverket, och därtill komma 28 miljoner kronor i form av lotterivinstskatt. Om alltså spelande skulle befordra sparandet, borde ju, som jag antydde, sparsamheten i vårt land vara nästan över alla gränser. Men nu förhåller det sig ingalunda på det sättet. Det är ju alldeles riktigt att sparandet ökade under 1948, men tyvärr tror jag att man är berättigad att göra det påståendet att sparandet åter retarderade under 1949. Jag skall inte här närmare ingå på de psykologiska omständigheter, som härvidlag kunna anmäla sig, jag bara hänvisar till detta faktum.

Jag sade för ett ögonblick sedan, att jag väl kan förstå finansministern, när han vill betrakta denna sak som ett experiment. Han kan ju nämligen omöjligen ha underlåtit att ta hänsyn till de kategoriska uttalanden emot detta lotteri som ha gjorts. Jag tycker sålunda inte, att detta ärende skall passera utan att till protokollet antecknas vad en sådan institution som sparbanksinspektionen har uttalat. Sparbanksinspektionen har framfört den principiella invändningen mot förslaget, att den ifrågasatta anordningen vore mindre väl förenlig med den uppfostran till och befordran av sparsamhet, som borde vara lönsparverksamhetens ideella grundval. Detta är förvisso riktigt, men jag anser att i fråga om expressivitet är Kooperativa förbundets uttalande nästan än mera klart. Förbundet menar sig visserligen vara realistiskt inställt och vill inte blunda för den omständigheten, att lotteri kan vara ett visst propagandamedel för lönsparande, men förbundet säger sig icke desto mindre i princip vara motståndare till förslaget, »vilket psyko-

logiskt kunde anses ha sitt stöd i en mentalitet, som vore raka motsatsen till sparviljan». Detta är ett ordagrant citat ur Kooperativa förbundets uttalande. Det är, såvitt jag kan se, kärnpunkten i frågan. Detta lotteri, som man vill knyta till lönsparandet, har sitt stöd i en mentalitet, som otvivelaktigt innebär raka motsatsen till sparvilja.

Nu vet jag inte, hur kammaren här kommer att ställa sig. Jag skulle ju gärna ha sett, att kammaren sade ifrån, att det inte är riktigt att på detta sätt knyta ett lotteri till den verksamhet, som är avsedd att få statsmakternas stöd.

Vad angelägenheten i övrigt beträffar så hade jag anledning att i en liten diskussion med statsrådet Sven Andersson för någon tid sedan i anslutning till en interpellation, som jag då hade framställt, understryka den skepsis, som jag känner emot Folkrörelsernas sparkampanj. Jag har den största förståelse för det syfte, som ligger bakom densamma. Jag har den största förståelse för de människor, som stå i spetsen för den — de ha de yppersta motiv för vad de gjort — men jag tror inte, om man vill se kallt på saken, att man kan våga det påståendet, att effekten av denna verksamhet står i relation till vad den hittills har kostat. Den föregående ärade talaren nämnde här en siffra, som närmade sig tre miljoner. Jag har ett starkt intryck, herr talman, av att man inom ledningen för Folkrörelsernas sparkampanj numera själv är på det klara med att man inte har lyckats på det sätt man har tänkt sig, ty i annat fall skulle man inte ha gått med på den ganska väsentliga nedskärning av apparaten, som ju inkluderas i det förslag som nu ligger på kammarnas bord.

Jag har den meningen, att denna verksamhet nu skulle kunna avvecklas. Jag tror nämligen att det syfte, som den vill tjäna, fylles betydligt mera effek-

Anslag till Folkrörelsernas sparkampanj m. m.

tivt av den verksamhet, som redan sedan lång tid tillbaka bedrivs av de olika sparinstitut. Här har ju i handlingarna redovisats det resultat, som dessa sparinstitut ha kommit till, och när man ser dessa siffror måste man ju både imponeras av och känna tacksamhet för detta arbete i folksparandets tjänst. Det är dock något, tycker jag, att taga fasta på vad fullmäktige i riksgäldskontoret anföra, då de påpeka att den ökning av sparandet, som lyckligt att säga kan konstateras, har framdrivits av postsparbanken och de enskilda sparbankerna under en tid av något mer än tio år. Den hade för postsparbankens del vid 1949 års utgång nått följande omfattning: 16 220 sparklubbar med 340 000 medlemmar och en inestående behållning av 56,8 miljoner kronor. För sparbankerna äro motsvarande siffror avseende 1947 års slut 7 123 klubbar med 172 000 medlemmar och en insättarbehållning av 22,7 miljoner kronor.

Jag har, herr talman, det bestämda intrycket, att därest denna verksamhet i folksparandets tjänst, som bedrivs dels av postsparbanken och dels av de enskilda sparinstitut, får fortsätta, kommer den att göra allt vad man kan med ianspråktagande av modern teknik och modern propaganda utan att för den sakens skull statsverket behöver belastas med några som helst kostnader.

Jag skall nu, herr talman, då jag inte med hänsyn till den rätt långa föredragningslistan ytterligare vill taga tiden i anspråk, sluta med att citera vad riksgäldsfullmäktige ha sagt. De framhålla: »I jämförelse med det fältarbete, som sålunda utföres av nu nämnda och även av andra sparinstitut, torde den verksamhet, som länsombuden skola utöva för lönsparandet, icke få någon större praktisk betydelse.»

Jag skulle också kunna fästa uppmärksamheten på vad generalpoststyrelsen i detta sammanhang har anfört.

Jag skulle alltså helst se, att denna verksamhet nu avvecklades. Jag skall emellertid inskränka mig till att biträda den reservation, som här är framförd och som ju innebär ytterligare någon nedskärning av de anslagskrav, som äro resta i den kungl. propositionen. Jag tillåter mig alltså, herr talman, att hemställa om bifall till den reservation, som är framförd av herr Nordenson m. fl.

Herr statsrådet ANDERSSON: Herr talman! Herr Hagberg i Malmö vädrade på nytt den skepsis, som han tidigare givit uttryck åt i kammaren inför Folkrörelsernas sparkampanj. Herr Hagberg talade om hur de enskilda sparinstitut under senare år ha kunnat redovisa mycket goda resultat, någonting som är glädjande och som jag också i interpellationsdebatten för någon tid sedan här i kammaren erinrade om. Folkrörelsernas sparkampanj kan ju inte uppvisa några motsvarande resultat, eftersom den inte är någon bankrörelse. Den är ett propagandorgan, som hjälper de enskilda sparinstitut att få flera insättare, som hjälper staten att sälja premieobligationer och som alltså tjänstgör i upplysningens, propagandans och försäljningens tjänst.

Det är ju alldeles omöjligt att ge några som helst klara besked om vilka resultat som framkommit av denna verksamhet, som har pågått i många år. Det ligger i sakens natur att det är omöjligt att avgöra, hur stor del av sparandeökningen som faller på propagandan eller på försäljningen. Men man skall ändå inte underskatta följande:

När denna sammanslutning, som representerar våra stora folkrörelser, på regeringens initiativ kom till 1947, förelåg det ett alldeles påtagligt behov av att öka sparandet hos småfolket. Det första resultatet av Folkrörelsernas sparkampanjs verksamhet samman-

Anslag till Folkrörelsernas sparkampanj m. m.

hänger med den första uppgiften. Det var försäljningen av premieobligationer av 1947 års lån. Genom Folkrörelsernas sparkampanj försåldes dock premieobligationer till ett värde av 164 miljoner kronor. Dessa premieobligationer hade utan tvivel blivit sålda utan Folkrörelsernas sparkampanjs medverkan, ty det var stor efterfrågan på dem, men det väsentliga ligger i att man genom Folkrörelsernas sparkampanj fick ut dessa premieobligationer bland småspararna genom de sparklubbar, som bildades på arbetsplatserna runt om i landet. Man har därigenom åstadkommit ett sparande, som fortfarande pågår på grund av det initiativ, som togs då. Det överpris, som staten för övrigt tog på dessa premieobligationer, gav ju staten en vinst på 3 miljoner för dessa 164 miljoner sålda obligationer. Så mycket pengar har ändå inte Folkrörelsernas sparkampanj gjort slut på under hela sin tillvaro som den vinst, som uppstod genom den försäljning kampanjen åstadkom vid det tillfället.

Folkrörelsernas sparkampanj har ju, vilket man inte heller bör underskatta, tillfört våra sparklubbar 250 000 medlemmar sedan 1947. Våra sparklubbar ute i landet ha nu nära 600 000 medlemmar, och av dessa har Folkrörelsernas sparkampanj tillfört 250 000 ifrån arbetsplatser av olika slag. Det är i allmänhet arbetare, jordbrukare och tjänstemän, som på det sättet ha fått intresse för sparklubbar. Vidare har lönsparandet tills dato, till mitten av april, tillförts 18 000 lönsparare, som bundit sig att spara upp till 25 års ålder. I den allmänna ekonomiska upplysningsverksamhet, som sparkampanjen bedrivit, redovisar man bl. a. 2 100 egna studiecirklar i ekonomiska ämnen med 26 000 deltagare, och man har hållit ungefär 5 000 möten med över en halv miljon deltagare. Det är alltså synliga uppgifter om vad Folkrörelsernas sparkampanj har uträttat.

Reservanterna vilja nu att den organisation, som ju redan håller på att krympa samman, eftersom uppgifterna ändra karaktär, skall krympa ytterligare och att man främst skall spara på administrationen med ytterligare belopp. Avsikten är att Folkrörelsernas sparkampanj i första hand skall sköta propaganda, upplysningsverksamhet och ackvisionsarbete för lönsparande, och därigenom krympa uppgifterna samman. Frågan om sparkampanjen i denna form skall fortsätta har ju ställts öppen i propositionen. Det finns inga riktlinjer uppdragna för den, och man kan självfallet vara tveksam. En sak som talar för att man bör fundera, innan man slopar en organisation av detta slag är emellertid, att vi genom Folkrörelsernas sparkampanj ha fått kontakt med de stora folkrörelserna. De som äro intresserade av detta i första hand äro just de enskilda sparainstituten. Sparbankerna och affärsbankerna, inte minst postsparbanken, äro oerhört intresserade av detta, och vid de diskussioner, som vi fört just med sparainstituten, har under senaste tid klart framgått, att de ha intresse av att just denna organisation, vars verksamhet ekonomiseras av staten men som upprätthålles av folk i folkrörelserna, får fortsätta.

Jag skall för kammaren läsa upp några rader i ett brev, som direktör Elinde, direktör för Sparfrämjandet, sparbanksföreningens propagandaorgan, för några dagar sedan skrev till Folkrörelsernas sparkampanj och som jag har tillstånd att citera. Han skriver så här: »När det gäller sparkampanjens fortsättning är jag av den uppfattningen, att det skulle vara synnerligen olyckligt, om den personliga propaganda, som sparkampanjen bedrivit genom ortskommittéer och länsombud, skulle minskas just nu, när lönsparandet står främst på programmet och vi alla veta att utan personlig påverkan blir det ingen fart på lönsparandet. Jag vill ut-

Anslag till Folkrörelsernas sparkampanj m. m.

trycka saken så, att så länge sparkampanjens huvuduppgift var att ge ekonomisk upplysning och information om det aktuella läget, skulle man kunna dirigera det hela från Stockholm med annonser, affischer, broschyrer o. s. v. När vi nu skola syssla med lönsparande, betyder denna mera mekaniska propaganda ganska litet i jämförelse med den personliga påverkan från man till man. Här behövs att hela landet genomarbetas på samma sätt som skedde under Skövdeveckan, och för den skull är det nödvändigt att sparkampanjen har tillräckliga medel till sitt förfogande för att kunna ge sparinstitutet ett verkligt stöd i deras personliga propaganda på arbetsplatserna. Man tycker kanske att sparinstitutet själva skulle kunna klara av denna sak, men vi ha varken personliga resurser eller — och det är kanske viktigast — på alla håll de direkta kontakterna med folkrörelserna, som äro nödvändiga för ett snabbt resultat.»

Jag har fattat saken så, att Folkrörelsernas sparkampanj just under de sista åren har lyckats med det som borde ha varit väsentligast från begynnelsen, nämligen att få denna direkta kontakt med de olika bankerna ute i landet och därmed större effekt av verksamheten i samband med lönsparandet. Sedan kampanjens start den 1 september förra året har denna kontakt upprättats, och det är ur denna kontakt, som sparbankerna ute i landet nu få med folkrörelserna, som jag tror att vi kunna nå de största resultaten.

Sedan är det ju frågan om inte sparinstitutet själva skulle kunna ekonomisera denna folkrörelsernas verksamhet. Det vågar jag inte uttala mig om. Tills vidare är det ju inte klarlagt. Att det måste finnas ett organ för folkrörelsernas medverkan tror jag personligen, och jag skulle kunna åberopa utlands-erfarenheter, som tala härför.

Det finns ju en annan synpunkt också, och det är den, att ansvaret för

sparandet förskjutes mer och mer genom den inkomstutjämning, som sker inom landet, till de stora folkgrupperna. Ansvaret för sparandet är i varje fall i dessa grupper större än tidigare, och något annat sätt att vidmakthålla ett sparintresse än att koppla på de stora organisationerna är väl ganska svårt att finna. I varje fall ha sparinstitutet mycket små möjligheter att få de kontakter det här gäller.

Den andra fråga, som diskussionen gäller, är frågan om det s. k. lönsparandet skall premieras eller inte, om det skall få anordnas lotteri i samband med sparandet. Det är en diskussion, där det råder stor oenighet, och det är alldeles riktigt, som här påpekats, att de flesta remissinstanser, som yttrat sig om förslaget om premiering, ha varit mycket kallsinniga. En instans, som i kammaren brukar spela en viss roll och som inte här har åberopats tidigare, nämligen statskontoret, har dock i nästan entusiastiska ordalag tillstyrkt premieringen, vilket jag gärna vill erinra kammaren om. Statskontoret säger: »Vad angår frågan, huruvida lönsparandet bör kombineras med vinstutlottingar, är statskontoret för sin del övertygat om att syftet med den nya sparformen skulle verksamt främjas genom ett lotteri av föreslagen typ. Kostnaderna härför torde väl uppvägas av det ökade sparandet.»

Det avgörande är emellertid varken vad statskontoret eller vad många andra instanser ha sagt, utan det är vad ungdomen själv har sagt om detta. Ungdomsorganisationerna i landet ha intagit en mycket bestämd hållning hela tiden. De mena, att detta sparande, som är ett bundet sparande i motsats till ett fritt sparande, eftersom man får binda sig under ett visst antal år — man får inte ut pengarna utan alldeles speciella skäl, och det är fråga om ett fastställt sparbelopp, tio procent av inkomsten — bör på något sätt premieras. Vederbörande kan ju inte som

Anslag till Folkrörelsernas sparkampanj m. m.

andra människor, som sätta in pengar på en sparbank, ta ut dem när som helst utan har faktiskt genom ett avtal, som han skrivit under, bundit pengarna i princip till sin 25-årsdag. Detta skulle alltså premieras, och då kan man välja olika vägar. Den metod, som det kanske skulle vara lättast att vinna enighet om, är en högre ränta på detta sparande, en överränta. Det har mycket ingående diskuterats. Men den metod, som man från ungdomens sida har fastnat för och starkt pläderar för, är att man skulle premiera genom ett lotteri, där alla automatiskt deltaga, som ha varit med i lönsparandet minst sju månader. Det är för detta som det här begärs ett anslag på 150 000 kronor för nästa budgetår.

Jag vill erinra om att de ungdomsorganisationer det här gäller äro samtliga politiska ungdomsorganisationer. Jag vet inte om kommunistiska ungdomsförbundet har varit med, men i varje fall är det högerns ungdomsrörelse, det är folkpartiets, det är böndernas — SLU alltså — och socialdemokratiska ungdomsförbundet. Dessutom ha vi idrottsorganisationerna bakom. Vi ha nykterhetsorganisationer och andra ideella ungdomsorganisationer, som vid uppvaktningar hos regeringen och vid sammanträden, som vi haft med dem, hållit fast vid att om man skall lyckas med lönsparande, måste man ha lotteriet att locka med.

Nu har detta väckt indignation. Man har menat att det är omöjligt att koppla ihop sparande med spelintresse. Jag har fattat den diskussionen såsom närmast en generationsfråga — de äldre se på saken på ett annat sätt än de yngre. De yngre tycka inte, att de behöva lägga några sådana värderingar på denna fråga om vinstutlottning i samband med lönsparandet, utan de mena att ungdomen av i dag låter sig lockas till att spara bl. a. av den chans, som lotteriet här ger.

Jag menar att kammaren, när det nu föreslås att man skall göra ett experiment, knappast bör tveka att fatta sitt beslut, eftersom bakom detta förslag stå de ansvariga inom praktiskt taget hela vår organiserade ungdomsvärld, som vi ju måste ha till hjälp, om vi skola lyckas att få lönsparandet att slå igenom på allvar.

Vidare tycker jag nog, att vi delvis ha knäsat denna princip, när vi redan ha ett sådant lotteri vid statens premieobligationslån. Jag tycker att skall man vara indignerad över vinstutlottningen i samband med lönsparandet, bör man också vara det över det lotteri, som anordnas i samband med premieobligationslånen. Det lotteri det här gäller har ett reklamvärde, ett propagandavärde. Jag tycker, att vi böra kunna låta invändningarna och tveksamheten fara med tanke på den karaktär, som den här föreslagna vinstutlottningen har, nämligen att den skall vara ett experiment.

Ja, herr talman, jag har inte kunnat underlåta att efter de båda anförandena framhålla dessa synpunkter. Jag har den uppfattningen, att Folkrörelsernas sparkampanjs hittillsvarande verksamhet — hur dess framtid kommer att gestalta sig, vill jag inte yttra mig om — utan tvekan har varit till gagn och att det ligger ett värde i att vi ha lyckats engagera folkrörelserna, både de centrala instanserna och de lokala organisationerna, i denna sparverksamhet, där det denna gång har varit fråga om inte bara att slå på reklamtrumman utan även att undan för undan komma till insikt om att det väsentliga är ackvisitionen, försäljningen och den personliga påverkan. Man har också nu under den sista tiden genom samarbete med de enskilda sparinstitutet funnit den enligt min mening riktiga melodien, som tyder på att det är ännu mycket mera att vinna genom denna verksamhet.

Anslag till Folkrörelsernas sparkampanj m. m.

Herr HAGBERG i Malmö (kort genmäle): Herr talman! I den interpellationsdebatt, som ägde rum för en tid sedan, hade jag anledning att understryka statsrådet Anderssons varma intresse för denna angelägenhet, och det vill jag gärna göra även i dag. Men då statsrådet Sven Andersson vill såsom någonting särskilt anmärkningsvärt, som talar till förmån för Folkrörelsernas sparkampanj, framhålla det arbete, som denna kampanj nedlade vid avyttringen av det senaste premieobligationslånet, tror jag att denna anmärkning är förtjänt av en kommentar.

Det är riktigt att vissa resultat kunde uppvisas, men jag vill fästa uppmärksamheten på att i samma ögonblick som Folkrörelsernas sparkampanj engagerades i detta sammanhang, kopplade man av hela den tidigare för detta syfte använda apparaten, som varit i kraft ända sedan 1921 och som, säga vad man vill, dock var den som bröt marken för premieobligationerna i detta land, vilka i början av 1920-talet voro ganska okända.

Jag har bara velat konstatera detta utan att därmed vilja undervärdera den verksamhet, som Folkrörelsernas sparkampanj bedrivit i detta sammanhang. Jag skulle dock, herr statsråd, innan jag slutar, vilja tillägga, att ganska många av de obligationer, som på detta sätt försålles, tyvärr omedelbart blevo belånade i bankerna, företrädesvis i sparbankerna, varför *nettosparandet*, såvitt jag kan förstå, genom denna kampanj måste ha blivit relativt taget ganska litet.

Jag kanske också skulle kunna erinra om — eftersom herr statsrådet själv drog upp den saken — att av 1947 års premieobligationslån lågo, såvitt jag vet, ännu för ett par veckor sedan, alltså tre år efter lånets emitterande, alljämt omkring 20 miljoner kronor osålda.

Till slut underströk herr statsrådet den skepsis, som jag lade i dagen i den-

na angelägenhet. Det är riktigt, att jag är rätt skeptisk, och den tveksamma inställningen är jag inte ensam om. Jag befinner mig härvidlag i mycket gott sällskap. Jag skall endast citera vad bankoutskottet skriver på denna punkt: »Departementschefen har funnit angeläget, att denna fråga framdeles upptages till prövning, samtidigt som han uttalat tveksamhet om kampanjen över huvud är erforderlig i fortsättningen.» Detta, herr statsråd, är precis min uppfattning.

Herr EDSTRÖM: Herr talman! Jag har i vår motion hemställt att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition om anslag till Folkrörelsernas sparkampanj såväl i fråga om det anslag, som äskas för administrations- och propagandakostnader, som i fråga om det anslag, som Kungl. Maj:t tänkt sig skall utgå till lotteriet i samband med lönsparandet.

Att jag i dag icke kommer att yrka bifall till min motion utan nöjer mig med att instämma i yrkandena om bifall till den av herr Nordenson m. fl. avgivna reservationen, beror helt och hållet på att denna reservation förutsätter en avveckling av hela den verksamhet, som Folkrörelsernas sparkampanj bedriver, och utgår ifrån att några som helst anslag för detta ändamål icke skola behövas efter utgången av budgetåret 1950/51. I likhet med reservanterna kan jag alltså tänka mig att medverka till ett avvecklingsår, men inte mer. I likhet med dem förutsätter jag att yttersta sparsamhet iakttas under avvecklingsåret och att det ifrågasatta anslaget på 300 000 kronor av riksgäldsfullmäktige betraktas som en högsta summa, vilken naturligtvis icke får överskridas men i möjligaste mån bör underskridas.

Jag har en stark känsla av att riksgäldsfullmäktige, om riksdagen bifaller reservationen, kommer att se till, att den sista extraresan, som sparkampanjernas

Anslag till Folkrörelsernas sparkampanj m. m.

arbetsutskott i år får göra, blir så litet kostsam som möjligt för skattebetalarna. Till det mest glädjande i denna illa förberedda och illa genomförda aktion hör riksgäldsfullmäktiges ståndpunktstagande, som vittnar om att vanligt sunt förnuft där spelat en synnerligen stor roll.

Jag tycker, att det mest karakteristiska för de yttranden, som föreligga i samband med anslagskravet till Folkrörelsernas sparkampanj, är den tveksamhet, som alla ansvariga instanser har visat. Riksgäldsfullmäktige äro utomordentligt tveksamma. De rikta i själva verket en förintande kritik mot Folkrörelsernas sparkampanj över huvud taget. Den föredragande departementschefen, finansminister Sköld, är också ytterst tveksam. Jag tycker mig se, att han visar en bister uppsyn, ur vilken man utan större svårighet kan utläsa, att han egentligen skulle ha haft större lust att spara i det här fallet, en sparsamhet som jag erkänner och uppskattar i allra högsta grad.

Bankoutskottet är tveksamt. Hela dess utlåtande är fyllt av »å ena sidan» och »å andra sidan» och liknande uttryck. Läser man mellan raderna, kan man nog också hos bankoutskottets majoritet finna, hur tveksamheten brottats med lojaliteten mot en kunglig proposition. Man får nästan en känsla av att utskottet skulle ha känt en viss tillfredsställelse, om någon oförutsedd händelse hade gjort ett avslag möjligt.

När vi höra denna diskussion, kunna vi konstatera, att den ende som ännu visar upp ett glatt ansikte är statsrådet Sven Andersson, och alla som ha lärt känna honom sätta värde på hans ljusa optimism — optimism är alltid en tillgång, som vi uppskatta, och en mycket stor tillgång. Men det är inte sällan som en sådan optimism visar sig medföra belastningar för skattebetalarna, belastningar utan motsvarande fördelar, med andra ord belastningar som både böra och kunna undvikas.

Jag medger, att man naturligtvis med vissa propagandaknep kanske kan få sparviljan att öka och få svenska folket att spara för ögonblicket. Man kan kanske med affischer och slagord få till stånd en kortsiktig och tillfällig uppblomstring i sparandet. Denna är naturligtvis i och för sig mycket välkommen, men det är inte på den vägen som sparandets problem skall lösas, såsom jag ser saken.

Skall man få svenska folket att spara, måste man lägga om den ekonomiska politiken och skattepolitiken, just i sparfrämjande riktning. Man måste göra sparandet lönande för den, som sparar, och ge honom en känsla av trygghet. Man måste inge honom den förvisningen, att hans sparslantar inte smälta samman i en ständigt pågående penningvärdeförsämring och att han inte bestraffas med extraskatter, när han en gång fullgjort sin sparplikt. Förmögenhetsskatten i dess nuvarande utformning tycker jag är kanske det svåraste hindret för tillkomsten av ett ordentligt sparande. När en ung människa ser, hur hans föräldrar, som under hela sitt liv sparat för sin ålderdomsförsörjning, bli behandlade av skattelagarna, lockas han inte att göra om föräldrarnas gärning.

Jag tror också, att det är mycket viktigt att man ger spararna konkreta mål att spara för. Det är nämligen ganska få, som spara så där i största allmänhet. De vilja ha något särskilt att spara för, t. ex. ett eget hem eller möjlighet att utvidga verkstaden eller att bygga om sin affär eller att göra förbättringar på sin gård. Man bör ge dem en målsättning — och möjlighet att förverkliga den — som skapar viljan att lägga undan en slant för framtiden. Sådana saker tror jag är betydligt viktigare än propaganda för sparandet.

Tillåt mig också att säga några ord om lotteriet i samband med lönsparandet. Det är åtminstone för mig fullkomligt orimligt att tänka sig att förmå

Anslag till Folkrorelsernas sparkampanj m. m.

ungdomarna att spara för framtiden genom att ge dem en möjlighet att omedelbart förbruka tusentals kronor. För mig finns intet sammanhang i den tankegången. Vi böra kanske inte tala om moral i samband med den ekonomiska politiken, men nog är det säreget att göra sparandet till en lotterichans för det uppväxande släktet.

Om jag inte minns fel, fanns det en tid, då man särskilt från mer radikalt håll framhöll det omoraliska i lotterispel. Statsrådet Andersson anförde nyss, att det kanske har skett en åsiktsväxling mellan generationerna, och det är möjligt. Men på den tiden fälldes det bittra ord över det kapitalistiska samhällets sätt att inbilla folket, att det kunde lösa sina ekonomiska problem genom att förlita sig på möjligheterna att vinna på lotterier. Den satsen predikades förr i världen. Nu ha vi kommit så långt, att staten mer eller mindre anordnar gratislotterier för vissa grupper av sina medborgare. Ja, tiderna ha förändrats, det håller jag med herr statsrådet om.

Herr talman! Jag skall be att med dessa ord få yrka bifall till reservationen.

Herr SCHMIDT (kort genmäle): Herr talman! Jag vill framhålla, att här föreligger ingen underskattning av sparkampanjens verksamhet, utan det är här fråga om den behöver kosta så mycket som den gör.

När man talar om sparkampanjens andel i klubbsparat, får man inte heller glömma bort att postsparbanken och de enskilda sparbankerna också ha en stor andel i denna sparverksamhet.

Herr statsrådet säger, att vi böra fundera på hur vi skola göra med sparkampanjen. Jag tycker inte det är någonting att fundera på längre, och jag vill bespara oss den utgift som detta funderande medför, nämligen 190 000 kronor.

Vad beträffar direktör Elinders uttalande om länsombuden vill jag säga, att man i alla fall bör uppmärksamma, att såsom denna verksamhet nu är upplagd skola de bara prestera effektivt arbete under en vecka i månaden, och de få sammanlagt 2 400 kronor om året för detta arbete. Det är visserligen för dem inte mycket, men å andra sidan undrar jag, hur dessa länsombud skola kunna göra någon större nytta på denna korta tid.

Herr statsrådet sade, att remissyttrandena voro kallsinniga. Jag tycker nog, att detta är ett ganska mildt uttryck. Om man läser uttalandena i propositionen, måste man ju få en annan uppfattning. Jag skall citera några få av dem: Man anser, att »förslaget innebär ett ensidigt gynnande av en viss kategori sparare» och är »därför böjd för att avstyrka förslaget», man anser, att »värdet av en premiering genom lotteri icke vore tillräckligt stort i förhållande till betänkligheterna mot idén», »den ifrågasatta anordningen vore mindre väl förenlig med den uppfostran till och befordran av sparsamhet, som borde vara lönsparverksamhetens ideella grundval», »det framstode som felaktigt att sammankoppla den ideella rörelsen för ungdomssparande med ett lotteri», »det vore icke lämpligt att hos ungdomen skapa den föreställningen, att just deras sparande skulle vara förenat med särskilda förmåner» o. s. v. Ett uttalande går ut på att man »i princip varit motståndare till förslaget, vilket psykologiskt kunde anses ha sitt stöd i en mentalitet, som vore raka motsatsen till sparviljan».

Nu anför man, att lönspararna måste uppmuntras, därför att de binda sig för en längre tid. Ja, men då förfaller egentligen hela denna idé att de skola uppfostras till sparsamhet och att de själva skola ålägga sig återhållsamhet när det gäller att ta ut pengarna.

Herr statsrådet säger vidare, att det är de äldres uppfattning att man inte

Anslag till Folkrörelsernas sparkampanj m. m.

bör kombinera lotteri och lönsparande. För min del skulle jag vilja säga, att jag tillhör medelåldern i kammaren, och jag vet därför inte riktigt hur detta uttalande skall tydas.

Herr HANSSON i Önnarp: Herr talman! När det gäller att bedöma kostnaderna för den verksamhet, som Folkrörelsernas sparkampanj har bedrivit, äro såväl utskottsmajoriteten som reservanter eniga om att dessa äro alltför höga. Det framhölls också av herr Hagberg i Malmö, att även de, som stå i spetsen för Folkrörelsernas sparkampanj, skulle ha bedömt sin uppgift på sådant sätt, att denna verksamhet inte har givit riktigt det resultat, som från början var avsett. Herr Hagberg i Malmö menar, att den starka nedskärning av kostnaderna, som ägt rum på sista tiden, och det förhållandet att ledningen för sparkampanjen har accepterat denna nedskärning, skulle visa att denna hans uppfattning vore riktig.

Det är emellertid, såsom här har framhållits, svårt att bevisa vilka egentliga resultat som sparkampanjen har åstadkommit. Man får ändå vara överens om att de kontakter och de resultat, som trots allt ha uppnåtts genom denna verksamhet, inte hux flux böra kastas över bord, utan att man bör tillvarata dem i största möjliga utsträckning. Utskottet har därför gått försiktigare fram än reservanterna när det gäller att skära ned kostnaderna för sparkampanjen under instundande budgetår. Vi inom utskottsmajoriteten menar, att det är försiktigast att gå fram successivt för att inte rasera vad som eventuellt byggts upp tidigare. Det uppslag, som kommit från ungdomens sida när det gäller sparkampanjen, är värt att tillvaratas. Det är ju klart, att man kan hysa vissa betänkligheter av skilda slag mot detta förslag, och man vet ingenting om hur utfallet kommer att bli. Lönsparandet är emellertid en re-

lativt ny sparform. Det har inte varit i gång mer än åtta månader, och ingen kan med säkerhet säga, om det är dömt att misslyckas eller om det har framtiden för sig. Ett initiativ ifrån ungdomen själv bör ha statsmakternas stöd i den utsträckning det är möjligt. Jag vågar säga att detta är mycket välmotiverat. Alla som hysa en allvarlig oro över ungdomens sätt att handskas med sin arbetsinkomst kunna väl inte stå alldeles negativa inför de möjligheter som erbjuda sig att pröva nya åtgärder för att bibringa ungdomen en ändrad syn på sparandets betydelse. Det har framhållits i propositionen, att ungdomen ofta skaffar sig en alltför hög utgiftsstandard, som blir den till förfång, när den blir äldre och ådrager sig försörjningsbördor. Denna fråga är därför av sådan stark ungdomsvårdande natur, för att inte säga en direkt uppfostringsfråga, att man inte skall ta på den med alltför lätt hand.

Det har uttalats särskilda farhågor i fråga om det system som man tänkt sig för att premiera de sparmedel, som skulle insättas på detta sparkonto. Jag syftar härvid närmast på den med lönsparandet förenade vinstutlottningen. Herr Hagberg i Malmö påvisade ju med siffror storleken av det svenska folkets spelglädje, vilket jag tackar honom för. Ty det bevisar i rätt hög grad att man är inne på rätt väg — jag är dock inte alldeles säker på det — när det gäller att stimulera det egentliga sparandet. Det gäller ju här, som tidigare framhållits bland annat av herr Hagberg, ett experiment. Man söker sig fram på nya vägar för att få ungdomen att spara. Det är det som är det väsentliga i denna fråga. Det är detta vi syfta till, och man skall därför inte låta sig bländas av förslagets svagheter och låta dessa undanskymma det betydelsefulla framtidsmål, som själva projektet tar sikte på. Utskottet har för sin del, utan att ha underskattat betydelsen av och invändningarna mot lotteriet eller vinst-

Anslag till Folkrorelsernas sparkampanj m. m.

utredningen i dess helhet, dock stannat för ett sådant system på grund av insikten om dess stimulerande verkningar. Jag är av den bestämda uppfattningen, att man inte skall låta någon åtgärd vara oprövad, då det gäller att få ungdomen att inse betydelsen av att sörja för sin egen framtid. Det är enligt min mening en välbetänkt åtgärd att pröva den väg som av utskottet föreslås.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Under detta anförande övertog herr talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Fru ERIKSSON i Stockholm: Herr talman! Det är helt naturligt att man kan ställa sig betänksam mot de stora utgifter, som denna sparkampanj kräver, men även utskottsmajoriteten ger ju uttryck åt en sådan betänksamhet. Utskottsmajoriteten har tänkt sig att om möjligheter föreligga att inskränka utgifterna, skulle riksgäldskontoret, som skulle handha den fortsatta ledningen av denna sparkampanj, även göra detta.

Men även om man är betänksam inför utgifterna, bör man i alla fall med den inriktning som denna kampanj för sparande bland ungdomen har tagit, dock vara ganska nöjd med att man härigenom har lyckats komma i kontakt med ungdomarna själva. När herr Schmidt säger, att man i detta förslag lagt huvudvikten vid materiella värden på bekostnad av vad en god uppfostran kräver och att detta system undanskymmer karaktärsfostran, så verkar det på mig som ett hyckleri. Inte kan man väl göra ett sådant påstående, därför att detta lönsparande händelsevis har kombinerats med ett spel, en vinstutlottning. Ty annars har man inte tänkt att på något sätt ingripa mot det omoraliska lotterispelet, utan det låter man ostört florerera. Många kammarledamöter tippa och vinna ibland, och vinna

de inte, så äro pengarna bortödslade helt och hållet. Varför skall man just nu uppressa sig moraliskt?

Herr Hagberg i Malmö säger, att det är absurt att tänka sig att spelet skulle befordra sparsamhet. Det är naturligtvis inte meningen att själva spelet skall verka i denna riktning. Men spelet kan locka ungdomarna till att binda sig för att spara. Det är just detta att de börjat att spara som sedan befordrar sparsamheten. Det är när de kommit i gång med att spara som själva fostran börjar. Spelet i och för sig är bara ett propagandamedel, och som sådant har det betraktats av ungdomen och jag skulle tro även av de äldre. Det finns intet propagandamedel som är så starkt verkande som ett spel med några vinster av lotterikaraktär. Jag kan inte se att man på något sätt uppfostrar ungdomarna till en sämre moral genom en sådan anordning. Det förhåller sig ju snarare på motsatt sätt, eftersom syftet med detta lönsparande är att förmå ungdomarna att överföra en del av de inkomster, som de ha under de senare tonåren och upp till 25 år, till åren därefter. När de blivit 30—40 år ha de som regel inte så mycket större inkomster än vid 17—25 år — många stå kanske kvar på samma nivå — men de skyldigheter de då ha — det gäller kanske att på samma lön försörja en familj — äro mycket större än före 25-årsåldern. Det klankas ju ofta på ungdomen för att den använder sina inkomster oförståndigt under de första åren och vänjer sig vid en hög standard, som den sedan inte kan hålla. Varför inte då, när man så ofta diskuterar hur man skall rädda ungdomen — det har senast i dag varit en stor debatt om hur man skall stödja denna — ansluta sig till detta realistiska förslag att ordna ungdomens enskilda sparande? Kan man få t. ex. en yngling att lönspara, har han en bättre ekonomisk ryggrad vid 25 år och även bättre ekonomiskt stöd att föra ett hygglicare

Anslag till Folkrörelsernas sparkampanj m. m.

liv i fortsättningen. Det är bättre att börja ett äktenskap med pengar på banken än med ett bostättningslån. Om de unga starta med lönsparande ha de flesta ett bättre utgångsläge när de gif- ta sig.

Detta sparande begränsar dessutom en konsumtion, ty de flesta spara givetvis av det som skulle användas till mindre nödvändiga ting, såsom nöjen och sprit. Om man vill ha en positiv ungdomsvård kan jag inte se något mera realistiskt förslag än att man skall försöka att bevara åt ungdomen de pengar som den använder sämst och som den har bättre användning för vid en högre ålder. Det är av värde för samhället att ur ren moralisk synpunkt stödja detta förslag för att få en omflyttning av inkomsterna och befordra ett bättre levnadssätt bland ungdomarna mellan 18 och 25 år. Jag betraktar det alltså icke som en uppfordran till omoral utan som ett verkligt stöd åt god ungdomsvård, att man använder sig av alla till förfogande stående medel för att förmå ungdomen till ett lönsparande i unga år.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr MOESSON: Herr talman! Herr talmannen, som är ålderspresident i kammaren, kommer säkert ihåg den tid, då vi under många år hade Thors- son som kamrat här i kammaren. Jag betraktade det för min del såsom en stor fördel att under min första tid i riksdagen ha lärt känna honom. Det hände en dag när Thorsson var finans- minister, att man framhöll det omora- liska i att han beskattade svenska fol- ket så hårt genom att lägga höga skatter på spriten. Han sade då — han var ju utpräglad nykterhetsvän: Har svenska folket råd att supa, så har jag inga betänkligheter att låta det betala för det. Men om man skulle ha sagt åt Thorsson, att det skulle vara lycko-

samt för svenska folket om spritkon- sumtionen ökades, emedan statskassan då tillfördes större inkomster, så skul- le han sannerligen ha betackat sig för ett sådant argument. Jag är förvissad om att om jag kunnat säga till finans- minister Thorsson, att 25 år efter hans bortgång skulle en av hans partikau- rater säga, att det är en generations- fråga, huruvida man skall stimulera till sparsamhet genom ett lotteri och att en äldre generation har en annan syn på den saken, så tror jag Thorsson skulle ha sagt: Det är inte en genera- tionsfråga, det är en degenerations- fråga.

Jag skulle själv tro att min aktade vän statsrådet Sven Andersson har den uppfattningen, att arbete är den enda säkra grunden för en god ekonomi, och betraktar det som den ideala vägen för uppnående av en sådan, att den som har inkomst genom arbete ser till, att han reducerar sina utgifter, så att de bli något mindre än hans inkomster. För min personliga del vet jag inte nå- gonting som gör mig i detta avseende mera beklämd än när jag ser hurusom vissa dagar stockholmare och andra ringla runt hela kvarter på jakt efter en chimär. De äro ute för att köpa en lottsedel. Måhända veta de, att svenska staten av detta lotteri har inkomster på inemot 100 miljoner kronor om året, men i stället för att använda sina pen- ningar till något annat och bättre, fara de efter en chimär. Eftersom även jag har den enkla uppfattningen, att det är arbete som är grunden till all god ekonomi, vill jag avråda ifrån att man genom att kombinera lönsparandet med en form av lotteri försöker förmå vår svenska ungdom till att spara ge- nom att spela på lotteri.

Herr talman! Jag kommer att rösta emot förslaget.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet SKÖLD: Herr talman! Jag

Anslag till Folkrorelsernas sparkampanj m. m.

hade faktiskt inte tänkt att besvära kammaren, eftersom de synpunkter på denna fråga som jag kan ha att framföra redan på ett utmärkt sätt framförts av min kollega i regeringen. Men både herr Hagberg i Malmö och herr Edström ha ju direkt apostroferat mig, och därför har jag inte velat underlåta att ändå säga några ord.

Jag skulle då vilja börja med att säga: Låt oss inte förfalla till den fullständigt hisnande jämförelse som herr Edström gjorde, att jämföra den lilla fråga vi här diskutera med hela det stora problemet om det enskilda sparandet! Det är klart att grunden för det enskilda sparandet alltid måste vara ett fast penningvärde. Det är en sak som jag alltid försökt understryka. Det är lönlöst att vädja till människorna att spara, om de inte kunna förlita sig på penningvärdet. Därom tror jag att vi alla äro fullt överens.

Sedan säger herr Edström, att man skall göra sparandet lönande. Det är alltså fråga om att höja räntan. Nu kan det väl sägas, att det är först på sista åren man har tillagt räntan en social funktion. Det fanns en tid, när den kristna religionen i moralens namn motsatte sig all ränta, men nu har det blivit så att man vill tillskriva räntan den sociala funktionen att ge spararna skäligen betalt för de tjänster de göra samhället. Jag trodde annars att räntan från deras sida, som herr Edström representerar, närmast var tänkt som ett instrument att reglera förhållandet på penning- och kapitalmarknaden. Det är klart att man också kan ha den tron, att sparandet befrämjas genom sänkta skatter. Jag vill inte diskutera den saken — det skulle föra mig för långt. Visst kan man ha dessa uppfattningar, alltså att det stora problemet hänger samman med åtskilliga vidlyftiga ting, som penningvärde, beskattning, penningpolitik och allting sådant. Men ärade kammarledamöter, kunna dessa problem på något sätt stäl-

las i relation till denna lilla fråga, huruvida vi skola befordra lönsparande bland ungdomen med ett statsanslag på sammanlagt 640 000 kronor? Jag föreställer mig, att om herr Edström skulle vilja stimulera sparandet genom sänkta skatter, skulle han säkert för det ändamålet vilja minska statens inkomster med hundratals miljoner kronor. Kan man verkligen jämföra en skattesänkning på hundratals miljoner kronor med ett anslag på 640 000 kronor? Vore det inte skäl att låta varje sak ha sina proportioner?

Samhället kommer alltid att ha ett stort intresse av det enskilda sparandet. Det är ju faktiskt så, att alla framtidsvärden, som vi vilja skapa, kunna vi endast frambringa om enskilda människor undandraga en motsvarande del av sina inkomster från direkt konsumtion. Vi måste avstå från konsumtion i dag för att vi skola kunna skapa någonting för framtiden. Det är ju självklart att det är ett samhällsintresse att få alla grupper med i denna verksamhet. Det har väl alltid betraktats som en samhällsbevarande och mycket sund princip att försöka få ungdomen att spara. Men, ärade kammarledamöter, varje tid har sitt sätt, och varje tids människor se på problemet på ett annat sätt än vad den tidigare generationen gjorde. Det skulle väl ändå vara meningslöst att förneka detta. Det går inte i våra dagar att komma fram till ett ungdomssparande bara med tillhjälp av de metoder som våra förfäder använde. I våra dagar är det ju ett faktum att propaganda och reklam, rätt använda, äro verk samma medel för att bibringa breda folklager kunskap om olika ting. Och jag tycker att vi skola göra klart för oss, att vilja vi slå ett slag för lönsparande bland ungdomen, då skola vi inte dra oss för att tillgripa de moderna metoderna för påverkan: propaganda och reklam, väl organiserad. Om vi inte våga detta, om vi vilja envist, konservativt dröja

Anslag till Folkkrörelsernas sparkampanj m. m.

kvar vid hur det var i våra förfäders tid, vinna vi säkerligen inte några resultat.

Det är klart att man kan vara tveksam — vilket jag är — huruvida man i det långa loppet skall fortsätta med denna organisation såsom den har skapats under krigsåren och som vi här föreslå skall bli bestående ännu någon tid. Det är ju klart att man får uppmärksamt följa denna verksamhet i fortsättningen för att skaffa sig en föreställning om hur verksamheten på detta område skall bedrivas under mera normala, fredliga tider. Det är därför som jag har givit uttryck åt min tveksamhet, huruvida man skall tänka sig att den verksamhet det här gäller på lång sikt skall ha den organisation och den inriktning som den nu har. Men det skulle aldrig falla mig in att låta denna tveksamhet gå dithän att jag skulle säga, att nu skola vi strama till denna verksamhet, innan vi tänkt oss riktigt för hur vi vilja ha det i fortsättningen.

Inte ens mot detta lotteri har jag kunnat mobilisera någon sådan aversion att jag har vägrat lägga fram förslag härom. Det kan väl ändå inte förnekas att ett lotteri, som statsrådet Andersson nyss sade, har ett mycket starkt reklamvärde. Jag förstår mycket väl att man med den metoden kan fästa uppmärksamheten på en sak på ett betydligt lättare sätt än eljest. Då uppställer sig frågan: Skola vi nu neka ungdomsorganisationerna att använda sig av det reklamvärde, som ligger i detta lotteri, i premieringen? Jag tycker nu, herr Mosesson, att gamle F. W. Thorsson kan få vila i frid. Jag har suttit på samma riksdagsbänk som han, jag har slagits vid hans sida i flera valrörelser, och jag kände också den mannen mycket väl. Han var en man med ett friskt realistiskt sinne och därför är jag inte övertygad om att han skulle sett på dessa problem på samma sätt som herr Mosesson. Jag har all re-

spekt för herr Mosessons uppfattning, men många av oss kunna ju omöjligt inta den ståndpunkten till frågan om lotterier som herr Mosesson intar.

Här ha vi i min tid — jag var med om det också — infört vinstutdelning på premieobligationer. Långt före min tid skapades de gamla teaterlotterierna, vilka till slut blevo det nuvarande penninglotteriet, med vars tillhjälp vi finansiera litteratur, musik och mångahanda kulturföreteelser. Vi ha infört totalisator på våra trav- och galoppbanor för att stödja hästaveln, vi tillåta tippning inom idrotten för att stödja denna och dessutom ger ju detta staten stora inkomster. Hur skola vi, kolleger här i kammaren, som genom åren varit med om att genomföra allt detta, kunna ställa oss på den moraliska linjen att säga, att ungdomen kan inte få göra detta experiment att använda lotteriet såsom ett reklammedel för att befrämja arbetet för ett lönsparande bland ungdomen?

Jag vill säga till herr Edström, att jag har inte ansett mig kunna vägra att lägga fram detta förslag, och jag vill säga till herr Hagberg i Malmö, att jag inte har någon särskild uppfattning om det, men jag förstår, att det kan vara så att man genom att göra folk till spelare gör dem till sparare. Jag tror att fru Eriksson i Stockholm har alldeles rätt i att det finns en möjlighet därtill, och jag har för min del inte velat ställa mig på en piedestal och säga, att detta är nonsens, det är något vi inte skola lyssna på.

Det är nog, som statsrådet Sven Andersson sade, i viss mån en generationsfråga. Om man, herr Schmidt, talar om att man är äldre eller medelålders, beror det ju inte bara på åren utan också i någon mån på sinnelaget. Eftersom herr Schmidt och jag äro ungefär jämgamla, tycker jag nog, att vi bägge två kunna anse oss tillhöra en äldre generation.

Jag skulle vilja sluta med att säga,

Anslag till Folkrörelsernas sparkampanj m. m.

att jag tror att vi äldre äro väldigt dumma om vi inte lyssna till de ungas mening, liksom det över huvud taget är dumt att inte lyssna till andra människors åsikter.

Herr SCHMIDT (kort genmäle): Herr talman! Jag skulle vilja säga ett ord till herr Hansson i Önnarp. Han använde uttrycket försiktig. Jag anser det inte vara försiktigt att göra ett experiment av det här slaget, ty om det skulle misslyckas, faller jag tillbaka på vad som står i departementspromemorian, vari uttryckes oro för att upphöra med propagandaverksamheten för att uppmuntra lönsparandet.

Till fru Eriksson vill jag säga, att jag förstår nu vad statsrådet Andersson menade, när han talade om den äldre och den yngre generationen. Det betyder att vi tillhöra två olika generationer, fru Eriksson och jag. Jag förstår också, att fru Eriksson kort och gott resonerar som så, att hon lockar först med moroten och sedan blir det annat av — jag vill ju inte påstå, att hon använder knölpåken. Men jag skall icke upptaga kammarens tid med en debatt om denna sak, ty jag förstår, att vi ha så vitt skilda uppfattningar om hur man skall uppfostra ungdom i detta avseende.

Herr finansministern smickrade mig med att ställa mig i samma ålder som han själv, och jag förstår också att han ansåg, att jag borde ha samma ungdomliga sinnelag som han. Jag tror att jag har det, men det hindrar inte att jag hyser denna uppfattning. När finansministern säger, att jag skall höra på vad andra människor ha att säga, säger jag precis samma sak: Jag begär att kammaren skall höra på vad jag har att säga i denna fråga.

Herr EDSTRÖM (kort genmäle): Herr talman! Jag konstaterar med glädje, att finansministern och jag äro så eniga som aldrig det om de stora huvudlin-

jerna, och att däri inbegripes det stora problemet att kunna skapa ett spartänkande. Men jämförelsen mellan att sänka skatterna, t. ex. förmögenhetsskatten, med 100 miljoner kronor och att spara dessa 600 000 kronor tycker jag är ganska haltande. Jag tror att skulle vi göra ett experiment, skulle resultatet nog bli helt annorlunda, om förmögenhetsskatten avsevärt sänktes. Det skulle nog verka betydligt starkare på sparandet än den propaganda vi kunna få för 600 000 kronor.

Vad jag tycker är konstigt i detta fall är, att det talas om experiment — även finansministern talar om ett sådant — men samtidigt sägs det att man första året bara skall ta tre månader och nästa år skall det bli sju månader. Det är alltså tänkt att bestå på betydligt längre sikt. Det är ett experiment som kommer att sträcka sig flera år framåt och inte bara gälla ett eller två år. Vi fatta alltså ett ganska så viktigt beslut, som kommer att binda åtminstone 150 000 kronor och kanske mer för varje år. Då vill jag också till herr finansministern säga, att summor på 5 000 och 10 000 kronor har herr finansministern gärna talat om att spara, men när det är fråga om 600 000 kronor tycker herr finansministern att det spelar ganska liten roll. Jag tycker, att det ligger en motsättning i detta.

Jag måste vidhålla, att när herr Hansson talar om den uppfostrande verksamheten och om framtidsmål skär det litet, när detta nu skall vara ett experiment som vi fortsätta med.

Till fru Eriksson vill jag säga, att ingen av oss riktar sig mot lönsparandet; det har mitt fulla gillande, men det är här fråga om huruvida resultatet av den propagandaverksamhet som skulle utföras med dessa 600 000 kronor verkligen motsvarar det som vi tänkt oss. Jag tror inte, att så är fallet.

Herr HANSSON i Önnarp (kort genmäle): Herr talman! Jag skall bara

Anslag till Folkkrörelsernas sparkampanj m. m.

lämna herr Schmidt en liten förklaring över vad jag menar med uttrycket försiktighet. Jag menar, att i och med lönsparandet har Folkkrörelsernas sparkampanj fått sin verksamhet något ändrad, och då är det försiktigare att låta Folkkrörelsernas sparkampanj arbeta ännu någon tid innan man skär ned deras anslag inom den ram som reservanternas föreslagit.

Herr HANSSON i Skediga: Herr talman! Det är väl ingen av kammarens ledamöter som inte har intresse av att ungdomen sparar av sin inkomst, och jag tycker man fick ytterligare intresse för det, när man hörde fru Eriksson lägga ut sina åsikter.

Jag skulle emellertid vilja ställa en fråga till herr statsrådet Andersson. Under första världskriget hade vi en institution, som kallades bränslekommissionen. Den hade ute i skogarna placerat trätuggare, vilka kördes med gamla lokomobiler. Dessa måste eldas, men den ved som trätuggaren tuggade sönder räckte inte till det utan man måste köra dit extra ved för att hålla den i gång. Tror inte herr statsrådet, att det är lika med folksparrpropagandarörelsen också och att det vore möjligt att något modernisera det där maskineriet, så att det inte behöver kosta så mycket pengar men ändå kan ge samma förmåner?

Statsrådet Andersson talade om yngre och äldre, och det är väl fråga om det inte börjar bli för ungt här — det verkar på sätt och vis litet barnsligt och löjligt att man skall behöva ha lotterimedel för att stimulera ungdomen.

Jag tror, att man på en sunt upplagd linje med hjälp av våra bankorganisationer skulle kunna lösa detta problem på ett bättre sätt. Nu finns det naturligtvis en hel del anställda länsombud, som det kanske är litet svårt att skicka ut i annat arbete i länsföreningarna, men jag skulle vilja vädja till herr

statsrådet att lägga upp en modernare linje och inte göra som bränslekommissionen, som körde med den gamla lokomobilen, som åt upp all ved. Jag är fullt på det klara med att det är riktigt att göra något för att få ungdomen att spara, men därtill skola vi inte ha denna gamla lokomobil utan skaffa en bättre.

Herr statsrådet ANDERSSON: Herr talman! För att det inte skall bli något missförstånd vill jag erinra om att anslagen för denna organisation minskats år för år, och i år ske också stora nedskärningar. Man har redan avskedat de länsombud, som varit heltidsanställda, och skall i stället använda sådana som få en ersättning av 200 kronor i månaden. De få som nu äro anställda i denna organisation ha inte någon fast anställning, utan det är folk som lånats från olika organisationer. Detta organ kan alltså upplösas när som helst och har inte något ansvar för de anställda. Det är alltså inte något försök att bygga upp en fast statlig organisation.

Jag vill till herr Mosesson säga, att om detta ur hans synpunkt är en degenerationsfråga och inte en generationsfråga, är situationen allvarlig, därför att detta berör faktiskt ungdomen i alla läger. Här försöka representanter för folkpartiet och högern övertala kammaren att inte gå på denna linje med ett ungdomslotteri, men de ha inte lyckats övertyga sina egna ungdomsorganisationer, ty dessa stå ju bakom och pressa på regeringen. De ha önskat få beslut så fort som möjligt för att det skall bli lättare för dem att ordna lönsparandet. Ligger det då ändå inte något i att säga att detta är en generationsfråga, när nu ungdomen betraktar det som en ganska naturlig sak?

Herr HANSSON i Skediga (kort genmäle): Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Andersson för denna upplysning. Jag trodde, att han var

Anslag till Folkrörelsernas sparkampanj m. m.

inne på samma linje som under kriget, men nu hör jag ju, att en viss indragning har skett, och då blir denna trä-tuggare nog bra, bara den kommer i gång ordentligt.

Herr NILSSON i Landskrona: Herr talman! Då jag hörde den diskussion som förts om ungdomens fostran, tänkte jag faktiskt: Vad dessa män bredde på om daltet med ungdomen. Ha deras partivänner i utskottet vuxit ifrån ungdomen, eller har ungdomen vuxit ifrån dem? Ty ingenting talar för oppositionen annat än att man har utomordentligt liten kännedom om hur ungdomen är och hur den lever. Jag är övertygad om att den opposition, som talar här i dag, lever kvar i den tid, då vi själva voro unga och inte förtjänade mera pengar — om ens så mycket — att vi kunde täcka våra egna utgifter. I vår ungdom var det ju föräldrarna, som till sist finga bära upp det hela.

Det är helt andra förhållanden i dag, och det gäller för dessa ungdomar att handha betydligt mera pengar än ungdomen förr hade. Mig förefaller det vara en utomordentligt stor uppgift att de göra klart för sig vad deras inkomst, som kanske i många fall är lika stor som en familjeförsörjares, egentligen skall användas till, och ingenting vore väl lyckligare än om man kunde få dessa ungdomar att för ett tiotal år framåt avsätta en liten slant i stället för att de, som det nu ofta är, falla offer för goda vänner och andra individer, som veta att de tjäna pengar, varigenom överskottet i mycket stor utsträckning lägges ned på krogarna. Jag tror för min del, att det under alla förhållanden är bättre att de spela bort pengarna än att de sitta på krogarna och dricka upp dem.

Med detta som utgångspunkt har jag för min del alltid hävdad, att man skall intressera folkrörelserna för detta, och jag tycker för min del faktiskt, att just

lönsparandet är en länk i folkrörelsernas arbete, som inte bör sprängas. Är det så att man, som en talare här i dag yttrat, inte vågar kosta på ungdomen för mycket, bör man inte glömma, att ungdomen av i dag är så hårt utsatt, att man sätter väsentligt mera pengar i händerna på dem än de kunna ödelägga för stunden.

Detta tycker jag oppositionen intresserar sig minst för, medan jag för min del anser det vara allra viktigast. Det är klart, att många av de herrar som ha haft ordet inte ha en aning om vad det egentligen är som rör sig ute i det levande livet, utan man har nog med sig själv och sitt arbete, men vi som leva bland ungdomen, vi som leva ute bland folkrörelserna och som ha sett utvecklingen under de sista 10 eller 15 åren, vi måste säga oss, att här måste man ge ett handtag. Säkert är, att sparandet måste läras som allt annat, och kunna vi få ungdomarna in på sparandets linje är jag övertygad om att man frälser många från att falla på det hållet där man nu är beredd att kasta ut hur mycket pengar som helst på att fostra dem.

Jag tror därför, att herr Edström inte har rätt att säga, att utskottet i själva verket har en annan uppfattning än den som skrivits i utskottets utlåtande, och det är inte värt att herr Edström försöker lägga något annat vare sig i tankarna eller i munnen på utskottets ledamöter.

Vad jag här har sagt tror jag räcker, och jag ber att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Edström begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel föl-

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningars medlemmar till politiska partier.

jande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Edström begärde likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgavos 129 ja och 74 nej, varjämte 12 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit vad utskottet hemställt.

§ 4.

Föredrogos vart efter annat:

bankoutskottets utlåtanden:

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av valutalagen den 22 juni 1939 (nr 350);

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 3 juni 1949 (nr 314) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassa-reserv; och

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 3 juni 1949 (nr 315) med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning m. m.; samt

första lagutskottets utlåtande nr 20, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag ur kyrkofonden för avlönande av präster m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 5.

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningars medlemmar till politiska partier.

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 21, i anledning av väckta motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningars medlemmar till politiska partier.

Första lagutskottet hade till behandling förehäft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 64 i första kammaren av herrar *Osvald* och *Petrén* samt nr 68 i andra kammaren av herr *Nihlfors* m. fl. I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, »att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t efter utredning för riksdagen framlägger förslag till lagstiftning innebärande förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningars medlemmar till politiska partier.»

Utskottet hemställde, att förevarande motioner, I: 64 och II: 68, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Hedlund* i Östersund, *Branting*, *Ahlkvist*, *Olofsson*, *Lindgren*, *Olsson* i Mel-lerud, *Lindberg* och *Landgren*, vilka ansett, att motiveringen för utskottets hemställan bort hava annan, av reser- vanterna angiven lydelse.

Sedan utskottets hemställan föredragits, meddelade herr talmannen, att 15

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningars medlemmar till politiska partier.

talare anmält sig i detta ärende, och lämnade härefter ordet till

Herr **HEDLUND** i Östersund, som anförde: Herr talman! Jag uppfattar herr talmannens meddelande om talarlistans längd så, att vi skola fatta oss mycket kort, och jag skall försöka göra det.

I två likalydande folkpartimotioner ha två ledamöter av första kammaren och herr Nihlfors m. fl. i denna kammare hemställt om lagstiftningsåtgärder mot rätten för fackföreningar och med dem likställda att kollektivt ansluta sina medlemmar till politiska partier. Första lagutskottet har enhälligt avstyrkt dessa motioner. Men när det gäller utskottets motivering för sitt beslut står utskottet delat i två halvor, mellan vilka meningarna ha gått isär så mycket, att någon sammanskrivning icke har kunnat ske. Det alternativ, som kommit att stå som utskottets yttrande, har icke kunnat godkännas av de åtta reservanterna i utskottet. Jag drog den lott, som gynnade det alternativ, som jag inte har kunnat ansluta mig till, och jag skall nu med några ord söka klargöra principskillnaden mellan utskottets motivering och reservanternas.

Om fackföreningsmedlemmarnas anslutning till ett visst politiskt parti vore genom ett beslut om kollektiv anslutning ovillkorlig, så kunde det väl inte råda mer än en mening om att anslutningen skulle vara så stridande mot varje enskild medlems frihet att själv bestämma sin partiställning, att den måste bekämpas, med propaganda om det går, annars med lagstiftning. Där om äro vi fullständigt eniga. Utskottet anser, att den enskilde medborgarens rätt att hemlighålla sin politiska åskådning kränkes, även om man begagnar sig av reservationsrätten mot fackföreningarnas kollektiva anslutning till ett politiskt parti.

I 50 år har fackföreningsrörelsen genom beslut kollektivanslutit sina med-

lemmar till det socialdemokratiska partiet, och de medlemmar som inte ha velat ansluta sig till partiet den kollektiva vägen eller som av andra skäl icke ha velat göra detta, ha fått meddela — utan motivering — att de icke ville underkasta sig beslutet. Det är denna reservationsrätt som vi reservanter anse garantera frihet för medlemmarna att icke mot sin vilja påtvingas en partiåskådning, som de icke dela. Från de människor, som beröras av dessa åtgärder, ha vi aldrig hört att någon har blivit kränkt i sin enskilda rätt på grund av fackföreningens kollektiva anslutning. Reservationsrätten användes inte heller bara av dem, som ogilla det socialdemokratiska partiets program, utan den begagnas också av aktiva medlemmar inom det socialdemokratiska partiet. Det är sålunda enbart en fråga om kollektiv anslutning av fackföreningens medlemmar till ett visst politiskt parti är lämplig form för inträde i ett parti. Och visst kan man diskutera formerna. Jag ansåg själv under min aktiva tid inom fackföreningsrörelsen att kollektiv anslutning inte var den rätta vägen, eftersom man med den metoden får in medlemmar i partiet, som egentligen inte betyda någonting, medan man däremot genom den direkta anslutningen får in aktiva medlemmar i arbetarkommunen. Andra anse dock den kollektiva anslutningen vara den mest praktiska vägen. Man vet nämligen med nästan hundra procentig säkerhet hur medlemsstocken i en fackförening ser ut. Om 90 procent ha en socialdemokratisk åskådning och säkert med någon påverkan skulle gå in i partiet, så är det ju en praktisk åtgärd att ansluta sig kollektivt till det socialdemokratiska partiet.

Om anordningen med kollektiv anslutning, som har tillämpats av fackföreningarna i 50 år, på minsta sätt skulle kränka den enskilde medborgarens rätt, så skulle jag instämma i det uttalande,

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningars medlemmar till politiska partier.

som utskottet har gjort, men det gör den inte.

Jag lyssnade under remissdebatten till herr Svenssons i Ljungskile tal i denna fråga, och jag måste säga, att vad han då sade lät bestickande, nämligen att varje medborgare måste ha skydd för att inte bli påtvingad en åskådning, som han inte delar. Detta är naturligtvis riktigt. Det är också riktigt att säga, att varje medborgare måste ha frihet att inom sig bära vilka åsikter han vill utan att behöva deklarerera dem. Men den friheten finns inom fackföreningsrörelsen, ty ingen behöver ange skälen varför han inte genom kollektiv anslutning vill bli medlem i ett politiskt parti.

Vi reservanter äro principiellt motståndare till varje lagstiftning, som stör det fria föreningslivet i samhället, vilket däremot inte utskottets talesmän äro. De säga, att vi nu skola göra ett försök utan tillgripande av lagstiftning, men om inte fackföreningsrörelsen vill lyssna på vad vi säga, så skola vi försöka komma till rätta med denna sak på annat sätt. Men även om riksdagen gör utskottets uttalande till sitt, så tror jag dock inte att detta på något sätt påverkar svensk fackföreningsrörelses vilja att självständigt bestämma över formerna för sin anslutning till ett politiskt parti. Därest ingen ändring sker inom fackföreningsrörelsen ha vi sålunda att vänta en tvångslagstiftning på detta område. Men jag frågar då: Om man gör sig till tolk för demokratiska principer, för friheten för den enskilde, kränker man inte då genom en lagstiftning också ett annat stort demokratiskt privilegium, nämligen rätten att fritt få arbeta inom fackföreningsrörelsen och annan föreningsrörelse utan inblandning av staten?

Vill man genom lagstiftning söka hämma fackföreningarnas fria arbetsformer, så är detta en lika grov kränkning av demokratiens principer som det

anses vara att — om man nu allvarligt tror på utskottets uttalande om frihetskränkningen för de enskilda medlemmarna — bibehålla de nuvarande formerna för kollektiv anslutning till ett politiskt parti.

Eftersom det är 14 talare kvar på talarlistan skall jag inte fortsätta längre. Jag har här endast velat ange några skäl utöver de i reservationen anförda, som ha föranlett vår reservation. Jag förstår att herr Waldemar Svensson — med all rätt — håller på en riktig historieskrivning, och jag ber därför att han inte skall fästa sig för mycket vid det feltryck, som förekommer på s. 12 i utskottsutlåtandet, där det står att LO bildades år 1889. Det skall vara år 1898, och det står också så i den ursprungliga utskriften. I övrigt är historieskrivningen riktig.

Herr talman! Jag yrkar bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen.

Härefter yttrade:

Herr RYLANDER: Herr talman! Herr Hedlund i Östersund påpekade, att fackföreningarna i 50 års tid ha tilllämpat metoden att ansluta sig kollektivt till socialdemokratiska partiet. Det är nog så riktigt som det är sagt. Detta hindrar emellertid inte, att när frågan nu har kommit upp man bör behandla den utan hänsyn till vad som tidigare har praktiserats. Det är nu en gång så, att tiden inte står stilla. De förutsättningar, som en gång ha förelegat, kanske ha ändrats under tidernas lopp. Detta gäller även för fackföreningarna. Det var månhända under fackföreningarnas första tid, före deras genombrott, ganska naturligt att de, som där verkade och som ofta voro samma personer som de inom den politiska arbetarrörelsen verksamma, inte så noga skilde på de olika rörelserna, trots att de hade skilda syften.

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningars medlemmar till politiska partier.

Nu ha förhållandena ändrats så till vida att fackföreningarna inte längre, som de ursprungligen gjorde, ensamma representera organisationssträvandena på arbetsmarknaden. Det har efter hand växt upp ett flertal andra organisationer, t. ex. arbetsgivarnas, jordbrukarnas, tjänstemännens och akademikernas sammanslutningar. Arbetarklassen intar faktiskt inte längre någon särställning därvidlag.

Särskilt på senare tid har också en annan ändring ägt rum. Vi ha alla fått en mera fördjupad syn på de fri- och rättigheter, som man så allmänt omfattar i ett demokratiskt land. Vi anse det självklart, att alla medborgare skola ha politisk självbestämmanderätt, tanke- och yttrandefrihet, församlingsfrihet och religionsfrihet. Man tycker också ibland, att till det mest fundamentala i dessa friheter hör, att man inte skall behöva yppa vad man tänker. Ja, man skall rent av i vårt land ha frihet att inte tänka någonting och ändå bli respekterad. Man skall inte heller behöva bli utfrågad om vad man tänker, lika litet som man skall behöva bli misstänkliggjord för att tänka något annat, därför att man inte yppar sin mening.

Utskottets majoritet har funnit, att den reservationsrätt som föreligger för en medlem av en fackförening, som kollektivt ansluter sig till det socialdemokratiska partiet, inte är tillfredsställande för den, som inte vill vara med om en dylik anslutning. En reservant blir nämligen i alla fall nödsakad att vidta en positiv åtgärd, som redan den måste anses innebära ett visst intrång i den personliga friheten. Det är verkligen mycket begärt, att en människa, som icke har någon bestämd politisk åsikt eller som i varje fall vill hålla tyst med vad han tänker i detta hänseende, skall vara nödsakad att liksom värja sig för att bli innotad i en viss politisk fälla.

Det är inte heller så lätt att reservera sig, som man ofta har gjort gällande. Jag har för min del gärna velat tro, att man är mycket generös i detta hänseende, och det har sagts mig att det inte fordras någon särskild form för reservationen. Man godtar vilken liten skriven lapp som helst. Ja, det har t. o. m. sagts mig, att man godtar en muntlig anmälan om att man inte vill vara med om den kollektiva anslutningen. Men av de debatter, som ha ägt rum i denna fråga och av vad jag har läst har jag dock förstått, att det inte alla gånger är lika lätt. I praktiken ställs det upp åtskilliga hinder för en reservation. Det har t. ex. sagts, att det i vissa fackföreningar inte räcker med att reservera sig en gång, utan att man måste göra det en gång om året. Är detta riktigt, synes det mig vara ett ganska betydande intrång i den personliga friheten.

Vad är det då för fel med systemet att man måste reservera sig? Ja, bl. a. är det väl det felet, att man måste tillkännage att ens åsikter avvika från de i fackföreningen vanliga politiska åsikterna. Detta är inte så betydelsefullt, om man besinnar hur stark solidariteten oftast är mellan dem som tillhöra samma fackförening.

Det har här framhållits, att ingen har hört talas om något fall, där en medlem har behövt lida för denna saks skull, och jag kan heller inte nämna något fall, där så har skett, då jag ju inte har anställt några särskilda efterforskningar härom. En talare i första kammaren sade, att det värsta han kunde tänka sig, att någon kunde råka ut för var att bli ansedd för att vara kommunist. Det tycker dock jag för min del är illa nog. Det är inte så roligt för en medlem, som kanske inte har någon politisk uppfattning alls, att av kamraterna bli ansedd för att hysa mycket avancerade åsikter, som inte äro tolererade.

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningars medlemmar till politiska partier.

Det har härvidlag ingen betydelse om bruket att reservera sig praktiseras ofta eller sällan, eller om det är många eller få, som äro missnöjda med den nuvarande anordningen med kollektiv anslutning. När det gäller principer av detta slag spelar antalet mycken liten roll. Men inte heller utskottsmajoriteten vill vara med om att stadga förbud genom lagstiftning mot kollektiv anslutning av fackföreningar till politiska partier. Utskottsmajoriteten har ju funnit, att den ordning som praktiseras inte är tillfredsställande ur demokratisk synpunkt. Men man har ansett, att detta är något som bör rättas till efter hand av organisationerna själva, och man har hoppats, att man med tiden nog skulle kunna komma dithän. Det har synts som om åtskilligt som inträffat på senare tid skulle ge vid handen, att frågan om kollektivanslutningen, som tidigare så ofta debatterats inom fackföreningsrörelsen, ånyo aktualiserats och att det på grund härav kan bli en utveckling i rätt riktning.

Utskottsmajoriteten har också funnit, att en sådan här lagstiftning skulle bli rätt komplicerad. Det är naturligtvis i och för sig intet hinder att lagstifta till skydd för friheten i dess olika former. Man har ju lagstiftat till skydd för tryckfriheten, till skydd för den personliga friheten till kropp och själ och till skydd för all möjlig frihet som är tillförsäkrad människor som leva i ett demokratiskt land. Men så mycket är visst att man måste vara mycket försiktig, om man skall tillgripa denna utväg. Detta är så självfallet, att utskottsmajoriteten inte ens ansett nödigt att skriva i utlåtandet, att man inte skall tillgripa lagstiftning med mindre det föreligger en samlad opinion som kräver lagstiftning till skydd för friheten. Det har jag för min del ansett inte nu vara fallet. Det bör ju dessutom föreligga ett hot mot friheten av en viss styrka för

att en sådan åtgärd som en förbudslagstiftning skall tillgripas.

Med dessa ord tror jag, herr talman, att jag i huvudsak har redogjort för de motiv som varit vägledande för utskottsmajoriteten, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr OLSSON i Mellerud: Herr talman! I den laddade atmosfär som under 1920-talet skapats genom kampen mellan socialdemokraterna och de borgerliga i riksdagen om arbetslöshetsdirektiven — jag vill erinra om striderna 1922, 1923 och 1926 om de bekanta Stripadirektiven — föddes på borgerligt håll en energisk lagstiftningskampanj med syfte att på olika områden begränsa framför allt fackföreningsrörelsens rörelsefrihet. Det blev ett visst interregnum 1928, när socialminister Lybeck sammankallade sin Mondkonferens, där han gjorde ett energiskt försök att åstadkomma avspänning i den upphetsade stämning som skapats under den tidigare Ekmanska eran. Med Mondkonferensen lyckades man emellertid inte komma något nämnvärt på den väg man föresatt sig att gå. Den blev tyvärr bara en episod, och efter Lybeck föll man åter in i den gamla trallen med ökad spänning och med skärpt mistroende mellan partierna som naturlig följd. Framstötarna om, som det hette, förhindrande av kollektiv anslutning till det socialdemokratiska partiet utgjorde endast en variant av den brett upplagda aktionen, som då i första hand, som jag nämnde, riktade sig mot den fackliga sidan av arbetarrörelsen. Jag vill dock erinra om att man fram på 1930-talet började tröttna på denna hetsande kampanj, och jag vill bringa i åminnelse den uppgörelse som förekom 1936, när tre av högerns mera drivna riksdagsmän faktiskt togo

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningsars medlemmar till politiska partier.

avstånd från den propaganda som då drevs mot fackföreningsrörelsen.

Den motion som sett dagen i år är sålunda en gammal Särimerigalt, som motionärerna dragit fram och vars slaktande väl har avsetts som ett litet politiskt skådespel vid årets riksdag. Jag undrar om det inte är en viss samvetsnöd, som talar ur motionärernas framställning. Det förefaller i alla fall litet underligt, att man inte har valt att först sopa rent för egen dörr, innan man vänt sig till ett av de andra partierna. Jag vill påpeka att det för desas vidkommande näppeligen kan anses vara i överensstämmelse med vanlig logik att voja sig över den bristande demokratiska grannlagenheten mot fackföreningarna, samtidigt som man utan ett ord av ogillande tolererar, att man tar penningmedel ifrån företag, vars aktieägare inte ha ens en tillstymelse till reservationsrätt och sålunda eventuellt tvingas att mot sin vilja få bekosta politiska motståndares propagandaverksamhet. Skall motionärernas attityd bli bestämmande för borgerlig politik, så komma vi sannolikt mycket snabbt att glida in i sådana skärpta motsättningar, som utesluta ett förnuftigt samarbete över partigränserna.

Det har redan tidigare redogjorts för att utskottet består av bara den ena utskottshalvan, vilken med hjälp av fru Fortuna nu talar i utskottets namn, och den har som synes underkänt motionärernas yrkande om kriminalisering av kollektiv anslutning. Men man säger mycket tvekan åtminstone »för närvarande». Och man säger i fortsättningen, att under alla förhållanden bör lagstiftning inte komma i fråga, »förrän andra möjligheter att ernå en tillfredsställande ordning på hithörande område försökts». Vi ha alltså från vårt håll rätt att fråga, när man talar om »för närvarande»: Är det meningen, att fackföreningsrörelsen skall sättas på halster under någon tid framåt och att

projektet kanske sedan vid lämpligt tillfälle skall tagas upp igen? Jag vill inte tro att det är utskottets mening, då jag har ett intryck av att den överläggning vi haft i utskottet varit buren av ganska försonliga tongångar. Utskottets skrivsätt förefaller mig emellertid avvika från de tongångar vilka man givit uttryck åt vid debatten i utskottet.

Reservanterna å sin sida göra gällande, att kritikerna trots den diskussion som förts i ämnet knappast ha fått klart för sig arten av de gemensamma intressen, som finnas för fackföreningsrörelsen och det socialdemokratiska partiet. De ha ju i alla fall genom tiderna väsentligen bestått av samma människor. Det har varit samma människor i de lokala arbetarkommunerna och inom de lokala fackliga organisationerna. Det har ju då varit naturligt, att det växt fram ett förhållande, där de gemensamma intressena fällt utslaget i mycket hög grad. Jag vill också erinra om att det faktiskt var det socialdemokratiska partiet, som på sin tid tog initiativet till bildandet av LO, vilket också i sin ordning måste betyda, att mycket starka gemensamma intressen förefunnits. Jag tror att man har haft litet svårt att hålla detta i minnet, när man talar om den kollektiva anslutningen till det socialdemokratiska partiet som någonting så oegentligt.

Utskottet har också gjort en antydning om att den ifrågasatta lagstiftningen skulle bli av ganska komplicerad natur. Jag tror att man har mycket rätt däri, t. o. m. mera rätt än man själv givit uttryck åt. Jag ifrågasätter på allvar, om det inte, därest man skulle gå in för en sådan lagstiftning, skulle öppnas möjligheter för en hel rad försök att komma på sidan om lagen. Jag vill erinra om att de lokala fackföreningarna förr i världen oftast i en ingress till sina stadgar hade inskrivet liksom ett poli-

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningars medlemmar till politiska partier.

tiskt program, som gjorde dem lika mycket till politiska föreningar som till fackliga sådana. Om man nu skulle lagstifta om förbud mot kollektiv anslutning till arbetarpartiet, finns det, såvitt jag kan se, ingenting i världen som hindrar, att fackföreningarna själva genom att exempelvis inta ett sådant politiskt program i sina stadgar kunna bli det politiska instrument, som man nu har i det socialdemokratiska partiet. Det skulle säkerligen visa sig, att det kommer att bli oändligt svårt att lagstifta på detta område på sådant sätt, att man över huvud taget skulle kunna få den lagstiftningen effektiv. Vidare är lagstiftningen givetvis fullständigt onödig enligt mitt sätt att se.

Frågan om kollektiv anslutning till det socialdemokratiska partiet är givetvis inte ny. Den har diskuterats ut och in inom de fackliga organisationerna under en lång följd av år. Såvitt jag nu minns rätt kom denna fråga första gången upp till diskussion på grund av initiativ från ungsocialistiskt håll. Det var ungsocialister som voro medlemmar av de fackliga organisationerna men som aldrig försummade att uttala sitt mycket starka och bestämda förakt för allt politiskt arbete. De förde ofta fram denna fråga om anslutningen till det socialdemokratiska partiet och gjorde sina angrepp mot den. Men även vid senare tillfällen framfördes kritik mot den kollektiva anslutningen och då mycket ofta av krafter, som självklart betraktade sig som speciellt radikala sådana. De ställde sig i hög grad tveksamma inför en kollektiv anslutning, som ledde till att det politiska partiet fick en hel del medlemmar, som inte voro precis på samma sätt intresserade som de som hade blivit medlemmar på grund av enskild anslutning. Man sade, att man inte ville ha ett sådant massparti, som på grund av sin alltid inboende tröghet skulle kunna komma att bli en belastning. Idealet ur denna syn-

punkt vore ett väl sammansvetsat mindre parti, som genom sin intensitet och stridsvilja skulle uppväga fördelarna av ett kvantitativt större parti.

Det finns givetvis dessutom fortfarande medlemmar i det socialdemokratiska partiet som av den ena eller andra anledningen inte äro anhängare av kollektiv anslutning. Under dessa diskussioner inom fackföreningarna hävdade emellertid de mindre himlastormande medlemmarna, att kollektivanslutning stod mera i samklang med arbetarrörelsens strävanden, och dessa medlemmar blevo oftast de tongivande bland fackföreningsfolket. Jag vill för min del säga, att det inte minst ur samhällets egen synpunkt torde ha varit i hög grad lyckosamt, att så blev fallet. Enligt min mening har detta betytt ganska mycket såväl för det socialdemokratiska partiets utveckling som för den fackliga rörelsens utveckling här i vårt land. Fackföreningsmedlemmarna fingo genom denna kollektiva anslutning sina vyer vidgade utöver löneavtalsgränserna och fingo upp ögonen för de stora ekonomiska sammanhangen, sammanhangen mellan lönefrågorna och samhällets hanterande av såväl socialpolitik som försörjningsspörsmål och ekonomiska avgöranden i övrigt. Att detta har lett till en mycket lycklig utveckling för den svenska fackföreningsrörelsen och för landet i dess helhet torde näppeligen någon kunna bestrida.

För det socialdemokratiska partiet har också denna konfrontation med den fackliga rörelsen bidragit till att partiet har liksom kommit närmare marken och sökt att realistiskt bedöma de problem som det gällt att lösa. Denna ömsesidiga uppfostran av den fackliga och politiska rörelsen har varit till gagn för hela samhället. Man har nämligen därigenom åstadkommit en facklig rörelse med en sådan balans och en så sund utveckling, att man kanske får söka i många länder efter dess make. Jag

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningsmedlemmar till politiska partier.

skulle tro att den som fördomsfritt försöker bedöma det svenska socialdemokratiska arbetarpartiets politik kommer till det resultatet, att detta även sett ur samhällets synpunkt har gått en mycket lycklig utveckling till mötes. Enligt min mening torde det alltså inte vara någon tillfällighet, att arbetarrörelsen i vårt lilla land, med för all del sina många svagheter, för många utländska bedömare faktiskt framstår som ett föredöme. Fackföreningsrörelsens förmåga att med ett minimum av ödeläggande strider lösa sina avtalsproblem vittnar om en balans och en klokhet som inte alltid är till finnandes i andra länder. Gör man en utblick dithän, skall man mycket snart finna, att den ömsesidiga fostran som de båda kontrahenterna i detta fall ha bestått varandra måste betecknas som en stor tillgång för ett samhälle.

Med anledning av att man på borgerligt håll är så angelägen om att skärpa kampen mot kommunisterna vill jag framhålla, att jag undrar, om man inte gör en dunderdumhet, när man här söker att med de medel som stå till buds knäcka kollektivanslutningen från fackföreningarnas sida. Det är ändå inom fackföreningarna den stora kampen mot kommunisterna föres. Genom att politiskt kunna aktivisera dessa fackföreningar genom att ta upp de politiska diskussionerna redan på fackföreningarnas sammankomster och möten får man där osökta tillfällen att lämna upplysningar om den kommunistiska verksamheten, vilket givetvis också, efter vad som synes, har lett till ur vår synpunkt önskvärda resultat. Det förefaller mig sålunda även ur denna synpunkt vara högst tvivelaktigt, när man ifrån borgerligt håll söker att bekämpa den kollektivanslutning, som är ett av medlen att effektivisera kampen emot kommunisterna.

Vad beträffar den frihet, som man påstår skulle ha kommit i kläm genom

den kollektiva anslutningsformen, har det redan tidigare sagts, att reservationsrätten, sådan den här tillämpas, icke ger anledning till berättigat klander. Ingens frihet trädes för nära. Det är bara fråga om en praktisk metod för fackföreningarnas vidkommande att ordna sitt förhållande till det politiska parti, till vilket fackföreningen är ansluten. Jag vill också erinra om att kollektivanslutning från fackföreningarnas sida förekommer till arbetslöshetskassor, hemvärnsföreningar, ABF, Samaritförbundet, försäkringsorganisationer m. fl., och det innebär, som sagt, ingenting annat än att vederbörande fackorganisation på ett för medlemmarna praktiskt sätt ordnar sitt medlemskap.

Jag sade ju, att ingens frihet trädes för nära, eftersom reservationsrätten står till buds. Jag hörde, att utskottets ordförande hade sina funderingar om hur denna reservationsrätt tillämpas. Och jag förstod att han hade lyssnat kanske litet för mycket till den kommunistiska klagolåten i första kammaren på den punkten. Jag har konfererat med ett flertal kännare på området från olika delar av landet, och jag vågar därför säga, att för det stora flertalet av fackföreningarna ute i landet är det inte fråga om en reservationsrätt, som måste skrivas om varje år. Den rätten känner jag inte till. Det är här fråga om en reservationsrätt, som gäller tills den av vederbörande återkallas. Varje fackförening äger ju själv att besluta om de regler, under vilka dess arbete bedrivs, och det lär hos en och annan fackförening i Stockholm förekomma regler, som vi icke känna till inom fackföreningarna från de övriga delarna av landet men som sannolikt ha tillkommit på grund av den hetsiga och mycket svåra kamp, som föreningen har att föra emot kommunistelementen i den här staden.

Jag vill också visa på att samma metod, som vi tillämpa i fråga om kollek-

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningars medlemmar till politiska partier.

tivanslutningen, tillämpas även i vårt broderland Norge, och jag har inte på något sätt där kunnat finna, att den har lett till skada för det allmänna eller att den har utnyttjats på ett sådant sätt, att det har funnits anledning till ingripande från det allmännas sida.

I England, vars invånare man väl i alla fall inte gärna kan påstå skulle vara mindre angelägna om den individuella friheten, bygger hela det socialdemokratiska partiet, labourpartiet, faktiskt på fackföreningsrörelsen och på fackorganisationerna och, om jag inte är fel underrättad, direkt på fackförbundet. Det är ingenting annat än ett politiskt bludder, när det påstås, att den politiska friheten härigenom trädes för nära.

Att skapa förbud mot kollektivanslutning och givetvis då också stadga straff för överträdelse av dessa förbud eller, med andra ord, kriminalisera den kollektivanslutning, som förekommer här i vårt land och som har hävd sedan mycket lång tid tillbaka, måste i allra högsta grad betraktas såsom opåkallat och kränkande mot den svenska fackföreningsrörelsen. Jag tror att man har rätt att säga, att den svenska fackföreningsrörelsen tillhör världens kanske främsta fackföreningsrörelse i fråga om balans, besinning och möjligheter att ta upp och ta hänsyn till ekonomiska frågor och diskutera dessa. Det är att rubba förtroendet för denna rörelse på ett sätt som är i högsta grad opåkallat, om man, såsom här skett från motionärernas sida, ropar på en lagstiftning om förbud mot kollektiv anslutning.

Utskottet har, såsom jag nämnde, velat begränsa sig högst väsentligt, men det har i alla fall ställt i utsikt, att detta lagstiftningskrav kan, om inte utgången blir den önskade, resas på nytt och under alla omständigheter tydligen också leda till resultat. Jag kanske skulle ha rätt att fråga utskottet, hur lång nådatiden skall bli, innan man får säga

det sista ordet i denna fråga om lagstiftningsförbud mot kollektivanslutning. Med den samhällsanda, som såväl det socialdemokratiska partiet som den svenska fackföreningsrörelsen ha lagt i dagen här i landet, är det, såsom jag nämnde, enligt mitt sätt att se kränkande och opåkallat att över huvud taget föra fram denna fråga till diskussion.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen på denna punkt.

Herr SVENSSON i Stenkyrka (kort genmäle): Herr talman! Herr Olsson i Mellerud påtalade i sitt anförande de försonliga tongångarna i utskottet vid behandlingen av den förevarande motionen, och det är riktigt, att utskottet ställt sig välvilligt till motionens önskemål.

Herr Olsson i Mellerud sade, att meningarna skärpts vid utskottets skrivning, och jag vill tillägga, att herr Olsson kanske i någon mån också skärpt sin mening i denna fråga.

Herr Olsson frågar, hur lång nådatiden skall bli, i anslutning till det uttryck i utskottets skrivning, som lyder: »Den i och för sig tänkbara möjligheten att genom lagstiftning inskrida mot kollektiv anslutning vill utskottet dock för närvarande ej förorda.»

Jag skall inte gå in på någon historik av fackföreningsrörelsen och det socialdemokratiska partiet och samarbetet dem emellan. Men vi få nog komma ihåg, att tiderna förändras. När herr Olsson i Mellerud efterlyser meningen i den formulering, som utskottet här gjort, vill jag påpeka en annan formulering i utskottets utlåtande, fjärde stycket på s. 9 i utlåtandet: »Efter demokratiens genombrott i vårt land har det blivit självfallet, att alla medborgare skola äga politisk självbestämmanderätt.» Sedan fortsätter utskottet: »Utvecklingen i främmande länder bär

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningars medlemmar till politiska partier.

skrämmande vittnesbörd om huru dessa omistliga värden lätt kunna förloras, om de icke på allt sätt värnas.»

Utskottet uttalar längre fram: »Här-till kommer att det ur demokratisk synpunkt måste anses betänkligt, att möjlighet föreligger för organisationer att kollektivt ansluta medlemmar till ett icke demokratiskt parti.»

Jag tycker, att de formuleringar som jag läste upp böra vara tillfredsställande för herr Olsson i Mellerud och reservanterna.

Vidare vill jag säga, att denna fråga om kollektivanslutning dock är underställd utskottet och riksdagen, och utskottet har följaktligen att taga ställning till om det vill rekommendera en kollektiv anslutning eller inte. Jag får väl säga, att utskottets formulering på den punkten är riktig, nämligen att utskottet inte vill förorda kollektiv anslutning, utan anser, att organisationerna böra ansluta medlemmarna frivilligt.

Det är bara detta jag har velat anföra gentemot herr Olsson i Mellerud.

Herr SVENSSON i Ljungskile: Herr talman! Jag hade tillfälle att säga något om min principiella syn på denna fråga vid remissdebatten i år, och jag skall inte upprepa de synpunkter jag då förde fram. Så långt jag har kunnat följa med debatten, både inom och utom riksdagen, har det inte kommit fram någonting, som enligt min mening vederlägger de synpunkterna.

Jag skall här närmast taga upp ett par begränsade saker i anslutning till reservanternas motivering. Men innan jag gör det skall jag be att få notera ett par ting med anledning av vad som här har sagts från reservanternas sida.

Herr Olsson i Mellerud förklarade med anledning av ett yttrande i första kammaren om att man i en del fackföreningar måste reservera sig varje år, att han har talat med folk från olika delar av landet. Herr Olsson säger:

»För det stora flertalet fackföreningar är det inte fråga om en reservationsrätt som måste förnyas varje år.» Om man vänder på saken, har alltså herr Olsson bekräftat att det i en del fackföreningar är så illa ställt, att en människa varje år skall reservera sig för att inte åka in i det socialdemokratiska partiet mot sin vilja. Det är väl inte någon rim och reson i en sådan ordning. Det är ju rent trakasseri att kräva att en människa år efter år skall reservera sig för att inte åka in i ett parti som hon inte vill tillhöra, men herr Olsson erkände ju att det är så i vissa fall.

Herr Hedlund i Östersund sade, att om han kunde se det minsta uns av kränkning av en medborgares rätt, skulle han inte vilja vara med om detta, och herr Olsson i Mellerud säger: »Ingens frihet trädes för när.» Ja, vem är det som skall avgöra, om friheten trädes för när? Är det vederbörande själv som skall avgöra det eller herr Olsson i Mellerud eller herr Hedlund i Östersund eller någon annan?

Låt mig erinra om en liten parallell. Vi ha en lagstiftning till skydd för samvetsömma värnpliktiga. Det har alltid funnits både militärer och andra, för vilka dessa människors tankevärld har varit så främmande, att de aldrig ha kunnat få i sitt sinne att dessas samveten ha trätts för när. Lagstiftningen har emellertid ställt sig på den ståndpunkten, att det är människorna själva som skola bestämma när friheten trädes för när.

Det gick aldrig upp för ett stort flertal av de präster och länsmän som under en lång kamp mot de fria andliga rörelserna försökte upprätthålla den rena lutherska läran, att oppositionens frihet trädde för när, men de människor som stodo i kampen hade själva den uppfattningen. Vill man nu respektera människors frihet och uppfattning, får man väl ändå ta hänsyn till vad de själva anse om saken.

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningsmedlemmar till politiska partier.

Nu säga reservanterna, att något fall av åsiktsförtryck i form av politisk förföljelse av fackföreningsmedlemmar, som anmält avvikande mening vid kollektiv anslutning till partiet av fackföreningen, icke är känt. Hans excellens statsministern yttrade under remissdebatten: »Jag är ganska övertygad om att det inte skall kunna letas upp något fall då en person lidit något som helst men av att han begagnat reservationsrätten.» Man meddelar oss alltså, att varje medlem från början kan ställa sig utanför och att reservationsrätten sedan kan när som helst begagnas. Det står här i reservanternas yttrande: »Varje medlem kan sålunda från början ställa sig utanför, medan reservationsrätten också sedermera finns att tillgå. — — — Den innebär frihet från alla ekonomiska förpliktelser mot den socialdemokratiska organisationen.»

Jag skall be, herr talman, att få beröra ett fall, som jag känner till hemma från Bohuslän. Det gäller en busschaufför i Kungälv's ytterby. Han har själv i en skrivelse till Svenska järnvägsmannaförbundet relaterat händelseförloppet på följande sätt: »I början av april månad 1948 framförde vi önskemål till uppborrdsmannen vid Kungälvslinjerna, Folke Andersson, att få erlægga våra avgifter för mars månad.»

Jag vill här förutskicka en anmärkning. I mars månad 1948 beslöt denna avdelning av Svenska järnvägsmannaförbundet, nr 198, extra uttaxering till det socialdemokratiska partiet, och emot detta reserverade sig herr Andersson — så hette chauffören — och en kamrat till honom. Han fortsätter i skrivelsen: »På grund av den schism som uppstått genom avdelningens beslut om extra uttaxering till socialdemokratiska partiet, varvid undertecknade bl. a. reserverat sig mot beslutet, var uppborrdsmannen tveksam om hur mycket vi skulle erlægga vid kontingentbetalningen. Han föreslog därför

att vi skulle vänta med inbetalningen till dess klarhet vunnits på denna punkt. Uppborrdsmannen tillskrev avdelningskassören och begärde direktiv hur han skulle förfara. Han erhöll inget svar från kassören.

I början på maj månad 1948 önskade vi återigen erlægga avgiften till uppborrdsmannen, men denne var fortfarande tveksam då han icke erhållit några order från kassören. Vi sände därför kronor 7:— vardera pr postgiro till avdelningen den 11/5 för att på så sätt fullgöra våra skyldigheter till fackorganisationen. Därvid hade vi icke medtagit avgifterna till det socialdemokratiska partiet: extra uttaxeringen på 1 krona pr månad samt 50 öre pr månad till arbetarkommunen, då vi begärt utträde ur densamma. Den 26/5 erhöilo vi pengarna tillbaka, och på avierna meddelade avdelningskassören följande:

'Härmed återsändes kr. 7:— som insatts å konto 30010 enligt anteckning å talongen kontingent apr.—maj. Emellertid upptager uppborrdslistan rest för Eder fr. o. m. den 1 mars, varför Ni beklagligt nog avförts från Svenska järnvägsmannaförbundet för bristande betalning. Kontingenten inklusive uttaxeringsavgift är fr. o. m. mars 5:— pr månad till årets slut.'

Vi ha hävdat att stöd åt något som helst parti strider mot vår rättsuppfattning om stödet skall ske under tvång. Avd. 198 har då svarat att vi av denna anledning få erlægga den uttaxerade meravgiften till avdelningskassan. Detta anse vi vara orätt, när vi i så fall få erlægga en högre avgift till det fackliga arbetet än övriga medlemmar.

Med hänsyn härtill anse vi att avdelningskassören handlat felaktigt, och anhålla vi härmed att förbundsstyrelsen måtte besluta om utredning av ärendet samt därefter också besluta upphäva avdelningens åtgärd och förklara oss båda som medlemmar i förbundet.

Vi vilja framhålla att vi tillhört fack-

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningars medlemmar till politiska partier.

föreningsrörelsen i respektive 14 och 13 år utan att vid något enda tillfälle ha resterat med kontingenten, eller på annat sätt brutit mot förbundets stadgar. Med hänsyn härtill uttala vi förhoppningen att genom Edert ingripande vinna rättelse.»

Till denna skrivelse var fogat ett intyg av uppbördsmannen i Kungälv, och intyget hade följande lydelse: »Under teknad får härmed intyga, att jag tagit del av den skrivelse som medlemmarna nr 40994 — 40977 ställt till Järnvägsmannaförbundet i anledning av deras uteslutning ur avd. 198 och får jag intyga att de i skrivelsen lämnade uppgifterna äro riktiga till alla delar.»

Skrivelsen föranledde ingen åtgärd i Svenska järnvägsmannaförbundet. Efter nya påstötningar kom en skrivelse från Svenska järnvägsmannaförbundet av följande lydelse: »Förbundsstyrelsen har haft ärendet under behandling och därvid funnit, att inga skäl föreligga för ett bifall till Er senaste framställning. Den hemställen Ni gör i Er skrivelse att förbundsstyrelsen måtte till avdelning 198 lämna sådana befogenheter, att undantag från kollektiv anslutning eller förhöjda kostnader med anledning härav måtte få ske, kan icke av förbundsstyrelsen bifallas, när de redan bestämda avgifterna äro sådana, att envar medlem stadgeenligt har att erlægga desamma. Något tvång i politiskt hänseende har icke vare sig av avdelningen eller förbundsstyrelsen satts i fråga, som Ni av föreliggande skrivelse till Er i denna sak har funnit.

Förbundsstyrelsens beslut är också fattat på grund av Eder begäran om en nedsättning av avgiften, som icke tillkommer andra medlemmar i förbundet, jämte vad som nyss sagts.»

Sedan tillställde dessa chaufförer Svenska järnvägsmannaförbundet en ny skrivelse den 15 januari i år. Den har aldrig kommit fram, påstås det, men efter ett telefonsamtal mellan Stock-

holm och Kungälv fick herr Andersson ett brev igen, och jag skall be att ur det brevet få anföra vad som här är väsentligt: »Vi ha i skrivelse dels ursprungligen den 23 september 1948 och även den 11/1 1950 meddelat Eder, att återinträde i förbundet icke kan ske på andra villkor, än att bestämmelserna ang. avgifterna, som äro fastställda av förbundets kongress och därmed också av avdelningarna, därvid följas. Alla medlemmar ha sålunda att erlægga fastställda avgifter.»

Sedan kommer en nyhet i denna brevväxling: »Det står Er fullkomligt fritt att reservera Er mot erläggande av de medlemsavgifter, som tillföras det socialdemokratiska partiet, och i stället låta dessa avgifter gå till det parti Ni tillhör. Något återlämnande av berörda avgifter till Er kan emellertid icke ifrågakomma. Därest Ni reserverar Er för erläggande av de sålunda av avdelningen beslutade avgifterna till det socialdemokratiska partiet utan att samtidigt bestämma till vilket politiskt parti avgifterna skola lämnas, på grund av Edert medlemskap i sådant parti, kan någon återbetalning av berörda avgifter stadgeenligt icke förekomma.»

Vederbörande finga nu alltså reda på, att de skulle kunna få avgifterna förmedlade till folkpartiet, men de kunna inte få dem tillbaka. Det är ju eu rätt underlig uppfattning om människors frihet. Men herr Hedlund i Östersund förklarar, att ingens frihet på något minsta sätt har trätts för när. Här stå vi med olika uppfattningar om vad respekten för människors frihet kräver.

Innebörden i det relaterade Kungälvsfallet är ju denna: Avdelningen 198 beslutar en extra uttaxering till det socialdemokratiska partiet. Två medlemmar reservera sig emot detta, emedan de äro folkpartister. Då vägras de att betala även fackföreningsavgiften, och sedan uteslutas de på grund av att

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och förenings medlemmar till politiska partier.

medlemsavgiften icke har betalats. Det är förmodligen fullt stadgeenligt, men det är ju inget försvar, ty det är stadgarna som äro felaktiga. Det saknas aldrig stadgar och formella instruktioner i dylika sammanhang, de gå alltid att tillverka.

Denna avdelning 198 beviljade för några dagar sedan 1 000 kronor till det socialdemokratiska partiet. Jag skall inte gå in på den saken i och för sig, men då skrev den socialdemokratiska tidningen i Uddevalla, att i beslutet låg också något av en replik. I en diskussion, där det rör människors personliga uppfattning, människors frihet och självbestämmanderätt, där anser en socialdemokratisk tidning, att 1 000 kronor är en replik. Jag tycker inte det.

Det går ju an att skriva och säga, att ingens rätt trädes för när, men jag tror inte att den sanningen är särskilt realitetsfylld.

Sedan var det en annan sak som jag också skulle vilja beröra. Herr Olsson i Mellerud och andra talare ha sagt, att socialdemokraterna varit angelägna att skärpa kampen emot kommunisterna. Det framgår emellertid inte av de reservationsformulär, som finnas i en del föreningar. Vi ha bland annat ett formulär som användes inom Kommunalarbetareförbundet i Stockholm. Enligt det formuläret kan man dirigera avgiften antingen till fackföreningsrörelsens understödsfond eller betala den till befullmäktigat ombud. Så finns det en tom rad, och som förklarande text under den raden står: »Här må angivas antingen Stockholms kommunistiska eller annat parti.» Man fäster alltså i första hand uppmärksamheten vid, att om man inte är socialdemokrat, skall man ge pengarna till Stockholms kommunistiska parti. Det är på det sättet, herr Olsson i Mellerud, som man sköter kampen mot kommunisterna.

Sedan dröjde det inte länge förrän jag fick ett annat formulär från Halm-

stad. Målarförbundets fackförening där har anslutit sig kollektivt. Då skickade man ett stencilerat brev till samtliga medlemmar, och det brevet innehöll ett reservationsformulär. Det skulle skickas in före den 31 mars i år. Det är alltså icke, som Nordens Karlsson i Morgontidningen påstår, en gammal restupplaga, utan det synes vara tämligen färskt. Där finns två meningar, av vilka man skall stryka den som ej är tillämplig: »Jag önskar inte tillhöra Socialdemokratiska arbetarkommunen. Jag önskar att avgiften skall erläggas till Kommunistiska arbetarkommunen. Stryk det ej tillämpliga.» Andra alternativ räknar man inte med.

Jag tycker det är en rätt egendomlig anordning. Vederbörande kan inte få pengarna tillbaka och använda dem till vad han vill. Huruvida han kan få dem dirigerade till högern, folkpartiet eller bondeförbundet, framgår inte av Halmstadsformuläret, men man erbjuder sig att vara uppbördsorgan för det kommunistiska partiet.

Jag vill ta upp ytterligare en sak, nämligen historiken. Herr Hedlund i Östersund rättade ett felaktigt årtal. Det var två siffror som voro omkastade, och han adresserade rättelsen till mig. Det är givetvis ett rent tekniskt fel. Det är ingenting att säga om det, men sedan heter det: »Betänkligheter mot den kollektiva anslutningen fördes tidigt fram såväl inom som utom arbetarrörelsen. Den senares kritik gällde dock tvångsmässigt genomförd anslutning av fackföreningsmedlemmar såsom äventyrande en total facklig sammanslutning av alla arbetare utan hänsyn till politiska meningsriktningar.»

I denna historieskrivning påstår man alltså, att det inom fackföreningsrörelsen egentligen inte har förekommit någon opposition emot kollektivanslutningen så som den tillämpas för närvarande. Men det är ju inte riktigt. Här ha ju förekommit motioner från fack-

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningsars medlemmar till politiska partier.

förbund om upphävande av denna kollektivanslutning. 1911 tillsattes en kommitté för att utreda den saken, och den lämnade sitt betänkande 1913. Vid 1917 års kongress förelåg det en motion från Metallarbetarefackförbundet, och omkring $\frac{2}{5}$ av kongressens medlemmar voro då emot kollektivanslutning. Historieskrivningen är alltså en smula tillrättalagd för att den skall passa in i sammanhanget.

Under remissdebatten påstod hans excellens statsministern följande: »Jag tror inte att de gamla liberalerna kände sig på något sätt oroade av detta, utan de tyckte att det var en ganska naturlig ordning att på detta vis den fackligt organiserade arbetarrörelsen och det socialdemokratiska arbetarepartiet kände nära samhörighet.» Men för en liten stund sedan stod samme excellens i första kammaren — han har kanske läst på bättre nu — och talade om striden mellan F. W. Thorsson och C. G. Ekman år 1900, den riksbekanta Eskilstuna-striden om denna sak. Jag bara noterar till protokollet, att hans excellens statsministern har rättat sin egen historieskrivning på den punkten. Den kanske behöver rättas på flera punkter.

Jag tror man kan sammanfatta vad som hittills har förekommit i denna sak med det omdöme man för en tid sedan kunde läsa i Fackföreningsrörelsen, LO:s organ: »Kollektivanslutningen kan icke ur demokratisk synpunkt utan besvär försvaras.»

Herr OLSSON i Mellerud (kort genmäle): Herr talman! Herr Svensson i Ljungskile sade, att jag har erkänt, att det inom vissa fackföreningar förekommer reservationsrätt som måste förnyas varje år. Jag känner icke till något sådant, trots att jag har varit verksam medlem såväl av den svenska fackföreningsrörelsen som av det svenska socialdemokratiska partiet under snart

ett halvt århundrade. Jag har haft samtal med åtskilliga representanter från andra landsdelar, som säga sig icke heller känna till någon sådan form. Där emot föredrogs det vissa stadgar från metallarbetarefackföreningen här i Stockholm av kommunisten Öhman. Jag vet inte om kommunikationen mellan honom och herr Svensson i Ljungskile är särdeles god, men ingen av oss har sett till det förut.

Det får sålunda inte stå, att jag har erkänt detta. Jag har endast sagt att jag hört dessa uppgifter lämnas i första kammaren. I vilken mån de äro riktiga kan jag inte säga innan fallet blivit undersökt.

Sedan vill jag säga, att jag tror herr Svenssons sätt att skapa argument är litet för lättvindigt, när han tar fram reservationsformulär från särskilt kommuniststyrda fackföreningar och anför deras stadganden i olika ting som exempel på hur det går till ute i landet. Det är inte på det sättet.

När herr Svensson sedan ville göra gällande — det var på samma grundval för övrigt — att vår kamp mot kommunisterna är i högsta grad tvivelaktig, måste väl det ske mot bättre vetande. Vad är anledningen till den svenska fackföreningsrörelsens sundhet om inte just denna kamp som socialdemokraterna ha fört mot kommunisterna i fackföreningarna? Vad är det som har skapat den stolta fackföreningsrörelsen i vårt land om inte konfrontationen från de svenska fackföreningarna med de politiska strävandena, låt vara genom ett så ömkligt instrument som det socialdemokratiska partiet tydligen är i herr Svenssons ögon?

Herr SVENSSON i Ljungskile (kort genmäle): Herr talman! Även om vissa fackföreningar äro kommuniststyrda, kan väl inte gärna målarfackföreningen i Halmstad vara det, eftersom den då

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningsars medlemmar till politiska partier.

inte hade varit kollektivanslutningen till det socialdemokratiska partiet. Något sådant tycker jag förbjuder sig självt.

Sedan säger herr Olsson i Mellerud en hel del vackra ord om det socialdemokratiska partiet och alldeles särskilt om fackföreningsrörelsen, dess kvalitet och sundhet i största allmänhet. Jag ber, herr Olsson, att få instämna. Det finns ofantligt mycket berömvärt hos denna organisation, men vi diskutera ju inte fackföreningsrörelsen i allmänhet, utan vi diskutera en detalj, nämligen kollektivanslutningen och vad den i olika avseenden kan innebära. Jag skall gärna erkänna, att den svenska fackföreningsrörelsen är värd mycket beröm i många avseenden, men det är en sak för sig, och därför är det inte säkert, att allting är bra. Det här systemet med kollektivanslutning tycker jag inte är bra.

Herr **OLSSON** i Mellerud (kort genmäle): Herr talman! När herr Svensson i Ljungskile har givit sitt erkännande åt fackföreningsrörelsen, skulle han då inte kunna sträcka sig en aning längre och ge denna fackföreningsrörelse det förtroendet, att den själv får ordna sina egna interna angelägenheter inom fackföreningarna? Jag tror inte att herr Svenssons påpekanden äro nödvändiga för den svenska fackföreningsrörelsens vidkommande.

Herr **SVENSSON** i Ljungskile (kort genmäle): Herr talman! Med all respekt för den svenska fackföreningsrörelsen kan jag inte tillerkänna vare sig den eller någon annan förtroendet att bestämma om andra människors partianslutning och åsikter — om sådant skall var och en själv bestämma.

Herr **HENRIKSSON** (kort genmäle): Herr talman! Herr Svensson i Ljungskile anförde ett fall, där den enskildes frihet skulle ha blivit kränkt genom

kollektivanslutningen. Det fallet har han inte bara tagit upp här i dag, utan han har också vidarebefordrat det landet runt under det senaste året.

Jag är ledsen att jag i min tur måste göra herr Svensson i Ljungskile ledsen genom att konstatera, att de uppgifter, som ha framkommit i det speciella fallet, icke äro med sanningen överensstämmande. Det har inte gått till väga på det sätt, som herr Svensson har framhållit, och det kan väl bero på att herr Svensson är något ensidigt informerad om den händelseutveckling, som här har förevarit.

Jag är inte i tillfälle att nu på de få minuter, som stå till förfogande för en replik, lämna en detaljredogörelse för händelsen. Jag kommer emellertid att göra det senare i ett anförande. Jag vill nu bara konstatera, att herr Svensson i Ljungskile har blandat ihop två ting, nämligen i det ena fallet frågan om kollektivanslutningen till det socialdemokratiska partiet, och i det andra fallet frågan om fackföreningarnas anslag till det socialdemokratiska partiet.

Vad beträffar frågan om kollektivanslutningen i det här speciella fallet, så har beslut fattats i ifrågavarande avdelning, utan att den berörde mannen har reserverat sig häremot. Det föreligger alltså icke, såsom herr Svensson i Ljungskile gör gällande, någon reservation i fråga om kollektivanslutningen till partiet.

Därefter har frågan om anslag till partiet tagits upp till behandling. Man har då i avdelningen funnit, att man borde öka kontingenten från fyra kronor till fem kronor per månad. De pengarna skulle ju ha kunnat användas till andra ändamål — de skulle ha kunnat användas för att finansiera de löpande fackliga ärendena, de skulle ha kunnat användas för studieverksamheten inom avdelningen eller till anslag till ABF, till humanitära ändamål, eller till något annat ändamål, som vore för-

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningars medlemmar till politiska partier.

enligt med fackföreningarnas och fackföreningsrörelsens intressen. Nu beslöt avdelningen att göra en extra uttaxering, där pengarna skulle gå till ett annat ur facklig synpunkt nyttigt ändamål, nämligen till det socialdemokratiska partiets valkostnader. Detta, herr Svensson i Ljungskile, är ingenting annat än vad som sker när man i Boliden anslår pengar till folkpartiets valrörelse. Här är det alltså inte fråga om att kränka den enskildes rätt, utan det är här fråga om vilket partis intressen man vill gynna. Det är lika naturligt, att det socialdemokratiska partiet söker sig till de grupper, som det företräder, som att folkpartiet söker sig till de grupper, detta parti företräder.

Herr SVENSSON i Ljungskile (kort genmäle): Herr talman! Jag ber att få erinra om att av utskottsreservanternas utlåtande framgår, att reservationsrätt föreligger när som helst under den löpande tiden.

Herr NIHLFORS: Herr talman! Såsom motionär borde jag väl egentligen känna mig en smula nedstämd, då den framlagda motionen enhälligt blivit avstyrkt av första lagstiftet. Men vid genomläsande av det utlåtande, som med lottens hjälp blivit utskottets, kan jag ju konstatera att det i sak ansluter sig till motionärernas grunduppfattning, ehuru man säger sig »för närvarande icke vilja förorda den i och för sig tänkbara möjligheten» att lagstifta mot kollektivanslutning av facklig organisation till politiskt parti.

För den, som ansett sig höra ägna någon tid åt att verkligen läsa motionen, bör det stå klart, att motionärerna ingalunda velat ge uttryck för en mot facklig verksamhet och allra minst mot arbetarfackföreningsrörelsen fientlig uppfattning. I motionen redogöres inledningsvis för utvecklingen på området och konstateras bl. a. att organisa-

tionernas insatser i väsentlig utsträckning befriat deras medlemmar från tvångsföreställningar och beroendeförhållanden, som tidigare förelågo. Denna motionärernas positiva syn på organisationernas insatser kan ju inte vara ett hinder för kritisk vaksamhet gentemot företeelser, som beröra medlemmarnas förhållanden till organisationerna och som sammanhånga med det alltmer ökade inflytande, som organisationerna tillkämpat sig inom samhället.

Jag kan alltså inte dela herr Olssons i Mellerud uppfattning, att det är kränkande att över huvud taget föra denna fråga på tal. Ett sådant påstående förutsätter ju att det skulle finnas vissa frågor här i vårt samhälle som vore tabu för all debatt. Denna fråga, som berör den personliga åsiktsfriheten på ett speciellt sätt, bör allra minst vara undandragen all diskussion.

Jag har sedan många år personligen varit aktivt verksam inom en facklig organisation, som tillhör TCO. Ingen torde därför kunna med fog göra gällande, att jag skulle se på dessa problem utifrån någon mot facklig verksamhet fientlig synpunkt. Jag vågar påstå, att medmotionärerna inte heller besjålas av någon lust att komma åt den fackliga verksamheten.

När man i januari läste diverse socialdemokratiska skribenters många gånger komiskt rödglödgade ledare i sina tidningar, kunde man antaga, att vederbörande inte läst motionen och därför vid den tidpunkten kom att se förslaget såsom ett utslag av fientlighet mot fackföreningsrörelsen. Jag medger, att detta är en mycket välvillig tolkning av bakgrunden till de utjutelser, som kunde läsas i socialdemokratiska tidningar. Saken är emellertid mera betänklig, när vi återfinna samma förvrängningar både i den socialdemokratiska reservationen till utskottsutlåtandet och i den broschyr, som helt nyli-

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningars medlemmar till politiska partier.

gen utgivits av det socialdemokratiska partiet gemensamt med LO, i vilka handlingar det ånyo göres gällande, att motionärerna åsyfta ett statligt tvångs-ingripande mot de fackliga organisationernas fria beslutanderätt och att aktionen sålunda kan betraktas såsom en regelrätt attack mot den fackliga rörelsen.

Eftersom jag, enligt vad jag förut sade, varit aktivt verksam inom den fackliga rörelsen, visserligen icke LO utan TCO, är det med en viss bitterhet som jag konstaterar, att det här tydligen är fråga om en grov demagogi. Man skall försöka utnyttja en motion medvetet i en viss riktning. För oss motionärer har det aldrig varit fråga om att det lagskydd, som vi tänkt skulle kunna tillämpas, när det gäller friheten att ansluta sig till en viss organisation, skulle kunna rubriceras på antytt sätt. Med den grundinställning vi ha till individen och den politiska åsiktsfriheten har det för oss varit naturligt att också vid betraktande av detta spörsmål först och främst se till individens rätt. Det påstådda angreppet mot den fackliga rörelsen skulle snarare kunna kallas för ett förslag att för framtiden hindra en splittring inom den fackliga rörelsen. Vissa tecken på en dylik splittring ha ju kunnat förmärkas på senare tid, där tydligen den kollektiva anslutningen till det socialdemokratiska partiet har utgjort en viss avgörande faktor.

Jag vill i detta sammanhang särskilt poängtera, att jag med glädje kunnat konstatera det uttalande, som står i utskottsutlåtandet och som lyder: »Härtill kommer att det ur demokratisk synpunkt måste anses betänkligt, att möjlighet föreligger för organisationer att kollektivt ansluta medlemmar till ett icke demokratiskt parti.» Jag vill för min personliga del mycket kraftigt stryka under detta uttalande och även betona att jag givetvis icke finner någon som helst anledning att nu särskilt

kommentera den kommunistiska påpassligheten att ansluta sig till den föreliggande motionens tanke. Statsminister Erlander har nämligen tidigare i första kammaren givit kommunisterna svar på tal, och det uttalande, där han bl. a. frågade efter reservationsrätten i Sovjet, vill jag för min del gärna ansluta mig till.

Jag sade förut, att jag sedan länge själv varit aktivt verksam i en facklig löntagarorganisation inom TCO:s ram. TCO har nu 260 000 medlemmar — ur LO:s synpunkt en relativt liten organisation, ehuru, om jag inte minns fel, LO hade det medlemsantalet omkring år 1920. Vid några tillfällen har TCO fått, skola vi säga smeknamnet lillebror av representanter för storebror LO. Sammansättningen och storleken av TCO utvisar, att organisationen icke kan vara så exklusiv, att man inte skulle kunna göra en jämförelse organisationerna emellan i fråga om inställningen till politiskt engagement.

I utskottsutlåtandet finnes refererat vad TCO yttrat i fråga om den kollektiva anslutningen till politiskt parti. Av referatet framgår bl. a., att man vid bildandet var fullständigt enig om den uppfattningen, att tjänstemannaorganisationerna skulle vara politiskt neutrala. Detta innebär, att organisationen, alltså TCO, icke får understödja ett politiskt parti och ej heller blanda sig i det politiska livet genom att uttala sig för stöd åt ett visst politiskt parti. Däremot har man inom tjänstemannaorganisationerna gärna sett, att tjänstemännen taga aktiv del i politiskt arbete. Vi kunna nog säga, att TCO:s förhoppningar om dylik aktivitet i viss utsträckning infriats, ty i den svenska riksdagen sitta för närvarande 50 TCO-are, fördelade på olika politiska partier.

I det yttrande, som TCO lämnade till utskottet, betonades även, att de antagna principerna för organisationens

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningsmedlemmar till politiska partier.

politiska neutralitet ansetts innebära ett klart förbud för organisationerna eller deras lokala organ att besluta om kollektiv anslutning till politiska partier.

Man skulle frestas i detta sammanhang att fråga just de tidningsmän på den socialdemokratiska kanten, som skrivit i denna sak under den gångna delen av året och som alltså genom journalistföreningen äro anslutna till TCO, om de skulle vilja gå på samma linje som TCO och utskottsmajoriteten. Det borde väl ligga nära till hands för dem såsom TCO-are.

Inom TCO finnas säkerligen en hel del tjänstemän, som ursprungligen ha tillhört LO-organisationer eller som kanske ha vuxit upp i hem, där en eller båda föräldrarna varit anslutna till LO och såsom LO-medlemmar många gånger varit kollektivt anslutna till det socialdemokratiska partiet. Men trots denna bakgrund för många tjänstemän inom tjänstemannarörelsen har, enligt vad jag vet, aldrig vid något tillfälle någon av dessa medlemmar väckt förslag om att tjänstemannaorganisationerna skulle upphäva sin politiska neutralitet. Tjänstemännen torde i stället vara fullt på det klara med att politiskt medlemskap är en privatsak, något som man inte så att säga automatiskt får genom kollektiv anslutning. Denna inställning hos lillebror-organisationen tycker jag storebror-organisationen LO ändå skulle kunna övertaga. Det behöver inte alltid vara storebror som skall lära bort av sin rika erfarenhet.

Jag har tidigare i mitt anförande framhållit, att jag anser att utskottets utlåtande i sak överensstämmer med min uppfattning, ehuru utskottets utlåtande utmynnar i ett avslag på motionens hemställan. Med hänsyn till utskottsmajoritetens speciella skrivning vill jag på sakens nuvarande ståndpunkt inte yrka annat än bifall till utskottets förslag.

Herr WEDÉN: Herr talman! Även om jag har ägnat denna debatt stort intresse, inte bara här i riksdagen utan även under hela den tid den fortgått de senaste månaderna, skall jag, med hänsyn till den sena timme vi hunnit till, försöka att fatta mig så kort som möjligt.

Detta är ju ett problem, som hör till dem som tydligen kunna utlösa en synnerligen stor häftighet i meningsutbytet. Så har ju också varit fallet denna vinter och vår, och därtill har tydligen bidragit, att jag och några andra motinärer ha framfört tanken på en lagstiftning, innebärande hinder för kollektiv anslutning till politiskt parti av organisationers och föreningsmedlemmar.

Jag har visserligen tillhört denna kammare endast något mer än ett år, men jag har under många år med stort intresse följt den politiska debatten. Jag måste likväl säga, att jag för min del sällan tidigare har funnit sådana absurda vrångbilder, så långt gående förvrängningar och förvanskningar av politiska motståndares motiv, som dem kollektivanslutningens försvarare i den socialdemokratiska pressen under debatten ha gripit till när det gällt för dem att värja sig mot kritiken av kollektivanslutningen.

En socialdemokratisk tidning i Skåne säger sålunda rent ut — och dess uttalande är inte alldeles enastående, även om det säkerligen hör till de allra längst gående — den säger rent ut, att det är det rena hyckleriet att komma och hovera sig över den personliga friheten med anledning av den kollektiva anslutningen till det socialdemokratiska partiet. »Det är», skriver tidningen, »ett eländigt och osmakligt dubbelspel. Det är», fullföljer den resonemanget, »bidragen till folkpartiets valkassa som medfört den underförstådda förpliktelsen att Ohlinpartiet i vårt politiska liv skall gå de enskilda bo-

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningars medlemmar till politiska partier.

lagsintressenternas ärenden. Det är rena korruptionen och ingenting annat», utbrister tidningen, »det luktar politiska mutor lång väg.»

Jag har citerat detta uttalande av två skäl, mindre för att ge den ledamot av denna kammare, som är huvudredaktör för den tidning, där detta stått att läsa, tillfälle antingen att återtaga och beklaga tillvitelser av detta slag, eller, om han så föredrar, att skämmas i tysthet, men framför allt för att jag menar, att det i dess grövsta form återger den uppfattningen, att kritiken mot kollektivanslutningen skulle vara ett från visst ekonomiskt och politiskt håll utgående angrepp mot fackföreningarnas och deras medlemmars ekonomiska och politiska intressen.

Det är klart, att företagarna och deras organisationer å ena sidan och arbetarna och alla andra anställda och deras organisationer å den andra ha haft och alltid komma att ha olika intressen att bevaka i fråga om fördelningen av produktionens resultat. Men de ha likväl ett gemensamt intresse — herr Rickard Lindström var för en stund sedan inne på samma tema i första kammaren — av den storleksordning och betydelse, att det ändå till sist väger över de intressen, som draga isär. Och det gemensamma intresset är självklart, att produktionen blir så stor som möjligt och att den ökas i så snabb takt som möjligt.

För dem, som hysa uppfattningen — och naturligtvis även för de arbetare som hysa uppfattningen, och de äro inte så få — att denna tillväxt av produktionen sker snabbare och säkrare under ett ekonomiskt system, som i hudsak bygger på enskild äganderätt och fri företagsamhet, än under ett socialistiskt system, måste det ju också stå klart, att själva den ram, inom vilken intressekonflikterna mellan företagare och anställda måste utspelas

och lösas, blir större och vidare, och rimligen då också, att utsikterna för även i de anställdas intresse tillfredsställande lösningar skola bli större under ett sådant friare system än under ett socialistiskt. Ur denna synpunkt kunde ju t. ex. tjänstemän och arbetare med en socioliberal uppfattning göra gällande, att solidariteten krävde, att de och deras arbetskamrater skulle kollektivt ansluta sig till folkpartiet.

Så sker nu inte, trots att vissa praktiska förutsättningar för sådana aktioner otvivelaktigt i en del fall kunna föreligga. Anledningen är naturligtvis den, att man, hur övertygad man på den liberala sidan än är att erfarenheterna tala för att den politiskt ekonomiska uppfattning, som folkpartiet företräder, är riktig, likväl samtidigt har klart för sig, att det här är fråga om personlig åsiktsbildning, som kan utmynna i antingen den ena eller andra politiska grunduppfattningen. Vi tro t. ex. inte att en socialistisk produktionsordning leder till snabbare framsteg än en friare ekonomisk ordning, men vi respektera förvisso en sådan övertygelse, när vi stöta på den. Allt vi begära i detta fall är ju, att socialdemokratien och socialistiska arbetare skola acceptera samma spelregler, att de skola avstå från sådana ansträngningar som kollektivanslutningen otvivelaktigt innebär att med de åtgärder, vilka kommandoartat gripa in i den enskildes egen åsiktsbildning, söka manövrera in under socialismens fanor tveksamma och ibland rentav likgiltiga människor, ibland också sådana som innerst inne ha en icke-socialistisk uppfattning. Jag kan aldrig komma ifrån den uppfattningen, herr talman, att detta är en metod som strider mot de regler som gälla för västerländsk demokrati, att det är en rest av ett betraktelsesätt som folkdemokratierna borde få vara ensamma om och som

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningars medlemmar till politiska partier.

den svenska socialdemokratien borde hålla sig för god att tillämpa.

Herr Waldemar Svensson har tidigare här ganska utförligt varit inne på frågan om reservationsrätten och dess praktiska betydelse. Jag skall därför inte uppehålla mig vid den saken. Jag vill bara i detta sammanhang något beröra frågan om skydd för den politiska uppfattningens anonymitet.

Under den pressdebatt som pågått har en socialdemokratisk tidning, nämligen Dala-Demokraten, helt framt frågat: »Tror man verkligen att det finns röstberättigade svenska medborgare, som vill hålla hemligt vilket parti de vill eller icke vill gynna?» Och tidningen tillägger, att ett sådant argument, om och när det framföres, faller på sin egen orimlighet och löjlighet.

Jag tror för min del inte att det socialdemokratiska partiet principiellt vill kasta skyddet för det politiska ställningstagandets anonymitet över bord. Men när man tar del av den ganska slarviga argumenteringen på denna punkt i utskottsreservanternas utlåtande och ser att den av mig omnämnda socialdemokratiska tidningen betecknar detta skydd som orimligt och löjligt, då blir man sannerligen betänksam.

Skydd mot att behöva röja sitt politiska ställningstagande måste anses ingå som en fundamental beståndsdel i den personliga friheten, heter det i utskottets utlåtande. Denna ståndpunkt ha reservanterna tydligen icke kunnat helt och hållet godkänna. Men var står socialdemokratien som parti i detta avseende? Det skulle vara välgörande med ett klarläggande uttalande på den punkten. Och jag kan inte förstå annat än att ett sådant uttalande, om det blir sådant som jag hoppas och förutsätter, också i längden, om man verkligen går frågan in på livet, måste få konsekvenser för ställningstagandet till den kollektiva anslutningen.

Jag har under den debatt, som förts, ofta haft en känsla av att deltagarna i debatten befunnit sig på två helt olika våglängder. Argumenten ha liksom gått förbi varandra; det har inte funnits någon gemensam bas för resonemanget. Jag har för min del tyckt mig stöta på liksom en ovilja eller oförmåga — jag har svårt att bedöma vilket, men det är en ganska viktig sak, till vilken jag skall återkomma — på socialdemokratiskt håll att erkänna, att det verkligen är fråga om ett intrång i den enskildes frihet och rätt. Det verkar som om socialdemokratien är blind när det gäller denna sak.

Ibland har detta tagit sig nästan tragikomiska uttryck. I herr Sehlstedts tidning, som ju utkommer i hans och min gemensamma hemstad, Eskilstuna, läste jag för någon tid sedan en ledare, som innehöll ett uttalande, som är ganska märkligt om man ställer det mot ett annat uttalande i samma nummer av tidningen. Ledaren handlade om statskyrkoquestionen och slutade bl. a. med några ord som jag fann mycket tänkvärda och som jag har all sympati för. Herr Sehlstedt beklagade i denna ledare att »vi ha bara en underlig förmåga att betrakta frågan om staten och kyrkan som ett problem som aldrig är aktuellt när det aktualiseras. Frågan om statskyrkan är», tillade han, »ju inte enbart en fråga om att den klassiska barmhärtigheten fått en social motivering. Det gäller ju faktiskt också frågan om själarnas automatiska upptagning och om deras frihet.» Detta tyckte jag var ett klokt uttalande. Men när jag gick vidare i herr Sehlstedts tidning, så fann jag snart — jag vill minnas bara ett par spalter från denna ledare — ett annat avsnitt, som också handlade om själarnas automatiska upptagning fastän på ett helt annat sätt. Det hette där, att fackföreningsfolket var i färd med att ge ett lämpligt svar på attackerna mot kollektivanslutning-

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningars medlemmar till politiska partier.

en. Sedan skildrades med citat ur en annan socialdemokratisk tidning, huru- som kollektivanslutningen ansågs ha tagit ny fart sedan dessa attacker inletts. Och med hänsyftning på denna ökning av automatiken i anslutningen till det socialdemokratiska partiet sades det, att angreppet på samgåendet mellan den fackliga och den politiska arbetarrörelsen icke gärna kunde få ett värdigare och mera upplysande bemötande. I det senare fallet, alltså när det gällde kollektivanslutningen, var tydligen anordningen med själarnas automatiska upptagning icke värd något beklagande, men väl ett beröm.

Med hänsyn till denna blindhet på socialdemokratiskt håll så snart frihetsproblemet tangerar ett område, som man anser vara av vitalt intresse för den egna politiska meningsriktningen, kan det synas som om lagutskottets optimism, när det gäller att utan några lagstiftningsåtgärder så småningom bli kvitt det oting, som kollektivanslutningen utgör, är relativt svagt motiverad. Detta intryck förstärkes naturligtvis när man tar del av de lovsånger — mycket starkare än den som jag nyss försökte återge genom citaten från herr Sehlstedts tidning — som uppställas i den socialdemokratiska pressen med anledning av att kollektivanslutningen under 1949 och 1950 säges ha åter ökat i omfattning.

Jag kan inte undgå, herr talman, att finna det beklämmande och motbjudande med sådana triumfskrin över utbredningen av en ordning som jag för min del måste betrakta som odemokratisk.

Dylika meningsyttringar föra mig åter in på frågan, huruvida den socialdemokratiska vägran att se, vad som är själva kärnpunkten i kollektivanslutningens problem, beror på ovilja eller oförmåga. Det är ett viktigt spørsmål, ty oviljan kan ju i alla fall avtaga, när lidelserna ha lagt sig och det hela kan mera nyktert bedömas även inom det

socialdemokratiska partiet. Utan tvivel kunna en hel del av de överdrifter och de förvrängningar, den med förlov sagt mycket låga nivå som utmärkt en mycket stor del av de socialdemokratiska inläggen i pressdebatten, förklaras med den häftighet, varmed det sjuka samvetet så ofta reagerar, när någon tvingas fram till försvar för en sak som han innerst inne känner är en dålig sak.

Är det så, kan det ju ändå finnas en viss grund för lagutskottets optimism. Men skulle det i stället vara så, att de socialdemokratiska meningsyttringar, varav jag här återgivit en liten del, genomgående äro uttryck för vad man på den sidan betraktar som en god demokratisk ordning i ett viktigt avsnitt, då tvingas jag konstatera, att det finns en djup klyfta, en skarp skiljelinje mellan vad som är socialistisk och vad som är liberal uppfattning om vad demokratisk ordning kräver på en så vital punkt som den det här gäller. I så fall är det fråga om en socialdemokratisk oförmåga att rätta sig efter den äkta demokratiens regler, och i så fall kan nog ingen makt i världen förhindra att vi, åtminstone så länge det finns någon liberalism som gör skäl för namnet, få en lång och hård strid om kollektivanslutningen.

Första lagutskottet är som sagt optimistiskt och vill för närvarande icke förorda någon lagstiftning. Om det kan bidra till att minska bitterheten i den debatt, som väl i alla fall kommer att fortgå, så skall inte jag heller framhärda i något yrkande om att riksdagen hos Kungl. Maj:t skall an hålla om en sådan lagstiftning. Men visar det sig i det långa loppet, att ingen ändring inträder, då är jag, herr talman, övertygad om att frågan kommer att ånyo föras inför riksdagen, ty det är då den enda utvägen när det gäller att värja sig mot en fortskridande försämring av vårt demokratiska liv.

Jag vill till slut, herr talman, tillåta

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningars medlemmar till politiska partier.

mig att säga några ord om ett tema, som ofta har varit uppe i diskussionen om kollektivanslutningen. Jag syftar på den meningen, att friheten inte kan skyddas genom förbud, att en lagstiftning mot kollektivanslutningen skulle vara en mot fackföreningarna riktad tvångslagstiftning. Jag tror att vi alla äro överens om att friheten icke får utnyttjas så, att den inkräktar på andras frihet. Vi ha för mycket länge sedan avskaffat den enskildes frihet, att själv skaffa sig upprättelse för våld och oförrätter, som tillfogats honom eller hans familj. Vi ha genom många sociala och andra lagar begränsat den starkes möjligheter att utnyttja sin frihet på bekostnad av den svage. Vi ha i själva grundlagen ett stadgande om andlig frihet: Konungen må ingens samvete tvinga eller tvinga låta.

I förhållande till den enskilde individen äro organisationerna naturligtvis numera oerhört starka och mäktiga. Jag hör ingalunda till dem, som i organisationernas frammarsch och alltmer hundraprocentiga täckning av sina verksamhetsområden vilja se ett illavarslande och mörkt fenomen i samtiden. Redan i den motion, som föranlett dagens överläggning i frågan om kollektivanslutningen, säges, att organisationernas insatser i väsentlig utsträckning befriat medlemmarna från tvångssituationer och beroendeförhållanden, som tidigare i icke obetydlig utsträckning verkat bindande även på deras andliga frihet. Organisationerna ha således, förutom när det gäller deras stora insatser för förbättring av medlemmarnas arbetsvillkor, även i vissa avseenden verkat frihetsbefrämjande. Men allteftersom utvecklingen gått vidare, har det ju blivit tydligt, att det även inom organisationsvärlden finns tendenser i motsatt riktning.

I detta sammanhang kan jag inte, herr talman, underlåta att erinra om några ord som statsrådet Sträng för en stund sedan fällde i första kamma-

ren — jag tar dem visserligen ur minnet, men jag tror att jag i varje fall riktigt återger hans mening. Statsrådet Sträng tycktes anse, att ett ingripande av något slag i organisationernas beslutanderätt skulle vara förbjudet. I såväl fackliga angelägenheter, alltså även den som vi nu diskutera, kollektivanslutningen, som alla andra spørsmål, vilka komma upp till diskussion inom en fackförening, skulle det utslagsgivande uteslutande vara den mening som majoriteten inom fackföreningen omfattade; minoriteten fick finna sig i vad majoriteten bestämde.

Jag tror visserligen att organisationerna i det stora hela ha varit mäktiga bestar framför utvecklingens vagn, men i motsats till statsrådet Sträng, vars anförande, åtminstone så som jag uppfattade det, på den här punkten gjorde ett nästan skrämmande intryck, tror jag att det är nödvändigt att vi tänka på att tygla organisationerna, så att de verkligen i alla vitala avseenden hålla sig på den rätta demokratiska vägen och inte i stället bli herrar över passagerarna i vagnen och draga i väg med dem mot ett totalitärt eller korporativt stup. Jag tror icke att det är möjligt att principiellt göra gällande, att organisationerna skola vara fritagna från det demokratiska samhällets uppgift att hävda den enskilda människans demokratiska rättigheter. Organisationerna måste liksom staten, liksom de politiska partierna, liksom arbetsgivarna, liksom över huvud taget alla människor i sitt förhållande till varandra respektera individens andliga och politiska frihet. Göra organisationerna detta av egen vilja, är det förvisso det lyckligaste. Kollektivanslutningen står emellertid icke i överensstämmelse härmed.

Såsom jag nyss sade, vill jag inte, herr talman, framställa något yrkande. Men jag hoppas — och det må väl alltid vara tillåtet att hoppas — att det stora och mäktiga socialdemokratiska partiet snart skall, i demokratiens eget

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningars medlemmar till politiska partier.

intresse, visa en sådan generositet, att det avstår från kollektivanslutningsmetoden. En sådan befriande handling skulle vara ett väsentligt bidrag till den demokratiska samling i vårt land, som statsministern så ofta talat om men som han gjort mindre för att uppnå.

Herr SEHLSTEDT (kort genmäle): Herr talman! Jag blev uppfordrad av herr Wedén, när han berörde det förhållandet, att det finns socialdemokratiska tidningar, som ha behandlat frågan om kollektivanslutningen, och därvid med påpasslig älskvärdhet även citerade den tidning som jag representerar. Av ett uttalande om själarnas automatiska upptagning, som jag gjort i frågan om statskyrkosystemet, ville herr Wedén draga konsekvenser även när det gäller kollektivanslutningen till det socialdemokratiska partiet. Jag tillåter mig därför att erinra åtminstone herr Wedén om ett faktum, som jag förmodar att kammaren i övrigt äger kännedom om, nämligen att upptagningen i statskyrkan sker medan man befinner sig i blöjorna och innan man har någon aning om huruvida man längre fram i livet kommer att bli fackföreningsman eller socialdemokrat. Vad däremot beträffar upptagningen — om man nu skall tala om en sådan — via kollektivanslutningen i det socialdemokratiska partiet, så sker den när människorna äro komna till mogen ålder och ha vissa möjligheter att påverka den akt de eventuellt bli utsatta för.

Jag trodde verkligen att herr Wedén hade klart för sig denna ganska väsentliga skillnad mellan de olika formerna av kollektivanslutning.

Jag hade inte tänkt deltaga i denna debatt — det finns ju här fackföreningsmän som äro bättre insatta i saken än jag — men när herr Wedén säger sig vilja ha bort kollektivanslutningen för att vi här i landet inte skola komma in i ungefär samma förhållan-

den som i folkdemokratierna, så kan jag inte underlåta att erinra herr Wedén om ett annat faktum, som inte heller kan ha förbigått honom, nämligen att kollektivanslutningen dock har en halvsekellång epok bakom sig, medan däremot folkdemokratierna äro av betydligt senare datum.

Jag behöver nog inte tala för den socialdemokratiska pressen i övrigt på annat sätt än att jag säger, att jag tror att det varit riktigt, att man i denna press har fört fram den uppfattningen, att kollektivanslutningen i första hand är ett uttryck för fackföreningsfolkets önskemål och icke för socialdemokratiska politikernas önskemål — om jag nu händelsevis får räkna mig till de senare. Kollektivanslutningen har, såvitt jag förstår, alltid varit uttryck för en önskan från fackföreningsfolkets sida att ansluta sig till socialdemokratien, och den har kommit till stånd genom beslut på vanliga möten, annonserade i förväg, där alla haft tillfälle att ge sin mening till känna, om de skulle ha velat göra det.

Herr WEDÉN (kort genmäle): Herr talman! När jag talade om ett folkdemokratiskt betraktelsesätt, sade jag att kollektivanslutningen var en rest av ett sådant. Ty även om ordet folkdemokrati är nytt, så är säkerligen det betraktelsesätt, som jag velat ange med denna beteckning, av betydligt äldre datum.

För övrigt noterar jag endast, herr talman, att herr Sehlstedt betraktar det som mera motiverat att utsätta vuxna människor för kollektiv upptagning i ett samfund än barn. Jag kan inte förstå att en sådan inställning förbättrar herr Sehlstedts position i frågan om kollektivanslutningen.

Herr SEHLSTEDT (kort genmäle): Herr talman! Jag tillåter mig, herr Wedén, bara erinra om det förhållandet,

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningars medlemmar till politiska partier.

att de vuxna ha haft tillfälle att reagera mot en sådan upptagning, innan den skedde, och även kunna göra det efteråt, om de ha lust. Någon sådan möjlighet har däremot inte barnet i blöjorna.

Som tiden nu var långt framskriden och flera talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att uppskjuta den fortsatta överläggningen rörande detta utlåtande ävensom behandlingen av övriga på föredragningslistan upptagna ärenden till sammanträde fredagen den 5 innevarande maj kl. 3 em.

§ 6.

Ordet lämnades på begäran till

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN, som anförde: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren måtte välja 12 suppleanter för de valmän, som onsdagen den 10 maj skola väljas för utseende av fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret jämte suppleanter för dessa fullmäktige.

Kammaren biföll denna hemställan.

§ 7.

Anmälades och godkändes utrikesutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 146, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av Sveriges anslutning till den allmänna överenskommelsen rörande Europarådets privilegier och immunitet; samt

nr 147, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 10 juli 1947 (nr 511) om särskilda förmåner för vissa internationella organisationer.

Vidare anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 148, i anledning av Kungl. Maj:ts

proposition angående prisutjämningsavgift m. m.;

nr 149, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående rätt för Konungen att förordna om uttagande av antidumping- och utjämningsstullar;

nr 150, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av sockernäringsen i riket m. m.; och

nr 151, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal mellan Sverige och Finland för undvikande av dubbelbeskattning beträffande skatter å kvarlåtenskap.

§ 8.

Upplästes och lades till handlingarna följande till kammaren inkomna protokoll:

Protokoll, hållet vid sammanträde med herr talmannen och herrar vice talmän i riksdagens andra kammare samt de kammarens ledamöter, som blivit utsedda att jämte dem tillsätta kammarens kanslipersonal, den 2 maj 1950.

På därom gjord framställning beviljades stenografen, hovrättsassessorn Per Bergsten ledighet från sin stenografbefattning under tiden från och med denna dag till och med vårsessionens slut. Kanslisten, jur. stud. Brit-Marie Ericsson förordnades att under tiden uppehålla Bergstens stenograf-tjänst samt fil. stud. Bertil Palmquist att under samma tid vara kanslist hos kammaren.

In fidem

Gunnar Britth.

§ 9.

Justerades protokollsutdrag.

§ 10.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

Till riksdagens andra kammare.

Härmed anhåller jag om tjänstledig-

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningars medlemmar till politiska partier.

het från 8 maj 1950 till utgången av maj månad 1950 på grund av offentligt uppdrag såsom delegat vid handelsavtalsförhandlingarna med Västtyskland.

Stockholm den 3 maj 1950.

Walter Edström.

Kammaren biföll denna framställning.

Kammarens ledamöter åtskildes här- efter kl. 12.05 på natten.

In fidem

Gunnar Britth.

Fredagen den 5 maj.

Kl. 3 em.

§ 1.

Justerades protokollet för den 29 nästlidna april.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan och läkarintyg:

Till riksdagens andra kammare.

Med stöd av bifogade läkarintyg får undertecknad härmed hemställa om befrielse från riksdagsgöromålens fullgörande från den 2 maj 1950 tills vidare.

Malmö den 2 maj 1950.

Jean Braconier.

Härmed intygas, att riksdagsmannen Jean Braconier på grund av akut luft- rörskatarr är förhindrad att delta i riksdagens arbete fr. o. m. den 2 maj tills vidare.

Malmö den 3 maj 1950.

A. Grönblad,
leg. läk.

Kammaren beviljade herr Braconier ledighet från riksdagsgöromålen tills vidare fr. o. m. den 2 innevarande maj.

§ 3.

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningars medlemmar till politiska partier.
(Forts.)

Herr talmannen anmälde, att överläggningen rörande första lagutskottets

utlåtande nr 21, i anledning av väckta motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningars medlemmar till politiska partier, nu komme att fortsättas; och lämnades därvid enligt förut skedd anteckning ordet till

Herr LINDBERG, som yttrade: Herr talman! Den fråga, vars i onsdags avbrutna behandling vi nu fortsätta, har ju en liten egenhet med sig, nämligen att hela utskottet är överens om att motionen bör avslås. Det gäller bara den motivering som skall åtfölja detta avslag. Här ha ju meningarna delat sig ganska starkt. Majoriteten anser, att det skall vara den motivering, i vilken man i förtäckta eller icke förtäckta ordalag uttalar ett hot mot den svenska fackföreningsrörelsen. Man säger nämligen i utskottsmajoritetens motivering följande, som jag skall taga mig friheten att läsa upp: »Den i och för sig tänkbara möjligheten att genom lagstiftning inskrida mot kollektiv anslutning vill utskottet dock för närvarande ej förorda. En sådan lagstiftning, som givetvis endast skulle avse anslutning till politiskt parti, skulle nämligen bli av rätt komplicerad natur. Denna utväg synes utskottet icke böra tillgripas, förrän andra möjligheter att ernå en tillfredsställande ordning på förevarande område försökts.»

Därmed har man sagt ifrån — och

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningars medlemmar till politiska partier.

även velat locka riksdagen att göra detta — att om fackföreningarna icke efterkomma motionärernas och utskottsmajoritetens önskemål så skall en lagstiftning mot kollektivanslutning så småningom komma till stånd.

Det är kanske icke första gången man uttalat ett ganska allvarligt hot mot svensk fackföreningsrörelse. Det kan vara frestande att i detta sammanhang en liten smula erinra om hur man från motståndarna till fackföreningsrörelsen gått till väga under skilda tider. Det kan emellertid här icke bli fråga om någon detaljgranskning över samtliga de åtgärder som tid efter annan försökts och prövats.

När fackföreningarna började sin verksamhet i mycket blygsam skala restes det ju från samhällets och de då maktägandes sida ett mycket starkt motstånd gentemot en sådan verksamhet. Man förbjöd dem helt enkelt att existera, om också icke i lag så på annat sätt. Man vidtog alla möjliga drastiska åtgärder för att hindra arbetarna att sammansluta sig i fackliga organisationer. Man har vidare vid flera tillfällen, som herr Olsson i Mellerud i onsdags redogjorde för, vidtagit åtgärder direkt mot den fackliga rörelsen, där man försökt att på alla möjliga sätt hindra att den skulle växa och växa sig starkare. Man har också på alla möjliga sätt försökt hindra, att den skulle få någonting att säga till om i samhället.

Nu har man kommit underfund med en sak; och det är väl en erfarenhet av ganska gammalt datum. Det är att i och med att den fackliga rörelsen stöder det socialdemokratiska partiet ger man det socialdemokratiska partiet och arbetarrörelsen möjlighet att hävda sig på olika håll inom samhället. Det är nu detta som man på något sätt vill söka förhindra. Då har man funnit lämpligt att för närvarande icke angräpa något annat än den s. k. kollektivanslutningen.

Man har fördömt fackföreningarnas sätt att gå till väga. Denna fördömelse har skett i många olika variationer tidigare, och den kommer väl förmodligen också att fortsätta så länge som icke den fackliga rörelsen har övertagit det mesta av makten.

När man emellertid klandrar kollektivanslutningen, så vet jag icke vad man egentligen har för rätt att göra detta, därför att så länge som de fackliga organisationerna hålla sig inom ramen för sina stadgar och utav kongresser och andra institutioner i laga ordning fattade beslut kan väl ingen orättvisa ha skett. Ja, då har man funnit att någon enstaka person, som borde ha använt sig av reservationsrätten, icke har gjort detta och följaktligen fått vara med om att betala till det socialdemokratiska partiet, ett parti som han icke gillar. Det finnes ju många sådana åtgärder, vidtagna här och var av olika institutioner i samhället, som man kanske i så fall skulle behöva klandra. Vilja icke medlemmarna själva bevaka sin rätt, är det klart att de också i viss mån få skylla sig själva. Här har man på detta sätt ute i samhället vidtagit åtgärder, där det skall fattas för samtliga medborgare bindande beslut. Men hur skall man då göra med de medborgare, som icke deltaga i de allmänna valen utan ligga hemma på sofflocken valdagen? Vad skall man säga om dem? De ha ju på sätt och vis icke protesterat mot vad som beslutas av den lagstiftande församlingen, i vissa fall åtminstone. Man kan börja diskutera, om vi skola skilja ut dem ur samhället och säga, att vi ha varit tvungna att vidtaga de och de åtgärderna till förmån för det svenska folket, men eftersom dessa människor icke deltagit i röstningen få de icke dela frukterna av ett sådant beslut — eller nackdelarna — om de komma i samma sammanhang.

Nu har man ju från olika håll sökt försvara denna motion med att åberopa

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningars medlemmar till politiska partier.

demokrati och frihet såsom det fundament som skall bevaras; det är därför man har gjort en framstöt gentemot kollektivanslutningen. Är det någons frihet som har blivit kränkt genom ett fackligt beslut om kollektivanslutning? Nej, säkerligen icke. I varje fall är det ingen som kan visa på någon person som blivit kränkt genom det. Man har framkastat en undran, huruvida icke vissa personer skulle bli utsatta för förföljelser från sina organiserade kamraters sida därför att de reserverat sig mot kollektivanslutningsbeslutet. Icke heller för detta har man bevis att draga fram; man bara tror att det är så.

Utskottets ärade ordförande, som försvarade majoriteten, sade att ett av skälen varför man skulle lagstifta mot kollektivanslutningen var att arbetarna numera icke vore ensamma om att vara organiserade. Ja, kan det vara något motiv? Om de andra grupperna, t. ex. TCO, som det också talats om, skulle vilja kollektivansluta sina avdelningar eller om deras avdelningar skulle vilja kollektivansluta sig till något parti, hade väl därmed ingen olycka skett, såvitt jag förstår. Det bör vara TCO:s medlemmar obetaget att diskutera en sådan fråga, om de önska det. Skulle icke folkpartiet vilja taga emot en sådan avdelning, som ville kollektivansluta sig, hade ingen skada skett; då skulle de slippa denna avgift och slippa att kollektivt ansluta sig till folkpartiet. Jag kan icke förstå att ett sådant argument kan ha något värde i detta sammanhang. Det har påpekats från företrädare för TCO, att man inom TCO icke diskuterat dessa frågor. TCO är nyligen född. Det kan ju hända att det kommer tider så småningom, då man måste diskutera frågan på vilket sätt man skall värna sig annat än genom direkta fackliga aktioner. Den dagen kanske man ej är betjänt av att det gjorts ett uttalande av denna karaktär just från detta håll.

Jag skulle vidare vilja säga några ord till herr Svensson i Ljungskile, som drog upp en korrespondens mellan en folkpartistisk medlem i järnvägsmannaförbundet, järnvägsmannaförbundets ledning och järnvägsmannaförbundets uppbördsman och kassör på viss ort i landet. Herr Svensson i Ljungskile har slagit ihop två saker till en. Med detta tror han sig ha fått ett argument som skall vara verkligt hållbart i diskussionen mot kollektivanslutningen. Han talar för det första om att ett par av järnvägsmannaförbundets medlemmar vägrat att erlægga en av avdelningen beslutad extra kontingent. Avdelningen skulle således icke ha rättighet att besluta detta. I varje fall anse dessa medlemmar att de skulle ha rättighet att frondera mot det i laga ordning fattade beslutet. När således icke uppbördsmanen kan taga emot enbart den gamla fackföreningsavgiften utan måste ha också den nya, så protesterar man mot detta och anser, att man skall ha rättighet att kvarstå i förbundet, trots att man ej erlagt mer än en del av avgifterna.

Nu är det på det sättet inom den fackliga rörelsen och torde väl vara det också på andra håll, att man av medlemmarna kräver att de skola göra vissa prestationer mot sin organisation. Göra de ej detta bli de uteslutna, när den tiden är inne. Om jag minnes rätt är det inom järnvägsmannaförbundet åtta veckors respittid. Ha de icke erlagt sina avgifter på åtta veckor, ha de uteslutit sig själva från organisationen, och de ha då icke vidare någon rätt till talan inom densamma. Detta är ett system som tillämpas inom alla fackliga organisationer utan undantag.

Den andra frågan som herr Svensson i Ljungskile talade om och där samma medlemmar voro berörda, gällde såvitt jag förstått kollektivanslutningen, mot vilken man icke reserverat sig. Den extra kontingenten skulle, säger man,

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningars medlemmar till politiska partier.

betalas till kommunen. Här har väl varit fråga om en extra uttaxering av medlemmarna. För att kunna lämna ett bestämt ekonomiskt anslag till arbetarkommunen på orten ha medlemmarna varit överens om att taga ut en extra kontingent. Om detta torde icke vara något att säga. De två medlemmar som icke gillade detta beslut skulle ju omedelbart ha överklagat det hos förbundsledningen, om det beslutet icke var fattat i laga ordning. Det ha de icke gjort, och följaktligen ha de därmed fränhänt sig klagorätten. En överklagning kan ju icke få anstå hur länge som helst. Och en överklagning från sådana människors sida, som icke längre äro medlemmar, kan icke tagas upp.

Det var om den saken. Det finnes också andra saker att säga om den fackliga rörelsen. Jag vet icke vad den fackliga rörelsen gjort folkpartiet för illa, eftersom man skall söka förfölja den och fränhända den rätten att leva sitt eget liv och sköta sig själv så länge som den icke överträder samhällets lagar och bestämmelser.

Det förefaller emellertid som om man skulle ha en särskild anledning att göra det. Kan möjligen den misstanken vara riktig, att man gör det för att därmed skydda arbetsgivarna från en besvärlig motpart? Eller är det för att man skall försöka försvaga den fackliga rörelsen så att den ej kan fullgöra sina skyldigheter mot medlemmarna? Ja, det är bara frågor. Men det är frågor som framkastats från fackligt organiserade arbetare och frågor som också kräva sitt svar. Såvitt jag förstår har den fackliga rörelsen gjort samhället många och stora tjänster. I det sammanhanget ha nog de som äro anslutna till folkpartiet också fått taga del. Man har vid olika tillfällen och i olika sammanhang rest krav på den fackliga rörelsen, att den skulle uträtta en del för samhället gagneliga saker. Den fackliga rörelsen har i de

allra flesta fall icke undandragit sig detta, naturligtvis under förutsättning att det stått i överensstämmelse med dess egna önskemål. Men den har också gått längre såsom när den nu senast medverkat i den ekonomiska stabiliseringens intresse. Här har det ju ändå varit mot medlemmarnas intresse i vissa fall som man avstått från att kräva löneförhöjning och dylikt. Man har från den fackliga rörelsens sida betraktat detta som en förtjänst för samhället, vilket det onekligen också varit. Men det har kanske icke varit till förtjänst för precis alla medlemmar inom den fackliga rörelsen.

Vi ha ett annat område, som också de fackliga organisationerna mycket starkt slå vakt om, nämligen den s. k. arbetslöshetsförsäkringen. Såvitt jag förstår är det ett samhällsintresse, att de fackliga organisationerna värna om och söka i mån av möjligheter och förmåga förbättra denna försäkringsmetod. Därigenom undgår samhället en hel del besvärligheter särskilt under den första arbetslöshetstiden. Men för att kunna hålla dessa arbetslöshetskassor i ordning har det också krävts att det blir en kollektiv anslutning av de fackliga medlemmarna i arbetslöshetskassorna. De allra flesta fackförbund kräva således numera, att de som skola bli medlemmar av respektive förbund också skola ansluta sig till arbetslöshetsförsäkringen. Vägra de göra det senare få de heller icke tillhöra förbundet.

Här tror jag att kollektivanslutningen är ett direkt allmänt intresse lika väl som ett intresse för den enskilde och för fackföreningen som sådan. Skulle man förbjuda kollektivanslutning lär det väl bli svårt att göra gällande att, såsom det säges i utskottsmajoritetens utlåtande, förbudet bara riktar sig mot den kollektiva anslutning som kan gälla ett politiskt parti. Jag vet icke hur man skulle kunna övervaka dessa

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningars medlemmar till politiska partier.

saker. I varje fall finnes det oanade möjligheter att kringgå en sådan lagbestämmelse, som eventuellt skulle komma att innebära förbud mot kollektiv anslutning till ett politiskt parti. Det finns naturligtvis möjligheter att utan kollektivanslutningsformen stödja arbetarpartiet eller det socialdemokratiska partiet. Det kan ju ske genom anslag direkt från organisationerna. Då får man väl passa på att förbjuda detta också. Men i så fall skall man icke glömma bort att förbjuda näringslivet att anslå medel till övriga politiska partier. Skall det vara förbud mot någon bör det ju vara över hela linjen, allra helst när det gäller samma sak. Men där tror jag icke att man har något större intresse från borgerligt håll att begära motsvarande förbud.

Det finns i detta sammanhang en hel rad saker som man skulle behöva diskutera. Men det kommer ju flera talare efter mig. Det kan ju också hända att jag blir tvungen att begära ordet en gång till. Därför skall jag sluta mitt anförande med att bara citera en liten sak ur motionen, som kanhända har sitt speciella intresse, om man analyserar det litet grand. Man har i motionen skrivit följande: »Den enskildes frihet att själv bilda sig en uppfattning i politiska frågor — en frihet som är självklar i ett demokratiskt samhälle — trädes uppenbart för nära, när det av honom eller henne kräves en aktiv handling för att befria sig från en icke önskad politisk anknytning.»

Jag höll på att säga, att det kräves över huvud taget en aktiv handling för att tänka. Eftersom denna handling kräves hela tiden, spelar det ingen roll, om vi begära, att någon åtminstone skall vara så vaken att han reserverar sig mot en sak som man icke önskar.

Här i kammaren har sagts en del elakheter mot folkpartiet. Jag skall bara citera vad herr Dickson en gång sade och som kanske kan vara en liten an-

knytning till detta. Han sade: »Kammaren torde observera, att det är tre folkpartister som yttrat sig men bara en mening.»

Vidare anförde:

Herr NIHLFORS (kort genmäle): Herr talman! Herr Lindberg tyckes icke ha varit närvarande då jag i onsdags kväll höll mitt anförande i denna fråga. Han kommer här med uppgifter som verka mycket egendomliga. Han säger att detta är ett av de senaste leden i en halvsekellång kampanj mot fackföreningsrörelsen. Jag har mycket tydligt och klart förklarat, att detta icke är en aktion mot fackföreningsrörelsen. I motionen, som väl herr Lindberg borde ha haft tillfälle att läsa, då han suttit med vid behandlingen i första lagutskottet, framhölls också klart, att det ej är fråga om ett angrepp mot fackföreningsrörelsen. Det är ett angrepp mot det systemet att man låter fackföreningarna kollektivt ansluta sig till ett visst politiskt parti. Detta gäller ju en annan sak: det berör de enskilda medlemmarnas frihet att taga ställning.

Herr Lindberg sade, att ingens frihet kränkts genom kollektivanslutningen. Det är tydligt att på denna punkt står uppfattning mot uppfattning. Det är två skilda tankevärldar, som stå emot varandra, och av allt att döma är en gammal fackföreningsman som herr Lindberg oförmögen hysa annan uppfattning än att vad en fackförening gör alltid är bra, bara man håller sig inom den stadgeenliga ramen. Det är alltså ingen idé att ytterligare polemisera på denna punkt.

Vad jag emellertid särskilt fäste mig vid var det påstående herr Lindberg gjorde när han sade sig tro, att skallet emot fackföreningarna skulle fortgå så länge som icke den fackliga rörelsen övertagit det mesta i samhället. Det vore intressant att få veta vad han syf-

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningars medlemmar till politiska partier.

tade på med detta uttalande, liksom vad han åsyftade med sitt påpekande att TCO kanske i framtiden skulle kunna behöva ta upp frågan om kollektivanslutning till politiskt parti för att värna sig. Skulle det vara för att värna sig emot det nya samhälle, som herr Lindberg antydde skulle bestå i ett av fackföreningsrörelsen dirigerat samhälle?

Herr HÅSTAD: Herr talman! Jag skall börja med två konstateranden; det första är att denna motion väckts av folkpartiet, det andra att motionen, låt vara med olika motiveringar, är enhälligt avstyrkt av utskottet. Jag tillåter mig härav dra den slutsatsen att ingen i denna kammare kan göra gällande, att vi inom högerpartiet vid avgivandet av vår deklaration i utskottet ha liksom rusat i väg emot fackföreningarna. Vi ha vid detta tillfälle, den plikt likmätigt som vi ha som parti och som ledamöter i ett utskott, bekänt vår uppfattning i en gammal demokratisk principfråga. Denna vår uppfattning är oförändrad; den är oförändrad sedan 1934 och oförändrad sedan många tidigare uttalanden. Att frågan skjutits i bakgrunden efter 1934 års riksdag hänger naturligtvis samman bland annat med att en lagstiftning sådan som man 1934 tänkte sig knappast kunde ifrågakomma så länge bondeförbundet och socialdemokraterna regerade tillsammans från 1936; därjämte skötes många dylika partikontroversiella problem tillbaka under och omedelbart efter kriget.

I själva principfrågan vill jag här först framhålla, att, alldeles oavsett att vår uppfattning härvidlag är oförändrad sedan tidigare år, har det dock, precis som utskottsmajoriteten fastslagit, inträffat åtskilligt under de sista åren, som — utan att vi här på något sätt behöva bli beskyllda för att anspeja på att det socialdemokratiska partiet skulle vara smittat av diktaturideo-

logi eller folkdemokratideologi — dock innebär att vi tvingats till ökad vaktsamhet rörande behovet av att slå vakt kring de mänskliga fri- och rättigheterna. Ett uttryck för dessa tidstecken har ju varit att Förenta Nationerna praktiskt taget enstämmigt antagit en deklaration om de mänskliga rättigheterna, däribland just de rättigheter, som stå i direkt sammanhang med åsiktsfrihet, samvetsfrihet o. s. v. Det skulle ha varit praktiskt taget otänkbart att få en liknande charta antagen, låt mig säga i början av 1920-talet. Men efter allt vad världen genomgått ha dessa värden kommit att för oss alla framstå såsom oändligt mycket viktigare än tidigare.

Vad nu beträffar de politiska rättigheterna, så kunna vi väl skilja på aktiva och passiva. Den aktiva rättigheten innefattar varje medborgares rätt att rösta, varje medborgares rätt att, om han så finner för gott, delta i det politiska arbetet. Den passiva rättigheten avser en rätt för varje människa att ha sin åsikt för sig själv, att inte i det hänseendet behöva bli föremål för någon indirekt eller direkt press, kort sagt ett skydd för hans individuella politiska tänkande. Den bästa bekräftelsen på att detta är gällande princip utgör vår vallagstiftning, där vi med det ena medlet efter det andra försökt bygga upp ett skydd för den enskilde medborgarens röstande.

Nu säger man i fråga om kollektivanslutningen, att det finns en reservationsrätt. Alldeles givet reducerar förhandenvaron av denna reservationsrätt dimensionerna hos de problem, som här äro aktuella. Men man kan ändå inte komma ifrån att vad som faktiskt försiggår är att en enskild organisation, i detta fall en vederbörande medborgare socialt närstående organisation, använder sin faktiska makt till att påverka folk antingen att gå in i en viss politisk organisation eller också att avge

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningars medlemmar till politiska partier.

en deklaration att vederbörande inte önskar tillhöra denna organisation. Konsekvenserna av det ställningstagande, vilket individerna såsom reservanter måste göra, kunna naturligtvis bli olika. I lugna politiska tider och i stora samhällen, där man inte så nära umgås, spelar det kanske inte så stor roll. Men vi få ändå inte glömma att, när vi betrakta hela denna fråga, den svenska arbetarrörelsen kunnat växa sig så stark som den gjort just tack vare den solidaritetsmoral, som varit det sammanhållande och kraftgivande fermentet. Det är alldeles givet att den omständigheten att en person öppet deklarerar, att han bryter sig ut ur något, som andra betrakta såsom förtjänt av solidaritet, kan för honom medföra åtminstone otrevligheter. Vi få också räkna med möjligheten av andra tider i vårt land, då det inte kommer att gå så lugnt till som under de sista 15 å 20 åren, utan då de politiska motsättningarna kunna bli intensivt tillspetsade och konsekvenserna för den enskilde av ett ställningstagande i den ena eller den andra riktningen kunna bli mycket mera förödade.

Herr talman! Jag vill göra en, låt vara liten, utvikning härvidlag. När man tidigare diskuterat främmande författningar och ställt frågan, huruvida dessa författningar varit demokratiska eller halvdemokratiska, diktatoriella eller halviktatoriella eller icke, har man ofta pekat på röstningen och sättet att utöva denna. Man har sagt att Ungern under mellankrigstiden icke var någon demokrati, därför att röstningen där delvis var offentlig; åtminstone på landet måste röstningen ske öppet. Man har sagt detsamma om den jugoslaviska Alexanderdiktaturen under åren 1931—1940. Där var det öppen röstning, och man har sett skildringar av hur man i Titos Jugoslavien röstat med olika kulor alltefter parti. Vi ha också hört, att i Polen och andra

östeuropeiska stater valen gå till på ett sätt, som innebär tvång. En hel fabrik eller ett helt kvarter marscherar upp till vallokalen och tillfrågas, om de önska öppen eller hemlig omröstning, och givetvis blir röstningen då som regel offentlig. Den enskilde kan naturligtvis tvinga sig till att rösta sekret och bryta sig ut ur sammanhanget, men detta kan ha sina allvarliga konsekvenser. Jag har sagt detta för att påpeka, hur litet konsekventa vi äro i våra omdömen om förhållandena i främmande länder när vi diskutera dessa problem och hur lätt vi överse med det mer eller mindre indirekta tvång, som kan utövas här i Sverige.

Nu vill jag ytterligare här framhålla, herr talman, att det är ju endast ett parti, som i Sverige tillämpar denna metod. Detta har åberopats som skäl för att inte ge denna fråga för stora dimensioner. Vi ha dock sett, som herr Svensson i Ljungskile i föregående plenidags debatt framhöll, att åtminstone på vissa håll har indirekt denna kollektivanslutning också använts som något slags förmedling av medlemmar till det kommunistiska partiet, men jag lämnar i dag detta alldeles därhän. Det sagda är endast ett konstaterande av att den metod, som här kritiserar, dock även kan användas av ett antidemokratiskt parti, ett obestriddigen antidemokratiskt parti. Jag skulle då vilja ställa till de ärade ledamöterna av det socialdemokratiska partiet frågan: Skulle man vara lika övertygad om att kollektivanslutningen vore en riktig metod att tillämpa de mänskliga friheterna, om t. ex. det kommunistiska partiet eller ett folkdemokratiskt parti — om något sådant fanns — skulle använda samma metod? Andra organisationer göra det icke. Antag att det blir en allmän regel att alla organisationer — tjänstemannaorganisationer, hantverkarorganisationer och bondeorganisationer — skulle tillämpa kollektivanslutningens

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningars medlemmar till politiska partier.

principer, skulle vi då finna att den utveckling, som vi då ginge emot, vore önskvärd? Det bleve ju en kamp om själarna mest genom kollektivanslutningsmetoden i stället för genom den fria övertygelse, som ändå måste vara idealet för opinionsbildningen i varje demokratisk stat. Jag är alldeles övertygad om att konsekvensen av en allmän övergång till detta förfarande skulle bli, att vi finge ett verkligt febersjukt, hektiskt tillstånd ungefär på samma sätt som i Österrike och Tyskland före dessa staters övergång till diktaturen, där varje människa faktiskt på det ena eller andra sättet pressades, och det inte bara av fackföreningarna, att tillhöra ett politiskt parti. Jag tror att ett sådant klimat är det minst gynnsamma för en sund utveckling i en folkstat.

Sedan ha historiska skäl åberopats till förmån för den socialdemokratiska hållningen. Man kan förstå det socialdemokratiska partiets talare, när de anföra att vad som här göres ingenting annat är än det som gjorts sedan 1890-talet, då det nära samarbetet mellan fackföreningarna och det socialdemokratiska partiet började. Men det kanske ändå bör framhållas, att detta samarbete mellan politiken och fackföreningarna var mycket omstritt även på, ja kanske allra mest just på fackföreningshåll. Om man går till de avhandlingar, som skrivits om de svenska fackföreningarna och -förbunden, får man de bästa och mest objektiva skildringar av hur ofta striderna mellan medlemmarna själva i kollektivanslutningen började. Jag behöver bara hänvisa till de stora diskussionerna på kongresserna 1898, 1903 samt 1906, där man endast med 257 röster mot 161 vidhöll kollektivanslutningen, och så kongress efter kongress till 1917, då minoriteten var ännu större. Herr Olsson i Mellerud sade i sitt anförande i onsdags, att denna strid om kollektivanslutnings-

principen för fackföreningarna egentligen hängde samman med uppkomsten av sådana radikalare riktningar inom arbetarrörelsen som exempelvis ungdom- och vänstersocialismen etc. Ja, detta kan förklara den skärpning i striden, som ägde rum i denna fråga omkring 1917, men det kan inte förklara de tidigare företeelserna, detta helst som man vet att de allra flesta av de ledande fackföreningsmännen principiellt intogo samma inställning i denna fråga som exempelvis jag nu här gör ur rent demokratisk synpunkt; jag tänker då närmast på Herman Lindqvist, Ernst Blomberg, Sven Persson m. fl. Det kan inte heller vara riktigt, som herr Sehlstedt sade, att det skulle ha varit inom fackföreningsrörelsen som man på den tiden var mest angelägen om kollektivanslutningen. De böcker, som jag anlitat och där var och en kan kontrollera riktigheten av mina uppgifter, säga raka motsatsen. Det var inom det socialdemokratiska partiet som man var angelägen om detta samarbete. Detta påstående innebär icke något klander, ty vi veta ju, att det socialdemokratiska partiet under 1890-talet kämpade en oerhörd hård kamp för sina fri- och rättigheter och behövde allt det stöd från fackföreningarna som man kunde få. Själva det historiska faktum är emellertid rakt motsatt vad herr Sehlstedt förde fram.

Ytterligare böra vi väl här nämna, att det ju finns många länder med en mycket stark arbetarrörelse, där denna princip om kollektivanslutning inte vunnit insteg. Den danska fackföreningsrörelsen har ju varit minst lika effektiv och minst lika demokratisk som den svenska, men där förekommer veterligen inte kollektivanslutningsprincipen. Den har aldrig varit under diskussion i Tyskland, trots att detta land är så att säga socialismens och fackföreningsrörelsens hemland. Jag tror inte heller att den varit under diskus-

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningars medlemmar till politiska partier.

sion i Schweiz. Däremot har den som vi veta tillämpats i Norge och England. Det kanske också bör sägas, att mycket stora grupper inom den svenska fackföreningsrörelsen varit motståndare till denna princip tidigare, exempelvis järn- och metallindustriarbetarförbundet och pappersbruksarbetarförbundet. Jag vill här bara hänvisa till ett uttalande av Hjalmar Branting 1902, där han uttalade sin tillförsikt till att den tiden skulle komma, då vi här i landet med stor enstämmighet skulle kunna besluta en organisationsform, som ännu mera särskilde det fackliga från det politiska etc. Faktum är alltså — och jag tycker det finns anledning att fästa uppmärksamheten på detta förhållande — nämligen att det inte står en kompakt fackföreningsopinion emot en borgerlig i denna fråga. Tvärtom ha samma rent demokratiska synpunkter, som vi nu förfäktat, hävdats och ha resonans inom vida lager av fackföreningsrörelsen och dess ledande män. Detta förklarar bl. a., antar jag, att endast 30 procent av fackföreningarna äro kollektivanslutna till det socialdemokratiska partiet. Med andra ord: om man skulle göra det tankeexperimentet att det anställdes en folkomröstning i denna fråga, är det inte alls säkert att denna skulle sluta på det sätt, som herr Lindberg nyss föreställde sig; kanske skulle det tvärtom bli en överväldigande majoritet, sammansatt av personer från olika läger, till förmån för något slags förbud på denna punkt.

Herr Olsson i Mellerud anförde för sin ståndpunkt också ett annat skäl, enligt min mening i och för sig beaktansvärt. Han nämnde, att den omständigheten att det varit ett så nära samarbete i Sverige mellan fackföreningarna och socialdemokratien har varit en av de bästa garantierna för en lugn demokratisk utveckling. Jag vill inte alldeles bestrida, att det kan ligga något i detta skäl, men jag gör fortfarande hänvis-

ningen till Danmark och säger, att utvecklingen där — om vi nu bortse från de speciella förhållandena omedelbart efter 1945 — varit lugnare än i Sverige utan att någon kollektivanslutning införts. Och jag skulle kunna vända på meningen och säga, att den omständigheten att det funnits kollektivanslutning i Norge utgjorde inte något hinder för att utvecklingen i detta land mellan 1910 och 1920 gick i ytterst radikal riktning med ett mycket nära samarbete med det kommunistiska partiet, låt vara att det sedan skett en ändring i detta avseende.

Ytterligare en synpunkt, herr talman. Det är ju alldeles givet att om det skulle förhålla sig så, att en social grupp, ett yrke organiserat i ett förbund, praktiskt taget hundra procentigt röstade med ett parti under lång tid, då vore saken åtminstone mera förklarlig. Men om vi se på valstatistiken här eller t. ex. i England finna vi, att det inte finns någon som helst sannolikhet för att praktiskt taget en hel organisation röstat med det socialdemokratiska partiet. Man kan för Sveriges del med den enklaste matematik räkna ut att en tredjedel av de människor, som tillhörde socialgrupp 3, alltså arbetare, lägre tjänstemän o. s. v., vid 1911 års val röstade med de borgerliga. Det är alldeles uppenbart att vid 1946 års val låg denna siffra mellan 15 och 20 procent, och den låg vid 1948 års val över 20 procent. Härtill kommer då det kommunistiska partiet. Alltså, inte fullt en tredjedel av de röstande från socialgrupp 3 röstade vid senaste valet med andra partier än det socialdemokratiska. Det säger också, tycker jag, någonting om att kollektivanslutningens princip inte gärna kan tillämpas utan att det måste eller borde förekomma en oerhörd mängd reservationer.

Till sist, herr talman, nämnde utskottets ärade vice ordförande liksom så många andra talare efter honom, att

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningars medlemmar till politiska partier.

det uttalande, som första lagutskottets borgerliga representanter ha gjort, skulle innebära en kränkning av fackföreningsrörelsen som var större än den kränkning av individerna, som till äventyrs kunde ligga i kollektivanslutningen. Jag måste säga, att jag har oerhört svårt att se, framför allt när man tänker på de exempel, som jag givit från andra länder, att här föreligger någon kränkning. Fackföreningarnas medlemmar få ju inte i och med detta någon mindre möjlighet än medlemmarna i andra organisationer att verka! Detta är ju inte alls någon undantagslagstiftning, riktad emot någon viss grupp, utan det fastslår endast en allmän princip, giltig för alla.

Man har många gånger här i kammaren talat om att vi skulle vara i färd med att göra attentat emot fackföreningsrörelsen, och herr Lindberg talade nyss om de »många» försök att komma fackföreningsrörelsen till livs som skulle ha gjorts. Jag i varje fall känner ifrån partiernas sida mycket få sådana exempel, men låt oss ändå komma ihåg ett par fall. Hur var det 1928, när det var fråga om kollektivavtalslagen och arbetsdomstolen? Yttrade inte då den ena medlemmen av det socialdemokratiska partiet i denna kammare efter den andra, att fackföreningsrörelsens existens stod på spel? Lagen kom till stånd. Fackföreningarna ha sedan dess vuxit sig starkare och starkare, inte i trots av denna lag utan kanske mest tack vare denna lag och i varje fall oberoende av denna lag. Efteråt har det visat sig, när man går till forskningen, att det då råde inom det socialdemokratiska partiet, inte minst bland fackföreningsmännen, sedan lång tid tillbaka mycket delade meningar på denna punkt. Jag skulle kunna föreställa mig just med hänvisning till vad jag här sagt om de diskussioner, som förts ibland arbetarna själva, att här ha vi en fråga av liknande slag.

Jag skulle också kunna erinra om en diskussion här i andra kammaren på 1930-talets början, då herr Wigforss talade om de två oförenliga motsättningarna — det gällde ådalshistorien. Det visade sig sedan att det inte fanns — i varje fall har den efterföljande utvecklingen visat detta — så oförenliga uppfattningar i denna fråga. Tvärtom ha olika parter i vårt sociala samhällsliv visat sig kunna finna former för en mycket lugn och dräglig kommunikation inbördes.

Jag skulle alltså här endast vilja framhålla, att det är en orimlig överdrift när man vill göra gällande, att här skulle det vara fråga om någon kränkning av någons rätt.

Jag skulle vilja göra ytterligare en utvikning. I England försökte torypartiet på 1920-talet en lagstiftning emot kollektivanslutning. Denna lagstiftning hindrade icke fackföreningarna att 1945 vinna den största seger som det engelska arbetarpartiet någonsin har vunnit. Sedan tog labourregeringen bort det förbud, som var inskrivet i denna lag på 1920-talet, och återinförde den gamla rättigheten. Detta hindrade inte att labourpartiet led ett i rösthänseende avsevärt nederlag vid 1950 års val. Allt detta visar, hur betydelselösa sådana här faktorer äro, när det gäller den stora frågan om fackföreningarnas inflytande eller ställning i samhället. I den frågan — jag tycker den inte alls är på tal här — kan jag instämma i vad t. ex. en gammal LO-ordförande en gång yttrade i denna kammare, att fackföreningar äro liksom alla andra yrkesorganisationer den nödvändiga ordningens principer i samhället; detta är, såvitt jag förstår, i varje fall inte från vår sida ställt under diskussion genom det utskottsutlåtande, som vi här ha avgivit.

Herr talman! Med dessa ord har jag velat deklarerera mitt personliga ställningstagande i lagutskottet i denna sak.

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningars medlemmar till politiska partier.

Jag skulle endast vilja tillägga, att ju mera kollektivitet vi få i samhället, desto viktigare blir det för riksdagen såsom representant för det allmänna att se till, att de individuella rättigheterna tillvaratagas och skyddas.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Häruti instämde herrar *Hæggblom* och *Hagberg* i Malmö.

Herr **MALMBORG** i Stockholm (kort genmäle): Herr talman! Jag finner det egendomligt att herr Håstad är så fylld av frihetspatos, när det gäller fackföreningsrörelsens förhållande till det socialdemokratiska partiet. Han har här öppet deklarerat att han känner den historiska grunden. Han har dokumenterat detta, han vet att det är solidaritet mellan partiet och fackföreningsrörelsen på intressegemenskapens grund. Nu tror han att han med sina floskler om den individuella friheten kan rasera en halvsekellång organisationsform. Herr Håstad, arbetarna här i Sverige anhålla om att själva få sköta om sina organisationsformer utan att högern lägger sig i det, ej heller folkpartiet. Man kan ju ställa frågan: Var ha herr Håstad och herr Nihlfors sitt frihetsintresse och patos, när det gäller ett aktiebolag som Boliden, som ger 50 000 à 60 000 kronor till vardera folkpartiet och högern? Var ha ni ert frihetspatos för dessa stackars aktieägare, som icke bli tillfrågade och som inte ens ha reservationsrätt? Var sitter då er frihetskänsla? Det är ingen kränkning, och det är ingen överdrift om vi tycka, att ni äro litet egendomliga och enögda. Var ha ni värnet för friheten i detta fall? Nå, det är ett mycket enkelt sammanhang. De borgerligas klassintresse förnekar sig inte, fastän det här är inlindat i frihetens mantel.

Att det varit strid om dessa saker inom fackföreningsrörelsen är riktigt,

men det har visat sig att denna organisationsform har hävd och har opinionen för sig inom fackföreningsrörelsen. Det är inte alltid så att man har ett illa besökt fackföreningsmöte som, har det sagts, tar hand om detta, utan man anordnar omröstning inom sitt fackföreningsområde ute på arbetsplatserna, så att medlemsmassorna få säga sitt ord. Man tar inte så lätt på denna sak som det här har sagts. Reservationsrätten består inte heller i, som det står i Dagens Nyheter, att man skall lägga in en lapp varje år. Det talas om aktivitet, men vad är det för aktivitet att skriva sitt namn på en tryckt sedel om reservation? Då har man mycket små anspråk på aktivitet från folkpartiet. Detta är en engångssak, och den ger full frihet åt den individuella politiska åskådningen. Den pressas inte på något sätt. Det är spökeri, när herr Håstad drar upp frågan, om det blir en annan vändning här i landet om 20 år och det blir folkdemokrati, ty då tolereras bara ett parti, och då är minsann inte detta någon politisk fråga.

Herr **OLSSON** i Mellerud (kort genmäle): Herr talman! Herr Håstad anförde nyss som exempel på riktigheten av sina synpunkter, att trots den lagstiftningsaktion, som man satte i gång i England, vann det engelska arbetarpartiet vid valet sin största framgång hittills. Jag vill livligt hoppas att den aktion, som man satt i gång här, skall ge samma lyckliga resultat, och jag vill försäkra, att vi skola på vår sida inte vara ledsna, om så blir fallet.

Herr **GUSTAFSSON** i Stockholm: Herr talman! Om den historiska bakgrunden och de traditionella betingelserna för det här debatterade samarbetet mellan fackföreningsrörelsen och socialdemokratien kan man säga, att det har sagts så mycket att man kan inskränka sig till att kommentera ett par saker.

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningars medlemmar till politiska partier.

Såväl den fackliga som politiska arbetarrörelsen växte ju fram som en protest emot de borgerligas frihetsförtryck. Det var en protest emot de rikas envælde i det politiska livet, och det var en protest emot arbetsgivarnas diktatur ute på arbetsplatserna. Det var framsynta arbetare som, till skillnad från liberalerna i de första fackföreningarna, kommo till insikt om att det var nödvändigt att skapa även ett politiskt organ, att politiskt aktivisera arbetarna för att få en rörelse, som kunde upptaga kampen emot det bestående samhällssystemet. Det var härigenom som samhörighetskänslan växte fram mellan partiet och fackföreningsrörelsen, en samhörighetskänsla som fortfarande är bestående. Båda grenarna ha ju samma historiska bakgrund. De ha samma sociala och samhällspsykologiska betingelser för den kamp för friheten, som båda hade på sitt program. Det var en frihet som skulle gälla för alla och inte bara, som det då var, för ett privilegierat fåtal. Allt eftersom tiden och förhållandena ha blivit anorlunda ha förutsättningarna för denna kamp också förändrats, men vi betrakta från vår sida ingalunda denna strid som avslutad. Den politiska utjämningen kan sägas vara fullbordad. Vi ha kommit ganska långt då det gäller vägen emot en social utjämning, men då det gäller det ekonomiska området återstår enligt vårt sätt att se fortfarande åtskilligt att uträtta. Och herr Wedén, även om vi från vår sida förbehållslöst kunna hålla med om att vi ha ett gemensamt intresse av att öka produktionen, så ha vi inte därför från vårt håll ansett att den ekonomiska utjämningen i samhället är avslutad. Det är en av anledningarna till att vi från fackföreningsrörelsens sida mena, att samarbetet med och stödet åt det socialdemokratiska partiet i dag är lika nödvändigt som det tidigare varit.

Vi hade nog inom fackföreningsrörel-

sen hoppats på, i en lugn samhällsutvecklings intresse, att de tidigare attackerna emot rörelsen nu skulle vara ett passerat stadium. Den föreliggande motionen och utskottsmajoritetens minst sagt tvetydiga uttalande äro för oss tillräckliga bevis på att denna vår förhoppning var felaktig. Hela motionen andas ju en s. k. liberal mentalitet, som vi ha ganska dystra erfarenheter av inom fackföreningsrörelsen.

Jag kan i likhet med herr Olsson i Mellerud erinra om några för oss historiska data. Vi kunna börja med 1906, då den liberala ministären Karl Staaff genomdrev en ändring av några paragrafer i strafflagen. Vi fingo de s. k. Staaff-lagarna. De inneburo en utvidgning av straffbarheten vid offentlig uppmaning till brott, även om inte något brott begicks. Åtminstone en av ledamöterna i 1909 års storstrejksutskott här i Stockholm drabbades av denna klasslagstiftning. Han dömdes till två månaders vistelse på Långholmen därför att han vid ett strejkmöte uppmanat järnvägsmän och typografer att ansluta sig till strejken.

Jag kan erinra om den av fackföreningsrörelsen så innerligt hatade åkarpslagen, som innebar en skärpning av den klasslagstiftning mot fackföreningsrörelsen, som med liberalernas stöd genomdrevs 1892. Det var först 1938 tack vare arbetarrörelsens ökade maktställning som denna för rättsuppfattningen så upprörande lagstiftning kunde avskaffas. Herrar och damer folkpartister! Vi ha inte glömt stripadirektiven, på vilka två socialdemokratiska regeringar stupade. Enligt dåtida liberal rättsuppfattning tvingades de arbetslösa att antingen bli strejkbrytare eller att svälta. Hela den dåvarande arbetslöshetspolitiken var en utmaning emot svensk fackföreningsrörelse.

Nu mena ni, att fackföreningsfolket skall taga er sent påkomna rättfärdighetslidelse på allvar! Då har man tyd-

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningars medlemmar till politiska partier.

ligen fullkomligt glömt den historiska utvecklingen. Det må förlåtas oss inom fackföreningsrörelsen, om vi med mycket stor misstänksamhet betrakta frihetsfrieriet från folkpartihåll. Inte mindre blir denna misstänksamhet då man nu vill skydda den personliga friheten genom tvångslagstiftning. Vi betrakta nämligen hela denna attack som ett försök — trots professor Håstads mycket lärda utläggningar — att inskränka fackföreningarnas rätt att besluta i egna angelägenheter. Vi hävda att detta är en facklig fråga, som fackföreningarna förbehålla sig rätten att själva avgöra. Den personliga friheten är hundraprocentigt skyddad genom reservationsrätten.

Nu säger professor Håstad, att om man skulle genomföra en folkomröstning om kollektiv anslutning, kanhända resultatet skulle bli att det inte skulle finnas någon majoritet för den inom vårt folk. Ja, det är mycket möjligt. Jag vet inte om det är kutym inom det läger, som herr Håstad representerar, att man vill ha folkomröstning om interna angelägenheter. Man skulle lika gärna kunna säga att vi skola ha en folkomröstning om exempelvis vilken ståndpunkt Svenska arbetsgivareföreningen skulle intaga i ett eller annat sammanhang. Då kanhända inte heller majoriteten skulle bli den som Svenska arbetsgivareföreningen hoppats och räknat med att den skulle bli!

Utskottets ärade ordförande sade här i onsdags i sin motivering för utskotts-majoritetens oförstående inställning till kollektivanslutningen, att det svenska organisationsväsendet nu hade växt ut — vi ha tjänstemannaorganisationer, arbetsgivarorganisationer o. s. v. — och han menade att detta skulle vara ett belägg för kollektivanslutningens oförenlighet med modern rättsuppfattning. Jag skall villigt erkänna min oförståelse att förstå argumenteringen. Vilja dessa organisationer stödja den poli-

tiska riktning, som de anse företräda deras intresse, genom att kollektivansluta sig till ett politiskt parti, om de lämna reservationsrätten fri, så må ju det vara dessa organisationers egen angelägenhet.

Herr talman! Tillåt mig, innan jag övergår till en annan del av motionen, att få säga några ord om en sak, som herr Wedén var inne på i onsdags och som också skymtar fram i motionens motivering. Herr Wedén ville i sitt anförande göra gällande, att kollektivanslutningen kunde utgöra en fara för demokratien, att det skulle vara något av en inkörsport till diktaturen. Nu är det ju på det sättet, som även framhållits här tidigare i debatten, att är det något som verkat stabiliserande på den svenska samhällsutvecklingen så är det väl just denna intima samverkan mellan fackföreningsrörelsen och det socialdemokratiska partiet. Det har ju tvärtom varit på det sättet enligt all erfarenhet, att den första åtgärd som en diktatur, den må ikläda sig vilken färg som helst, vidtagit har varit tvångsåtgärder emot arbetarrörelsen. Den mentalitet, som talar ur motionen, är därför enligt mitt förmenande en betydligt fruktbarare grogrund för diktaturen än den uppfattning, som vi från arbetarrörelsen företräda.

Den historieskrivning, som motionärerna göra i motionen, är ju närmast belysande för hur fullkomligt okunnig man är på området. Jag skall inte fördjupa mig i det, i varje fall inte nu, utan jag vill bara rekommendera vederbörande att till nästa gång litet grundligare läsa arbetarrörelsens historia.

Jag skall i stället, herr talman, be att få säga några ord om en passus på s. 9 i motionen. Den lyder på följande sätt: »Sålunda var ju t. ex. reallönestegringen i Sverige under det i huvudsak av icke-socialistiska regimer karakteriserade tjugotalet avsevärt större än under det av socialdemokratisk regim

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningars medlemmar till politiska partier.

präglade trettioalet.» Nu kan man ju för det första få fram vilka siffror man vill, beroende på vilka utgångspunkter man väljer. Jag tycker att det ur rent statistiska synpunkter är minst sagt skevt att ställa dessa båda årtionden mot varandra. Det finns ju stora skillnader i olika avseenden, och utvecklingen kan bedömas på olika sätt. Reallöneutvecklingen, om vi bara skola se på den, var ju i och för sig inte så märkvärdigt olika under de båda årtiondena.

Vad man kanske främst reagerar emot är emellertid detta tal om icke socialistiska och socialistiska regimer. Kan man över huvud taget tala om en socialistisk regim under en period, då det sitter en borgerlig majoritet i riksdagen? Det är ju ingenting annat än begreppsförvirring. Menar man med socialistisk regim att socialdemokratien har intagit en dominerande ställning, varför har man då uteslutit fyrtioalet? Då var ju reallöneutvecklingen betydligt förmånligare än under något av de andra båda årtiondena. Vid bedömningen av dylika jämförelser måste man även ta i betraktande en hel del andra faktorer. Jag skall bara peka på sysselsättningsgraden, arbetslöshetspolitiken, socialpolitiken o. s. v. Men, temat har tydligen tjugat folkpartiet.

I ett tryckalster med titeln »Vi gå vidare» har man räknat ut, att reallönen för arbetare steg med 74 procent under åren 1913—1930, medan däremot för åren 1930—1947 stegringen endast utgjorde 24 procent. Vad vill man nu bevisa med det? Tror folkpartiet att man med dylika sifferkonster skall kunna inbilla arbetarna, att förhållandena under den första perioden voro så mycket bättre i alla avseenden, att man borde önska sig tillbaka till det idealtillståndet? Nu har det ju alltid hetat, inte minst i den ekonomiska visdom som har flödat från folkpartihåll, att reallönen inte kan stiga i högre fakt

än produktiviteten. Då måste antingen produktivitetsutvecklingen ha varit starkare under perioden 1913—1930, eller också har fackföreningsrörelsen åt sina medlemmar tagit ut en för liten andel av den gemensamma kakan under åren 1930—1947. Är det sistnämnda fallet och är det det man söker bevisa med dessa siffror, då finns det all anledning för fackföreningsrörelsen att ompröva sin lönepolitik i syfte att åstadkomma en annan fördelning.

Herr talman! Jag skall sluta med en rekommendation. Jag gör det emedan man i de kretsar där motionärerna röra sig, tydligen har mycket dimmiga begrepp om de tankegångar som finnas bland vårt lands fackligt organiserade arbetare. Skall man vinna någon framgång i strävandena att splittra arbetarrörelsen, då får nog inte bockfoten sticka fram så tydligt som här. Då måste man nog på ett skickligare sätt camouflera sitt syfte, och framför allt får man inte komma i sällskap med kommunisterna. Vi gratulera till detta kompanjonskap, och vi inom fackföreningsrörelsen få tacka för att denna fråga har kommit upp. Attacken mot kollektivanslutningen har fört det goda med sig, att vaksamheten inom arbetarrörelsen har skärpts. Den har gjort klart för vårt lands fackligt organiserade arbetare, att de borgerliga inte ha släppt tanken på tvångslagstiftning mot fackföreningsrörelsen. Detta sistnämnda lär väl bli det enda positiva resultatet av denna storstilade aktion.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr HÅSTAD (kort genmäle): Herr talman! Det förefaller mig som om herr Gustafsson i Stockholm vill hävda, att jag skulle vara angelägen om att det anordnas en folkomröstning i denna fråga, uteslutande avseende fackföreningarna. Jag bara kastade fram detta

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningsmedlemmar till politiska partier.

som ett tankeexperiment med utgångspunkt från det konstaterandet, att det inte bara är här bland de borgerliga i riksdagen utan även inom fackföreningarna själva som samma diskussion har förts och fortfarande föres. Huruvida någon folkomröstning i detta fall skulle vara möjlig eller inte, därom har jag ingen anledning att göra något uttalande, men jag vill endast säga herr Gustafsson, att skulle någonsin ett folkomröstningsinstitut införas, skulle det naturligtvis gälla alla, även arbetsgivarna och andra, i den mån det skulle kunna bli tal om att vissa medborgares rättigheter skulle komma i fara eller inte bli tillräckligt iakttagna.

I detta sammanhang vill jag än en gång framhålla, att talet om tvångslagstiftning eller undantagslagstiftning är fullkomligt obegripligt för mig. Ingen begär att fackföreningarna skola sättas i någon sämre klass än andra, utan här är bara ett önskemål att den politiska kampen skall föras även inom fackföreningarna på samma sätt som inom de övriga organisationerna i vårt land, nämligen med övertygelsens vapen.

Herr Olsson i Mellerud uttalade skämtsamt den förhoppningen, att jag när jag yttrade mig om labours seger 1945, skulle bli sannspädd. Han hänvisade till vad jag sade om England, där, om jag skall använda hans eget ord, en tvångslagstiftning gynnat det socialdemokratiska partiet 1946. Med tanke på att vi yrka avslag på motionen får herr Olsson i Mellerud nog vänta ganska länge på detta extra stöd i sin kamp för det socialdemokratiska partiets maktillväxt som en svensk förbuds lag troddes utgöra.

Herr WEDEN (kort genmål): Herr talman! När jag lyssnat till herr Gustafssons i Stockholm och även ett par andra talares återkommande argument, att bakom önskemålet att få slut på kollektivanslutningen skulle ligga dunkla

motiv, riktande sig mot arbetarklassen och fackföreningsrörelsen, kan jag inte underlåta att avge en replik, även om jag i och för sig finner sådana argument till sin karaktär orimliga.

Det finns i sista numret, nr 4, av det socialdemokratiska partiets tidskrift Tiden en artikel, som kan ge en viss belysning åt denna sak. Författaren har gjort ett studium av de två senaste valen, och han säger i förbigående: »Det är inte minst intressant att finna hur folkpartiet tagit hand om en större del av arbetarväljarna än kommunisterna.»

Inom parentes vill jag säga till herr Gustafsson, även om jag inte vill ta upp någon polemik på den punkten, ty det finner jag vara alldeles onödigt, att när man på vissa håll i samband med kollektivanslutning använder ett reservationsformulär, där som det ena av endast två alternativ anges inträde i det kommunistiska partiet, då skall man vara försiktig med att tala om allianser mellan kommunisterna och andra partier.

Författaren i tidskriften Tiden fortsätter: »Med sin sammansättning av 8 procent bättre situerade, 58 procent medelklass och 34 procent arbetarklass har folkpartiet — för att tala med författarna i Gallupboken — utvecklats i riktning från ett klassparti mot ett parti med en socialgruppssammansättning, som närmar sig hela folkets'. Det är viktigt att lägga märke till detta, inte minst för socialdemokratien. För dess vidkommande innebar utvecklingen mellan 1946 och 1948 en accentuering av klasspartikaraktären.»

Jag tycker det mot bakgrunden av denna utveckling är fåfängt att försöka göra gällande, att den över huvud taget skulle varit möjlig, om de dolda och dolska intressen från folkpartiets sida, som det här talas om, hade förelegat. Jag tror inte att de stora grupper av den svenska arbetarklassen, som faktiskt under de senaste åren ha gått till

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningars medlemmar till politiska partier.

folkpartiet, skulle ha gjort det om dessa anklagelser haft någon grund. Jag har en mycket högre tanke om deras omdöme än så.

Låt mig sedan säga ett par ord om reservationsrätten, som de socialdemokratiska talesmännen tydligen vilja anse som ett huvudargument i denna debatt. Jag vill göra det genom att citera en socialdemokratisk tidning — jag är inte säker på vilken tidning det är men ordalagen tyda på att skribenten är herr Åkerberg —: »Man kan genom reservationer i fackföreningarna anmäla att man vill stå fri. Men det är så få som anstränga sig med sådant. Även om en liten klick på ett möte beslutat att ansluta en fackförening till arbetarkommunen och man räknar med ett betydande missnöje från den stora majoritetens sida, är det ytterst få som bry sig om att anmäla sitt utträde. De flesta låta udda vara jämnt och bevisa därigenom, att de praktiskt sett äro socialdemokrater.»

Enligt den framställningen får alltså det socialdemokratiska partiet praktiskt sett många medlemmar, som, fortfarande enligt skribenten, trots ett betydande missnöje låta udda vara jämnt i fråga om kollektivanslutningen och därför underlåta att reservera sig. Vad är anledningen till att de verkligen låta udda vara jämnt och underlåta att reservera sig? Ligger det inte just i den omständigheten, att över huvud taget den frågan kan framställas, en klar anvisning om att reservationsrätten fungerar ytterst otillfredsställande? Ligger inte däri en anvisning om, för att använda de milda uttryck som tidigare använts i debatten, de otrevligheter och obehagligheter, som här kunna finnas? Jag tror, herr talman, att det finns små utsikter att kunna göra gällande, att reservationsrätten är en tillräcklig garanti för det politiska ställningstagandets frihet och anonymitet.

Herr GUSTAFSSON i Stockholm: Herr talman! Jag kan instämma i vad herr Nihlfors för en stund sedan sade i en replik, att vi nog aldrig komma att förstå varandra på denna punkt. Det komma vi säkerligen aldrig att göra, om man skall döma efter de resonemang som föras här.

Jag begärde ordet närmast med anledning av herr Wedéns tal om att det finns en grupp inom arbetarklassen som röstar med folkpartiet. Det ha vi aldrig förnekat. Det finns sådana som enligt sina egna uppgifter röstade med kommunisterna år 1946 och med folkpartiet år 1948.

Jag vill säga ytterligare en sak som jag glömde i det förra anförandet. Vi anse inom fackföreningarna att kollektivanslutningen är ett av våra kanske bästa verktyg i renhållningsarbetet mot kommunisterna inom fackföreningsrörelsen.

Herr WEDÉN (kort genmäle): Herr talman! Jag vill inte ta upp någon diskussion med herr Gustafsson i Stockholm om vart de tidigare kommuniströsterna togo vägen 1948, men jag vill åter hänvisa till det mycket ingående studium av denna sak, som finnes redovisat i den artikel i Tiden som jag förut citerat. Efter konstaterandet att minskningen har gått ut över kommunisterna säger författaren: »Det är över dessa minskningen gått ut, medan socialdemokratien kunnat hävda sin ställning. Eftersom man ändå måste anta, att avtappningen från kommunisterna till övervägande del inte gått direkt till folkpartiet utan hamnat hos socialdemokratien har således en del socialdemokratiska väljare tagits om hand av folkpartiet.» Jag konstaterar, att denne skribent, som jag får förutsätta är en lika stor auktoritet i dessa frågor som herr Gustafsson, i detta fall har en från herr Gustafsson rakt avvikande uppfattning.

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och förenings medlemmar till politiska partier.

Herr **OHLIN** (kort genmäle): Herr talman! Får jag med anledning av herr Gustafssons grovt vilseledande uppgifter göra ett ytterligare tillägg till herr Wedéns beriktigande?

Det finns utredningar som visa, att den stora strömmen av kommuniströster 1948 gick till socialdemokratien. Det finns också utredningar som visa — det torde vara för artikelförfattaren i Tiden och väl även för herr Gustafsson bekant — att det sedan gick en betydande ström från socialdemokratien till folkpartiet men att överflyttningen från kommunistpartiet till folkpartiet har varit ytterst obetydlig och endast utgjort en ringa bråkdel av överströmningen från kommunistpartiet till socialdemokratien.

Herr talman! När man vet att det förhåller sig så, vad tjänar det då till att stå upp här i kammaren och försöka ge kammaren ett helt annat intryck? Herr Gustafsson må vara glad eller ledsen över att socialdemokratien har fått kommuniströsterna, men herr Gustafsson skall inte försöka ge svenska folket eller kammaren något annat intryck än att det är till det socialdemokratiska partiet som den stora massan av kommunister har lättast att gå över.

Herr **GUSTAFSSON** i Stockholm (kort genmäle): Herr talman! Jag vill erinra herr Ohlin om att jag sade, att det är några som ha sagt, att de röstade med kommunisterna 1946 och med folkpartiet 1948. Någoting annat har inte jag påstått.

Herr Ohlin talar om utredningar som visa, att strömmen skulle ha gått från kommunisterna till socialdemokratien. Hur kan man nu veta så exakt, hur människorna ha röstat vid det ena och det andra tillfället? Det har ju tidigare talats om att vi ha rösthemlighet, och då kan ju en sådan utredning aldrig exakt ange om den eller den vid ett

tillfälle har röstat med det ena partiet och vid ett annat med det andra.

Herr **OHLIN** (kort genmäle): Herr talman! Det är samma slags utredningar som ligga till grund för de omdömen, som ha fällt av herr Gustafssons partivän i denna intressanta artikel i Tiden och som man där liksom såvitt jag vet i alla andra kretsar anser sig kunna fästa avgörande vikt vid när det är fråga om stora utslag.

Herr **DAHLGREN**: Herr talman! Under denna debatt ha talarna från socialdemokratiskt håll som försvar för den kollektiva anslutningen till deras parti erinrat om den fackliga politiska arbetarrörelsens historia. De ha emellertid i denna erinran underlåtit någonting mycket väsentligt. De ha glömt att tala om att under arbetarrörelsens första svåra år voro såväl den fackliga som den politiska rörelsen i vårt land samlade kring en revolutionärt socialistiskt inriktad målsättning. Den fackliga rörelsen hade säkert behov av ett stöd från det politiska parti som fanns och hade ett program som stod i anslutning just till den fackliga rörelsens eget. Men då vi i dagens situation konstatera, att detta arbetarparti knappast har ens rubrikerna kvar av sitt gamla kampprogram, då har situationen blivit annorlunda, och då kunna vi väl inte förneka arbetarna själva rätten att säga, vilket parti de vilja tillhöra, och att avgöra om en fackförening skall kollektivt partiansluta sig. De som skriva historia eller som söka beskriva historien glömma, att initiativtagarna till den kollektiva anslutningen säkert inte ha räknat med att det skulle leda till att det parti, som den gången var på väg att gå upp, när det väl kom i majoritetsställning, skulle genomföra lönestopp, reformstopp, begränsat byggnadsstopp och liknande reaktionära åt-

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningsars medlemmar till politiska partier.

gårder. Om man således tar historien som en förklaring eller ett argument till att den kollektiva anslutningen kommit till stånd, tycker jag ändå inte den kan anföras som ett försvar. Själva tankegången att man skall utöka sitt politiska partis medlemstal genom att kollektivansluta en grupp på i många fall dåligt besökta möten och sammanträden, kan väl endast uppstå hos dem som själva förlorat tron på att deras parti genom frivillig anslutning skall kunna öka sitt medlemsantal med hänsyn till den politik som partiet bedriver.

Vi ha tidigare haft möjlighet att deklarerat vår inställning till denna form av kollektivanslutning. Vi ha hävdad, att arbetarna själva böra ha rätt att fatta beslut om sitt eventuella medlemskap i något arbetarparti. När man nu från socialdemokratiskt håll som för svar för sitt ställningstagande anför, att man aldrig hört talas om någon, som känt sig kränkt av de bestämmelser, som gälla för reservationsrätten, eller att alla arbetare ha rätt att ha sin politiska uppfattning utan att deklarerat den, eller, som en socialdemokratisk talare uttryckte sig, att beslut om kollektivanslutning annonseras i förväg och att alla medlemmar ha möjlighet att säga sin mening, måste jag fråga mig: Vet man över huvud taget något om den praktiska tillämpningen av den fråga vi nu diskutera? Jag har själv en gång varit kollektivansluten till det socialdemokratiska partiet, även om det nu är en hel del år sedan, och det var en kollektivanslutning, som jag i likhet med många andra inte haft den ringaste aning om.

Man fattar beslut på ett möte, men det är inte alltid så säkert, att det offentliggöres på det sätt som man här sökt göra gällande. Det är inte alltid så säkert, att man har rätt att reservera sig. Jag kan tala om att i Metalls stora avdelning i Göteborg, som en gång har varit ansluten till det socialdemokra-

tiska partiet, fanns på sin tid inte någon som helst reservationsrätt. Det föranledde många strider och till slut framtvingade arbetarna en dylik. Jag tar detta bara som ett exempel.

När man vidare säger, som en socialdemokrat gjorde här i onsdags, att alla ha rätt att säga sin mening, behöva vi bara tänka på det beslut, som fattades här i Stockholm för någon tid sedan, när några hundra ombud i Metalls avdelning kollektivanslöto över 30 000 medlemmar. Då hade inte alla rätt att säga sin mening utan dessa ombud ansågo sig ha fullmakt att fatta detta beslut.

Det finns reservationsrätt och den kränker inte någon, säger man i denna debatt. Ja, det är fråga om vad man avser med kränkning. När man exempelvis i den stockholmsavdelning jag nu erinrat om inte tillåter en medlem, som har reserverat sig, att ange vart reservationsmedlen skola anslås eller inte tillåter honom att reservera sig till förmån för ett annat parti, t. ex. det kommunistiska, eller om han inte ens äger rätt att låta dessa medel gå till den sociala fonden, då undrar jag vad man menar med att säga att det inte sker någon kränkning.

Reservationsrätten innebär, att den som vill reservera sig skall utföra en aktiv handling. Den betyder, att varje medlem, som vill reservera sig, är skyldig att gå upp på expeditionen och anmäla sin reservation. Dessa reserveringar påläggas ett arbete, under det att de, som ha fattat beslutet och vilja vara med, inte behöva göra någonting, såvitt de inte äro kassörer, ty då få de naturligtvis en hel del arbete med att inkassera de belopp, som utgöra grunden till det hela.

Det förekommer vidare, att det inte omtalas för vissa fackföreningsmedlemmar, då de nyansluta sig, att de genom denna anslutning också bli medlemmar i ett politiskt arbetarparti. När

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningsars medlemmar till politiska partier.

då denne medlem har en lika stor kontingent att betala som de andra, saknar han kanske i många fall anledning att forska efter föreningens eller organisationens politiska anslutning.

När man från reservanternas sida talar om att det inte är fråga om någon organisatorisk tvångsanslutning och som motivering för detta säger, att reservationsrätten innebär frihet från alla ekonomiska förpliktelser gentemot det socialdemokratiska partiet, är detta ett resonemang, som enligt min mening inte är med sanningen överensstämmande. Frågan måste ju ses mot den bakgrunden, att de organisationer, som ansluta sig kollektivt till det socialdemokratiska partiet, låta en viss del av fackföreningskontingenten gå till partiet. Det innebär reellt sett, som alla måste förstå, att i många föreningar, troligen de flesta, där ingen återbetalningsskyldighet förekommer, får en medlem, som har reserverat sig mot anslutningen, vara med om att betala högre avgift till fackföreningen tack vare denna strävan från de socialdemokratiska partigångarna i de fackliga organisationerna.

Det finns i vissa fackliga organisationer färdigtryckta regler, som tala om vad varje medlem bör göra och skall göra, därest han inte vill följa den socialdemokratiska partianslutningen, men det finns å andra sidan så skiftande former för dessa regler, att man nästan skulle kunna säga, att det existerar lika många regler för kollektivanslutning som organisationer anslutna till det socialdemokratiska partiet. Jag skall inte trötta kammaren med att ge en massa exempel på reglernas utformning — det skulle då kanske bli nödvändigt med ytterligare ett nattplenum, och det är väl inte så trevligt — men jag skall ta några exempel.

I Handelsarbetareförbundets avdelningar 15 och 20 har man en bestämmelse, som innebär att man har rätt att

reservera sig men inte till förmån för något parti.

I Stockholms Typografiska förening är förhållandet likadant med den skillnaden, att när medlem har reserverat sig, innebär det inte, att det socialdemokratiska partiet förlorar någonting på detta, om man med förlorar menar en ekonomisk förlust — och det är ju det som jag tror är orsaken till det hela. Där räknar man nämligen ut antalet reservanter och anslår motsvarande summa ur fackföreningskassan till socialdemokratiska partiet för att detta inte skall förlora något.

I Metalls stockholmsavdelning har en medlem inte rätt att ange, vart reservationsmedlen skola gå. Reservanterna måste varje år gå till fackföreningsexpeditionen för att utkvittera de fyra kronor som det är fråga om, och i denna organisation, som nu ledes av socialdemokrater, är man inte ens så demokratisk att man ger medlemmen rätt att genom fullmakt utkvittera detta belopp, utan han måste göra det personligen. Alla dessa svårigheter bero givetvis på att man skall göra det så besvärligt som möjligt för reservanterna för att på det sättet se till att deras antal blir så lågt som möjligt.

Jag skall ta tillfället i akt att i riksdagens protokoll få inskrivet några regler, som visa vad jag här sagt om de bestämmelser man måste iakttaga. Det är de tryckta regler för reservation mot kollektivanslutning till socialdemokratiska arbetarpartiet, som gälla för Kommunalarbetarnas Samorganisation i Stockholm. De ha såvitt jag förstår inte beslutats på något fackföreningsmöte. Det står på dem, att de äro fastställda av verkställande utskottet den 6 augusti 1946. Det är således inte något gammalt historiskt aktstycke utan ett ganska nytt beslut.

Dessa regler äro indelade i sju punkter.

»1. Reservationen är strängt person-

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningars medlemmar till politiska partier.

lig och skall vara egenhändigt under-
tecknad av vederbörande reservant.»

»2. Vid reservationens avlämnande skall medlemsboken ovillkorligen företes, och anteckning om reservationen ske i densamma liksom på vederbörande medlems matrikelblad.»

»3. Reservationen gäller endast för 1 år och skall vara avlämnad eller förnyad före utgången av december månad för att vara gällande för kommande år.»

Här är alltså vad jag tidigare sagt fastslaget på ett tryckt papper, nämligen att medlem varje år skall springa och förnya reservationen.

»4. Reservationen skall ske på av styrelsen fastställda blanketter, vilka tillhandahållas å expeditionen.»

Man får sålunda inte skriva på vilket papper som helst utan endast på det som verkställande utskottet har fastställt.

»5. Uppbördsman må äga rätt att till medlem, för vilken han upptager avgift, uttaga dylik blankett, varvid dock skall angivas, för vilken medlem densamma är avsedd, ävensom för vilken organisation reservationen skall avgivas, vilket allt antecknas å blanketten, innan densamma utlämnas. Vid avlämnandet av dylik reservation skall medlemsbok företes, varjämte medlems egenhändiga namnteckning skall vara bestyrkt av uppbördsmanen.»

Här skall man alltså ange till förmån för vilket parti eller vilken organisation man reserverar sig. I denna organisation är det så demokratiskt, att uppbördsmanen tillåtes hämta ut en dylik blankett, men jag finner det minst sagt märkvärdigt, att man inte i fackföreningen kan tillåta vad som är praxis i banker och överallt där man har användning för namnteckningar, nämligen att en medborgare får visa fram ett papper som är bevittnat med ett annat namn, som kan anses vara fullgott. Det gäller inte här, utan endast uppbörds-

mannens bestyrkande av den egenhändiga namnteckningen är giltig för att medlemmen skall få reservera sig.

»6. Reservation må avgivas allenast till förmån för lokal partiorganisation av nu i Stockholm verksamma politiska arbetarpartier eller till förmån för avdelnings understödsfond.»

Det är något mer demokratiskt än i Metalls stockholmsavdelning, där man inte ens tillåter, att medlem gå till understödsfonden.

»7. Utkvittering av medel för nämnda partiorganisationers räkning må ske kvartalsvis genom företeende av från vederbörande organisationer bestyrkt fullmakt eller protokollsutdrag.»

Jag har ansett det vara på sin plats att få detta inskrivet i riksdagens protokoll. Det är inte någonting unikt; säkerligen finns det många andra liknande.

Vilken rätt tillkommer då dessa kollektivanslutna? På många platser här i vårt land ha vi kunnat konstatera, att en hel del fackföreningsmedlemmar, som ha haft kollektivanslutningsmärket i sin bok, ha vägrats tillträde till socialdemokratiska partimöten. Varför ha de vägrats tillträde, när de ju ändå betalar avgift till organisationen? Jo, förklarar man, dessa människor ha gjort sig kända som kommunister eller som sympatisörer med dessa. De ha kanske sålt någon tidning, som inte fallit socialdemokraterna i smaken, och det har varit tillräckligt för att vägra dem rätten att som betalande medlemmar besöka sina egna organisationer. Det är vad vi känna till. Vad vi inte känna till och vad vi väl få vänta på att uppleva är den dag, då nazistiska och borgerliga element förvägras samma rätt — jag förutsätter nämligen att man genom kollektivanslutning kan komma att få in ungefär vilket folk som helst till det parti, som har så högt i taket.

När nu såväl utskottet som reservanterna i sina motiveringar för avslag på

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningars medlemmar till politiska partier.

motionen tala om frihet och demokrati, anser jag att det i detta sammanhang kan vara på sin plats att bara med några ord beröra frågan om det beslut, som LO fattade år 1946 och som innebär, att man tvångsuttaxerar till de socialdemokratiska tidningarna mellan 2½ och 3 miljoner kronor från LO:s 1¼ milj. medlemmar. Det innebär — jag anser att dessa frågor ligga mycket nära varandra — att kommunisterna och de som sympatisera med dem tvingas vara med om att betala till den press, som sedan konsekvent och systematiskt med lögn och förtal söker beljuga dem och smutskasta deras rörelse. Jag undrar, om man ens med hjälp av ett mikroskop skall kunna se en enda liten gnutta demokrati i detta handlingsätt.

När nu denna motion föreligger, som föranlett en så stor och lång debatt, vill man på ömse håll låta framskymta, att vi kommunister skulle alliera oss med de borgerliga och bekämpa socialdemokratien på samma plan som de borgerliga partierna. Jag vill taga tillfället i akt att deklarerat, vad som är klart för alla, att vi givetvis inte på något sätt ha varit delaktiga i att denna fråga kommit på riksdagens bord, men när den nu finns här och det gäller att taga ställning till den, ha vi ansett det vara på sin plats att deklarerat vår uppfattning om denna form av partianslutning. Vi mena, att frågan om kollektivanslutning kan fackföreningsrörelsen med all säkerhet klara upp själv utan att staten behöver ingripa, och vi ha anledning tro, speciellt med hänsyn till vad som har ägt rum under den senaste tiden, att utvecklingen kommer att bli så som vi anse att den bör vara, nämligen att fackföreningsrörelsen befriar sig från denna form av tvångsanslutning.

När nu folkpartiet har fört fram denna motion, där man har vänt sig till staten för att försöka få statsmakterna

att hjälpa till, tycker jag, att det i och för sig bevisar värdet av detta partis tidigare givna deklARATIONER om att man för att bevara friheten måste motarbetat statliga ingripanden. Samtidigt kan man kanske tolka det som ett försök att mörklägga den offentliga hemligheten om det svenska finanskapitalets investeringar i de borgerliga partiernas stridskassor.

Både utskottets och reservanternas motivering är sådan, att vi inte kunna understödja dem. Å andra sidan finns det ju inte någon som helst anledning för oss att stödja de krav, som vissa folkpartister här ha fört fram. Jag ber därför, herr talman, att få yrka avslag på den föreliggande motionen.

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (kort genmäle): Jag kan inte uraktlåta att taga upp ett par saker, som herr Dahlgren här var inne på. Det gäller först hans tal om kommunisternas principiella inställning till kollektivanslutningen, något som man väl närmast får taga från den skämtsamma sidan. Hade kommunisterna makten, bleve det ju inte fråga om någon som helst reservationsrätt; det blev endast ett totalt införlivande av fackföreningsrörelsen med det kommunistiska partiet. Det ha de ju själva öppet sagt i de beryktade 21 teserna.

Herr Dahlgren säger vidare, att vi skulle utöva utsugning inom fackföreningsrörelsen. Jag tycker, herr Dahlgren, att ni från kommunistiskt håll skulle tala ganska tyst om den saken. Jag behöver bara erinra om de 48 000 kronor ni nu senast togo från göteborgsavdelningen. Det är ett av beloppen, men det är inte det enda; sammanlagt uppgår det till många hundra tusen kronor. Detta kan inte någon reservera sig mot utan det måste varje medlem vara med om att betala.

Herr Dahlgren gör vidare gällande,

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningars medlemmar till politiska partier.

att beslutet av Stockholms Metallarbetarefackförening skulle ha fattats med ett par hundra röster. Verkligheten är ju den, att kollektivanslutningen första gången skedde genom allmän omröstning bland avdelningens medlemmar. Den upphävdes av den tillfälliga kommunistmajoriteten år 1945 på avdelningens representantskapsmöte och återinfördes år 1949 på samma sätt med representanter från nära nog samtliga arbetsplatser närvarande. Beslutet fattades av en så stor majoritet, att kommunisterna inte ens ansågo det löna sig att begära rösträkning.

Vidare säger herr Dahlgren, att vi ha förhindrat att reservationsmedlen gå till något annat parti eller till vår s. k. sociala fond. Man har från kommunistiskt håll föreslagit, dels att vi skulle inleverera dessa medel till det kommunistiska partiet, vilket vi ha vägrat vara med om, dels att pengarna skulle överföras till sociala fonden, vilket vi också ha gått emot, därför att vi inom Stockholms Metallarbetarefackförening anse, att dessa pengar tillhöra varje enskild medlem, som har reserverat sig, och att han själv har rätt att bestämma över hur de skola användas. Vi anse oss därför inte med majoritetsbeslut kunna bestämma, att pengarna skola gå vare sig till det ena eller andra ändamålet.

Herr LINDHOLM (kort genmäle): Herr talman! Jag begärde ordet när jag lyssnade till herr Dahlgrens frihetsförkunelse. Han beskärmade sig rätt starkt över att det skulle finnas medlemmar av vissa fackföreningar med klart medlemskort i det socialdemokratiska partiet genom kollektivanslutning, som vägrats rätt att delta i de socialdemokratiska mötena. Det är riktigt, herr Dahlgren, att det i vissa undantagsfall har inträffat, att man vägrat vissa personer, som ha klart medlemskort, till-

träde till de socialdemokratiska mötena. Men det gäller sådana personer, som äro kända såsom organiserade kommunister, som vägrat att utnyttja reservationsrätten och som på den vägen sökt att uppträda som spioner inom ifrågavarande socialdemokratiska organisation. Jag vill erinra om hurusom man för några år sedan tvingades att utesluta vissa sådana element ur det socialdemokratiska partiet, t. ex. en för detta ledamot av denna kammare. Nils Flyg blev vid den tidpunkten utesluten därför att han vägrade att använda reservationsrätten.

Och nu vill jag ställa en fråga till herr Dahlgren: Anser herr Dahlgren att det kan vara förenligt med dessa människors heder att på den vägen försöka intränga i det socialdemokratiska partiet, då de i själva verket äro organiserade i det kommunistiska partiet? Jag anser att så inte är fallet. Är man organiserad kommunist, så skall man också utnyttja den reservationsrätt, som föreligger. Ty det föreligger icke i något fall något tvång för kommunisterna att vara anslutna till det socialdemokratiska partiet.

Herr Dahlgren sade vidare i ett avsnitt av sitt anförande, att socialdemokraterna utsaga fackföreningarna. Jag tror, herr Dahlgren, att det skulle vara synnerligen lämpligt att iaktta största möjliga tystnad på den punkten. Jag känner nämligen till fackföreningar, där kommunisterna systematiskt ha sugit ut vartenda öre, som kommit in i avdelningskassan. Far upp till norra Hälsingland och studera protokollen från vissa fackföreningar där, herr Dahlgren, så kanske herr Dahlgren en annan gång inte talar så högljutt om utsugning.

Herr DAHLGREN (kort genmäle): Herr talman! När herr Lindholm till mig ställer frågan, om jag anser det

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningsars medlemmar till politiska partier.

vara riktigt, att en kommunist skall vara ansluten till det socialdemokratiska partiet, så vill jag göra herr Lindholm uppmärksam på att jag ju hela tiden har kritiserat denna form av anslutning. Jag har icke gjort detta för ro skull utan jag har verkligen menat att detta är en form av anslutning, som inte bör finnas. Jag har särskilt framhållit att reservationsrätten och formerna för avgivande av sådan reservation äro så tillkrånglade, att denna reservationsrätt inte alltid utnyttjas. Om det inom vissa fackföreningar är så, att man varje år på nytt måste reservera sig och att man inom dessa fackföreningar endast godkänner en namnteckning, som är bevitnad av uppborrdsmannen, kunna vi ju förstå vilka konsekvenser detta kan medföra. På en arbetsplats är det sannerligen inte så lätt att alltid få tag i uppborrdsmannen. Jag vill vända på frågan och i stället ställa den så: Anser herr Lindholm det rätt och riktigt att det socialdemokratiska partiet uppbär pengar från kommunister på det sätt man gör genom denna form av kollektivanslutning samtidigt som man nekar dem — givetvis ur rent partipolitisk synpunkt — rätt att utnyttja det medlemskap som de en gång betalt för. Deras pengar anses tydligen i varje fall vara lika goda.

Herr Gustafsson i Stockholm sysslade med vissa jämförelser och tog därvid ett exempel från Göteborgs metallavdelning, vilket han försökte jämställa med kollektivanslutningen. Han ville göra gällande att vi kommunister plundrade fackföreningskassan — jag minns inte hur orden föllo, men det var i varje fall fråga om mycket pengar. Visst är det fråga om mycket pengar, men om herr Gustafsson sätter sig med penna och papper och räknar, skall han komma underfund med att det blir precis lika mycket som Landsorganisationen genom ett kongressbeslut tar ut, d. v. s. det som går till den socialdemo-

kratiska pressen. Det blir 2: 40 per helbetalande och 1: 20 per halvbetalande medlem. Herr Gustafsson i Stockholm understryker således, att det beslut som Landsorganisationen en gång fattat betyder, att man tar en hel del från fackföreningarna. Vi anse att vi ha en demokratisk rätt att få lika mycket i kraft av den majoritetsställning vi ha inom den fackförening det här gäller.

Nu gör man likväl gällande, att vi kommunister, om vi hade möjlighet därtill, skulle gå tillväga på samma sätt på andra håll, och för att söka bevisa detta måste herr Lindholm fly ut i geografien. Jag ber herr Lindholm att hålla sig här i landet och göra de jämförelser som kunna göras här, t. ex. mellan Göteborg och Stockholm, där vi icke utnyttjat möjligheten att kollektivansluta de fackliga organisationer där vi ha majoritet.

Herr LAGER (kort genmäle): Herr talman! Herr Gustafsson i Stockholm uppmånade i sitt första anförande några opponenter mot hans uppfattning inom folkpartiet att läsa på sina stycken bättre, innan de toge till orda. Jag kan inte låta bli att vända denna uppmaning till herr Gustafsson själv. Han säger, att de s. k. 21 teserna, d. v. s. de 21 villkoren för anslutning till kommunistiska internationalen, som formulerades någon gång 1920, stadgade åliggande för de kommunistiska partierna att kollektivansluta fackföreningarna. Det har herr Gustafsson fått alldeles om bakfoten — om han nu ens har läst de 21 teserna. Som ett bevis härför behöver man bara nämna, att Sovjetunionens kommunistiska parti, för vilket det väl borde ligga närmast till att praktisera den principen, har 5 miljoner medlemmar, under det att medlemmarna i fackföreningarna uppgå till 30 miljoner. Det är alltså en betydande skillnad.

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningsars medlemmar till politiska partier.

Herr Lindholm nämnde, att en tidigare medlem av denna kammare, herr Flyg, en gång vägrat att reservera sig och anförde detta som en anmärkning mot det kommunistiska partiet. Herr Flyg tillhörde Typografiska föreningen i Stockholm. Han kunde ha vägrat att reservera sig emot en anslutning till det socialdemokratiska partiet tidigast 1930, eftersom Typografiska föreningen i Stockholm icke tidigare var ansluten till det socialdemokratiska partiet. Herr Flyg kastades ut ur det kommunistiska partiet redan 1929 och om han intog den av herr Lindholm klandrade ståndpunkten, så drabbar anmärkningen i varje fall inte vårt parti.

Sedan måste jag säga, att det är något ökade krav, som herr Lindholm ålägger kommunisterna och dem som opponera mot socialdemokratien. Det är inte nog med att man skall snällt, villigt och lojalt foga sig i de beslut, som den socialdemokratiska majoriteten fattar, utan man ålägges dessutom skyldighet att reservera sig emot ett beslut om kollektivanslutning. Jag vet inte, huru pass långt man ifrån socialdemokratiskt håll, i varje fall från herr Lindholms sida, är beredd att gå. I så fall är det väl lika bra att nu först som sist berätta allt vad vi som tillhöra fackföreningarna ha att iakttä i fråga om åligganden för att slippa att tillhöra det socialdemokratiska partiet.

Herr LINDHOLM (kort genmäle): Herr talman! Herr Dahlgren säger, att han egentligen bara kritiserat formen för anslutningen, alltså att en fackförening eller viss del av en sådan kollektivt kan anslutas till det socialdemokratiska partiet, och tillägger, att själva reservationsrätten är omgärdad med så krångliga föreskrifter, att man inte kan klara upp detta problem. Jag tror inte att det är så svårt som herr Dahlgren vill göra gällande att anmäla saken antingen till

uppbördsman eller till fackföreningens expedition. Nu framhåller visserligen herr Dahlgren, att det är svårt för fackföreningsmedlemmarna att träffa uppbördsman, och då inställer sig osökt den frågan: På vilket sätt betala dessa medlemmar sin avgift till fackföreningen? När detta sker lära de väl i alla fall träffa uppbördsman och ha möjlighet att därvid framföra sin reservation.

Sedan väntade jag givetvis att herr Lager skulle tala om för mig och övriga kammarledamöter att Flyg icke vid tillfället i fråga var medlem av det kommunistiska partiet. Jag tog Flyg som ett typexempel på hur kommunisterna uppträda och hur socialdemokratiska partistyrelsen i vissa lägen måste handla för att befria sig från dem. När jag framhåller att de böra ha skyldighet att använda sig av reservationsrätten, så gör jag det ur renlighetssynpunkt. Ty det kan väl inte vara så behagligt, herr Lager, att ha en medlem i det kommunistiska partiet, som samtidigt springer omkring som socialdemokrat, utan han bör väl vara antingen det ena eller det andra. Det går nämligen inte, herr Lager, att vara socialdemokrat och kommunist samtidigt. Det är två fullständigt oförenliga ting.

Herr TALMANNEN anförde härefter: Det har gjorts en hemställan om att vi skulle fortsätta överläggningarna utan avbrott för middagsrast. Detta får kammaren själv avgöra.

På därå givna proposition beslöt kammaren bifalla förslaget om fortsättning utan avbrott av förhandlingarna.

Härefter yttrade:

Herr HENRIKSSON: Herr talman! Det är ju icke så ofta som folkpartiet eller de borgerliga partierna visa något intresse för fackföreningsrörelsen och

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningsars medlemmar till politiska partier.

dess medlemmar. Det är väl inte heller så svårt att förstå, varför det förhåller sig på det sättet. Många skäl tala ju för att man i dessa kretsar inte gärna kan hysa så särskilt stort intresse för de fackliga angelägenheterna. Man har i stället anledning att intressera sig för grupper, som ligga dessa politiska partier varmare om hjärtat. När man någon gång visar intresse för fackföreningsrörelsen, så är det ett negativt intresse. Man instämmer med och uttalar sympatier för sådana grupper inom fackföreningsrörelsen, vilka visa tendenser att splittra densamma. Det är det intresse i negativ riktning, som träder i dagen, då fackföreningsrörelsen har svårigheter, och det är som i detta speciella fall ett intresse att försvaga fackföreningsrörelsen. Från motionärernas sida säger man emellertid, att den motion som nu har väckts visst inte har tillkommit, därför att man på något sätt vill vända sig mot fackföreningsrörelsen och dess strävanden. Det är emellertid alldeles uppenbart, att bakom denna framstöt ligger en önskan att göra arbetarrörelsen svagare i förhållande till andra rörelser i vårt land. Och med detta följer också, att det skulle bli en försvagning av fackföreningsrörelsen, om motionärerna här skulle få sin vilja fram.

Beträffande de synpunkter, som ha kommit till uttryck i motionen, ber jag att få instämma i vad herr Gustafsson i Stockholm tidigare har sagt. Jag skulle emellertid vilja peka på en särskild omständighet. På ett ställe i motionen, där man vänder sig mot motiveringen för kollektivanslutning, heter det: »Det första av de anförda skälen för kollektivanslutningen, uppfattningen om fackföreningsrörelse och socialdemokrati som två sidor av samma sak, torde i sin tur bygga på förutsättningar som ej ha förankring i verkligheten.» Jag skulle då vilja ställa den frågan: Vad veta motionärerna om det?

Vad känna motionärerna egentligen till om svensk fackföreningsrörelse? Såvitt jag vet är det bra litet, och det är väl ganska få inom folkpartiets riksdagsgrupp, som över huvud taget veta något därom, eftersom jag bland alla dess medlemmar inte kan finna någon, som kan göra anspråk på att företräda någon enda liten del av den svenska fackföreningsrörelsen.

Det är också typiskt, att när herr Nihlfors skulle motivera en opolitisk fackföreningsrörelse, så talade han inte om förhållandena inom fackföreningsrörelsen utan då började han tala om förhållandena inom TCO. Jag förstår att det är ett område som han väl känner till. Jag vill emellertid varna för att draga några jämförelser mellan förhållandena inom dessa båda organisationer. Det bör väl ändå för herr Nihlfors vara uppenbart, att det är väsentliga skillnader i uppbyggnaden och organisationen av dessa båda sammanslutningar, ävensom i fråga om de erfarenheter de ha bakom sig. TCO har icke haft något eller i varje fall mycket litet av de svårigheter svensk fackföreningsrörelse haft att brottas med och icke fått utkämpa en sådan kamp för sin existens som fackföreningsrörelsen. Det är vidare uppenbart att TCO har en helt annan sammansättning i fråga om medlemmarna än fackföreningsrörelsen. Inom TCO ha vitt skilda grupper samlats och olika intressen göra sig gällande i politiskt avseende med hänsyn till den mycket ojämma inkomstnivån, till utbildningsförhållandena, till den sociala ställningen och i flera andra avseenden. Denna organisation är icke tillnärmelsevis på samma sätt som fackföreningsrörelsen en enhet med gemensamma intressen icke blott när det gäller de fackliga frågorna utan också i betydande utsträckning när det gäller de politiska frågorna, och det är detta som gör skillnaden så rasande stor. På grund av dessa förhål-

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningsmedlemmar till politiska partier.

landen kan man icke göra de jämförelser som herr Nihlfors här gjorde.

Vill man ha en uppfattning om hur man inom fackföreningsrörelsen ser på frågan om fackföreningsrörelsen och socialdemokratien som två sidor av samma sak bör man väl ändå rimligtvis gå till sådana, som ha kännedom om den fackliga rörelsen, som ha verkat inom den och som veta hur människor där känna och tänka. Och herr Nihlfors och övriga motionärer kunna vara övertygade om att man i dessa kretsar betraktar detta samarbete mellan den fackliga och politiska delen av arbetarrörelsen såsom en realitet. Och man kan göra det på mycket goda grunder. Jag skall be att här få läsa upp några rader av vad en gammal fackföreningsman har sagt på tal om dessa ting. Han skriver: »När jag jämför arbetarens ställning i dag med den tid, då jag själv fick arbeta hårt för 6 öre i timmen, då tänker jag med tacksamhet på vad vår stolta och starka arbetarrörelse har vunnit.» Han har erfarenheter som säga honom, att en samlad arbetarrörelse är ändå det som för den svenska arbetaren är det bästa. Nu kan man säga: Ja, det var då det, det är länge sedan, nu ha förhållandena så väsentligt ändrats. Det var vad som gällde, då arbetarrörelsen hade att föra en så hård kamp, men nu är man inte fiendligt inställd till fackföreningsrörelsen, och därför finnas inte längre några grunder för denna enhet.

Men det är ju inte nödvändigt att gå så långt tillbaka i tiden för att finna realiteter, som bestämt tala för att det också nu är ett klart intresse för fackföreningsmedlemmarna att vara lierade med det socialdemokratiska partiet i vårt land. Vi kunna erinra om 30-talet, vi kunna erinra om vad som förekommit under 40-talet, kampanjen ifrån de borgerligas sida mot arbetarrörelsens efterkrigsprogram, en kampanj som nu i lika hög grad vände sig emot fackför-

eningsrörelsen som emot det socialdemokratiska arbetarpartiet. Vi kunna erinra om framför allt folkpartiets vanstyrepropaganda vid 1948 års val. Det är väl ändå alldeles uppenbart att detta bidrager till att sammansvetsa arbetarrörelsens fackliga och politiska gren, företrädd av socialdemokratien. Det är alltså enligt min och enligt fackföreningsfolkets mening fullt tydligt, att fackföreningsrörelsen skall stödja socialdemokratien, att detta skall ske genom de enskildas insatser men att man också kan göra det genom kollektiva insatser, genom kollektivt stöd i olika former. Det skall icke ske genom att man tvingar någon att stödja en politisk uppfattning, som han icke själv företräder eller accepterar. Det skall helt naturligt vara en frivillig handling, men det är det också i den form av kollektivanslutning som nu tillämpas.

Jag skall inte taga upp de enstaka exempel, som herr Svensson i Ljungkile vid en tidigare debatt förde fram här i kammaren och där han ville göra gällande, att ett fåtal skulle ha bestämt den politiska tillhörigheten för ett flertal. Jag har emellertid ett annat exempel som jag för min del finner vara betydligt mera representativt än de som tidigare anförts i debatten. Det är en skildring av hur kollektivanslutning går till ute i en av våra fackföreningar. Man talar om, att frågan varit under behandling på två avdelningsmöten. Därefter har den gått till allmän omröstning inom avdelningen. Omröstningen utföll för övrigt så, att 181 röster avgåvos för kollektiv anslutning och 43 röster emot, varjämte en reservation förekom. Man kan ju inte gärna göra gällande, att denna fråga fått en sådan behandling, att man icke gett den enskilda möjligheter att välja eller i lugn och ro överväga vilken ställning han vill intaga, om han vill vara med om kollektivanslutning eller vill motsätta

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningsars medlemmar till politiska partier.

sig den och sålunda stå fri gentemot det socialdemokratiska partiet.

De erfarenheter, som jag under min sjuttonåriga verksamhet inom fackföreningsrörelsen har fått, grundade på deltagande i en mångfald fackföreningsmöten — jag skulle tro att det är flera än vad hela folkpartiets riksdagsgrupp under samma tid har deltagit i — säga mig, att det icke förekommer någonting av åsiktsförtryck. Jag har under hela denna tid icke träffat någon, som har gjort gällande, att han har blivit påtvingad en politisk uppfattning som han icke har, att han blivit tvångsenrollerad i ett politiskt parti. Jag har träffat sådana som ha reserverat sig mot kollektivanslutningen. Men det är ju en annan sak. Detta skola vi betrakta som någonting helt naturligt, om de ha en annan politisk uppfattning.

Då gör herr Svensson i Ljungskile en djupdykning i folkpartiets skräpkammare, där man förvarar argumenten från 1948 års valrörelse, och säger: Titta, här är bevis för politiskt förtryck av en fackligt ansluten medlem. Därmed komma vi fram till fallet Andersson i Kungälv. Jag hade tillfälle att ta upp det redan i onsdags, och herr Lindberg har också behandlat frågan i sitt anförande i dag. Jag skall därför inte så grundligt, som jag eljest hade tänkt, på nytt gå igenom detta speciella fall.

Jag vill bara erinra om att ifrågavarande fackförening hade under flera år varit kollektivt ansluten till det socialdemokratiska partiet. Herr Andersson hade under denna tid inte avlämnat någon reservation mot det beslutet. Han betraktade det sålunda sannolikt som en alldeles riktig ordning, att också han skulle vara ansluten; i varje fall ville han inte reservera sig. Det berodde inte på okunnighet. Han hade tillhört avdelningen i mer än tio år och blivit upplyst om att det fanns reservationsrätt. Han kunde alltså ha utnyttjat denna rätt, om han hade velat. Det

gjorde han emellertid inte. Sedan beslöt avdelningen på våren 1948, som jag redan sagt, att under nio månader höja avgiften till fackföreningen med en krona ifrån fyra till fem kronor. Man sade samtidigt, att det belopp, som inflöt genom den förhöjning, som det nu var fråga om, skulle man anslå till det socialdemokratiska partiets valrörelse. Herr Andersson hade då haft möjlighet att reservera sig, men det gjorde han inte. Däremot sade han: Jag vill inte betala fackföreningsavgiften längre, jag ställer mig nu utanför fackföreningen.

Därmed har man ju kommit in på en helt annan fråga, nämligen om ett i stadgeenlig ordning fattat beslut skall vara gällande för en svensk fackförening eller om en enskild medlem, som icke vill åtnöjas med ett sådant beslut, skall kunna säga: Jag vill betala en annan avgift än de andra medlemmarna. Man är då inne på en fråga, som icke gäller idéer, icke principer och icke frågan om ett förtryckande av politiska uppfattningar, utan då är man, herr Svensson i Ljungskile, nere vid något annat. Då är man i detta fall nere dels vid en fråga om nio kronor — och det är ju ändå något annat än idéer och principer och åskådningar — dels vid frågan om man skall följa stadgeenliga beslut.

Herr Svensson i Ljungskile sade i sitt anförande i onsdags, enligt min mening något nonchalant, att man nog ser till att man får stadgarna så ordnade, att besluten bli stadgeenliga. Jag skulle vilja fråga herr Svensson, som ju är en föreningsmänniska: Om det i herr Svenssons mjölkförening finns en stadgebestämmelse, som han inte finner vara tilltalande och alltså önskar att den skulle se ut på annat sätt, går herr Svensson då ur föreningen och där efter ut över hela landet och talar om att denna förening har en stadgebestämmelse, som han inte tycker om?

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningsars medlemmar till politiska partier.

Jag skulle förmoda, att herr Svensson ändå är så mycket föreningsmänniska, att han handlar på annat sätt, nämligen går på föreningens sammanträden och föreslår, att ifrågavarande bestämmelse i stadgarna skall ändras, och försöker vinna gehör för sin uppfattning. Skulle han emellertid — och det kanske inte är så ovanligt — råka ut för den malören, att inte hans förening går med på hans förslag, så får väl herr Svensson finna sig i att stanna i minoritet men acceptera de stadgar, som majoriteten har fastställt.

Denna möjlighet hade också herr Andersson i Kungälv. Men han utnyttjade den inte utan ställde sig utanför den fackliga rörelsen, därför att han icke ville betala de avgifter, som i stadgeenlig ordning voro fastställda. Detta fall är alltså icke något bevis för att det här skulle föreligga något åsiktsförtryck. Det kan vara bevis för att man haft en osolidarisk medlem, men det kanske ändå mera är ett bevis på hur pass fördomsfritt folkpartiet förde sin propaganda 1948, men det visste vi förut, och det behövde alltså inte herr Svensson bevisa.

Herr talman! Det är flera talare anmälda, och jag skall därför inte fortsätta länge. Jag vill bara till sist säga, att fackföreningsrörelsens medlemmar vilja ha möjlighet att ge ett kollektivt stöd åt det socialdemokratiska partiet. Den möjligheten ha de haft tidigare, och de förbehålla sig rätten att ha den möjligheten också i fortsättningen. Jag vill vidare tillägga, att fackföreningsrörelsen under de decennier den har verkat ständigt har varit ett värn för friheten. Den har varit en organisation, som haft till grunduppgift att skapa frihet åt de svenska arbetarna. Det har lyckats till stor del tack vare samarbetet med det socialdemokratiska partiet. Men detta att fackföreningsrörelsen är en organisation, som i hela sin praktiska verksamhet har visat sin fri-

hetsvänliga inställning, är väl ändå ett tecken på att man med lugn kan se framtiden an och känna med sig, att fackföreningsrörelsen också i fortsättningen skall vara ett värn för friheten utåt men också för friheten inom de olika organisationerna. Det behöver inte vare sig bli någon lagstiftning för att en sådan ordning skall gälla eller något uttalande i stil med det som utskottsmajoriteten här har stannat för. Jag tycker för min del att hela denna aktion förefaller tämligen onödig, och att man skulle ha kunnat bespara sig att göra den.

Jag skulle till sist vilja instämma i vad en av folkpartiets egna tidningar, nämligen Upsala Nya Tidning, sagt i denna sak: »Det kan inte hjälpas att motionen enligt vår mening ger uttryck för en klåfingrighet, som borde vara främmande för liberalt folk ... Dessbättre torde motionen knappast ge uttryck för någon representativ folkpartiuppfattning» — jo, det gör den tydligen — »här är det huvudsakligen fråga om några ungdomar, som råkat snubbla i den politiska starten.» När jag läste det första glången, tyckte jag nog, att det var väl elakt sagt, även om det är sagt av de egna. Men när jag här hört vad herr Nihlfors och herr Wedén, som äro motionärer, sagt i denna fråga, så tycker jag, att vad Upsala Nya Tidning sagt är bra sagt. Jag skulle emellertid vilja tillägga, att tydligen har herr Svensson i Ljungskile, trots att han inte är någon ungdom, snubblat med.

På grund av förfall för undertecknad övertogs nu, jämlikt herr talmannens förordnande, protokollsföringen av tjänstemannen hos kammaren P. Bergsten.

In fidem

Gunnar Brilth.

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningsmedlemmar till politiska partier.

Herr NIHLFORS (kort genmäle): Herr talman! Herr Henriksson är, såvitt jag förstår, absolut säker på att inte behöva snubbla. Han håller med bägge händerna krampaktigt fast vid två stadiga hus här i landet, huset vid Barnhusgatan och det socialdemokratiska partiets fadershus.

Jag begärde ordet för replik, därför att jag ville något kommentera vad herr Henriksson sade om mitt anförande och de uppgifter jag lämnade om erfarenheterna inom TCO. Det är alldeles självklart, att skillnaden i fråga om erfarenhet är stor, men i dagens läge finns det väl ingen anledning att anta, att arbetarrörelsen till skillnad mot tjänstemannarörelsen på något sätt är hotad från något håll. Dessa två rörelser stå ju fria i sin *fackliga* verksamhet. Ingen vill göra gällande, att något angrepp hotar från något håll på det området.

Det finns olika typer av medlemmar inom tjänstemannarörelsen, sade herr Henriksson, och man skulle av den anledningen där inte kunna tänka sig en utveckling hän mot en kollektiv anslutning till något politiskt parti. Herr Henriksson anser tydligen att det inte är principiella betänkligheter utan enbart praktiska svårigheter, som göra att socialdemokratien inte kan tänka sig att börja arbeta för kollektiv anslutning inom tjänstemannarörelsens led. Det är ju ganska intressant att slå fast detta.

Sedan sade herr Henriksson, att LO ju redan tidigare instämt i socialdemokratiens programpolitik. Man har anslutit sig till 27-punktsprogrammet. Jag vet inte om man därav kan draga den slutsatsen, att all kritik mot 27-punktsprogrammet eller politisk kampanj över huvud taget mot den socialdemokratiska politiken samtidigt måste anses utgöra en kampanj och en attack mot fackföreningsrörelsen. Det vore ganska egendomligt. En sådan tankegång förutsätter tydligen, att vi inom

oppositionen böra lägga ned all politisk verksamhet här i landet, eftersom ju i så fall all kritik mot regeringen från vårt håll skulle på LO-håll uppfattas som ohemula angrepp mot fackföreningsrörelsen.

Herr SVENSSON i Ljungskile (kort genmäle): Herr talman! Jag har begärt ordet senare på listan och skall då ta upp herr Henrikssons resonemang mera utförligt. Det var bara en enda sak jag här ville parera, nämligen hans uttalande, att även herr Svensson har snubblat med. Jag skall inte diskutera motionen från principiell synpunkt. Jag vill bara erinra om att i den socialdemokratiska pressen, i Dala-Demokraten, i Östgöten och i Morgon-Tidningen och runt om i landet, har man kollektivanslutit eller tvångsanslutit mig till motionärerna. Men jag står inte på motionen, herr Henriksson. Om han kan läsa innantill går det an att konstatera det. Jag föredrager att själv ansluta mig till motioner, utskottsutlåtanden och reservationer och att inte låta någon socialdemokrat sköta om den saken.

Herr HENRIKSSON (kort genmäle): Herr talman! Jag har inte sagt, att herr Svensson i Ljungskile skrivit på motionen. Det finns ju alla möjligheter att läsa, att så inte är fallet. Vad jag talat om är herr Svenssons anförande här i kammaren. Det var tillräckligt för att jag skulle förstå, att herr Svensson snubblat med ungdomarna i denna fråga.

Sedan får jag kanske lov att säga några ord till herr Nihlfors rörande spørsmålet om TCO och dess ställning. Jag har i mitt tidigare anförande försökt göra klart, att det är en väsentlig skillnad mellan TCO och fackföreningsrörelsen. Det är en hel rad faktorer, som göra, att det inte är naturligt att ha kollektiv anslutning inom TCO, medan detta däremot är naturligt inom

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningsars medlemmar till politiska partier.

fackföreningsrörelsen. Om man sedan vill klara ut skillnaden mellan de praktiska skäl som tala emot i det ena fallet och för i det andra och de principiella skäl som kunna föreligga i detta hänseende, kan det visserligen ha sitt intresse men det är ändå inte så stort, att det är anledning att ta upp det här nu. Om det skulle finnas intresse för kollektiv anslutning inom andra organisationer än fackföreningsrörelsen, så är det ju ändå inte någon som har ansett, att det skulle vara det socialdemokratiska partiet, som skulle driva fram det. Det är klart, att det får väl i så fall växa fram inom rörelsen, om det skulle finnas någon anslutning till något sådant, vilket jag dock inte tror är fallet.

Beträffande 27-punktsprogrammet och angreppen mot det kan det ju ändå inte vara herr Nihlfors främmande, att detta 27-punktsprogram från begynnelsen har byggts upp av fackföreningsrörelsen och det socialdemokratiska partiet gemensamt. Det är ju därför alldeles klart, att i den mån kritik riktas mot 27-punktsprogrammet måste den drabba båda de parter, som enhälligt och gemensamt ha anslutit sig till det.

Herr SVENSSON i Ljungskile (kort genmäle): Herr talman! Jag kan säga som en förnämlig socialdemokrat, som var min lärare i svenska, sade om en uppsats, som lyckligtvis inte var min: Det finns ingen mening som är någon mening i. Menar herr Henriksson inte något annat än att jag anser kollektiv anslutning oriktig, så skiljer jag mig, såvitt jag förstår, inte från någon inom folkpartiet. Det äro vi överens om, så långt jag känner till den saken. Det är en gammal liberal demokratisk hållning sedan mer än 50 år tillbaka, och det är inte något snubblande vare sig från den enes eller den andres sida.

Däremot snubblar nog herr Henriksson atskilligt i sitt anförande.

Herr WEDÉN (kort genmäle): Herr talman! Det börjar bli tröttande att argumentera emot de ständiga beskyllningarna för angrepp på fackföreningsrörelsen. Jag sade redan i mitt anförande i förrgår, att motionärerna uttryckligen hade pekat på att organisationerna och alltså även fackföreningsrörelsen i många avseenden verkat frihetsbefrämjande. Motionärerna ha icke heller bestritt, att det socialdemokratiska partiet gjort detta. Men att draga fram detta faktum som argument för att behålla en sådan rest av tvång som kollektiv anslutning utgör, är enligt min mening ett logiskt snubblande, som är så allvarligt, att det även för herr Henriksson borde framstå som mera graverande än det som motionärerna enligt hans mening gjort sig skyldiga till.

Herr HENRIKSSON (kort genmäle): Herr talman! Jag vill bara säga till herr Wedén, att det återstår för motionärerna och för dem, som företräda samma uppfattning som motionärerna, att bevisa i vilka fall det härvidlag föreligger något tvång. Vi efterlysa fortfarande bevisen för att så är fallet.

Sedan vill jag till herr Svensson i Ljungskile säga, att herr Svensson ju har yrkat bifall till första lagutskottets här föreliggande utlåtande, d. v. s. till majoritetens skrivning, vari det finns klart uttryckt att utskottet inte är främmande för tanken att införa en lagstiftning av det slag, som motionärerna ha tänkt sig. Utskottet skriver nämligen på s. 10 i utlåtandet: »Den i och för sig tänkbara möjligheten att genom lagstiftning inskrida mot kollektiv anslutning vill utskottet dock för närvarande ej förordas.»

I princip däremot anser tydligen utskottet att det inte vore så lokigt med

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningars medlemmar till politiska partier.

en lagstiftning. Man kan fundera på det litet längre fram. Detta uttalande har herr Svensson i Ljungskile anslutit sig till, och då har han ju också »snubblat med ungdomarna» i detta fall.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr LINDAHL: Herr talman! Denna debatt skulle säkerligen ha vunnit på om man inte hade använt så lång tid för att tala om att man är rädd för frihetsförtryck och mån om demokratin. Om de borgerliga talarna hade varit riktigt ärliga, så skulle de helt enkelt ha sagt, att kollektiv anslutning inte i och för sig utgör någon fara för demokratin. Det hade varit riktigare om motionärerna och deras medhjälpare hade sagt ifrån att avsikten med de väckta motionerna i själva verket har varit att genom den fackliga rörelsens avpolitisering försöka försvaga det socialdemokratiska partiet och göra fackföreningarna till vad de voro från början, innan de blevo följeslagare och kampkamrater till det socialdemokratiska partiet. Det är den vägen motionärerna äro inne på. Många tecken tyda på att man från folkpartiets sida tror, att det är fackföreningsrörelsens avpolitisering som skall bli det, som åstadkommer en förändring i det politiska livet och medför ett utpräglat försvagande av socialdemokratien.

Den tidigaste fackföreningsrörelsen hade att kämpa mot svåra motståndare och tvingades föra den s. k. femörespolitiken, och det var först genom socialdemokratien som den fackliga rörelsen fick sin politiska målsättning och läto sin verksamhet avse inte bara de egna intressena utan också samhället. Betydelsen av den fackliga rörelsens samhällseliga inställning har väl heller aldrig framstått så klar som då

fackföreningsfolket gav sitt stora offer på löneutvecklingens område, vilket lade grunden till den ekonomiska stabiliseringen. Detta är tydligen något, som man nu icke vill komma ihåg. I varje fall vill man inte erkänna det.

Händelserna i Göteborg under de senaste dagarna, då folkpartister och kommunister — jag säger inte folkpartiet och kommunistiska partiet — i skön gemenskap ha försökt skapa en splittringsorganisation för SJ:s personal, tala här sitt tydliga språk. Folkpartipressen har i långa stycken anmält sig som fadder till denna organisation och sträcker välsignande fram händerna och önskar organisationen lycka till. Men den som studerar förhållandena litet mera uppmärksamt skall komma underfund med att denna nya organisation också har accepterat folkpartiets fackliga program — om man får kalla det så — både beträffande frågan om kollektiv anslutning och när det gäller kravet på att den fackliga rörelsen skall vara opolitisk. Naturligtvis vände man sig också emot att statstjänarna anslöto sig till LO-linjen då det gällde den ekonomiska stabiliseringen. Där funno åter vissa folkpartistiska funderingar och kommunistiska synpunkter varandra.

Nu är det emellertid så, att äran av att ha upptäckt de s. k. opolitiska fackföreningsmännen icke tillkommer folkpartiet. Den saken ha kommunisterna med sina frifackliga medlemmar praktiserat i långa tider. Detta får väl i fortsättningen tolkas så, att bakom den frifackliga skölden står en kommunist och bakom en opolitisk fackföreningsmedlem står en folkpartist.

Inte ens motionärerna trodde att riksdagen skulle komma att bifalla det i motionerna framförda förslaget, och utskottet har tydligen också varit på det klara med att det inte skulle gå att få förslaget igenom i riksdagen. Utskottets skrivsätt är emellertid så hotfullt,

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningsars medlemmar till politiska partier.

att man måste fråga sig vad som egentligen menas med skrivningen. Det verkar närmast på utskottets hyggliga ordförande, som om han skämdes över vissa avsnitt i det föreliggande utskottsutlåtandet, och detta i så fall med all rätt. Man måste nämligen ställa den frågan till honom, som är den närmast ansvarige: Vad är meningen med utskottets skrivsätt, att utskottet *för närvarande* inte vill bifalla motionens yrkande om lagstiftningsåtgärder mot kollektiv anslutning? Betyder detta, att man vill invänta bättre tider, då eventuellt socialdemokratien inte längre har majoritet i kamrarna?

Hela denna aktion vittnar i övrigt om hur okunniga motionärerna äro, när det gäller arbetarrörelsens mentalitet och uppfattning. Det är ingalunda så, att de kollektivt anslutna föreningsmedlemmarna känna sig som socialdemokratiska kedjefångar. För den överväldigande delen av fackföreningsfolket står det tvärtom klart, att den fackliga rörelsen inte kan vara opolitisk, eftersom de fackliga och politiska strävandena gå samman på sådant sätt, att det praktiskt taget inte går att hålla dem isär. När de strävanden, som fackföreningsrörelsen har gjort till sina, sammanfalla med det socialdemokratiska partiets politik, och när medlemmarna i stort sett äro eniga om allt man skall föra denna politik, så är det väl en ganska naturlig sak att fackföreningarna ansluta sig kollektivt till det socialdemokratiska partiet. Fackföreningsfolket vet ju då, att de stödjade det socialdemokratiska partiet ekonomiskt och moraliskt. De flesta fackföreningsmedlemmarna anse därför, att en kollektiv anslutning icke är något annat än en enkel plikt.

Vidare är det bevis på djup okunnighet när man försöker göra gällande, att motståndarna till den kollektiva anslutningen, t. ex. de, som icke vilja organisera sig i det socialdemokratiska par-

tiet, bli utsatta för något slags förföljelse från fackföreningarnas eller arbetskamraternas sida. Herr Svensson i Ljungskile sade det i ett anförande i onsdags kväll. Jag tycker för min del att det fall, som herr Svensson då drog upp, på intet sätt var belysande för att det på detta område råder förföljelse mot eller utövas något förtryck på sådana fackföreningsmedlemmar, som inte äro socialdemokrater. Herr Svensson drog i sitt anförande fram exemplet med den stackars chauffören i Kungälv, som var organiserad i Svenska järnvägsmannaförbundet och som inte fick tillbaka sina pengar från avdelningen. Det verkar som om varken herr Svensson i Ljungskile eller hans kommittenter ha reda på att i avdelningskontingenten ingå bl. a. avdelningens avgifter till olika organisationer, som den är ansluten till: förbundet, distriktet, ABF och partiet — i de fall, där man är kollektivt ansluten — samt rörelsemedel för avdelningen själv.

Detta är elementära saker, men det tycks råda sådan okunnighet på detta område, att det kan vara skäl i att repetera dem, även om de ha förklarats tidigare.

Jag har i herr Svenssons i Ljungskile anförande inte kunnat finna annat än att ifrågasvarande fackföreningsmedlem reserverade sig mot beslutet om kollektiv anslutning till det socialdemokratiska partiet, och då gick ju den delen av hans kontingent inte till det socialdemokratiska partiet utan stannade i avdelningen. Var och en, som har haft med organisationsarbete att göra, vet hur omöjligt det är att laborera med olika kontingenter för olika medlemmar.

Vad så uttaxeringen till det socialdemokratiska partiet beträffar får jag säga, att det ju blev ett lyckligt slut på tragedien i Kungälv. Visserligen fick denne medlem inte tillbaka sina pengar, men hans sju kronor gingo till folkpartiet, och sju kronor äro ju, herr Svens-

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningars medlemmar till politiska partier.

son i Ljungskile, också pengar, även om man inom folkpartiet är van att få mot-taga betydligt större gåvor.

Jag måste säga, att den beskrivning vi här i kammaren ha fått lyssna till, när det gäller de vedermodor som exempelvis en folkpartist kan få utstå i en fackförening, i alla fall bara är en mild västanfläkt, jämfört med vad som har stått att läsa i folkpartipressen ända sedan här ifrågavarande motioner väcktes i riksdagen. I denna folkparti-press har man faktiskt utfört ett riktigt detektivarbete, när det har gällt att få fram slående argument i denna fråga. Ja, har man inte lyckats få fram några argument alls, så har man ändå gjort så gott man har kunnat. Jag vill bara hänvisa till folkpartitidningen i Örebro, som ju inte vill räknas till de minsta av de folkpartistiska bladen. Den har i artikel efter artikel behandlat frågan om fackföreningarnas kollektivanslutning till politiska partier. Så hände det sig att en stor avdelning av Svenska järnvägsmannaförbundet anslöt sig till det socialdemokratiska partiet. Då skrev denna tidning, att orsaken till att det avgavs så få nej-röster förmodligen var, att det i styrelsen för avdelningen saft folk, tillhörande en institution som heter förordsfullmäktige och som bl. a. behandlar personalens befordringsärenden. Tidningen insinuerade sålunda att stationskarlar och trafikbiträden, som ville bli konduktörer eller stationsförmän, icke vågade rösta nej av fruktan för att de då skulle få sin karriär stoppad.

Jag måste säga att ett sådant skriv-sätt är både dumt, fräckt och lögnaktigt. Det förolämpar faktiskt en kär, som aldrig sätter en politisk uppfattning i förbindelse med den tjänst, som någon innehar. Jag har deltagit i arbetarrörelsen så många år och på så många platser, att jag tror mig känna till förhållandena inom densamma, och jag kan försäkra, att den kollektiva an-

slutningen icke lägger några band på någon och aldrig utmynnar i förföljelse mot arbetskamrater, som på grund av sin politiska uppfattning eller av andra orsaker icke vilja vara med om en sådan anslutning.

Jag vill också erinra om att man inom det socialdemokratiska partiet inte överallt är enig om att den kollektiva anslutningen är den bästa formen. Det råder delade meningar om den saken även där. Men däremot är man ju ganska överens om att arbetarnas politiska organisering bör ske till socialdemokratiska partiet. Och därför inträffar det att arbetarna på en arbetsplats alltjämt spärra upp ögonen och undra vad det är för en unik figur som presenterar sig som varande folkpartist. Men om denne man blir illa omtyckt på arbetsplatsen, så sammanhänger detta absolut inte med att han är folkpartist och erkänner sig vara det, utan då beror det på att han är en kverulant, som varken kamraterna eller organisationen kunna göra till lags.

Jag satt i onsdags kväll och lyssnade på bondeförbundets talare, när han anslöt sig till här föreliggande utskotts-utlåtande och samtidigt förklarade, att den kollektiva anslutningen nog var frihetskränkande. Jag kom då att tänka på en episod, som tilldrog sig i denna kammare för några år sedan. Om jag inte missminner mig var det den gången en framstående riksdagsman från folkpartiet — som det brukar stå i folkpartistiska och andra tidningar — nämligen herr Svensson i Ljungskile, som gick till attack. Han ondgjorde sig den gången över att några bondeorga-nisationer läto ett mejeri, dit bönderna levererade sin mjölk, betala medlem-marnas kontingenter. Då var det mjölk-pengarna, som herr Svensson i Ljungskile tyckte luktade illa. I dag är det fackföreningsavgifterna till det socialdemokratiska partiet, som herr Svensson tycker sämst om.

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningars medlemmar till politiska partier.

Det brukar sägas, att den som kommer obedd till, han riskerar att få gå otackad ifrån. Jag kan försäkra folkpartiets representanter och deras medlöpare från de andra borgerliga partierna, att fackföreningsrörelsen inte vill veta av något beskydd från folkpartiet eller från något annat håll. Fackföreningsrörelsen anser sig själv vara tillräckligt gammal för att stå på egna ben. De beslut om kollektiv anslutning, som fackföreningarna fatta, äro i regel — möjligen med något undantag — sådana avgöranden, som den överväldigande delen av fackföreningarnas medlemmar äro med på. De anse det vara en riktig och bekväm form för anslutning, och de tycka för sin del att det är en sak, som inte folkpartiet har med att göra. Detta tycker jag är en riktig uppfattning. Det har nämligen i denna debatt ännu inte bevisats, och det kommer heller inte att kunna bevisas, att den kollektiva anslutningen medför något förtryck på eller utgör någon fara för åsiktsfriheten.

Jag kan försäkra såväl folkpartister som högermän och bondeförbundare — och alldeles speciellt högermannen herr Håstad, som har talat så patetiskt om faran av att göra avsteg från den demokratiska linjen — att demokratin har gått den svenska arbetarrörelsen så i blodet, att det inte finns någon som helst risk för att arbetarrörelsen skulle vilja vidta åtgärder, som kunde innebära ett upphävande av demokratiens principer. Arbetarrörelsen fick under så många och långa år kämpa för demokratin — bl. a. också mot herr Håstads parti — att man på arbetarhåll nu anser den vara alltför värdefull för att man skulle vilja äventyra den. Detta bevisades väl under de år, då såväl de bruna som de röda diktaturidéerna strömmade in över landet. Då var svensk arbetarrörelse en klippa, som dessa diktaturidéer icke kunde strömma förbi eller bryta ned. Jag tycker därför att

de varningar, som man från borgerligt håll har riktat mot socialdemokratien på denna punkt, äro fullständigt överflödiga.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr HÄCKNER: Herr talman! Då debatten nu är långt framskriden och man inte bör upprepa de argument, som redan framförts, skall jag försöka fatta mig så kort som möjligt.

Jag vill till herr Olsson i Mellerud säga, att när han i onsdagsdebatten förklarade, att fackföreningarna behövde den kollektiva anslutningen såsom ett vapen i kampen mot kommunismen, så lämnade han i viss mån den demokratiska argumenteringen åsido. Man måste ju nämligen fråga sig, varför det skall vara nödvändigt att bekämpa kommunismen med sådana tvångsmedel som kollektivanslutning till det socialdemokratiska partiet. Varför inte i stället gå den demokratiska vägen och använda sig av upplysning och propaganda? Det bör räcka.

I dag har herr Gustafsson i Stockholm sagt, att det har hänt att kommunister ha anslutit sig till folkpartiet. Han trängdes sedan på den punkten av herrar Wedén och Ohlin, och han tog då sin tillflykt till förklaringen, att han inte hade sagt något annat än att sådant har hänt. Men man kan fråga sig varför herr Gustafsson i Stockholm över huvud taget nämnde denna sak, när han samtidigt förteg den av alla människor, om de vilja vara uppriktiga, erkända sanningen att den stora massan av dem, som tidigare röstade med kommunisterna men som sveko sitt gamla parti vid det senaste valet, då röstade med socialdemokraterna. Varför förteg han detta dominerande faktum, och varför uppehöll han sig i stället vid en liten, liten bråkdel väljare, som sakna reell betydelse? En sådan metod att argu-

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningars medlemmar till politiska partier.

mentera är att vilseleda åhörarna. Det är inte att komma med halvsanningar utan med tusendelssanningar. Jag tycker inte, att det är riktigt att argumentera på det sättet, ty då lämnar man de reella argumenten och kommer över till skenargument.

Herr Gustafsson i Stockholm nämnde också, att det finns politisk anonymitet och att man därför inte kan veta, hur de olika personerna röstade 1948. Det är ju riktigt. Men detta är intet verkligt argument när det gäller att avgöra, hur den stora massan röstade, ty det är en sak att avgöra, hur varje enskild person har röstat, och en helt annan sak att bestämma, hur den stora massan har röstat. Hur massan har röstat, kan man säga med säkerhet i stora drag, men den enskilde personens röstande är en politisk hemlighet. Herr Gustafsson använder alltså åter ett skenargument, som kringgår det riktiga förhållandet.

Anledningen till att man på detta sätt rör sig med skenargument måste vara, att man försvarar en sjuk sak. Det har helt enkelt inte lyckats för någon här i dag att principiellt motivera kollektivanslutningen, utan man kommer med rena nödargument.

Jag kan säga, att detta gjorde också herr Lindahl, då han nyss höll sitt anförande. Han sade, att folkpartiet syftar till att försvaga socialdemokraterna och att det är detta som ligger bakom motionen och givetvis också bakom utskottets utlåtande. Det är ganska märkligt, att herr Lindahl kommer med detta uttalande. Om vi granska det närmare, finna vi att i detsamma ligger ett erkännande, att det här är fråga om tvångsanslutning för många väljare, som eljest inte skulle ha röstat socialdemokratiskt. Och eftersom de inte skulle ha gjort det utan kollektivanslutningen, innebär det att ett tvång av större eller mindre omfattning ligger bakom. Man har på det sättet lämnat de rent demo-

kratiska metoderna och man har gjort det därför att man tror, att man härigenom skall finna ett ökat väljarunderlag. Men det är inte ett bärande motiv, utan vi måste fråga oss: Är det rätt eller orätt att ha tvångsanslutning?

Herr Lindahl vände sig också mot utskottet och frågade: »Vad menar egentligen utskottet, när det skriver att det för närvarande inte tänker på att lagstifta mot kollektivanslutningen?» »Menar utskottet», frågar herr Lindahl, »att oppositionen, när den får majoritet, skall genomföra en lagstiftning mot kollektivanslutningen?» Ja, det är väl ganska uppenbart, att vi, om vi läsa utskottets uttalande rätt, få den uppfattningen, att utskottet menar att situationen är sådan för närvarande, att en mera frihetsvänlig inställning har vunnit insteg. Utskottet hoppas, att fackföreningsrörelsen så småningom utan lagstiftningens skydd skall frivilligt genomföra ett avskaffande av tvångsanslutningen.

Sedan talade herr Lindahl om att den övervägande delen av fackföreningsfolket inte kan vara opolitiskt och att man därför kan handla på detta sätt. Bakom detta påstående ligger ett förakt för minoriteten: den kan man strunta i. Jag undrar, om detta är en fullt demokratisk argumentering.

Herr Lindahl säger vidare, att det socialdemokratiske partiet får ekonomiskt och även moraliskt stöd genom tvångsanslutningen. Men han blir svaret skyldig på frågan, varför man inte kan stödja det socialdemokratiska partiet på det sättet, att var och en som vill ansluta sig till detta parti gör det individuellt. Varför skall man fösa över folk flockvis såsom kollin till partiet? Det är ett stöd, som socialdemokratien kan avvara, när den har blivit det största partiet i landet.

Om således partiet finge sitt stöd genom individuell anslutning, skulle man på det sättet också respektera de olik-

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningars medlemmar till politiska partier.

tänkande och deras självbestämmanderätt, men det gör man inte nu. Egendomligt nog medgiver herr Lindahl, att det råder högst delade meningar om kollektivanslutningen även inom fackföreningarna. Ja, vad kan det bero på? Givetvis på den omständigheten, att de, som ogilla kollektivanslutningen, lida av att ett tvång i en eller annan form utövas emot en större eller mindre minoritet.

Vidare kom herr Lindahl med det ganska oförsynta uttalandet, att de fackföreningsmedlemmar, som tillhörde eller deklarerade sig tillhöra folkpartiet voro att betrakta såsom kverulanter. Jag får säga, att det är ett uttalande, som tycks grunda sig på en totalitär uppfattning, där de oliktankande behandlas såsom kverulanter och också röna en sådan behandling. Denna uppfattning ligger ju bakom hela uttalandet. Jag tycker, att det är betänkligt att herr Lindahl kommit med en sådan deklaration.

Herr Lindahl avvisar det beskydd, som man vill ge fackföreningarna genom att lagstifta mot kollektivanslutningen. Han tillägger, att fackföreningarna vilja stå på egna ben. Ja, detsamma anse vi, som hävda att kollektivanslutningen är olämplig och skadlig, ytterst även för fackföreningsrörelsen, ty denna står inte på egna ben, när den mer eller mindre tvingar oliktankande personer att gå i en viss riktning. Först när fackföreningen frigjort sig från tvångsanslutningen, står den verkligen på egna ben. Det händer att man måste lagstifta till frihetens skydd.

Herr Lindahl säger i slutet av sitt anförande, att det inte är bevisat, att kollektivanslutningen i någon form medför förtryck. Jag har redan tidigare pekat på att hans tidigare uttalanden ge vid handen, att det måste finnas ett förtryck i någon form. Om man inte vill kalla det förtryck, kan man kalla det ett tryck, som faktiskt hindrar många att handla så, som de eljest skulle göra.

om de hade full handlingsfrihet. Att varje medborgare har en sådan handlingsfrihet bör nämligen medges i ett demokratiskt samhälle.

Herr talman! De argument, som herr Lindahl här har anförts till förmån för kollektivanslutningen, kunna i stort sett reduceras till ganska enkla beståndsdelar. Den historiska uppfattningen ha vi hört återopas flera gånger, uppfattningen att detta system har existerat i 50 år. Det är ganska egendomligt, att vi få höra ett sådant historiskt argument, när vi veta, hur socialdemokraterna under långa tider ha kämpat mot sekelgamla orättvisor. Varför skall man då återopa historiska skäl? Det verkar, som om man här har gått in på argument, vilka anpassas efter det egna behovet och inte längre stå på principiell basis.

Ett likartat argument anförde också herr Hedlund i Östersund, nämligen att det var så praktiskt med kollektivanslutningen. Naturligtvis kan kollektivanslutningen vara praktisk ur den synpunkten, att man får med många väljare, som eljest inte skulle ha röstat socialdemokratiskt, men det är inte något praktiskt argument ur demokratisk synpunkt. Jag trodde, att vi hade kommit så långt nu, att vi verkligen ville stå på en fullt demokratisk grund. Den siste ärade talaren försäkrade också, att socialdemokraterna göra det. Men då bör man också ta konsekvenserna av en dylik deklaration.

Det är väl ändå mest praktiskt ur demokratisk synpunkt, att man inte skall på fackföreningarna lägga den bördan, om jag så får säga, att avvika från den reguljära och naturliga verksamheten och i stället utöva politiskt tvång på sina medlemmar. Det går inte att förneka — herr Lindahl gjorde det, men de, som ha kommit i beröring med fackföreningsfolk kunna inte göra det med gott samvete — att det finns många fackföreningsmedlemmar, som känna

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningars medlemmar till politiska partier.

tvångsanslutningen såsom ett onödigt och jag kan säga nästan vanhedrande förmynderskap. De kunna alltså riskera i en fackförening, att en klick för över alla medlemmar till det socialdemokratiska partiet såsom en massa kollin, som egentligen inte själva skola kunna fatta ett eget avgörande. Det är min tro, att denna känsla av tvång leder till en allt mer ökad reaktion inom fackföreningsrörelsen själv. På det sättet kunna vi hoppas att inom en någorlunda närliggande framtid komma fram till ett sådant tillstånd, som vi, som kritisera tvångsanslutningen, eftersträva, nämligen att få till stånd en individuell anslutning inom fackföreningarna. Härigenom skulle den lagstiftning, det här är fråga om, bli överflödigt, något som utskottet också har menat. Färska erfarenheter synas ge vid handen att vi ha rätt att hoppas, att utskottet på ett riktigt sätt har bedömt utvecklingen. Jag ger då herr Elon Andersson i första kammaren rätt, när han säger, att det är större våld än nöden kräver att nu gå lagstiftningsvägen.

För min del måste jag bekänna, att jag anslöt mig till motionen inte därför att jag tror, att man i dag eller någon av de närmaste dagarna skall kunna få igenom ett lagstiftningsbeslut. Jag gjorde det därför att jag fattar motionen såsom en appell till de frihetsvänliga elementen inom fackföreningarna att verka för att frigöra medlemmarna från denna kvarleva från en svunnen tid. Vi leva i dag under andra förutsättningar än dem som gällde för 50 år sedan.

Det föreligger alltså, herr talman, ej tillräcklig anledning att i dagens situation yrka på en lagstiftning, utan jag ansluter mig till utskottets mening.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr SPÅNGBERG: Herr talman! Jag måste erkänna, att jag med mycket

stort intresse har följt de bägge dagarnas debatt om tvångslagstiftningen mot fackföreningsrörelsen, och det är inte utan att jag med ett visst nöje lyssnat till de folkpartister, vilka i sin borgerliga ställning såsom disponenter, jurister eller andra yrkesmän ha uppträtt som talesmän för den svenska fackföreningsrörelsen.

Men jag måste samtidigt göra en liten bekännelse, nämligen att jag heller aldrig har fått ett starkare intryck av det gamla ordspråket om att sätta bocken till trädgårdsmästare än då jag i denna debatt hörde de borgerligas ömma tal om de enskilda fackföreningsmedlemmarnas rättigheter.

Herr Häckner har såsom den senaste borgerliga talaren poängterat, att de borgerliga inte vilja ha någon tvångslagstiftning mot fackföreningsrörelsen. Nej, det är mycket svårt att förstå, vad folkpartisterna faktiskt vilja i detta fall. Inte kunna vi läsa ut någonting ur folkpartipressen och inte kunna vi riktigt förstå, om vi lyssna aldrig så noga till deras anföranden, vad de mena. Från utskottets sida har man nämligen förklarat, att man *för närvarande* inte önskar den föreslagna lagstiftningen, men motionärerna ha krävt utredning angående införande av förbud för fackföreningar att ansluta sig till de olika platsernas arbetarkommuner. Vilka synpunkter av dessa många skilda, som här ha framförts, skola nu anses vara de folkpartistiska?

Jag känner mycket väl till och jag har läst vad lärda män ha skrivit om vårt språks förskämning. Det påstås att vårt språk håller på att förflackas. Man känner inte igen det gamla svenska språket, och andra, som ha velat vara elaka, påstå att ord egentligen äro till för att dölja tankarna. Även en lekman som jag upptäcker så småningom, att det åtminstone finns två ord, som missbrukats ofantligt och med vilkas användande man försöker dölja tankarna.

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningars medlemmar till politiska partier.

De båda orden äro frihet och demokrati. Vi möta dessa ord, frihet och demokrati, så ofta i sammanhang som måste betyda motsatsen till frihet och demokrati. Och nu ha dessa båda ord använts både i utskottets utlåtande och i anföranden såsom motiv för ett förbud mot kollektivanslutningen.

Vi borde ändå från början komma ihåg, att här är det inte fråga om något tvång till kollektivanslutning. Intet fackförbund har påbjudit, att en fackförening skall ansluta sig till platsens arbetarkommun. Det finns ju andra fackföreningar, exempelvis syndikalisternas, där kollektivanslutning inte kan komma i fråga över huvud taget, därför att de befatta sig så litet med politik och stå tveksamma inför de politiska framgångslinjerna. Men om vi hålla oss till de fackföreningar, som syssla även med politiska spörsmål och som tro på de politiska framgångsmöjligheterna, måste vi säga oss, att varken friheten eller demokratien på något sätt kommer i fara, om en sådan fackförening ansluter sig till en arbetarkommun på platsen. Det är ju ändå så — och det måste väl folkpartiet och kan hända även de övriga borgerliga partierna erkänna — att det är arbetarrörelsen, som i en mycket hård kamp under denna form av samarbete, med kollektivanslutning till arbetarkommunerna — som under någon tid var obligatorisk — framskapat den frihet och den demokrati, som vi ha i detta land, trots ett mycket hårt motstånd från disponenter och andra, som i dag tala ett språk, som är Jakobs, medan händerna äro lösas.

För det första står det varje fackförening fritt att genom beslut av majoriteten av dem som delta i organisationens möten själv bestämma, hur den skall ställa sig politiskt. För det andra står det varje enskild medlem fritt att reservera sig vid anslutningen eller när som helst gå ut ur arbetarkommunen. Detta har sagts sa många gånger under

denna debatt att vi få hoppas att de folkpartister, som inte kände till det förut, nu skola veta det. Herr Svensson i Ljungskile visade ju i går i sina uppläsningar, att fackföreningarna till och med i vissa fall stå som rådgivare och tillhandahålla blanketter med tydliga anvisningar för hur man skall skriva en reservation för att inte bli medlem av arbetarkommunen vid kollektivanslutning.

Jag tror mig kunna säga, att ingen organisation i detta land — och väl inte i något annat heller — lämnar större frihet åt den enskilde än just det socialdemokratiska partiet. Jag kan garantera, att partiet inte vill ha andra medlemmar än verkliga socialdemokrater, och några repressalier förekomma inte medlemmarna emellan eller från fackföreningarna mot den enskilde medlem som inte vill kollektivansluta sig till det socialdemokratiska partiet — det vet jag efter att ha arbetat inom många yrken under flera årtionden. Det är rena fantasier när man påstår någonting annat.

Repressalier mot fackföreningsmedlemmar och socialdemokrater ha däremot förekommit just från arbetsgivarernas sida. Det är väl inte så få — och till dem har jag äran att räkna mig — som ha fått sluta ett dåligt betalt hårt arbete därför att de velat antingen ha en fackförening på den plats där de arbetade eller därför att de arbetade inom en socialdemokratisk ungdomsklubb. Under sådana förhållanden är det svart, mina herrar, att dra upp några bestämda gränser mellan vad som är politik och vad som är fackföreningsarbete för den som står på arbetsplatsen som tänkande medborgare.

Herrarna resonera här som om det skulle vara brottsligt att tillhöra ett parti och som om man bör dölja att man gör det. Någon sådan rädsla finns inte på arbetsplatserna, det kan jag garantera. Herr Lindahl har rätt i att det

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och förenings medlemmar till politiska partier.

kanske finns en och annan kverulant som är missnöjd med allt och alla, och det kanske så mycket hellre som folkpartipressen sannerligen inte varit den som försökt ge naturliga förklaringar exempelvis till efterkrigstidens svårigheter utan i stället utnyttjat dem för att skapa missnöje. Människor som inte läsa annat än dessa upprop, dessa annonser, dessa missnöjesyttringar, kanske till sist fångas av detta och bli missnöjda kverulanter. Det är möjligt att en och annan, som har läst i Dagens Nyheter att det är sådant elände här i landet, sagt att han måste rösta med folkpartiet, men det är ju inte något bevis för politiskt tänkande. Det är ingen som förföljer dessa människor, utan man försöker förklara för dem hur förhållandena ligga till, exempelvis varför vi inte få tillräckligt med kaffe. Om man har tillräckligt med tid att förklara saken för dem, bruka de till sist förstå, att det beror på yttre förhållanden, t. ex. på valutaläget, men förföljda bli de inte för att de ha en sådan felaktig uppfattning.

De som stå för utskottets utlåtande konstatera, att »den socialdemokratiska åskådningen efter hand kom att bli dominerande inom fackföreningsrörelsen». Det är alldeles riktigt, och det hade sina grundliga skäl. Utskottet gör emellertid vissa påståenden som visa upp en historieförfälskning, och jag tycker det är egendomligt att en del av de borgerliga, som här ha yttrat sig, ha kunnat skriva under på detta. Jag förstår inte hur exempelvis en professor kan sätta sitt namn under ett dylikt utlåtande.

För att ge ett exempel på vad jag menar skall jag be att få citera följande på sidan 9. Man förklarar samarbetet och kollektivanslutningen på detta sätt: »Samma personer voro i stor utsträckning verksamma både såsom fackliga ledare och politiska förgrundsmän. Häri har man att se förklaringen till att

fackföreningsmedlemmarnas inlemmande i den politiska rörelsen skedde genom kollektiv anslutning.»

Jag måste erkänna att det låter sagoartat och vackert, men fullt så enkelt har det verkligen inte gått till. Det gick inte för samma person att under någon längre tid vara både fackföreningsman och politisk förgrundsmän. När arbetarrörelsen var ung och dessa båda organisationer ofta sammanfördes i arbetarkommuner genom kollektivanslutning av fackföreningen, då var det på grund av rösträttsförhållandena ytterst få arbetare här i landet som hade ett kommunalt uppdrag, och det kan ingalunda ha förekommit i sådan omfattning, att det kan motivera utskottets uttalande, att samma personer voro fackliga ledare och politiska förgrundsmän.

Nej, mina herrar, ni glömma bort en sak i den svenska historien när ni i denna debatt försöka skriva historia. Ni gå helt förbi den kamp som arbetarrörelsen fick utkämpa då den fackliga och politiska verksamheten förenades i en gemensam arbetarrörelse. Den var inte fullt så idyllisk som herrarna vilja påstå i motionen och i utlåtandet.

Vi kunna erinra om hur vi fingo avsked från våra arbetsplatser, inte därför att vi voro dåliga arbetare, utan därför att vi hade en viss samhällsuppfattning eller ville bilda en fackförening. Vi kunna erinra om de lockouter som arbetsgivarna satte igång. Det typiska exemplet är storstrejken, som hade till syfte att krossa fackföreningsrörelsen. Vi kunna erinra om de svarta listor, som följde på detta, om de traskasserier herrarna tillgrepo mot arbetarna. Vi kunna erinra om de 50 000 emigranter, svenska arbetare och småfolk, som under tiden 1907—1909 fingo lämna detta land, i många fall därför att de deltagit i de konflikter som utkämpades här i landet.

När man har en sådan historia att peka på, bli herrarnas argument ohåll-

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningsars medlemmar till politiska partier.

bara, och då har man inte inom de partier, som på rätt sen tid ha varit inne på samma linjer, någon anledning eller fullmakt att blanda sig i den svenska fackföreningsrörelsen.

Herrarna vilja skilja på politiska och fackliga uppgifter, men det är en synnerligen svår sak. Var det en politisk eller en facklig angelägenhet om en industriarbetare blev avskedad därför att han arbetade inom en socialdemokratisk ungdomsklubb? Skulle herrarna vilja vara vänliga att svara på den frågan. Var det en facklig angelägenhet eller en politisk för den som blev vräkt från sin bostad? Var det en facklig eller politisk angelägenhet för den som blev utan arbete och inte kunde få det på någon annan arbetsplats därför att han var uppförd på en svart lista? Var det en facklig eller politisk angelägenhet för de människor, som sedan de fått avsked från sin anställning inte hade någon annan möjlighet än att emigrera? Jag vore tacksam om herr Ohlin, som är näste talare, ville svara på dessa frågor. I så fall kunna vi kanske bättre reda upp vad som är fackliga och vad som är politiska angelägenheter.

Det var dessa samhällsförhållanden som sammansvetsade arbetarklassen i detta land i ett fackligt och politiskt fostbrödralag med blodsband som hålla än i dag. Det bör vara fackföreningarnas rätt att i ett land som bekänner sig till frihet och demokrati besluta om sin ställning till de politiska partierna.

Nej, allt samma personer tidigare voro fackliga ledare och politiska förgrundsmän, det är inte annat än en saga även om det sker i senare tid, sedan fackföreningsfolket glömt och kanske velat glömma det som har varit för inte så lång tid sedan.

De som stå för utskottsbetänkandet komma med åtskilliga obegripliga besynnerligheter i sin skrivning. Det heter på sidan 9, där man talar om för-

hållandena i utlandet: »Utvecklingen i främmande länder bär skrämmande vittnesbörd om huru dessa omistliga värden» — det är den politiska självbestämmanderätten, tanke- och yttrandefriheten, församlingsfriheten och religionsfriheten o. s. v. — »lätt kunna förloras, om de icke på allt sätt värnas».

Herr Håstad pekade på folkdemokratierna som ett avskräckande exempel på vart det kan leda när dessa värden inte värnas. Men vad har det med kollektiv anslutning att göra? Ha verkligen dessa friheter någonsin hotats därför att arbetarna genom fackföreningarna kunnat ansluta sig till platsens arbetarkommun? Det är med stort intresse jag väntar att få höra något exempel på att det har inträffat. I vilket land har det för övrigt skett? Jag skall gärna vidga frågan till andra länder. I vilket land har demokratin trampats under fötterna därför att fackföreningarna frivilligt ha gått med i en arbetarkommun? Säg mig något exempel som visar riktigheten i det skrivsätt herrarna ha använt, och jag skall vara djupt tacksam för de upplysningar, som jag vid egna forskning inte lyckats få! Herr Lager kommer ganska nära på talarlistan, och han kan ju vittna om hur det är i de folkdemokratiska länderna, om man där bildar arbetarkommuner, till vilka fackföreningarna ha full frihet att ansluta sig. Nej, mina herrar, så går det inte till i diktaturerna. Där stänger man av fackföreningsfolket och vill inte ha någon kollektiv anslutning över huvud taget, ty då kunde man få in folk som man inte ville ha emedan deras åsikter kanske inte alldeles passa den klick som sitter och bestämmer i landet, det må vara nazistiskt eller folkdemokratiskt.

Det finns inga sådana exempel, herrar motionärer och herrarna som stå för utskottsutlåtandet, som ni påstå i era skrivelser! Men detta sätt att börja

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningars medlemmar till politiska partier.

med en lagstiftning mot kollektiv anslutning till en arbetarkommun eller ett parti, det är det första steget mot en avgränsning av fackföreningsrörelsen för vissa begränsade uppgifter. Det är vägar, mina herrar, som betänkligt peka hän mot fascistiska mål, även om man nu inte riktigt förstår konsekvenserna av att slå in på dessa vägar.

Kollektivanslutning är ju inte någonting som bara förekommer inom fackföreningarna. Det finns mängder av organisationer som använda den kollektiva anslutningsformen. Utskottsutlåtandets undertecknare säga sig inte känna till det. De säga, att »den kollektiva anslutningsformen såvitt känt är icke tillämpas av andra organisationer än fackföreningarna». Det är underbart vad man är okunnig i historia i de bildade grupperna! Eller också tänka inte herrarna på vad ni säga. Jag tror det senare. Nog vet väl varje riksdagsman att kollektivanslutningsformen användes ganska allmänt, och jag undrar om det är någon här i kammaren som inte är kollektivt ansluten till en eller annan organisation. Det är inte bara arbetarkommuner som äro anslutna kollektivt till en organisation. Kommuner, landsting, städer o. s. v. ansluta sig inte bara till respektive Landskommunernas förbund, Landstingsförbundet och Stadsförbundet, utan också till andra organisationer. Jag är själv med i styrelsen för en organisation, Värmlands bildningsförbund, till vilken till och med själva landstinget är kollektivt anslutet. Dessa exempel visa, i vilken utsträckning den kollektiva anslutningsformen användes och hurusom man anser att det är praktiskt att använda den för två organisationer med starka gemensamma intressen.

Då kan man fråga: Skall all kollektivanslutning förbjudas? När det här säges att kollektivanslutning inte förekommer inom andra organisationer än fackföreningarna, så är detta påstående

falskt. Det förekommer ju tvärtom i mycket stor utsträckning kollektiv anslutning inom andra organisationer, och det är därför berättigat att ställa den frågan, om avsikten är att all kollektivanslutning till annan organisation skall förbjudas eller om man syftar till en *undantagslagstiftning* som endast gäller fackföreningarnas anslutning till en arbetarkommun.

Herr Häckner trodde att kollektivanslutningen medfört, att socialdemokraterna erhållit åtskilligt flera röster än de eljest skulle ha fått. Uppriktigt sagt veta varken herr Häckner eller jag, hur det ligger till med den saken, och man kan ju, lika gärna som man gör det antagande som herr Häckner gjorde, föreställa sig att socialdemokraterna nog skulle erhålla lika många röster även om det inte funnes någon kollektiv anslutning.

Herr Häckners uttalande gjorde emellertid att jag undersökte litet hur det förhåller sig i mitt eget landskap, Värmland. Där funnos vid sista riksdagsmannavalet 156 445 röstande, och av dem röstade 78 301 med socialdemokraterna. Men kollektivanslutna voro — och här komma vi till det som har den största betydelsen med hänsyn till herr Häckners resonemang — endast 2 812. Om herr Häckner gör ett enkelt räkneexperiment på det notesblock, som han i sin bänk sitter och skriver på, skall han finna att över 50 procent av samtliga i valet deltagande röstade med socialdemokraterna, medan de, som voro kollektivanslutna till det socialdemokratiska partiet, inte utgjorde mer än 2 procent av dem som röstade med socialdemokraterna. 98 procent av dem, som röstade socialdemokratiskt, voro således icke kollektivanslutna, och detta i ett landskap där över 50 procent av de i valet deltagande röstade socialdemokratiskt. Jag vill inte dra några bestämda slutsatser av dessa siffror, även om de ju säga en hel del, men jag vill

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningsmedlemmar till politiska partier.

i varje fall framhålla, att de inte ge be-lägg för riktigheten av herr Häckners påstående.

Betraktar man frågan om kollektivanslutningen rent principiellt och inte ser så enögt på problemet som de borgerliga ha gjort, tror jag att enighet skall kunna nås om att kollektivanslutning i vissa fall är alldeles nödvändig för att samhällets angelägenheter skola kunna skötas på bästa möjliga sätt. Därmed har jag emellertid inte sagt att det är nödvändigt för det socialdemokratiska partiet att ha kollektiv anslutning från fackföreningarnas sida — exemplet från Värmland visar att partiet nog skulle klara sig lika bra utan en sådan.

Men i varje fall ha vi inte, mina her-rar, här i riksdagen någonting att göra med den saken. Det är inom fackföreningarna, fackförbunden eller LO, och inom den socialdemokratiska arbetar-rörelsen som man får ta ställning till frågan om vad som är det bästa och det mest praktiska härvidlag. Om medlemmarna inom en fackförening äro socialdemokrater och anse det mest praktiskt att kollektivt ansluta sig till platsens arbetarkommun, så böra de också själva få besluta därom — de som eventuellt inte vilja vara med om en sådan anslutning, behöva ju inte vara det.

Herr Håstad anförde som ett skäl mot kollektivanslutningen att man inom socialgrupp 3 röstade borgerligt i rätt stor utsträckning. Jag har stor respekt för professor Håstads kunnighet, och jag har många gånger med intresse lyssnat till hans uttalanden, inte minst inom konstitutionsutskottet där vi båda äro ledamöter, men jag måste säga att i detta fall har herr Håstad fel. Han gjorde det missgreppet, att han, såvitt jag förstår, fullständigt bortsåg från det faktum att så som socialgrupp 3 är sammanställd både enligt Gallups undersökningar om valdeltagandet och i den statistik, som föres i detta samman-

hang, återfinnas inte fackföreningarnas medlemmar som någon kategori för sig, utan socialgrupp 3 omfattar inkomsttagare med en viss högsta inkomst — jag tror att Gallup sätter gränsen vid 7 000 kronor — varvid uppgifterna hämtas från medborgarnas självdeklarationer. Det är då lätt förklarligt — med hänsyn till att det här i landet både bland hantverkare, affärsmän, jordbrukare och andra finns många, som deklarerar inkomster på mindre än 7 000 kronor — att man inte kan hänvisa till hur socialgrupp 3 röstade, när det gäller att klargöra hur arbetarklassen röstat, om man nu med arbetarklassen avser de i industrier eller i jordbruk lönearbetande grupperna.

Den av herr Håstad anförda omständigheten säger alltså knappast någonting om hur fackföreningsfolket röstade. Vill man ha vissa upplysningar därom, kan man ju ta stickprov från industriorter och jämföra siffrorna för röstdeltagandet med fackföreningsmedlemmarnas antal. Själv besökte jag den 1 maj en plats med många industriarbetare. 93 procent av de röstberättigade hade där röstat vid sista riksdagsmanavalet, och av dem hade 80 procent röstat med socialdemokraterna. Dylika renodlade fall visa ganska bra, hur fackföreningsfolket tänker politiskt och till vilket parti de ansluta sig.

Skulle man, såsom det talats om här, låta frågan om kollektivanslutningen gå ut till allmän omröstning, så är det väl fackföreningsfolket och inte några andra som skola få rösta. Att man på borgerligt håll skulle röstas emot principen med kollektivanslutning är självklart, ty genom att få bort kollektivanslutningen hoppas man försvaga både fackföreningsrörelsen och socialdemokratien, och att göra detta måste ju ligga i de borgerligas intresse. Vi vänta således, som naturligt är, ingen förståelse och hjälp på det hållet. Däremot finns det även bland de intellektuella,

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningars medlemmar till politiska partier.

som tillhöra de högre inkomsttagarna, många som av rent ideella skäl ansluta sig till det socialdemokratiska partiet.

Om man vill ha en uppfattning om hur fackföreningsfolket över huvud taget tänker i dessa frågor, kan man också studera uppgifterna om de senaste 1 majdemonstrationerna, som ju ha genomförts sedan utskottsbetänkandet om kollektivanslutningen framlades. Den starka uppmarsch av de fackligt och socialdemokratiskt organiserade medborgarna här i landet i 1 majdemonstrationerna visar att man på det hållet kraftigt reagerar mot försöken att splittra den politiska och fackliga arbetarrörelsen och att den gemenskap mellan dessa rörelser, som skapades för några årtionden tillbaka, också står sig för framtiden. Jag tror att det är lyckligt för vårt folk som helhet betraktat, att så är fallet.

Herr HÄCKNER (kort genmäle): Herr talman! Jag ber att få säga några ord med anledning av de anmärkningar, som två av de föregående ärade talarna riktat mot mig.

Herr Spångberg framhöll bl. a. att socialdemokraterna önska att endast de, som äro socialdemokrater skola tillhöra det socialdemokratiska partiet. Man kan då fråga sig, varför socialdemokraterna hålla på kollektivanslutningen. Under första kammarens debatt sade herr Strand, att man genom tvångsanslutningen föser in i det socialdemokratiska partiet även dem inom fackföreningarna som inte ha tillräcklig energi att skaffa sig kännedom om de olika möjligheter som föreligga. Herr Strand var alltså på det klara med att det finns många, som inte anmäla reservation, fastän de, måhända av olika skäl, skulle ha velat göra detta. Det måste ju innebära, att det inom det socialdemokratiska partiet finns många personer, som inte äro socialdemokra-

ter men som genom tvångsanslutningen blivit enrollerade som socialdemokrater.

Herr Spångberg talade vidare om att man ute på arbetsplatserna kan utan rädsla visa, att man tillhör vilket politiskt parti som helst. Men detta uttalande står dock i viss motsättning till vad herr Lindahl sade om att de fackföreningsmedlemmar, som anmäla sig vara folktoparter, vore att betrakta som kverulanter, och hur kverulanter behandlas, veta nog herrarna själva.

Vid den historieskrivning, som herr Spångberg gjorde, kom han också in på sådana saker som avskedandena från arbetsplatserna av organiserade arbetare, storstrejken o. s. v. Men allt detta ligger ju relativt långt tillbaka i tiden, och vad som då kunde ha motiverat vissa åtgärder behöver inte nu föreligga. Och det är väl till de nuvarande förhållandena, som man skall taga hänsyn, när det gäller att bedöma huruvida i dag en tvångsanslutning är berättigad eller inte.

När herr Spångberg talade om att kollektivanslutning tillämpas även inom en del andra organisationer, glömde han alldeles bort att nämna, att det i dessa fall inte var fråga om tvångsanslutning till något politiskt parti. Vad det här gäller är ju att skydda en av de fundamentala friheterna, nämligen friheten att själv välja politiskt parti. Det går då inte att göra jämförelser med landstingssammanslutningar och andra sådana organisationer.

Med anledning av de siffror från valet i Värmland, som herr Spångberg anförde, vill jag bara framhålla att vad som i detta sammanhang har betydelse är inte hur stor procent av väljarna, som voro socialdemokrater, utan hur stor procent av fackföreningsfolket som röstade socialdemokratiskt, och om den saken fingo vi ju inte någon upplysning.

Slutligen vidgick herr Spångberg att det finns många som ansluta sig till det socialdemokratiska partiet av ideella

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningars medlemmar till politiska partier.

skäl, men han ville helt och hållet frånkänna dem, som opponerat sig mot tvångsanslutningen, alla ideella skäl. Herr Spångberg mäter alltså med olika mått.

Herr OHLIN: Herr talman! Jag tror att man av den något långdragna debatt, som här förts, kan draga en slutsats av så stor räckvidd, att den täcker väsentligt mera än det problem som egentligen diskuteras.

Bakom den socialdemokratiska ståndpunkten i fråga om kollektivanslutningen ligger uppenbarligen en stark känsla av att den fackliga och den socialdemokratiska arbetarrörelsen bara äro två olika delar av en och samma sak. För att visa detta anför man bl. a. alla dessa historiska skäl, som vi i varje fall känna väl till nu, om vi inte gjorde det förut, och som jag inte här skall upprepa. Socialdemokratien gör tydligen anspråk på att företräda arbetarklassen på ett alldeles särskilt sätt både när det gäller dess fackliga och politiska intressen.

Jag undrar om ni, mina damer och herrar, som nu med sådan styrka ha framhållit detta, verkligen ha betänkt, att ni därmed ha uppgivit kravet på att det socialdemokratiska partiet skulle i samma mån sträva att beakta *andra* folkgruppers berättigade intressen. Ni ha själva här utnämnt er till talesmän för en viss folkgrupp och erkänt att när det, såsom ju allt emellanåt sker, uppträder intressekonflikter t. ex. mellan den ena löntagargruppen och den andra, stå ni på en av dessa grupper sida. Ni ha alltså på ett mycket tydligt sätt bekräftat, att det socialdemokratiska partiet behållit den klasskaraktär, som man ofta erkänt att partiet hade under århundradets början men som man på senare tid då och då har gjort försök att bortförklara, när man framfört anspråk på att socialdemokratien lika mycket företräder hela folkets intressen. Det är också tydligt att detta

partis karaktär av klassparti färgar det socialdemokratiska betraktelsesättet i den fråga som här diskuteras.

Inom folkpartiet se vi på den politiska partibildningen på ett annat sätt än man gör på socialdemokratiskt håll. Vi mena att politiska partier icke skola representera någon viss klass eller någon viss folkgrupps intressen utan vara uttryck för en politisk åskådningsgemenskap. Naturligtvis kan denna vara mer eller mindre intressebetonad men det väsentliga är gemensamheten i den allmänna åskådningen. Jag tror att det är denna olikhet mellan det socialdemokratiska betraktelsesättet och vårt sätt att se på saken, som är en av de viktigaste orsakerna till att debatten här inte har lett till att de argumenterande mött varandra i större utsträckning, utan mest har inneburit att man på ömse sidor framfört och upprepat sina åsikter. Om någon efteråt gör sig besvär att läsa vad som yttrats under denna debatt, skall han av t. ex. herrar Lindahls, Henrikssons, Gustafssons och många andra socialdemokraters uttalanden här finna, att just denna karaktär av politiskt klasstänkande har kommit fram mycket tydligare i dag än vid många andra tillfällen.

Men, herr talman, det förefaller mig dock som om logiken vore en smula svag, när man från den utgångspunkt, som socialdemokratien alltså här har, vill motivera kollektivanslutningen till det socialdemokratiska partiet. Ty, mina damer och herrar, vad är det som skulle hindra fackföreningarna och det socialdemokratiska partiet att verka hand i hand på de områden, där det finns gemensamma intressen, och göra detta med full styrka, även om man inte har någon kollektiv anslutning? Jag har lyssnat till det mesta av dessa dagars debatt och jag har spetsat öronen varje gång den talande tycktes mig snudda vid detta problem, men herr talman, ännu i denna stund har jag inte fått

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningsars medlemmar till politiska partier.

något svar på frågan: vad är det som hindrar fackföreningsrörelsen och det socialdemokratiska partiet att verka för gemensamma intressen när sådana finnas, även om det inte föreligger någon kollektiv anslutning? Jag kan inte se att det finns något sådant hinder. Tydligt tvivlar man inom socialdemokratien på att det skulle gå lika bra att samarbeta utan kollektivanslutning, men varför man gör det är svårt att säga.

Herr Henriksson bland andra förbisåg vid sin argumentering denna frågeställning. Herr Henriksson kom i stället in på en sak som jag ett ögonblick måste stanna inför. Han sade att kritiken mot det socialdemokratiska efterkrigsprogrammet lika mycket har varit en kritik mot fackföreningsrörelsen, och efter en replik av herr Nihlfors upprepade han detta argument, i det att han framhöll att den, som kritiserar fackföreningsrörelsens ståndpunktstagande även när det gäller politiska frågor, därigenom har riktat ett angrepp mot fackföreningsrörelsen.

Herr talman! Det behövs tydligen inte mera än att fackföreningsrörelsen börjar antaga en rad politiska resolutioner, så kunna vi inom oppositionen, såsom herr Nihlfors antydde, lägga ned vår talan. Enligt herr Henrikssons resonemang kunna vi nämligen inte längre angripa fackföreningsrörelsens politiska ståndpunkt utan att få den repliken, att vi angripa fackföreningsrörelsen som sådan. Det räcker med att fackföreningsrörelsen antar ett kulturprogram och att vi inom oppositionen kritisera detta på en eller annan punkt, för att det skall heta, att vi äro fackföreningsrörelsens fiender.

Jag tror att herr Henriksson är tillräckligt intelligent för att förstå, att även om han upprepar denna dumhet två gånger, är och förblir den en stor dumhet. Det är väl ändå ganska viktigt, att vi härvidlag göra vissa distinktioner mellan facklig och politisk verk-

samhet. Herr Henriksson och hans vänner, som här försöka att vrida de argument, vilka framförts på oppositionshåll, till att bli angrepp på fackföreningsrörelsen — något som de icke äro — få nog, om de skola lyckas, använda andra metoder än som nu skett.

Om tiden hade tillåtit, skulle jag också ha kunnat visa, att vår kritik av 27-punktsprogrammet inte har riktats mot någonting som rimligen kan kallas fackliga frågor, utan har satts in på sådana punkter som ha rent politisk och socialistisk innebörd. Men det känna kammarens ledamöter redan till, och det är väl därför överflödigt att jag nu går in på den saken.

Jag måste säga att jag är rätt förvånad över att man i riksdagens andra kammare kan få höra en argumentering av den art som herr Henriksson här framfört.

Herr Lindholm frågade först, vad kommunisterna ha för intresse av att få medlemmar som inte sympatisera med deras åsikter. Herr Lindholm förbisåg tydligen i hastigheten, att den fråga som här har ställts och rätteligen bör ställas till socialdemokraterna är denna: Vad har *detta* parti för intresse av att få medlemmar som äro politiskt alldeles ointresserade eller motståndare till det socialdemokratiska partiet? Man har inte här redovisat, att det skulle finnas något legitimt intresse av detta slag för det socialdemokratiska partiet.

Hans excellens herr statsministern har i ett offentligt uttalande för en tid sedan förklarat, att det inte var lämpligt att en liten grupp i en fackorganisation anslöt hela organisationen till socialdemokratien. Jag har inte märkt att denna viktiga synpunkt har beaktats särskilt mycket i debatten. Jag har undrat om man möjligen här i kammaren skulle få höra någon talare som sade, att det som statsministern påpekar är riktigt nog, och att man ville medge, att smågrupper inte skola kollektivt an-

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningsars medlemmar till politiska partier.

slutas till en stor grupp — att det bör krävas att låt mig säga 50 procent av organisationens medlemmar rösta för anslutning. Observera att jag inte tycker att det är tillfredsställande i och för sig att tvångsansluta en minoritet heller, men det skulle ändå ha varit ett litet steg i verkligt demokratisk riktning om man velat göra detta medgivande, att en anslutning icke bör ske om inte majoriteten av medlemmarna uttalar sig för den.

Reservanterna förklara, att reservationsrätten innebär frihet från alla ekonomiska förpliktelser mot den socialdemokratiska organisationen, men detta är ju inte utan vidare riktigt. Herr Svensson i Ljungskile har redovisat en del formulär, av vilka det framgår, att man genom att reservera sig inte alls blir fritagen från förpliktelser mot det socialdemokratiska partiet. Man blir det i sådana fall på villkor att man *an-tingen* är villig att ge ett extra bidrag till fackföreningen, till någon av dess understödkassor eller dylikt, så att dessa får pengarna i stället för partiet, eller också vill uppge sin politiska anonymitet och förklara, att pengarna skola gå till en annan politisk organisation. Den som icke vill uppge sin politiska anonymitet och reservera sig blir inte alls fritagen från sina förpliktelser gentemot partiet, såvida han inte accepterar att bli straffbeskattad av den fackliga organisationen. Varför blir han straffbeskattad? Jo, därför att han inte är socialdemokrat och därför att han inte vill uppge sin politiska anonymitet. Kan detta vara lämpligt? Vore det inte riktigare om den som reserverar sig sluppe att betala? Man markerar därmed, att man inte har någonting att göra med ett parti, som man förklarat sig inte vilja ha någonting med att göra. Varför krängla till saken — det är väl det minsta man kan säga — med en sådan straffbeskattning som detta innebär?

Jag frågar, herr talman, vilket som är rimligast: att ha reservationsrätten — den tillfredsställer som bekant inte oss — och låta den som reserverar sig bli fri, som utskottsreservanterna antyda, eller att ha det system som redovisats av herr Svensson i Ljungskile och som finns i många fackföreningar.

När nu denna fråga om skydd för den politiska anonymiteten diskuteras, säga många talare, att riksdagen inte har någonting med detta att göra, att det är en sak som skall diskuteras inom de fackliga organisationerna och ingen annanstans. Det är en märklig ståndpunkt i sanning! Skulle den svenska riksdagen icke ens finna anledning att någon gång diskutera det förhållandet, att det förekommer åtgärder som innebära att den politiska anonymiteten i viss mån kränkes? Jag vågar tro, herr talman, att de talare som här göra gällande, att vi inte borde blanda oss i detta emedan det är en fråga för de fackliga organisationerna allena, vid närmare övervägande skola finna, att de icke kunna vidhålla den ståndpunkten. Att dryfta förutsättningarna i en demokrati för att den politiska anonymiteten icke kränkes är icke blott en rättighet utan en plikt för de politiska församlingarna.

Var i utlandet är det nämligen som denna politiska anonymitet icke respekteras? Jo, det är i diktaturstaterna. Vi veta att det är en av de metoder man använder för att av en formell demokrati göra vad som i verkligheten är en diktatur. Är det då icke en anledning att vara särskilt varsam när det gäller även det allra minsta steg i riktning mot en kränkning av den politiska anonymiteten? Herr Spångberg talade nyss om fascistisk målsättning. Jag vill säga till herr Spångberg, att om man inte är mycket försiktig och slår vakt om den politiska anonymiteten, då kan man så småningom komma in på vägar, som, även om de inte syfta

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningsars medlemmar till politiska partier.

till fascistiska mål, kunna mot vederbörandes egen önskan underlätta en utveckling i en sådan riktning. De som slå vakt om en demokratisk strävan efter skydd för den politiska anonymiteten arbeta sannerligen inte för några fascistiska mål.

Låt oss fråga vilken ståndpunkt som bäst står i överensstämmelse med friheten: att vilja att organisationerna frivilligt skola acceptera en viss ordning som skyddar den enskilde eller att säga, att detta är en angelägenhet som organisationerna få ordna som de vilja och att ingen annan skall få lov att ens diskutera den.

Herr Lindberg var en av dem som rent av ville göra gällande, att denna vår argumentering tyder på att vi vilja förfölja den fackliga rörelsen. På vad sätt skulle den fackliga rörelsen skadas om den avstode från kollektivanslutning? Det är många socialdemokratiska personer i detta land och en del pressmän som ha sagt, att det vore bättre för fackföreningsrörelsen och partiet om man avstode från detta. På vilka grunder anser man här, att dessa socialdemokrater ha fel? Hur motiverar man att det skulle vara ett angrepp på den fackliga rörelsen? Jag måste säga, att man på vårt håll tänker högre om den fackliga rörelsen och dess förmåga att hävda sig än vad herr Lindberg gör när han antyder, att den är beroende av rätten till kollektiv anslutning.

Herr Henriksson och andra säga nu, att oppositionen inte begriper vad som är lämpligt för den fackliga rörelsen, att vi inte känna till vad som sker där. Herr Henriksson gör sig där — jag förbigår den där överlägsna attityden, som det annars kunde vara åtskilligt att säga om — åter skyldig till en sammanblandning. Det gäller här icke något fackligt tekniskt spörsmål, som kräver en speciell facklig insikt. Det gäller en fråga av politisk art, om lämpligheten eller olämpligheten av att man ansluter

vissa personer till ett politiskt parti på kollektiv väg. Herr Henriksson har en utomordentlig sakkunskap i fackliga frågor, men jag bestrider bestämt att herr Henriksson med den sakkunskapen representerar någon annan sakkunskap än kammarens övriga ledamöter i denna politisk-demokratiska fråga. Jag tror inte att herr Henriksson har svårt att förstå, att det är ett ganska misslyckat sätt att försöka blanda bort korten att inte göra en distinktion mellan denna politiska fråga och vissa fackliga tekniska spörsmål, som kräva särskild sakkunskap.

Den riktning jag representerar anser, att de fackliga organisationerna utgöra inte bara en värdefull utan en omistlig beståndsdel av det svenska samhället. Man kan knappast tänka sig den svenska demokratien utan starka fackliga organisationer. Vi skola vara villiga, om det någon gång blir aktuellt, att slå vakt om den fackliga rörelsens frihet. Men, som jag sade, vi vägra att tro, att den fackliga rörelsen inte klarar sig utan denna märkliga metod att ansluta folk till det socialdemokratiska partiet.

När man hör herr Lindberg och andra säga, att oppositionen drives av en lust att skada fackföreningsrörelsen och att den företräder klassintressen och företagartressen, kan man inte annat än medlidsamt dra på munnen. Det är att utmana löjet att i denna fråga dra fram synpunkter av denna art, som intet ha med verkligheten att skaffa. Det visar ingenting annat än svagheten i argumenteringen när man inte anser sig kunna undvara resonemang av den typen. Vad man är ängslig för är säkert inte att fackföreningsrörelsen skulle försvagas. Däremot finns förmodligen en ängslan att socialdemokratien skulle försvagas. Jag visste inte att man var så osäker på sin sak inom den svenska socialdemokratien, men det är man tydligen. Det kunna vi endast acceptera som en upplysning.

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningsars medlemmar till politiska partier.

Herr Lindberg fällde ett yttrande, som jag är tvungen att kommentera ett ögonblick på grund av dess uppseendeväckande karaktär. Han sade, att dessa angrepp på fackföreningsrörelsen komma att fortsätta så länge inte den fackliga rörelsen har övertagit det mesta av makten. Han tänkte sig, att när den övertagit makten ordentligt, inte bara på det halva sätt den har nu, skall man inte i den svenska riksdagen kunna föra en debatt sådan som den i dag. Det är ett ganska kusligt perspektiv. Herr Lindberg tänker sig tydligen, att efter ett något mera fullständigt fackligt övertagande av makten skola den fria diskussionsrätten, den fria demokratiska förslagsrätten, människornas rätt att hävda en annan uppfattning än den herr Lindberg tror att den fackliga rörelsen då skall företräda, försvinna. Det är ett stort misstag att tro, herr Lindberg, att om de fackliga organisationerna bli mer mäktiga än i dag, detta skall kunna ha de konsekvenser, som herr Lindberg har räknat med. Som bidrag till försvaret av den ståndpunkt, som utskottsreservanterna ha intagit, var emellertid herr Lindbergs uttalande upplysande nog.

Vi anse icke att den fackliga rörelsen skall överta hela makten i samhället, hur mycket vi än understryka de fackliga organisationernas betydelse. Vi mena, att det är ur en fri politisk opinionsbildning de beslut skola utkristalliseras, som bäst motsvara det svenska folkets åsikter i de olika frågorna och att det inte skall ske genom något mer eller mindre diktaturbetonat inflytande från en eller annan grupp av organisationer. Jag är övertygad om att den fackliga rörelsen skall finna sig mycket bättre till rätta i ett samhälle som bäres upp av denna demokratiska anda än man skulle tro när man lyssnar till herr Lindbergs tal.

Tiden tillåter mig inte att här diskutera den annars viktiga frågan om TCO

och det intressanta faktum, att man här på olika håll förklarar, att det är alldeles naturligt att TCO inte ansluter sig till någon politisk organisation. Den principiella ståndpunkt som TCO företräder är densamma som den utskotts-majoriteten företräder. Jag är inte säker på huruvida talarna på den socialdemokratiska sidan ha observerat, att när de så fullständigt underkänna majoritetens ståndpunkt, underkänna de därmed också den ståndpunkt, som på avgörande punkter är densamma som den TCO har intagit.

Jag vill, herr talman, till herr Spångbergs långa historieskrivning från slutet av 1800-talet och början av 1900-talet göra ett enda genmäle eftersom herr Spångberg direkt efterlyste ett sådant. Herr Spångberg gav här en skildring som jag inte skall citera, då åtskilliga av kammarens ledamöter hörde den. När han talade om förtryck från de maktägandes sida under den perioden, gjorde han det lilla konstgreppet, att han låtsades som om det var den svenska liberalismen som jämte de konservativa riktningarna hade fört förtryckets talan, ett konstgrepp många gånger avslöjat men lika ofta använt igen. Men vad svarar herr Spångberg på påpekandet, att när de svenska arbetarna understödde den politiska liberalismen under slutet av 1800-talet och början av 1900-talet var det i stor utsträckning därför att liberalismen förde frihetens talan på ett sätt som arbetarna funno tillgodose både deras frihetsbehov och väsentliga intressen? Liberalismens talesmän kämpade på samma sida som arbetarorganisationerna mot konservativa krafter som ville resa spärrar i vägen. Hur kan man då låtsas som om socialdemokratien stod på den ena sidan och en borgerlig konservativ opposition på den andra? Herr Spångberg vill ge utskottsmajoriteten och andra många boc-kar i marginalen för bristande historisk kunskap, men jag vågar tro att de stå

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningars medlemmar till politiska partier.

sig ganska bra i jämförelse med herr Spångberg själv.

Herr talman! Innan jag slutar vill jag göra en hopsummering. Från vårt håll ha många synpunkter framförts som motivera åsikten, att den kollektiva anslutningen icke står i överensstämmelse med en god demokratisk anda. Man riskerar att genom den kränka den enskildes rätt till politisk anonymitet, och kollektivanslutningen innebär alltså inte en lösning av en facklig fråga, utan en inblandning av fackliga organisationer på ett rent politiskt område. Om dessa vilja gå vidare, kanske de skulle kunna besluta, att medlemmarna äro tvungna att rösta. Man vet inte var det slutar, om man på sådana punkter ger majoriteten av de närvarande rätt att besluta över minoriteten och de frånvarande.

Det har, synes det mig, inte från den andra sidan framförts några skäl till att man skulle behöva denna kollektiva anslutning, då de historiska synpunkterna väl kunna förklara vad som uppkommit men inte utgöra något försvar i och för sig. Den fackföreningsmedlem som vill stödja socialdemokratien har alla möjligheter till det även utan kollektiv anslutning. Vi kunna därför, herr talman, på vårt håll sammanfatta det mesta av debatten i en enda enkel fråga, en fråga som herr Svensson i Ljungskile för övrigt ställde till statsministern redan i remissdebatten. *Vad är det för fel på ståndpunkten att låta den enskilde själv bestämma vid politiska ställningstaganden?* Om det icke är något fel på denna ståndpunkt, *varför då inte gå den vägen?* Varför inte erkänna, att det mera överensstämmer med en frihetslinje än den andra metoden?

Socialdemokratiska partiet litar tydligen inte på att det skulle klara sig lika bra under sådana förutsättningar. Det är väl där vi ha att söka orsaken till den ståndpunkt som nu intages.

Jag skall inte neka till att debatten

i dag knappast förefaller uppmuntrande. Det har såvitt jag har kunnat uppfatta icke framträtt en enda socialdemokrat i kammaren men väl några ute i landet som ha sagt, att de tycka att den kollektiva anslutningen är olämplig. Det hade varit välgörande att höra en enda självständig socialdemokrat här säga detta, men det ha vi tyvärr gått miste om. Icke desto mindre, herr talman, tror jag att man kan konstatera, bl. a. på grund av många upplysningar vi ha utifrån landet, att en omsvängning pågår — hur snabbt den kommer att fortskrida, därom vet man ingenting. Men jag för min del liksom utskottet hoppas i varje fall, att denna omsvängning skall fortgå. En demokratisk inställning är på marsch även bland grupper, som sedan gammalt varit vana vid den som socialdemokratien här försvarar men som nu börjat ta upp denna fråga till självständig bedömning.

Jag ser i denna begynnande omorientering ett hälsotecken och tror därför, liksom utskottet, att det inte finns anledning att skrida till någon lagstiftning. Jag anser att man skall vara ytterst försiktig med lagstiftning på detta känsliga område. Delvis av samma, men delvis av andra skäl än dem som göra att jag menar, att socialdemokratien skall vara försiktig i sin behandling av detta spörsmål, skola även vi när det gäller statens inställning härvidlag vara mycket försiktiga. Jag vill därför inte dölja att jag är motståndare till tanken på en lagstiftning av den art, som i motionerna föreslås skall bli närmare utredd. När jag sagt detta, herr talman, kan jag inte underlåta att ge uttryck åt ett beklagande av att man i kammaren inom regeringspartiet vunnit så föga gehör för de strömningar, som jag är övertygad om börjat framträda ute i landet — att man här funnit en så kompakt oförståelse för synpunkter, som vid resonemang

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningsars medlemmar till politiska partier.

man och man emellan även många socialdemokrater erkänna vara i varje fall åtskilligt vägande.

Det är min bestämda övertygelse att så småningom skall denna nya inställning sprida sig även till kretsar, som i dag stå kvar på den gamla ståndpunkten. Ty den nya inställningen är i själva verket den enda som står i överensstämmelse med en god demokratisk ordning. Jag är övertygad om att i denna fråga vårt folks demokratiska instinkt skall till sist fälla utslaget.

Herr HENRIKSSON (kort genmäle): Herr talman! I ett inledande avsnitt av sitt anförande yttrade herr Ohlin, att socialdemokratien gör anspråk på att företräda arbetargrupperna. Javisst, inte bara gör anspråk på, vi konstatera också att det är socialdemokratien i vårt land som företräder arbetargrupperna. Den politik socialdemokratien för och fört under decennier är ju för herr Ohlin lätt konstaterbar. Men detta betyder inte att socialdemokratien därmed och genom sitt samarbete med fackföreningsrörelsen går fram såsom ensidigt klassparti. Herr Ohlin vet också ganska väl, att det inte förhåller sig på det sättet. Det finns betydande andra grupper i samhället, som socialdemokratien också kan företräda. Vi ha stora tjänstemannagrupper, vilkas intressen till mycket stora delar sammanfalla med de grupper, som finnas inom fackföreningsrörelsen och därmed stödja socialdemokratien. Det finns vidare jordbrukargrupper och en hel rad andra, som jag inte här behöver nämna, vilket tillsammans visar att socialdemokratien icke nödvändigtvis, därför att den har stöd av fackföreningsrörelsen, måste vara ett parti som är ett utpräglat klassparti.

Herr Ohlin frågade, om det skulle vara något som hindrade, att fackföreningsrörelsen och socialdemokratien

samarbetade, därest man inte hade kollektivanslutningsformen. Nej, ingen har gjort gällande, att dessa båda riktningar av den svenska arbetarrörelsen inte skulle kunna stödja varandra ändå. Vad vi emellertid velat fastslå är, att det bör ankomma på dessa båda rörelser att själva avgöra, under vilka former de vilja samarbeta.

Herr Ohlin kritiserade mitt inlägg i fråga om detta samarbete och gjorde gällande, att en kritik emot ett politiskt ståndpunktstagande skulle från vår sida alltid uppfattas som en kritik av fackföreningsrörelsen. Herr Ohlin lyssnade dåligt, förmodar jag, såvida det inte var någon medveten förfalskning av mitt anförande. Jag framhöll nämligen att fackföreningsrörelsen och socialdemokratien hade gemensamt antagit ett arbetarrörelsens efterkrigsprogram. I den mån man kritiserade detta program, måste det också innebära en kritik av fackföreningsrörelsen och dess ställningstagande till programmet. Menar herr Ohlin att fackföreningsrörelsen inte skulle ha rätt att tillsammans med socialdemokratien utarbeta ett arbetarrörelsens efterkrigsprogram?

Herr Ohlin var vidare i korthet inne på förhållandena inom TCO. Han konstaterade att utskottets ställningstagande till denna fråga helt sammanföll med TCO:s inställning. Jag ber bara att få konstatera, att TCO icke tagit någon ställning till detta vad gäller den svenska fackföreningsrörelsen. Man har bara konstaterat att denna fråga inom TCO saknar aktualitet.

Herr OHLIN (kort genmäle): Herr talman! Beträffande intressekonflikterna förstår väl ändå herr Henriksson, att om man företräder vissa grupper intressen så hundraprocentigt, som han menar att socialdemokratien gör i fråga om arbetarklassen, kan man inte samtidigt företräda andra grupper intres-

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningars medlemmar till politiska partier.

sen utom i de situationer, då dessa intressen äro parallella, men icke i alla de situationer, där t. ex. jordbrukares och tjänstemäns intressen icke äro parallella med arbetarnas. Det är bra för dessa grupper att ha fått rent besked nu, att i sådana situationer företräder socialdemokratien arbetarklassen; det är konsekvensen av argumenteringen här i dag. Och den kommer man inte ifrån genom att låtsa som om intressena alltid äro parallella, ty det äro de inte.

Samarbetet bör ankomma på de fackliga och politiska organisationerna själva att ordna, säger herr Henriksson. Ja, men om det är så att det här gäller en praxis, som kränker den enskildes rätt till politisk anonymitet — och detta är en viktig demokratisk fråga — då blir detta ett spörsmål av allmänt intresse. Och då ha alla medborgare i landet full rätt, jag vill säga till och med plikt att intressera sig för detta spörsmål. Att söka hindra detta är odemokratiskt, herr Henriksson.

Sedan säger herr Henriksson om 27-punktsprogrammet, att när man kritiserar det, kritiserar man fackföreningsrörelsen. Herr Henriksson måste väl förstå, att om fackföreningsrörelsen intar en viss ståndpunkt i en facklig fråga, säg en lönepolitisk fråga eller dylikt, och man riktar kritik däremot, kritiserar man fackföreningsrörelsen såsom fackligt arbetande. Men om fackföreningsrörelsen intar vissa ståndpunkter i en politisk fråga, en social eller kulturell fråga, så riktar man inte genom att kritisera dessa ståndpunkter något angrepp mot fackföreningsrörelsen såsom fackligt organ. Om detta vore fallet skulle ju fackföreningsrörelsen, som jag sade nyss, kunna påstå, varje gång man säger något som inte överensstämmer med t. ex. vad som står på socialdemokratiens program, att man angriper själva fackföreningsrörelsen. Om man i dagligt tal säger, att det och det politiska partiet har angripit fack-

föreningsrörelsen, strävar man efter att ge något annat intryck än att detta parti angripit en socialistisk programpunkt, som står i en bok som Landsorganisationen skrivit under. Denna skillnad förstår säkert herr Henriksson mycket bra.

Till sist vill jag säga, att jag har en viss respekt för herr Henriksson som en av de mera framträdande av kammarens yngre ledamöter, och det är delvis av det skälet som det förefallit mig angeläget att här i dag några av de mera härresande punkterna i herr Henrikssons anförande bli ordentligt belysta — jag skall gärna fortsätta, om så önskas.

Herr HENRIKSSON (kort genmäle): Herr talman! Jag tackar herr Ohlin för lärdomarna men kan inte lova att de skola falla i någon vidare god jord; i varje fall komma de att bli föremål för ganska ingående sovring, innan jag kan acceptera någon av dem. Jag vill fråga, om inte herr Ohlin som ledare av ett parti, som vill göra gällande att det företräder praktiskt taget alla grupper i vårt samhälle, kan tänka sig att också socialdemokratien skulle ha möjlighet att företräda olika grupper i detta samhälle. Eller menar herr Ohlin att det socialdemokratiska partiet skulle ha så mycket mer begränsade möjligheter, att vi icke skulle ha förutsättningar att företräda, låt oss säga tjänstemannagrupper, bönder, med flera?

Att andra gruppers intressen icke sammanfalla helt med de fackligt organiserade arbetarnas behöver väl icke betyda, att man för den skull inte skulle kunna föra de andra gruppernas talan. Jag förmodar att herr Ohlin vid många tillfällen inom sitt eget parti fått lov att kompromissa och också kan tänka sig, att detta är möjligt inom det socialdemokratiska partiet. Herr Ohlin kan inte komma ifrån att om man inom

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningars medlemmar till politiska partier.

fackföreningsrörelsen skrivit ett program såsom arbetarnas efterkrigsprogram för en viss tid och detta kritiserar, så är detta en kritik emot ett ståndpunktstagande från fackföreningsrörelsens sida, låt vara att detta program också innehåller vissa punkter som äro av politisk natur.

Jag vill sluta med att säga, att herr Ohlin skall inte förvånas över vårt sätt att argumentera. Förvånas i stället över att det inom herr Ohlins eget parti finns riksdagsledamöter, som genom lagstiftning skulle vilja hindra fackföreningsrörelsens medlemmar att själva bestämma, i vilka former de vilja ge politiska organisationer sitt stöd!

Herr OHLIN (kort genmäle): Jag har sagt att jag inte ansluter mig till tanken på lagstiftning, men jag tror att herr Henriksson, om han funderar en smula över vårt svenska demokratiska samhälle, skall finna, att vi ha åtskillig lagstiftning som just är en lagstiftning till skydd för den enskildes frihet, och att det spörsmål som här föreligger, kan diskuteras ur principiell synpunkt. Det ligger inte alls till på det sättet, att motionärernas ståndpunkt i och för sig skulle innebära något förslag till kränkning av friheten, utan som motionärerna se det, gäller det ett försök att lagstiftningsvägen skapa trygghet för sådana demokratiska förutsättningar i landet, att den enskildes frihet och hans politiska anonymitet bli bättre skyddade än i dag.

Beträffande herr Henrikssons ståndpunkt i frågan om fackföreningsrörelsen kan jag bara ånyo hänvisa till att om man här försöker skapa suggestionen, att från folkpartiets håll riktats angrepp mot fackföreningsrörelsen, åsyftar man att ge ett annat intryck än om man säger, att när folkpartiet kritiserar socialiseringsförslag, kritiserar det därigenom också LO, eftersom

LO skrivit under vissa socialistiska punkter. Nöjde man sig med att säga, att det finns socialistiska punkter i 27-punktsprogrammet och att då folkpartiet kritiserat dessa punkter har man alltså *så tillvida* intagit en kritisk ställning till LO, skulle ingen opponera sig. Men det som herr Henriksson och hans partivänner försökt är att ge ett helt annat intryck: att vi angripa den fackliga organisationen som sådan. Verkliga förhållandet är, att vi tvärtom, som vi se det, vilja slå vakt om sådana förutsättningar i samhället, som vi tro i längden äro till bästa gagn för landet och därmed även för det fackliga arbetet.

Herr Henriksson påstår att vi i folkpartiet göra anspråk på att företräda alla gruppers intressen och frågar, om jag inte kan förstå att socialdemokratien kan vilja göra anspråk på att företräda mer än en grupp. Herr Henriksson, det är fullkomligt misstag om man säger, att vi göra anspråk på att företräda alla gruppers intressen! Vi göra anspråk på att icke särskilt företräda någon grupps intressen. Vi mena, herr talman, att det är mycket viktigt att man i en politisk åsiktsriktning icke skall binda sig vid någon viss grupps intressen, utan i varje fråga som kommer på dagordningen, där det gäller intressen av ena eller andra slaget, tar ställning utifrån sin allmänt politiska åskådning. Men det är detta som man icke kan göra, om man i förväg associerar sig med en viss grupps intressen på det sätt, som socialdemokratien i dag så tydligt har visat att den gör.

Herr LAGER: Herr talman! I sitt anförande nyss tyckte sig herr Ohlin ha märkt, att i den debatt, som förts i onsdags och fortsatt i dag i denna fråga, argumenten inte mött varandra. Kan det möjligen bero på det förhållandet, att de motiveringar som respektive par-

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och förenings medlemmar till politiska partier.

ter här, anhängarna av fackföreningarnas kollektivanslutning, socialdemokraterna, och anhängarna — i varje fall delvis — av en lagstiftning mot kollektivanslutning, framför allt folkpartisterna, icke redovisa sina verkliga motiv utan tala om någonting annat?

Från folkpartiets sida hävdas, att anledningen till att man motsätter sig kollektivanslutning är den, att man vill slå vakt om individens frihet att hysa vilken politisk uppfattning han vill. Man vill slå vakt om den politiska anonymiteten, skydda den mot varje insyn. På mig verkar detta vara ett rent konstgjort argument, ty samtidigt som folkpartiets ledare och andra framstående representanter för partiet i två dagar hävdade dessa ståndpunkter och denna omsorg om den politiska friheten och skyddet för politisk anonymitet, driver folkpartiet en mycket häftig kampanj för att avskaffa just denna politiska anonymitet och hindra åsiktsfrihet. Det kan ju inte vara herr Ohlin obekant, att Dagens Nyheter dag ut och dag in kräver av statsmakterna mera beslutsamhet och bestämda åtgärder för att rensa ut kommunister och radikala arbetare, t. o. m. från arbetsplatserna. Och herr Ohlin har nyligen framställt en interpellation till regeringen, där han reser liknande krav och alltså solidariserar sig med Tingsten i Dagens Nyheter.

Uppträdandet i debatten här rimmar således inte på något sätt med folkpartiets framträdande i övrigt i dessa stycken. Nej, jag tror att det verkliga motivet för folkpartiets framstöt här är att man vet, att ett visst missnöje råder inom breda kretsar i den fackliga rörelsen med kollektivanslutningen, och eftersom det är val i höst och eftersom folkpartiet är ute och söker sig nya positioner vill man nu försöka snickra ihop en murbräcka, med vars hjälp man skall komma in i fackföreningsrörelsen.

Jag vill i detta sammanhang rätta till ett påstående som gjorts här i eftermiddag, nämligen att den särorganisation, som uppenbarligen håller på att bildas av järnvägsmän i Göteborg, skulle vara ett verk av kommunister och folkpartister tillsammans. Det är bara en fräck beskyllning som här kastats ut, ty det kommunistiska partiet har ingenting med denna separatistiska rörelse att göra. Jag känner den inte i detalj, det enda jag har hört talas om är att den, som står i spetsen för denna särorganisation, är en man med borgerligt politiska åsikter. •

Jag tror inte heller man kan få godkänna de socialdemokratiska motiv som här serveras i diskussionen. Det säges att man vill värda en tradition som är 50 till 60 år gammal, och det är ju mycket vackert ur ren fornminnesvårdssynpunkt. Men inte tror jag det har något vidare med den praktiska politiken att göra att hänvisa till att ett politiskt förhållande eller ett organisatoriskt förhållande är mycket gammalt, och därför mena, att detta också i fortsättningen bör äga bestånd. Det är i varje fall en mycket enkel argumenteringskonst. Man pekar vidare på de gemensamma intressena mellan den fackliga rörelsen och det socialdemokratiska partiet, det är det andra motivet. Det tredje motivet som anförts är, att kollektivanslutningen, som herr Gustafsson i Stockholm uttryckte det, är ett mycket bra medel i renhållningen mot kommunister i fackföreningarna, som det hette i hans älskliga formulering.

Det andra motivet, de gemensamma intressena mellan fackföreningarna och det socialdemokratiska partiet, gällde för 40 till 50 år sedan, men om man ser till fackföreningarnas och deras medlemmars verkliga intressen, finner man väl inte dessa på så värst många avgörande punkter sammanfalla med det socialdemokratiska partiets politik. Att använda kollektivanslutning såsom

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningsmedlemmar till politiska partier.

ett medel mot kommunisterna i fackorganisationerna är förmodligen bara en fras; något reellt innehåll kan det inte finnas i detta. Det verkar närmast tragiskt när ett par socialdemokratiska talesmän med detta argument söka liksom fria till de borgerliga för att förvärva deras sympati eller i varje fall mildra de hätska angreppen från det hållet.

Efter att ha hört diskussionen under ett par dagar kan jag icke komma till annan slutsats än den, att det som är avgörande för det socialdemokratiska partiet, när det gäller kollektivanslutningen, är att denna tillför det socialdemokratiska partiet mellan en och en och en halv miljon kronor per år, med den omfattning som kollektivanslutningen nu har. Jag undrar, om vi icke här ha det verkliga motivet till att man upprätthåller denna form. Vare sig i politiskt eller i organisatoriskt hänseende kan jag finna, att kollektivanslutningen gagnar det socialdemokratiska partiet. Om det vore så, varför bygger då det socialdemokratiska partiet mycket konsekvent ut särskilda kaderorganisationer även i fackföreningarna, vilka äro kollektivt anslutna till det socialdemokratiska partiet. Litar man icke på att den kollektiva anslutningsformen är tillräcklig, eller varför måste man bilda speciella organisationer, där det krävs individuellt medlemskap vid sidan av det kollektiva medlemskapet?

Om denna förklaring till att socialdemokratien så ivrigt fasthåller vid kollektivanslutningsformen är riktig, då förstår jag också, varför man så medvetet eftersträvar att göra det så krångligt som möjligt för reservanterna att utnyttja sin reservationsrätt.

Vi ha här i kammaren som ledamot ordföranden i Stockholms metallarbetarefackförening. Han har tidigare i debatten själv erkänt att vissa restriktioner gälla för reservanterna. Det är ett faktum att medlemmarna måste

hämta ut blanketter, på vilka de skola skriva namn och medlemsnummer. Blanketterna skola sedan lämnas in av uppbördsmännen på verkstäderna. Ja, det är verkligen tillåtet. Men när det gällde utlämningen av blanketterna förhöll det sig så, att det var mycket ont om sådana på Metallettans expedition. Detta är den ena sidan av saken, att man med litet nit, omtanke och slit kan arbeta sig fram till att få lämna in dessa blanketter och därigenom befrias från medlemskapet i socialdemokratiska partiet. Men till medlemskapet hör medlemsavgiften på några kronor om året. Den är icke lika enkel att få tillbaka. För att få tillbaka medlemsavgiften måste man personligen infinna sig på Metallettans expedition för att lyfta dessa tre à fyra kronor. Det duger ej heller att, på sätt man kan göra i banker och andra institutioner, skicka en man med fullmakt att lyfta pengarna. Här godkännes icke fullmakt, utan var och en måste personligen tåga till expeditionen och lyfta pengarna. Sedan får vederbörande verkligen disponera över dem som han vill. Men innan man personligen fått lyfta kollektivanslutningsavgiften, får man icke disponera den efter gottfinnande, något som herr Gustafsson i Stockholm också erkänt. Herr Gustafsson sade också, att den personliga friheten är hundraprocentig. Ja, det är klart att den är det under dessa förhållanden. Det kan man ju formellt säga. Men nog förefaller det mig som om Metallettan ägnat betydligt större omsorg åt att det socialdemokratiska partiet skulle få så mycket medlemsavgifter som möjligt än åt skyddet av medlemmarnas personliga frihet.

Åsiktsförtryck existerar icke inom fackföreningsrörelsen, heter det både i reservationen och i utskottets utlåtande. Detta har upprepats vid åtskilliga tillfällen. Hur är det med den saken? Erinrar man sig en del episoder i svensk fackföreningsrörelsens historia

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningsars medlemmar till politiska partier.

de sista årtiondena, finner man rätt flagranti fall av övergrepp och åsiktsförtryck. Jag vill erinra om hur det var under åren 1939—1943, då LO:s ledning utsände det beryktade cirkuläret, nr 1144 om jag ej minns gålet. Metallarbetarförbundets styrelse dekreterade därmed, att folk med kommunistisk eller liknande uppfattning ej ägde rätt att bekläda förtroendeuppdrag i avdelningarna. Då upplevde man den ur demokratisk synpunkt groteska situationen, att avdelningen själv valde styrelse, som sedan avsattes. Sedan valdes på nytt styrelse, som avsattes, varefter valdes på nytt styrelse som avsattes o. s. v., ända tills man från förbundsledningens sida tillsatte på kommissarievägen styrelser över fackföreningarna. Vi hade många minoritetsstyrelser inom Metallarbetareförbundet på den tiden. Gå vi längre tillbaka i tiden, finna vi, att man kastade ut ur Gruvarbetarförbundet ett par avdelningar av det enkla skälet, att de hade anslagit en relativt liten summa till en kommunistisk tidning, Norrskensflamman. Man har således icke varit främmande för åsiktsförtryck inom den svenska fackföreningsrörelsen.

Det är icke fråga om, säges det vidare, att de som reservera sig skola betala något till det socialdemokratiska partiet. Jag tror att det var herr Henriksson som hävdade detta. Detta återkommer också i reservanternas motivering. Ja, det beror på det. Tillåt mig, herr talman, att referera ett fall, som jag tror kan ha ett visst värde, när det gäller att belysa just detta förhållande. Det finnes ett fackförbund i landet som fattat beslutet, att de lokala fackföreningarnas avgifter till det socialdemokratiska partiet skola bestridas av förbundskassan. Detta förhållande existerar ännu. När avdelningen redovisar medlemmar till förbundet, drar man undan dem som äro reserveranter. Från förbundskassan utbetalas till det

socialdemokratiska partiet varje år några tiotusentals kronor. Eftersom förbundskassan består av inbetalningar från de enskilda medlemmarna ha samtliga hjälpt till att till det socialdemokratiska partiet betala kollektivanslutningsavgifterna för dem som ej reserverat sig. Herr Henriksson sade, att man ej tvingar någon att betala något. Då vill jag fråga honom, hur medlemmarna i detta förbund skola bära sig åt för att slippa betala till det socialdemokratiska partiet. Kan herr Henriksson giva mig ett gott tips, lovar jag att jag skall föra det vidare till det förbund där detta förhållande gäller.

Jag har, herr talman, inga sympatier för en lagstiftning av detta slag gent emot fackföreningsrörelsen. Jag anser det vara fackföreningsrörelsens ensak att sköta om frågan om kollektivanslutningen. I likhet med vad många andra här yttrat anser jag, att en lagstiftning av denna art skulle vara olycklig och ur många synpunkter förkastlig. Jag kan å andra sidan inte heller dela den motivering som reservanternas anför, ty den är uppenbarligen tendentiös och motsvarar icke det verkliga förhållandet. Den utgör en rekommendation för en organisationsform i svensk arbetarrörelse som jag icke är anhängare av. Jag ber därför, herr talman, att med hänvisning till det sagda, få yrka bifall till utskottets hemställan men avslag på motiveringen, såväl utskottets som reservanternas.

Herr andre vice talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (kort genmäle): Herr talman! Jag kan icke underlåta att upptaga till bemötande en del av herr Lagers resonemang vad beträffar den organisation som jag tillhör.

Herr Lager sade beträffande utlämningen av dessa reservationsblanketter,

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningsars medlemmar till politiska partier.

att det icke gick att få sådana på annat sätt än genom att inställa sig personligen på avdelningens expedition och hämta ut dem. Detta, herr Lager, är en lögn. Det gick till så, att till uppbörds-männen delades ut det antal blanketter som vi ansågo att de hade användning för. Att de icke fingo ut blanketter för fulla medlemsantalet vid verkstäderna, var ganska naturligt. Vi hade knappast anledning att trycka 30 000 reservationsblanketter. Vi tryckte 5 000 och delade ut dem. Kommunisterna tryckte själva reservationsblanketter och delade ut dem vid sin mycket häftiga agitation för reservationsrättens begagnande, en agitation, herr Lager, som vi icke på minsta sätt bemötte, därför att vi ansågo, att de hade full rätt att bedriva den. Vi voro enbart tacksamma för att man plockade ut samtliga kommunister, så att de ej kommo med i det socialdemokratiska partiet.

Inlämningen av reservationsblanketterna skedde genom uppbördsmännen. Återbekommandet av anslutningsavgifterna var, säger herr Lager, en mycket omständlig procedur. Det skulle gå till så, att medlemmarna hade att personligen kvittera ut beloppet. Det gick ej att få ut beloppet med fullmakt. Man hade sökt att få det så ordnat, att en representant för kommunistpartiet skulle ha rätt att kvittera ut dessa pengar. Vi ha, herr Lager, lite erfarenhet av kommunisternas sätt att handlägga sådana frågor från en tidigare period i kollektivanslutningens historia, då det faktiskt var ordnat på det där sättet. Men man bedrev som vanligt skoj med det hela. Så har även nu varit fallet. Jag vill bara nämna ett exempel. Från verkstadsklubben vid Atlas Diesel kom en dag upp på expeditionen tre medlemmar, som meddelade, att de icke hade skrivit sina namn på de reservationsblanketter som var inlämnade för deras räkning. En kommunist från Atlas Diesel hade skrivit deras namn och lämnat

in blanketterna. Den som hade gjort detta fick en åthutning från avdelningsstyrelsens sida för sitt handlings sätt.

Herr Lager sade vidare, att vi skulle ha arbetat för att reservationernas antal skulle bli så litet som möjligt. Detta är felaktigt. Herr Lager och hans partivänner ha haft alla möjligheter att arbeta för att detta antal skulle bli så stort som möjligt.

I detta sammanhang skulle jag gärna vilja lämna en del belysande siffror. Det är skäl att göra det, därför att man tänkt sig att beslutet skulle ha gått ut till omröstning bland medlemmarna. Ja, herr Lager, det finnes i Metalltan ungefär samma antal reserveranter som kommunisterna lyckats samla röster vid de senaste valen. Dessa båda siffror stämma ganska bra överens. Jag skulle gärna ha tagit upp cirkulär 3 till skärskådande, men jag ser att jag inte hinner med det nu.

Herr LINDHOLM (kort genmäle): Herr talman! Jag skall be att få säga bara några få ord.

Med anledning av vad herr Lager yttrade vill jag nämna, att det inom LO fattades beslut om att nazister icke skulle få innehava förtroendeuppdrag inom fackföreningsrörelsen. Intill en viss tidpunkt förekom emellertid, om icke direkt så indirekt, politiska uppträdanden som satte kommunisterna i samma båt som nazisterna. Det var i anledning därav som det från Metallindustriarbetarförbundets styrelse utsändes ett cirkulär, i vilket man förklarade för medlemmarna, att man i dåvarande läge icke kunde ha kommunister i avdelningsstyrelsen. Detta var bara ett uttryck för fackföreningsrörelsens strävan att bevara friheten för de övriga medlemmarna. Det var ingenting annat som låg bakom detta den gången.

Herr LAGER (kort genmäle): Herr talman! Jag vill notera, att herr Gus-

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningsars medlemmar till politiska partier.

tafsson i Stockholm erkände, att man från Metallettans styrelse lade hinder i vägen för dem som ville reservera sig. Det är uppenbart, att man medvetet lade dessa hinder, då det förhöll sig så, att man inte tryckte mer än 5 000 exemplar av dessa reservationsblanketter för avdelningens 30 000 medlemmar.

Herr Gustafsson i Stockholm nämnde själv att kommunisterna voro tvingade att för dem, som icke ville tillhöra det socialdemokratiska partiet, trycka egna blanketter, för att de över huvud taget skulle kunna begagna sig av sin reservationsrätt. Jag vill notera detta erkännande. Detta slår ju fullständigt ihjäl hans tidigare påstående, att man icke lagt några hinder i vägen för utnyttjande av reservationsrätten. Så förfärligt fattig var väl icke Metallettan, att den icke hade råd att låta trycka blanketter för alla medlemmarna.

Jag har icke sagt att var och en måste hämta blankett på avdelningens expedition. Där måste herr Gustafsson i Stockholm ha gjort sig skyldig till en missuppfattning. Jag har däremot sagt och det har han bekräftat, att var och en måste personligen hämta ut anslutningsavgiften. Den metoden har icke praktiserats tidigare, då avdelningen var ansluten till det socialdemokratiska partiet. Nu har det — säger herr Gustafsson — förekommit fusk på så sätt att en metallarbetare från Atlas Diesel presenterat tre blanketter för medlemmar som senare förnekat att de skrivit under dem. Det är möjligt att dessa förnekat sin namnteckning. Det vill jag icke bestrida. Men därmed är väl icke sagt, att de icke ha skrivit på. Å andra sidan, om någon gör sig skyldig till någon sådan handling inom fackföringsrörelsen, bör denne också ha en åthutning, den är välförtjänt.

Till sist vill jag säga några ord till herr Lindholm. Jag hade en känsla av att han lämnade en felaktig uppgift här

i kammaren, då han sade, att nazisterna enligt LO ej fingo ha förtroendeuppdrag. Om jag icke minns fel hade beslutet av LO en större räckvidd, nämligen att nazisterna inte skulle få tillhöra den svenska fackföringsrörelsen, i varje fall icke vissa förbund.

Parallellen nazister—kommunister som motiv för utfärdandet av cirkulär nr 3, vilket cirkulär alla normalt tänkande människor så småningom lärde sig att taga avstånd från, var ju misslyckad.

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (kort genmäle): Herr talman! I första omgången läto vi trycka 5 000 blanketter, men det var naturligtvis ingenting som hindrade att vi, om det hade behövts, låtit trycka ytterligare exemplar. Vi voro inte så fattiga, att vi inte kunde trycka fler än 5 000 blanketter. Dess bättre kan jag säga, äro vi inte så fattiga nu sedan kommunistregimen försvann ur Metallettan.

Sedan sade herr Lager, att de medlemmar från Atlas Diesel, som jag talade om och vilka hade förnekat att de skrivit sina namn på reservationsblanketterna, ändå kunde ha gjort detta. Ja, herr Lager, jag vill bara säga att den kommunist, som var skyldig i saken, har erkänt.

Herr LAGER (kort genmäle): Herr talman! Jag förstår inte herr Gustafssons i Stockholm räknemetoder. Han sade, att sedan avdelningen sluppit kommuniststyret, hade den en bättre ställning i ekonomiskt hänseende. Under den tiden, då kommunisterna hade dominerande inflytande i avdelningen, var den icke ansluten till det socialdemokratiska partiet. Avdelningens 25 000 medlemmar betala nu årligen tre å fyra kronor per medlem till socialdemokratiska partiet. Så mycket fick det kommunistiska partiet aldrig i anslag från Metallettan på ett år. Resultatet ur av-

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningars medlemmar till politiska partier.

delningskassörens synpunkt vid regimförändringen måste därför bli, att det är sämre ställt nu i ekonomiskt hänseende än tidigare.

Herr Gustafsson i Stockholm sade, att man tryckte 5 000 blanketter och att det hade kunnat tryckas mera. Ja, det är väl ingen som betvivlar, att man hade möjlighet därtill. Jag vill emellertid notera, att det finnes, om jag inte är fel underrättad, mer än 5 000 reservanter i avdelningen. Om styrelsen ensam hade fått råda, hade det icke varit möjligt för alla reservanterna att få blankett för tecknande av reservation.

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (kort genmäle): Herr talman! Beträffande ekonomien vill jag nämna ett par siffror ur avdelningens verksamhetsberättelser, en officiell handling. Jag avslöjar alltså inga hemligheter. Jag erinrar om att 1947, det sista året då kommunisterna sutto i majoritetsställning, i varje fall i styrelsen, hade vi ett underskott på 83 000 kronor. I fjol, herr Lager, hade vi ett överskott på 190 000 kronor.

Herr FAST: Herr talman! Jag hade inte tänkt deltaga i denna debatt, men när man under onsdagen och till och med i dag visat så ringa återhållsamhet i debatten, har jag ansett att även jag borde få tillfälle säga några ord i denna fråga.

Jag tror att jag kan säga, att jag ganska väl känner både den svenske industriarbetaren och den svenska fackföreningsrörelsen. Jag deltog i det fackliga arbetet under flera år före storstrejken och långt därefter. Jag vill inledningsvis vitsorda, herr talman, att man inom de borgerliga partierna och deras tidningspress alltid visat ett mycket stort intresse för den svenska fackföreningsrörelsen. Ingen vill bestrida detta. Men detta intresse har tidigare mest tagit sig uttryck i kritik, i ett

ställningstagande till förmån för arbetsgivarna, något som säkerligen var smärtsamt för fackföreningsfolket under den bekymmersamma uppbyggnadstiden, då fackföreningsrörelsen var mycket svag.

Man kommer icke ifrån, om man skall säga några ord i denna fråga, att också nämna något om frågans historiska sammanhang. Jag skall i detta avseende fatta mig mycket kort. Jag vill i varje fall erinra om den strid, som under fackföreningsorganisationens år förekom i vårt land om huruvida rörelsen skulle vara politiskt neutral eller icke. Bland dem som deltog intensivt i denna strid på var sin sida voro som bekant socialdemokraten F. W. Thorsson och den frisinnade Carl Gustaf Ekman. Vi veta alla hur den striden slutade. Det var väl inte alldeles uteslutet, herr talman, att i kravet på politisk neutralitet från fackföreningarnas sida redan på den tiden lågo vissa förhoppningar om att man skulle kunna åstadkomma en s. k. borgerlig fackföreningsrörelse.

Jag erinrar vidare om den fortsatta striden under den riksbekante Gule Josefs tecken, där organisationens syfte ganska snart lyste igenom, och där så småningom hela denna sorgliga organisationsbild utplånades ur vår historia. Även under senare tid ha vi i vissa borgerliga tidningar sett, att ett stort intresse uppstått för splittringsorganisationer på det fackliga området, och jag kanske också kan erinra om det stora intresse, som på borgerligt håll visades under fackföreningsrörelsens svåra uppbyggnadsperiod för att inte strejker och blockader skulle bli effektiva. Rätten att arbeta under strejker och blockader var på sin tid en mycket större borgerlig frihetssak än den fråga vi i dag diskutera. Den rätten var mycket omstridd och också en av anledningarna till att den s. k. åkarpslagen kom till. Vi minnas alla, som sutto

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningars medlemmar till politiska partier.

här i kammaren den tiden då åkarpslagen avskaffades, vilken intensiv kamp som måste föras innan denna skamfläck på svensk lagstiftning verkligen blev avskaffad. Man kanske också i det här sammanhanget kan erinra om den berömda organisationen Arbetets frihet, som man inte minst uppe i Norrland har minne av, men som numera betraktas såsom tillhörande de mera tragikomiska företeelserna på detta område.

Det är ingen tvekan om att på den tiden friheten i vårt land ansågs vara verkligt hotad genom fackföreningarnas strejker och blockader och deras försök att få blockaderna effektiva. Den striden var ofantligt mycket mera hätsk än den som nu blossat upp kring den fråga vi nu diskutera. Jag vill vidare, herr talman, gärna erkänna, att man därvidlag med ett visst fog kunde tala om ett frihetsberövande för enskilda. Det var en hård tid, då den som deltog i en strejk kunde vänta att han satte sig själv och sin familj för lång tid på bar backe. På den tiden ansåg man på borgerligt håll, att detta var en utomordentligt viktig sak, ty accepterade man arbetarnas strejkrätt och blockadrätt, måste man också i ganska stor utsträckning acceptera tjänstemannaorganisationernas rätt i samma avseende, fast metoderna äro i väsentlig grad avvikande. Jag menar sålunda, när jag tänker på hätskheten i den striden, att den hade betydligt starkare skäl för sig än denna, och att man borde tala med litet mindre bokstäver.

Herr talman! Jag har rätt många bittra minnen av hur man i den borgerliga tidningspressen tog parti för arbetsgivarna inte bara i lönestrider utan också när det var fråga om avskedanden till följd av arbete för fackföreningsrörelsen. Dessa trakasserier och avskedanden voro ju mycket vanliga på den tiden, men det var mycket, mycket sällan som man i tidningspressen såg någon reaktion ens i de mest

upprörande fall. Vad som i dag betraktas såsom någonting självklart, nämligen rätten att organisera sig och rätten att under avtalsmässiga former börja strejk eller blockad, opponerar man sig inte nu emot, och det är ju ett utomordentligt framsteg, som jag gärna med stor glädje konstaterar. Jag vill vidare framhålla att det fanns en typ av arbetsgivare den tid jag var verksam på detta område, vid tiden för storstrejken och tiden närmast därefter, som i det längsta hade svårt att erkänna föreningsrätten, vilket medförde betydande svårigheter att organisera arbetarna. Jag är, herr talman, alldeles för finkänslig för att säga var storparten av dessa arbetsgivare politiskt sett hörde hemma, men den som vill forska kan lätt få material och dra sina slutsatser.

Herr talman! Jag kan gott säga, att det under denna för fackföreningarna så mödosamma uppbyggnadsperiod, då arbetarna och deras organisationer onekligen voro den svagaste parten på arbetsmarknaden, var ytterst sällan man på borgerligt håll gick i bräsch för arbetarnas krav. För att vara rättvis vill jag dock erkänna, att en och annan gång liberala tidningar kunde taga bladet från munnen. Det är med glädje jag ger detta erkännande för denna uppmuntran i arbetet, som vid den tiden var av ofantligt värde och som åtminstone för mig var uppmunrande. Men trots det utomordentligt bittra motståndet och många andra vidrigheter under uppbyggnadstiden, till vilka jag inte minst räknar de stora påfrestningarna under storstrejksåret 1909, växte sig fackföreningsrörelsen fram till jämbördig part på arbetsmarknaden. Jag tror att vi i dag kunna vara glada över och ibland kanske också stolta över det sätt, varpå den svenska fackföreningsrörelsen blivit ledd. Jag säger detta med tanke på utvecklingen i andra länder, där man har strejkrätt, och på det förhållandet, att vi framför

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningars medlemmar till politiska partier.

allt under de sista åren kunnat undgå förödande strider på arbetsmarknaden och vad detta betytt för det svenska samhället. Jag tror för min del, herr talman, att arbetarna på detta sätt fått ut precis lika mycket — kanske mer, i vart fall är det i överkant — som varit möjligt, än om man öppnat strejk med ty åtföljande strid; vi veta ju att detta senare endast kostar pengar. Detta mitt uttalande får emellertid, herr talman, inte tolkas så, att strejkvapnet inte skulle kunna behövas även i framtiden; det kan visst behöva användas, men det får inte användas i onödan.

Fackföreningsrörelsens uppbyggnad och konsolidering i vårt svenska samhälle talar inte för att det nu skulle föreligga något behov av att, utöver vad som redan skett på lagstiftningens väg, med kollektivanslutningen och lagen om medling i arbetstvister tillgripa några samhällsåtgärder på detta område. Om man börjar göra ingripanden i organisationsfriheten, vet man inte vad nästa steg kommer att innebära. Herr Ohlin, eller möjligen var det herr Svensson i Ljungskile, var inne på frågan om kollektivavtalslagen och vår ställning till den. Jag skall därvidlag villigt erkänna, att vårt bittra motstånd den gången kanske var något överdrivet, men det berodde i hög grad just på rädslan för vad nästa steg skulle komma att innebära. Det har gudske- lov — måhända som en följd av den maktställning det socialdemokratiska partiet fått i samhället — inte blivit något sådant nytt steg, och jag tror att det är anledningen till den arbetsfred vi haft och att man därför nu kan göra halt.

Nu har det här av flera talare sagts, att vi socialdemokrater tala om något helt annat än motionärerna, vilka inte vilja någon lagstiftning emot fackföreningsrörelsen. Men, herr talman, låt mig helt enkelt säga, att om inte dessa motioner haft det yrkande som de ha

och om utskottsutlåtandet inte fått den formulering det har, där man klart och tydligt säger ifrån att man ingalunda tar avstånd ifrån lagstiftningens väg — låt vara att den inte är lämplig att för närvarande beträda — hade denna diskussion fått en helt annan prägel, och hela saken skulle inte heller ha uppfattats såsom skett i fackföreningskretsar, därom är jag tämligen övertygad. Herr Ohlin har ju framhållit, om jag inte missuppfattat honom eller hört fel, att han är motståndare till lagstiftningsåtgärder på detta område. Jag tror emellertid att det är angeläget att fastslå, att utskottets motivering utgör ett hot om en lagstiftning på området. Om denna motivering hade varit borta, hade denna debatt varit ganska överflöd- dig, då hade den kommit in på en helt annan sida av problemet.

Nu säger man här, att ingen vill hindra fackföreningarna att bedriva facklig verksamhet gentemot arbetsgivarna, att företräda arbetarnas intressen och att även vidta vissa stridsåtgärder, men att man vill se till att fackföreningarna inte skola kunna ansluta sig till något visst politiskt parti. Jag förmodar att man får tolka uttalandet på det sättet. Men det måste väl ändå innebära, att fackföreningarna böra avhålla sig från att driva politisk verksamhet. Ty, herr talman, om man skulle följa den linjen, som någon av de borgerliga talarna var inne på, att fackföreningarna ändå kunna bedriva politisk verksamhet, hur går det då med den så kallade åsiktsfriheten och den personliga friheten? Kunna inte dessa bli ofantligt mycket mera inskränkta, om fackföreningarna börja göra politiska uttalanden och ställnings- taganden, som måhända bli mycket mera långtgående än man inom det socialdemokratiska partiet önskat? Skulle inte detta också kränka den enskildes frihet? Nej, vidhåller man denna sin uppfattning måste man också ställa kravet, att fackföreningarna skola av-

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningars medlemmar till politiska partier.

hålla sig från politisk verksamhet, vilket just är den gamla ståndpunkten man en gång intog på den borgerliga sidan.

När man för detta resonemang, bortser man enligt mitt förmenande från fackföreningsrörelsens historiska utveckling, som jag nu skall be att få säga några ord om; jag har redan berört saken en smula. Man bortser nämligen ifrån att det socialdemokratiska partiet och fackföreningsrörelsen ursprungligen voro förenade och att skilsmässan skedde inte på grund av politiska eller andra motsättningar, utan på grund därav att det hela blev organisatoriskt sett för otympligt. Det var helt enkelt nödvändigt med en skilsmässa. Jag talar nu givetvis om den fackföreningsrörelse, som fanns samlad i LO. Man bortser även från en annan sak, nämligen att fackföreningsrörelsen syftar längre och vidare än till uppgifterna på arbetsplatserna och vid förhandlingsbordet. Den av LO organiserade fackföreningsrörelsen har också en uppfattning om samhällsorganisationen och om reglerna för den mänskliga sammanlevnaden. Fackföreningsrörelsens allmänna syn på dessa ting sammanfaller med socialdemokratiens samhällsåskådning och program. Det är ju inte heller damerna och herrarna obekant, att det under uppbyggnadsperioden var det socialdemokratiska partiet och dess representanter ute i bygderna, som egentligen byggde upp den svenska fackföreningsrörelsen. Det var ganska naturligt att så skedde eftersom vi ansågo, att vi i första hand borde värna om de sämst ställda grupperna i samhället. »I första hand» sade jag med avsikt, ty jag skall återkomma till den saken om några ögonblick. Jag är inte övertygad om — jag vet ingenting bestämt därom — att därest fackföreningsrörelsen utvecklats i borgerlig riktning och man börjat med kollektivanslutning, det då i dag från det hållet skulle förekommit så värst många

erinringar mot fackföreningarnas kollektiva anslutning till något politiskt parti. Jag vill också säga, att när jag läste motionerna och såg hur motionärerna gjort sin jämförelse mellan fackföreningarna och det socialdemokratiska partiet å ena sidan och religiösa föreningar och folkpartiet å den andra, blev jag häpen och tyckte nog, att man tagit till litet i överkant. Visst har jag i valrörelsen hört talas om, att folkpartiet är ett kristligt parti — i det avseendet får man väl ha vilken mening man vill — men att man var så kristlig att man kunde göra denna jämförelse trodde jag i alla fall inte, och vi ha ju också sett, att Lewi Pethrus trots alla deklarationer som förekommit inte tror det heller.

Nu säga motionärerna, att tillämpningen av kollektivanslutningsmetoden står i allvarlig motsättning till den kamp för friheten, som under decennierna präglade de svenska arbetarnas fackliga och politiska strävanden. Jag tackar motionärerna så mycket å de svenska arbetarnas vägnar för detta utomordentligt vackra erkännande; det är bara synd att man inte också dragit konsekvenserna av ett så högt och vackert betyg. Under valrörelsen 1948 fingo vi ju nämligen det intrycket, att de socialdemokratiska tänkande arbetarna i detta land och deras organisationer egentligen inte gjort något alls för att värna friheten; det var de andra, som tävlat om att ensamma ha varit frihetens riddare och försvarare. Tillåt mig, herr talman, säga, att om det vore så, att endast de borgerliga partierna voro värnare av den utav oss alla så högt skattade friheten, skulle jag anse denna frihet mycket allvarligt hotad. Nu tror jag att i kampen mot de folkdemokratiska idéerna — jag kallar det så — med deras våldsmentalitet har kollektivanslutningen också spelat en viss roll, som man i denna debatt inte bör se bort ifrån. Jag förmodar att

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningars medlemmar till politiska partier.

det är de partilösa skaror folkdemokraterna lagt an på, när det gällt att värva proselyter och sympatisörer, och det är väl i denna politiskt oskolade krets som man kunnat, i den utsträckning som skett, värva proselyter. Det är klart att om det i verkligheten förhölle sig så, att folk med annan åskådning än den socialdemokratiska tvingades in i partiet, skulle även jag reflektera på samhällsåtgärder, men nu anser jag, att det är betryggande sörjt för att ingen på det sättet emot sin vilja kommer att tvingas ansluta sig.

I fråga om skildringen av det politiska tvånget vill jag säga, att det torde väl inte ha undgått kammarledamöterna, att man här rör sig på ett plan där det gäller att söka skäl. Jag vill, herr talman, för min del säga, att om det funnits verkliga sakskalet i sådant antal, att extra åtgärder från samhällets sida varit påkallade, kunna vi vara övertygade om att det också funnits belägg därför. Men om personer med borgerlig åskådning ansett sig trakasserade, tror ni då, att det inte på något sätt skulle ha blivit utomordentligt väl utlagt i den borgerliga pressen? Men nu ha sådana skildringar uteblivit. Enligt mitt förmenande är detta, herr talman, ett av de bästa bevisen för att jag har rätt när jag säger, att det inte förekommit några sådana övergrepp. Att det inte har gjort detta har berott på att svenskt fackföreningsfolk har så mycken frihets kärlek i blodet och så länge kämpat för friheten, att det aldrig skulle falla någon in att ens för ett ögonblick och ens antydningvis göra förebråelser mot, än mindre utöva trakasserier mot politiskt oliktankande, som vilja ha en annan politisk hemvist än fackföreningarnas majoritet.

Nu menar man, och det har herr Ohlin särskilt uppehållit sig vid, att det är den politiska anonymiteten som man vill värna och att det är den som är i fara genom reservationsförfarandet.

Här är inte fråga om någon politisk deklaration av något slag. Jag vill fästa uppmärksamheten vid att det förekommer reservationer även från personer, som äro direkt sympatiserande med socialdemokratien och som kanske under många år röstat med det socialdemokratiska partiet men som ogilla kollektivanslutningen. Under sådana förhållanden faller även synpunkten om utpekning av var vederbörande politiskt hör hemma platt till marken. I övrigt vill jag säga, att även på de stora arbetsplatserna och inom olika arbetslag behöver man sannerligen inte uppehålla någon politisk anonymitet. Den, som i likhet med mig i många år stått på en verkstad och arbetat tillsammans med andra, kan intyga, att man känner mycket väl den politiska hemvisten för var och en, och att det många gånger varit stimulerande med en debatt mellan politiskt oliktankande om olika samhällsspörsmål. Men inte blevo vi ovänner eller trakasserade vi varandra på ett okamratligt sätt. Jag tror att det är bristande kännedom om de verkliga förhållandena på arbetsplatserna som ger anledning till dessa uttalanden.

Herr talman! Icke ens den borgerliga utskottsmajoriteten har sålunda funnit tillräckliga skäl föreligga att tillstyrka motionen om utredning för åstadkommande av en tvångslagstiftning. Under dessa förhållanden anser jag att reservationsanternas uttalande är det enda som rimligen överensstämmer med det slutyrkande vartill man kommit, såvida man icke till huvudsak gör detta »för närvarande» och vill att hotet alltjämt skall vara kvar. Då kommer också alltjämt den misstämning som onekligen finnes i detta sammanhang att bestå.

Jag tror att det är angeläget, herr talman, att man ser till att man icke under en frihetens motivering gör frihetsinskränkningar, när tvingande skäl härtill ej föreligga. I denna fråga förhåller det sig på det sättet, att det sven-

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningsars medlemmar till politiska partier.

ska fackföreningsfolket — det må sedan vara med rätt eller orätt — betraktar en lagstiftning av ifrågavarande slag som ett ingripande på sin frihet. Här, herr talman, går icke gränslinjen mellan dem som sympatisera med eller äro kollektivt anslutna till det socialdemokratiska partiet. Man anser över huvud taget inom de fackliga organisationerna — sålunda även där man icke tillhör det socialdemokratiska partiet — att en sådan lagstiftning innebär en inskränkning i deras rörelsefrihet som är alldeles opåkallad. Det är detta som är anledningen till den misstämning som onekligen uppkommit.

Jag vet mycket väl, herr talman, att både det socialdemokratiska partiet och fackföreningsrörelsen kunna utan kollektivanslutning anpassa sig och ändå behålla gemenskapen. Men jag är icke säker på att frihetsintresset, ärligheten och öppenheten gagnas av att man då använder sig av de metoder som därvidlag ligga närmast till användning.

Jag skall härutöver endast mycket kort beröra ett par ting. Herr Ohlin gjorde det uttalandet, att vi betraktade fackföreningsrörelsen och socialdemokratien såsom två sidor av en och samma sak. Det är, herr Ohlin, precis vad vi i detta sammanhang menat. Men när herr Ohlin ville göra gällande, att vi på ett alldeles särskilt sätt nu försvurit oss till klasskänslan och företrädde enbart kroppsarbetarna, d. v. s. att vi vore ett kroppsarbetarnes parti som hade att värna och tillvarataga endast deras intressen, då är detta fullständigt felaktigt. Vi vilja i första hand söka hjälpa upp de sämst ställda. Mot detta torde väl icke vara någonting att erinra. Men jag bestrider, att mellan de på fabriker anställda och andra grupper, tillhörande mellangrupperna, om jag så får säga, det råder den motsättning som man här trott vara till följande. Det är icke på det sättet. Man ser

det i varje fall icke så från fackföreningsrörelsens sida. Jag har åtskilliga gånger vid förhandlingsbordet fått försäkringar även från de organisationer, som företräda mellangrupperna, att man icke känner denna motsättning gentemot dem som äro organiserade i till LO anslutna fackföreningar. Jag tar fasta på dessa båda ting. Därmed tycker jag att den saken bör vara klar. Både fackföreningsrörelsen och det socialdemokratiska partiet ha en samhällsåskådning: vi försöka att — liksom även folkpartiet enligt vad det deklarerat — skipa rättvisa så långt som möjligt mellan olika grupper och skifta ut de tillgångar som för varje år skapas. Vi äro alla fullt medvetna om att vi därvidlag röra oss inom ramen för vad vi kunna åstadkomma inom produktionen i landet. Det är denna som ger själva grunden för vad vi därvidlag ha att dela.

Herr Ohlin hänvisade till ett uttalande som statsministern hade gjort om att han ansåg det vara lämpligt, att man icke anslöte en fackförening med hur svag majoritet som helst, där sålunda fackföreningsmötet var ytterst dåligt besökt och representerade endast en mycket ringa del av medlemsantalet. Jag har ju ingen anledning och ingen fullmakt att å statsministerns vägnar redogöra för hans ståndpunktstagande. Men jag vill för egen del understryka — och jag tror att jag också kan göra det på den socialdemokratiska riksdagsgruppens vägnar — att vi dela denna uppfattning. Vi göra det dels av ideella skäl, dels också av praktiska skäl. Ty vad vore det för mening, herr Ohlin, i att man vid ett fackföreningsmöte, som är synnerligen fåtaligt besökt, med mycket knapp majoritet beslutar kollektivanslutning till det socialdemokratiska partiet, om vi vid nästa fackföreningsmöte få detta beslut upprivet? Sådant har förekommit vid något tillfälle. Det var också detta som

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningars medlemmar till politiska partier.

var anledningen till statsministerns uttalande, som jag sålunda för min del ber att få instämma i.

Jag har givit talmannen ett löfte att försöka vara kort. Ätminstone till någon del har jag infriat detta löfte.

Herr talman! Jag hemställer om bifall till reservationen.

Herr HALLBERG: Herr talman! Jag lovar att göra ett allvarligt försök att föregå med ett gott exempel i fråga om anförandets längd. Jag föreställer mig att vi för ganska länge sedan ha uttömt ämnet för denna debatt. Men jag vill göra ett par tre korta repliker.

Om den motion, som vi här ha rört oss omkring i en ganska lång diskussion, kan man väl säga, att den för länge sedan är totalt sönderskjuten. Fanns det någon rest av motionen kvar för någon timme sedan, så var det en av motionärerna, herr Häckner, som utplånade den sista resten genom att säga, att motionen var egentligen icke allvarligt menad. Det var från motionärernas sida icke fråga om att föreslå någon förbudslagstiftning. Jag vill citera herr Häckners slutord ordagrant. De lydde: »Motionärerna avsågo med denna motion att komma med en appell till fackföreningsfolket i Sverige.» — Det var avsikten med motionen.

Då måste jag säga, att om avsikten var denna, har man skäligen misslyckats. Det är ingenting som fackföreningarna äro så känsliga för som om de höra, att riksdagen eventuellt planerar att införa någon sorts förbudslagstiftning som skulle kränka deras frihet att besluta i — såsom det sagts förut — de egna angelägenheterna.

Herr Wedén yttrade i onsdags kväll, att kollektivanslutning till det socialdemokratiska partiet utgör i själva verket en fara för att man kommer in på vägar som leda fram till folkdemokratierna. Man behöver som svar på en sådan uppfattning bara hänvisa till de

anföranden som herrar Dahlgren och Lager hållit här i dag och till det som kommunisten Öhman höll i första kammaren i onsdags, där herr Öhman framhöll — vilket alla visste förrut — att i Ryssland förekommer ingen kollektivanslutning. Herrar Dahlgrens och Lagers anföranden i dag böra ha väckt ganska stor glädje både hos motionärerna i denna fråga och hos majoriteten inom utskottet. Ty vi ha ju i debatten i denna kammare i dag fått exempel på hurusom kommunisterna äro på samma våglängd och samma front som folkpartiet och andra i denna fråga. Det är ingen skillnad i argumentationen. Den enda skillnaden är väl att, när de skolo votera efter debattens slut, kommunisterna icke komma att taga konsekvensen av sina inlägg och rösta med utskottsmajoriteten. Det är den enda skillnaden. Argumentationen är densamma.

Herr Svensson i Ljungskile gjorde en stor historia i onsdags kväll av de båda reservationsblanketter, som kommunalarbetarna i Stockholm och målarfackföreningen i Halmstad tillhandahålla sina medlemmar. Jag har ingen anledning att gå närmare in på detta. Jag vill bara som en liten replik till herr Svensson i Ljungskile citera ett folkpartiorgan av den storleksordning som Dagens Nyheter företräder. Denna tidning hade för ett par dagar sedan en ledare i denna sak. Där säger Dagens Nyheter bland annat följande: »Den mentalitet som talar ur de båda reservationsblanketterna är lyckligtvis inte förhärskande i svensk arbetarrörelse.» Därmed tycker jag att vi kunna avföra hela denna detalj från dagordningen. Det är ju ett par blanketter som äro tämligen enastående. Det påpekar självaste Dagens Nyheter, som i övrigt är på samma linje som herrarne, när det gäller motståndet mot kollektivanslutningen till det socialdemokratiska partiet.

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningars medlemmar till politiska partier.

Så en liten sak till herr Ohlin. I sitt anförande sade han, att socialdemokraterna skulle vara intresserade av att på denna väg, genom kollektivanslutning, i det socialdemokratiska partiet såsom medlemmar få in både politiska motståndare och politiskt indifferent. Jag skulle till detta bara vilja svara, att inom det socialdemokratiska partiet vilja vi icke på några villkor såsom medlemmar ha politiska motståndare. Beträffande politiskt indifferent försöka vi däremot att göra vad vi kunna för att få dem att inse att de böra vara socialdemokrater. Det är väl ingenting att säga om detta.

På tal om frihetsbegreppet, som man rört sig med i denna diskussion, skulle jag bara vilja ställa en fråga. Herr Svensson i Ljungskile kommer närmast efter mig, och han har tillfälle att bland annat klara upp den saken. Är det icke så, att den renodlade individuella friheten är något som man över huvud taget icke kan tillämpa vid medlemskap i den ena eller andra organisationen? Bli jag medlem i en nykterhetsorganisation, måste jag underkasta mig inskränkningar i friheten: jag får icke använda alkoholdrycker. Går jag in i en annan organisation får jag under alla förhållanden underordna min personliga frihet under vissa stadgebestämmelser och annat.

Jag är sedan 30 år medlem i en arbetarkommun. Det är en stor arbetarkommun. Dess medlemmar bestå i huvudsak av kollektivanslutna och till ett mindre antal av enskilt anslutna medlemmar. Men ingen enda gång under dessa 30 år har det mig veterligen — och jag har haft tillfälle att på nära håll följa denna sak — förekommit några trakasserier mot de kollektivanslutna fackföreningsmedlemmar, som icke velat vara medlemmar i det socialdemokratiska partiet utan reserverat sig, eller mot andra, som varit tveksamma på den punkten. Herrarna överdriva all-

deles oerhört här i kammaren, liksom man gjort det i presskampanjen mot kollektivanslutningen, när ni påstå något annat.

Herr talman! Med dessa reflexioner och repliker skall jag be att få ansluta mig till reservationen.

Herr SVENSSON i Ljungskile: Herr talman! Jag skall först be att få beröra en liten episod här i kammaren för en stund sedan. Det är ju så, att människornas verkliga inställning röjer sig ofta på ett förträffligt sätt i de spontana yttringarna, då det icke ligger någon egentlig reflexion bakom. En sådan där spontan yttring, som sade lika mycket om många ledamöters inställning till en viss fråga som ett anförande, var det skratt, som mötte professor Ohlin när han sade, att folkpartiet icke ville vara något klassparti. Ja, han sade egentligen att folkpartiet ville icke representera någon särskild grupp, men det är detsamma som att det icke vill vara ett klassparti.

Jag skall be att få påminna om vad Ivar Ivre säger i senaste numret av Tiden, där han först refererar den undersökning om partiernas sammansättning som är gjord. Där heter det om folkpartiet, att det har nu en sammansättning, som beträffande olika socialgrupper närmar sig hela folket. Så tillägger Ivre för egen del, att det är viktigt att lägga märke till detta, icke minst för socialdemokratien.

Men de socialdemokratiska ledamöter, som voro samlade här i kammaren, ha icke reflekterat mera på den saken än att de gapskrattade åt själva tanken, att ett parti icke är ett klassparti. Det säger, som sagt, en hel del.

Sedan en annan sak. Herr Lindholm talade om, att även om det icke precis var vanligt, så förekom det dock att man från en socialdemokratisk arbetarkommun avvisade medlemmar, som vi-

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningsars medlemmar till politiska partier.

sade klar medlemsbok, därför att man bedömde vederbörande som kommunister och icke ville ha dem med. Kan man, herr Lindholm, lämna något bättre belägg för hur orimligt hela detta kollektivanslutningsförfarande verkar?

Så litet senare kommer herr Gustafsson i Stockholm och säger, att vi äro tacksamma för att kommunisterna plocka ut alla kommunister ur det socialdemokratiska partiet. Alltså, först votera socialdemokraterna in stora flockar kommunister i sitt parti, och sedan äro de tacksamma ifall kommunisterna vilja hämta dem tillbaka. Det är också ett belägg för hur denna kollektivanslutningshistoria verkar.

Man kan ju också vara tacksam för att man får veta, att ett stort fackförbund med 30 000 medlemmar icke anser att det skall trycka mer än 5 000 reservationsblanketter. Man ansåg icke, säges det, att det behövdes flera. Jag förmodar att när det socialdemokratiska partiet trycker valsedlar, räknar man där icke med en sådan hushållning, att varje valsedel skall komma till användning, utan man räknar med att det bör finnas vissa reservupplagor. Men när det gäller blanketter till reservation vid kollektivanslutning har man tydligtvis icke räknat med reservupplagor, utan varje lapp skall komma direkt till den som behöver den; man har icke råd att kosta på sig mera.

Statsministern har i remissdebatten sagt, att om han trodde att någon människas frihet ej vore respekterad, så skulle han vara emot hela systemet. Herr Fast nämnde nu, att han anslöt sig till statsministerns mening, att det behöfve finnas en stabil majoritet bakom beslutet om kollektivanslutning. Men när en fackförening i Hallsberg, som har 832 medlemmar, med 19 röster mot 11, alltså med 7 röster som fällde utslaget, beslöt att ansluta dessa 832, anmälde icke herr Fast någon avvikande mening i remissdebatten. När 130 per-

soner i Trollhättan litet före jul anslöto 3 800 var statsministern så belåten med denna ordning, att han särskilt telegraferade och tackade för denna lyckliga kollektivanslutning. Det är först sedan det i Alfredshem visade sig att det blev bakslag, som hans excellens kom till en annan uppfattning och tyckte att det borde vara litet bättre majoritet bakom.

Så skulle jag vilja taga upp en sak som herr Spångberg byggde upp en god del av sitt anförande på. Det står i utskottsutlåtandet, att samma personer som voro ledare i den fackliga rörelsen också voro ledare i den politiska rörelsen. Herr Spångberg gick ned till de lokala organisationerna under rörelsens första skede och ville visa, att det i många fall icke var möjligt, att samma personer kunde vara politiskt verksamma och ledare för den fackliga rörelsen. Men i remissdebatten förklarade statsministern, vilket för övrigt var och en vet, att det var en period i denna utveckling, då den socialdemokratiska partistyrelsen fungerade såsom den fackliga rörelsens topporgan. Då var det väl ändå så, att samma personer voro ledare både i den fackliga och i den politiska arbetarrörelsen. När LO bildades 1898, valde man till ordförande, tack vare ett intensivt arbete bland annat av den socialdemokratiska partisekreteraren, en man som aldrig hade varit ansluten till en fackförening. Så sent som på nyåret i år, då i en biografi av Sterky diskuterades lämpligheten av detta val i fackföreningsrörelsens ledande organ, säger man att det kan nog inte visas att detta val var olämpligt. Längre ville fackföreningsrörelsen inte gå i ett uttalande, och det skulle ju vara orimligt att begära att man sagt något ännu mera om saken.

Jag skall emellertid, herr talman, be att få peka på några socialdemokratiska tongångar, som saknas i den här debatten, och då kan man väl få stå till tjänst med att låta dem komma fram,

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningars medlemmar till politiska partier.

så att de komma in i protokollet. Det blir på det sättet litet bättre balans i det hela.

I LO:s huvudorgan Fackföreningsrörelsen skriver i nr 5 Ivar Ivre om den här saken: »Problemet kan diskuteras. Det framgår med önskvärd klarhet av att det åter och åter på nytt aktualiseras. Att kollektivanslutningen inte utan besvär motiveras utifrån demokratiska överväganden kan för sin del anses exemplifierat av att det är ständigt samma argument för och emot som återkommer i debatten.»

Alltså, detta ledande organ för fackföreningsrörelsen uttalar sig mycket försiktigt och erkänner, att man kan visst diskutera lämpligheten av denna sak från demokratisk synpunkt.

Ifall vi sedan gå över till fackföreningsorganet Aftontidningen, som är den tidning som står LO närmast inom den politiska pressen, så skriver där Frans Severin den 16 januari: »Landsorganisationens stadgar säger ingenting om kollektivanslutningen; den har icke förbjudit anslutning och icke rekommenderat eller påbjudit den. Personligen finner vi inte kollektivanslutningen vara en särskilt lyckad form för samarbetet; Sverige är visst också ganska ensamt om den. Vi är inte så säkra på att partiet skulle förlora på dess upphävande.»

Det är en ledamot av denna kammare och redaktören för den tidning, som står LO närmast i den politiska pressen, som säger så.

I Morgontidningen hade Rickard Lindström en artikel den 27 januari, en lång artikel med växlande gods. Där heter det bl. a.: »Kollektivanslutningen är ingen ideal organisationsform. Kunde man tänka sig att socialdemokratien skulle uppstå i samhället under nu rådande allmänna förhållanden, är det knappast troligt att denna form ens kommit inom blickfältet.»

År 1913 skrev Järnarbetaren, nuva-

rande Metallarbetarens föregångare, att i alla organisationer världen över fordrades det en medveten handling för att bli medlem, men inte så när det gäller en fackföreningsmans medlemskap i det socialdemokratiska partiet. Där fordrades tvärtom den medvetna handlingen, om man inte ville vara medlem.

I Aftontidningen för den 25 januari läsa vi följande: »Motståndare till kollektivanslutningen har många framstående socialdemokrater varit: Ernst Blomberg, Herman Lindqvist, Charles Lindley, vilka åtminstone bekämpade den vid LO:s konstituerande kongress antagna bestämmelsen om obligatorisk anslutning.»

De bekämpade mera, åtminstone ett par av dem.

I Järnvägsmannaförbundets organ Signalen skriver dess redaktör Henry Kjellvard i slutet av 1949 följande: »Den som skriver dessa rader har visserligen den personliga meningen, att den kollektiva anslutningens idé principiellt kan vara diskutabel. Ett parti, helt grundat på det personliga medlemskapet, måste enligt vår mening vara att föredra.»

Däremot skriver förbundssekreteraren Knut Johansson i Byggnadsarbetaren, att fackföreningarnas behandling av frågan är ur demokratisk synpunkt oantastbar. Han har samma aningslösa och fyrkantiga tro på att allt detta är rätt som statsrådet Sträng gav uttryck för i första kammaren.

Jag har velat erinra här i kammaren om att när man nu med en till synes kompakt och obruten front försvarar kollektivanslutningen och menar, att här stå vi som äro socialdemokrater och fackföreningsmän och där stå de borgerliga i motsatsställning, så är denna bild inte riktig. Det finns ett nyanserat betraktelsesätt och även ett principiellt motstånd inom fackföreningsvärlden. I stort sett kan man nog säga, att det inte är fackföreningsfolket som

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningsars medlemmar till politiska partier.

är så angeläget om kollektivanslutningen, utan det är partifolket som här går i spetsen.

Så skulle jag vilja säga, herr talman, bl. a. i anslutning till fallet John Andersson, några ord om reservationsrätten.

Reservationsrätten presenteras från socialdemokratiskt håll såsom en föga formell och lätt tillgänglig möjlighet att komma ut ur det socialdemokratiska partiet. I »Fackföreningsrörelsen» heter det, att från socialdemokratisk sida hänvisas till reservationsrätten, »den enskilde medlemmens möjlighet att taga avstånd från beslutet och återkräva den del av fackföreningskontingenten som annars skulle inbetalas som medlemsavgift till partiet». Alltså, här säger LO:s huvudorgan, att det är fritt att återkräva den del av partiavgiften, som annars skulle gå till det socialdemokratiska partiet. Det är det mest auktoritativa yttrande som man gärna kan få ifrån fackföreningshåll. Det står i en ledare i Fackföreningsrörelsen.

Herr Rickard Lindström i Morgontidningen presenterar saken på följande sätt: »Det måtte icke vara mycket med frihetsviljan inom ett folkparti, som är skräckslaget för att en åsiktsfrände skall ha besväret att sucka fram sin reservation till en uppborädsman bland arbetskamraterna.» Alltså, här framställer herr Lindström saken så, att man bara behöver sucka fram en reservation. Men det får väl vara artikulera, antar jag. Han framställer dock saken så, att det är bara att muntligen meddela vederbörande uppborädsman att man inte vill vara socialdemokrat — så presenteras reservationsrätten i partiets huvudorgan.

I det utskottsutlåtande, som här föreligger, säga reservanterna: »Tillräckligt utrymme i tid för avgivande av reservationer lämnas alltid vid beslut om anslutning. Varje medlem kan sålunda från början ställa sig utanför, medan

reservationsrätten också sedermera finns att tillgå.»

Här äro alltså de mest auktoritativa meddelanden ifrån partiets politiska huvudorgan, ifrån LO:s huvudorgan och från reservanterna här i kammaren, att reservationsrätten är öppen och lättillgänglig och inte något formellt besvärligt att handskas med. Vad har man nu för anmärkning mot John Andersson i Kungälv? Jo, säger man, han har inte reserverat sig i formellt riktig ordning. När avdelning 198 anslöt sig till det socialdemokratiska partiet, reserverade sig icke John Andersson i Kungälv. Då var han nämligen socialdemokrat. Han har blivit folkpartist sedan. Det är väl inte meningen att denna kollektivanslutning skall innebära, att vederbörande på livstid skall vara socialdemokrat. Varför ha vi val vart fjärde år, ifall man inte förutsätter att människor kunna ändra uppfattning? Då kunde vi låta bli att välja flera gånger, då kunde vi låta det vara som det är eller bara låta de nytillträdande årgångarna välja. De kunde få välja varje år eftersom de nå rösträttsåldern.

John Andersson hade inte reserverat sig, säger man, när man i början av 1948 förutom de 50 öre i månaden, som utgick som ordinarie partiavgift, beslöt att uttaxera ytterligare en krona i månaden i anslag till det socialdemokratiska partiet. John Andersson säger ifrån, att detta vill han inte betala, ty han är folkpartist, och det strider emot hans rättsuppfattning att stödja en åskådning, som han inte delar. Har han då inte suckat fram ett meddelande, att han inte var socialdemokrat? Det är ju rena formalismen, när man bygger upp trakasserier på sådan grund. Det är en byråkrati som är så benhård, så fruktansvärd, att det blir rena trakasserier.

John Andersson ville betala den kontingent, som gällde fackföreningen, 3:50 i månaden. Då säger uppboräds-

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningars medlemmar till politiska partier.

mannen: Jag vet inte hur det är med detta, jag skall skriva till kassören och fråga. Men kassören svarar inte. När då John Andersson sätter in kronor 3:50 på avdelningens postgirokonto, så skickar man tillbaka pengarna, och på det sättet drar man ut det hela tills de åtta veckorna ha gått, och så säger man: Ni är utesluten på grund av bristande medlemsbetalning. Jag vädjar till varje människa, som har ett spår av rättskänsla, om detta är ett riktigt sätt att behandla en kamrat, som inte har gjort någonting annat än att han har en annan politisk åskådning än föreningens majoritet och säger ifrån, att han inte vill betala pengar till det partiet. Herr Hedlund i Östersund, är det riktigt? Herr Hedlund säger nej. Tack för det!

Men sedan börjar här en brevväxling mellan John Andersson och Järnvägsmannaförbundets styrelse, och först i januari månad 1950 får John Andersson veta följande — det är bäst jag läser det igen: »Det står Eder fullkomligt fritt att reservera Eder mot erläggande av de medlemsavgifter, som tillföras det socialdemokratiska partiet, och i stället låta dessa avgifter gå till det parti Ni tillhör.» Visserligen är även detta orimligt, men hade man sagt det den gången saken var aktuell, är det troligt att hela konflikten varit ur världen. »Något återgäldande av berörda avgifter till Eder kan emellertid icke komma i fråga.»

Denna passus citerade jag i Frisinnad Tidskrift, nr 2. Den användes ute i Närke vid ett diskussionsmöte. Då svarade den socialdemokratiska debattören: Det är lögn! Den användes litet senare vid ett diskussionsmöte i Västergötland. Då svarade den socialdemokratiska motparten: Det är inte sant! Så reagerar den socialdemokrat, som överrumplas av detta brev från Svenska järnvägsmannaförbundet. Man tror inte att det är sanning. Men Svenska järnvägsmannaförbundet har inte de-

menterat. Brevet ligger i min portfölj.

Det är mycket möjligt att herrarna kunna påvisa, att John Andersson i Kungälv har begått någon formell felaktighet, brutit mot någon formell föreskrift, som man kan hålla på ifall man vill komma åt en kamrat, men det är inte det som det är fråga om utan om realiteten. Och i realiteten har han inte gjort något annat än att han blivit folkpartist, och därför har han uteslutits ur sin fackförening, som han måste tillhöra för sitt levebröd. Detta är politiska trakasserier.

Hans excellens statsministern var här nyss. Han har visst försvunnit igen, men han sade i remissdebatten, att om han trodde det fanns en enda människa, vars rätt trädde för nära, så skulle han inte gilla detta system. Det finnes säkert många, men det är så, mina herrar, att man kan inte offentligen diskutera någon människas erfarenhet, som inte träder upp i öppen strid. Man får inte det. John Andersson gjorde det.

När det nu gäller de där pengarna — jag diskuterar det fortfarande bara från frihetssynpunkt — så säger LO-organet att man kan återkräva fackföreningsavgifterna. I en artikel i Morgontidningen den 21 januari skriver ledamoten av första kammaren Jon N. Jansson: »Ingen tvingas ju att tillhöra ett parti mot sin vilja. Sina 8 öre per vecka kan han eller hon återfå och anslå till det ändamål som finnes lämpligt.»

I utskottsutlåtandet säga reservanterna, att reservationsrätten innebär frihet från alla ekonomiska förpliktelser. Så presenteras saken, men så har den inte tillämpats.

Nu har ju denna debatt uppenbar — och det är en av behållningarna — att det är en oerhört varierande praxis fastän man haft detta system i 40 år, sedan 1909. Trots att det är i socialdemokratiska partiets stadgar, som re-

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningsars medlemmar till politiska partier.

servationsrätten är inskriven, har man inte kunnat få en enhetlig och lättfattlig praxis, så att var och en vet hur han skall bära sig åt med detta. Det är än si och än så — det har lämnats många exempel härpå — och ingenting har egentligen dementerats.

Jag skall inte gå vidare. Vad jag huvudsakligen ville säga i detta anförande var att John Andersson i Kungälv, fränsett alla konstruerade formaliteter som man kan hitta på, i sak har behandlats oriktigt.

När det gäller anonymiteten har professor Ohlin redan behandlat denna sak. Det är en av de väsentligaste sakerna, en av de saker som har allmänt intresse. Här ha ju meddelats rätt underliga prov på den praxis, som tillämpas i vissa fall. I en del fackföreningar skall man ange, till förmån för vilket parti man reserverar sig. Det är ju att direkt bryta den politiska anonymiteten. Men därom skall jag inte citera mera av statsministern i remissdebatten. Det var ju enligt hans framställning aldrig fråga om att efterhöra, vad vederbörande hade för partiuppfattning. De formulär som jag nämnde i mitt anförande i onsdags kväll, som man använder i Halmstads målarfackförening, ställa inte något annat alternativ än anslutning till kommunisterna, ifall man reserverar sig emot socialdemokratien. Alltså, där erbjuder man sig att i första hand vara uppboordsman åt det kommunistiska partiet, medan man i Stockholms kommunalarbetsfackförening visserligen sätter kommunisterna först men dock tillägger »eller annat» parti.

Herr Hallberg hade inte någon annan tillflykt, när han skulle replikera på den här punkten, än Dagens Nyheter, och den brukar i allmänhet inte vara socialdemokraternas tillflykt, när de skola förvara sin åsikt. Här har förkunnats, att detta begripa inga andra än fackföreningsmän, men om Dagens

Nyheter säger, att detta är sällsynta saker, då accepteras det. Jag hoppas för all del också att det är sällsynta saker — det vore hemskt, om det vore vanligt — men det är tillräckligt att det förekommer, och det kan man inte förneka.

Jag skall, herr talman, med hänsyn till den historieskrivning, som vi här sysslat med till och från i dag, be att få läsa klämman i en motion, som jag icke förut omnämnt: »På grund av vad jag nu i korthet anført, får jag härmed föreslå att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller, att Kungl. Maj:t ville låta utarbета och inför riksdagen framlägga förslag till lagstiftning, ägnad att trygga arbetarnas rätt att utan hinder från arbetsgivarnas sida ingå i och bilda föreningar. Stockholm den 27 januari 1902. David Bergström. I motionen instämmer A. Hedin.»

Herr LINDHOLM (kort genmäle): Herr talman! Herr Svensson i Ljungskile föll tillbaka på det replikskifte jag hade tidigare i dag med kommunisterna angående den del av fackföreningsmedlemmarna, som äro organiserade kommunister men uraktlåta att nyttja reservationsrätten och på grund därav avvisas från mötena. Nu tar herr Svensson i Ljungskile detta som ett bevis på hur orimligt det är med en kollektivanslutning. Om man sammanställer herr Svenssons inledning och avslutning av talet, kan man lätt konstatera att han som en utomordentligt god folkpartist har presenterat två uppfattningar i samma fråga. Å ena sidan förfäktar han den meningen, att folk som har en annan politisk uppfattning skall ha möjlighet att genom kollektiv anslutning också bli medlemmar i det socialdemokratiska partiet. Å andra sidan klagar han i fallet Andersson över att denne var för hårt bunden. Vad för övrigt beträffar detta fall fick jag, ju

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningsars medlemmar till politiska partier.

mer jag lyssnade till herr Svensson i Ljungskile, en stark känsla av att det nog mest är tillverkat för att utnyttjas som ett tillhygge i den politiska diskussionen. Ty det reella här var ju i alla fall, att han uraktlåtitt att anmäla den reservation, som skulle ha fullständigt befriat honom från de utgifter han eljest fått.

Herr HENRIKSSON: Herr talman! Bara ett par ord. Den konstruerade formalitet som herr Svensson i Ljungskile anser är orsaken till att Andersson blev utesluten är fackföreningens stadgar. Om än herr Svensson betraktar dem som en konstruerad formalitet, måste jag bestämt säga ifrån att det kan man inte göra inom fackföreningsrörelsen. Det är en realitet som alla dess medlemmar måste respektera, ty det är ändå stadgar, som äro fastställda i demokratisk ordning av förbundets majoritet.

Beträffande de övriga omständigheter, som herr Svensson i Ljungskile nu har framfört, vill jag bara konstatera, att de inte innebära några nyheter, och de äro redan vederlagda i tidigare här i kammaren hållna anföranden. Jag vill bara säga, att herr Andersson i Kungälv skulle gärna ha fått stå kvar inom fackföreningsrörelsen med sin folkpartistiska uppfattning, om han bara inte sagt, att han inte ville följa gällande stadgar.

Jag vill till sist säga, att det verkar som om herr Svensson i Ljungskile skulle vara mycket ensidigt informerad i denna fråga. Kan jag möjligen bidra med närmare upplysningar, skall jag gärna göra det efter sammanträdet, eftersom jag har tillgång till alla handlingar i målet, och det finns en hel del där som jag förstår, att herr Svensson i Ljungskile inte har varit i tillfälle att taga del av.

Herr OHLIN (kort genmäle): Herr talman! Herr Lindholm bekräftar nu, att det är så att kollektivt anslutna personer, som inte ha anmält reservation och som inte ha varit närvarande vid beslutets fattande, vägras tillträde till senare möten. Det är ändå ganska märkvärdigt. Jag kan förstå, att man på arbetarkommunernas sammanträden inte vill ha in dem som inte äro socialdemokrater, men om man nu inte vill ha det, varför går man då inte den enkla vägen att låta bli att kollektivt ansluta dem? Rätt vad det är får man kanske höra, att de ha blivit kollektivt anslutna, men eftersom de inte äro socialdemokrater måste man göra några bestämmelser som tvinga dem att reservera sig. Man vet inte, vilka orimligheter som kunna komma till, om man undviker den enkla utvägen att låta bli att ansluta dem, när man ändå inte vill ge dem medlemsrättigheter.

Herr SVENSSON i Ljungskile (kort genmäle): Herr talman! Jag skall inte ge mig in i någon ytterligare sakdebatt om denna fråga, ty vi komma väl ändå inte längre. Jag vill bara påminna om att hans excellens herr statsministern vid ett möte i Stockholm år 1948 ställde i utsikt en opartisk utredning om fallet John Andersson. Den ha vi ännu inte fått, men det vore önskvärt att den kom så snart som möjligt.

Herr LINDHOLM (kort genmäle): Herr Ohlin reagerade mot mitt yttrande, men det innebar ju endast att vi anse, att en person inte samtidigt kan tillhöra två politiska partier. Menar herr Ohlin kanske, att det ur folkpartiets synpunkt inte spelar någon roll om dess medlemmar samtidigt tillhöra andra partier? Det skulle kanske förklara en hel del av det som förekommer inom folkpartiet.

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningars medlemmar till politiska partier.

Herr LUNDBERG: Herr talman! Jag skall be att få göra ett tillrättaliggande av vad herr Waldemar Svensson sade. Han talade om rättslidelse och sinne för frihet m. m., och han skulle då försöka vara advokat åt herr Ohlin och säga, att herr Ohlin sagt att folkpartiet inte är något klassparti, och han kritiserade då gapskrattet här i kammaren. Herr Ohlin sade ordagrant: »Vi göra anspråk på att inte företräda någon grupps intressen.» Det var åt det kammaren skrattade och inte åt någonting om klassparti.

Sedan vill jag bara konstatera några fakta, eftersom jag delvis sysslar med kollektivanslutningsverksamhet. Den här frågan, som diskuterats med sådan frihetsglöd av både herr Ohlin, herr Svensson i Ljungskile och herr Lager, ligger väl ändå så till att om man tar bort alla vackra fraser har folkpartiet deklarerat sig vara principiella anhängare av lagstiftning mot arbetarrörelsen, och däri instämma både högern, bondeförbundet och kommunisterna.

När man talar om den gamla arbetarrörelsen och liberalismen på 1890-talet skall man komma ihåg en viktig sak, nämligen att liberalismen då var en frihetssträvande rörelse, som sökte förverkliga demokratien och sökte taga upp vissa sociala frågor. Liberalerna voro det till den 17 december 1918, men när demokratien genomförts i vårt land stoppade de, och vi upplevde 1920-talet, som var den mörkaste tiden i den politiska demokratiens historia.

Jag vill därför kort och gott säga, att när herr Ohlin drar den slutsatsen, att den fackliga och den politiska arbetarrörelsen äro två sidor av samma sak är det riktigt. Det räcker inte med fackföreningsrörelsen, därför att dess möjlighet att göra sig gällande stoppar, om vi t. ex. skulle få en arbetslöshetsperiod inom landet. Vi ha på politisk väg genomfört 8-timmarsdag, semester-

rätt, arbetslagstiftning, bostads-, social- och kulturlagstiftning. Dessa viktiga frågor för arbetarrörelsen måste genomföras genom ett politiskt handlande. Folkpartiet visade under 1920-talet, att det inte ville i praktiken ge arbetarrörelsen stöd i dessa frågor, när de hade möjlighet att tillsammans med socialdemokratien genomföra hela detta program.

Vi ha sedan dess genomfört en social förändring av ganska stor betydelse här i landet. Jag vill erinra om att på 1920-talet, när vi hade borgerligt styre, utnyttjade man inte demokratien för att skapa sociala värden åt folket. Vi hade år 1920 från stat, kommuner och landsting sociala utgifter på 197 milj. kronor, 1930 hade de ökat till 276 milj., 1939 till 602 milj. och 1948 till ungefär 2 238 milj. kronor.

Denna verksamhet, som kompletterar den fackliga, innebär lika mycket och är lika betydande för arbetarrörelsen som den senare. Det är socialdemokraterna, som ha tagit initiativet i alla dessa frågor, och jag vill erinra om att de största sociala utgifterna ha tillkommit efter år 1945. Jag vill också erinra om att år 1921 fanns det 26,6 procent arbetslösa medan vi för närvarande ha 1,8 procent. Socialdemokratien har här kompletterat den fackliga rörelsen på ett sätt, som har varit nödvändigt för arbetarrörelsen i dess helhet.

Herr Ohlin talade om frihet — naturligtvis, han talar alltid om frihet i detta sammanhang — och han gjorde gällande, att vi skulle vara frihetsfientliga, när vi genom kollektiv anslutning ta in medlemmar. Vill herr Ohlin då förklara en annan sak? När exempelvis pingströrelsen genom sin ledare utnyttjar de ekonomiska och andliga resurserna inom rörelsen för att med dessa ytterst känsliga påtryckningsmedel stödjade folkpartiet, borde väl herr Ohlin, som är så frihetskänslig och så

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningsars medlemmar till politiska partier.

känslig för åsiktsförtryck, stiga upp och taga avstånd från detta gyckel och hyckleri.

Jag skulle också vilja fråga: Är det åsiktsfrihet, när en folkpartistisk f. d. pastor, numera ombudsman, tar fram medlemsregistren för frikyrkorörelsen och lämnar ut dessa och sedan gör besök hos flera religiöst intresserade och i olika sammanhang utövar ett oerhört hårt tryck? Det är självfallet, att folkpartiet har rättighet och möjlighet att göra som det vill, men då skall man inte vara så känslig gentemot andra.

Man har vidare velat göra gällande, att denna motion tillkommit för att slå vakt om fackföreningsrörelsen, och man har talat om frihet i olika sammanhang. Det var typiskt, att herr Håstad visserligen ville understryka, att denna motion hade kommit från folkpartiets sida, men han ansåg, att när nu folkpartiet principiellt hade uttalat sig för en lagstiftning gentemot arbetarrörelsen, var inte han heller främmande för en sådan. Att man sedan kostar på sig en del vackra ord skyler inte själva uppgiften.

Man säger, att vi inte skulle ha känsla för demokrati och frihetsvärde, men det finns inte något parti i vårt land som har visat så stora prov och givit så många offer för demokratien som den svenska arbetarrörelsen, och jag tycker, att man inte skall hyckla på folkpartistiskt håll på den punkten och påstå, att man där skulle vara så speciellt känslig för demokratiskt styrelsesätt.

Jag vill med detta bara ha konstaterat, att folkpartiet inte har kunnat fånga arbetarrörelsen, därför att det inte i praktisk handling har velat taga konsekvenserna av demokratiens genombrött här i landet.

Jag är också angelägen att säga ifrån, att vi från arbetarhåll betacka oss för att få folkpartiet eller de andra borgerliga partierna som något slags för-

myndare för den svenska arbetarrörelsen. Att det inte gäller de demokratiska idéerna visar bl. a. herr Svenssons i Ljungskile berättelse om den stackars personen i Kungälv, som vi nu ha hört fyra gånger. Det är självklart, att det gäller den ekonomiska sidan, de kronor som han skulle ha givit till rörelsen i olika sammanhang.

Jag vill bara slå fast detta, så att folkpartiet inte skall försöka backa från sitt ansvar i detta sammanhang. Jag har inte tagit upp kommunisterna, därför att de ju ha visat, att deras respekt för facklig och politisk frihet i de folkdemokratiska staterna är av det slaget att vi inte behöva diskutera den i det här sammanhanget.

Herr förste vice talmannen övertog nu ånyo ledningen av förhandlingarna.

Herr LINDBERG: Herr talman! Jag har gjort några anteckningar för repliker till en del talare, men jag skall inte ta upp alla, då några redan ha avlägsnat sig, och det kanske inte är så viktigt. De får ju höra det i andra hand eller via protokollet.

Jag kan emellertid inte underlåta att i anledning av herr Håstads anförande — som jag för övrigt tyckte inte hade så värst mycket att göra med den fråga vi nu diskutera, nämligen motionen om förbud för fackföreningarna att kollektivansluta sina medlemmar till ett politiskt parti — säga några ord. Det rör en sak som många gånger har varit på högerns läppar, nämligen tvångsanslutning av hela den svenska fackföreningsrörelsen till det socialdemokratiska partiet. Det är inte så värst många år sedan den saken diskuterades både i kamrarna och ute i landet. Det hjälpte inte, att man med siffror kunde visa, att fackföreningsmedlemmarna inte ens till hälften voro kollektivt anslutna till det socialdemokratiska partiet. Högern hade den uppfattningen, att de voro det

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningsars medlemmar till politiska partier.

till 100 %, och då skulle det också vara så. Jag skall emellertid inte säga mera om det just nu.

Till herr Nihlfors vill jag säga ett par ord. Om jag inte hörde fel uttryckte han en viss förvåning över att jag så starkt tog parti för fackföreningsrörelsen, men han konstaterade också, att jag har tjänstgjort en tid inom denna rörelse. Det är kanske delvis därför men det är främst därför att jag har kommit från arbetarklassen. Jag är socialdemokrat och har alltid varit det. Jag har hela tiden ansett mig representera den fattiga klassen och därmed också arbetarna. Eftersom jag själv är uppfödd på landet — jag är statdrängsson — har jag av erfarenhet klart för mig, att man inte kan vänta sig något gott av sådana attacker som det här gäller gentemot den fackliga rörelsen.

Nu försöker en jurist, en av dem som undertecknat motionen, förklara för oss, att det inte alls varit motionärernas mening att lagstifta mot fackföreningsrörelsen eller mot kollektiv anslutning. I motionens kläm står det: »att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t efter utredning för riksdagen framlägger förslag till lagstiftning innebärande förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningsars medlemmar till politiska partier.» Eftersom det är fackföreningarna som ombesörja den kollektiva anslutningen, måste det väl ändå vara ett angrepp mot den fackliga rörelsen. Man har också direkt yrkat utredning om förslag till lagstiftning som skulle förbjuda de fackliga medlemmarna att kollektivansluta sig.

Majoritetens förslag till uttalande innebär, att man skall komma igen, därast fackföreningsrörelsen inte vill ta lärdom av vad som förekommit i motionen, där den fackliga rörelsen inom parentes sagt är omnämnd i flera olika sammanhang. Jag skall be att fa citera

ur det sista stycket: »Av vad här anförts torde framgå, att den nuvarande möjligheten till kollektiv anslutning av en förenings medlemmar till politiskt parti icke är tillfredsställande ur demokratiska eller andra synpunkter. Den i och för sig tänkbara möjligheten att genom lagstiftning inskrida mot kollektiv anslutning vill utskottet dock för närvarande ej förorda.» — Vi märka således, att utskottet visserligen för närvarande inte vill förorda lagstiftning, men man är beredd att göra det när som helst, därest det inte blir önskat resultat. — »En sådan lagstiftning, som givetvis endast skulle avse anslutning till politiskt parti, skulle nämligen bli av rätt komplicerad natur. Denna utväg synes utskottet icke böra tillgripas, förrän andra möjligheter att ernå en tillfredsställande ordning på förevarande område försökts. De av utskottet anförda skälen böra därför göra det angeläget för organisationerna själva att upptaga och överväga frågan om avveckling av systemet med kollektiv partianslutning. Vissa händelser, som nyligen inträffat, giva anledning till antagande, att även inom fackföreningsrörelsen lämpligheten av detta system satts i fråga.»

Har man inte här klart och tydligt uttalat, att det är en särslagstiftning som man till slut vill ha fram? Man medger visserligen, att om fackföreningarna äro lydiga skall man inte verkställa hotet, men vem är det som bestämmer, huruvida fackföreningsrörelsen har varit tillräckligt lydig eller inte i det fallet? Det är förvånansvärt att den svenska borgerligheten bara för denne, jag höll på att säga välsignade Andersson i Kungälv skall ta upp en motion sådan som denna.

Herr Svensson i Ljungskile säger, att denne Andersson inte kunde reservera sig mot kollektivanslutningen, därför att då var han socialdemokrat. Ja, vad är det då Andersson i Kungälv håller

Motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningars medlemmar till politiska partier.

på att jämra sig för? Är det för att han skulle få betala denna uttaxeringsom var beslutad i laga ordning eller för att han utslöt sig själv när han inte betalade stadgeenliga avgifter till organisationen? Såvitt jag förstår finns det ingen anledning för honom att klaga. Herr Svensson i Ljungskile får emellertid klaga, som huggit i sten så kapitalt med denna fråga. Det är naturligtvis försmädligt att göra det, ehuru det är både förklarligt och förlåtligt.

Det skulle vara en hel del att säga ytterligare, bland annat om herr Ohlins anförande, men det har i stora delar blivit bemött av andra talare, och jag skall därför avstå från att säga någonting till honom. Jag ber emellertid, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr **MALMBORG** i Stockholm: Herr talman! Herr Ohlin sade, att kollektivanslutningen är en fråga av politisk art och därför en riksdagsfråga. Herr Ohlin vill tydligen ha en icke politisk fackföreningsrörelse här i landet. Han insinuerade till och med att det förekommer rösttvång i viss riktning. Herr Ohlin har som vanligt också ställt en hel del frågor. Jag skulle också kunna fråga herr Ohlin vad det är för fel att fackföreningsrörelsen är solidarisk med socialdemokratien eller, som vi ha formulerat det i dag, strävar med samlad kraft mot samma mål. Vi kunna i denna fråga åberopa Hjalmar Branting som sade, att den fackföreningsrörelse som icke är socialistisk är utan rättvisande kompass. Fackföreningsrörelsen måste vara politiskt aktiv för att kunna förverkliga våra fackliga krav. Vi skulle annars här i landet få stora fackliga strider på grund av det förhållande vi ha mellan arbetsmarknadens organisationer. Jag behöver bara nämna tre aktuella fackliga krav: kravet på tre veckors semester, kravet på tjänste-

pensionering för arbetare och anställda och kanske också kravet på 40 timmars arbetsvecka.

Till herr Ohlin vill jag säga, att vi äro arbetarklassens talesmän i denna fråga och inte aktiebolaget Bolidens.

Det har talats om den enskildes frihet. Vi tro oss bäst gagna den genom ett nära samarbete mellan den svenska fackföreningsrörelsen och den svenska socialdemokratien.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den föreliggande reservationen.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till utskottets hemställan med den ändring av motiveringen, som föreslagits i den vid utlåtandet fogade reservationen; samt 3:o) bifall till det av herr Dahlgren under överläggningen framställda yrkandet om bifall till utskottets hemställan med uteslutande av motiveringen; och fann herr förste vice talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hedlund i Östersund begärde likväl votering, i anledning varav och sedan till kontraposition antagits den under 2:o) anmärkta propositionen efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller första lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 21, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring av motiveringen, som föreslagits i den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropo-

sitionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 52 ja och 74 nej, varjämte 13 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan med den ändring av motiveringen, som föreslagits i den vid utlåntandet fogade reservationen.

§ 4.

Föredrogs vart efter annat:

första lagutskottets utlåtande nr 22, i anledning av väckt motion angående stadsdomares tjänstgöring vid det statliga domstolsväsendet;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 14 § 1 mom. lagen den 20 december 1940 (nr 1044) om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus; och

nr 33, i anledning av väckta motioner om åtgärder för åstadkommande av en likformig och rättvis behandling av bostadssökande; samt

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet, m. m.; och

nr 13, i anledning av väckt motion angående översyn av bestämmelserna om vägförening i 1939 års lag om enskilda vägar.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 5.

Auslag till vissa statliga lånefonder.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 15, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till vissa statliga lånefonder för budgetåret 1950/51 m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen den 3 februari 1950 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 73, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att fatta närmare angivna beslut rörande vissa statliga lånefonder. Bl. a. innebar förslaget, att å kapitalbudgeten för budgetåret 1950/51 skulle anvisas till Fiskerilånefonden ett investeringsanslag av 1 250 000 kronor och till Lån till främjande av beredning och avsättning av fisk m. m. ett investeringsanslag av 1 000 000 kronor.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) I: 375 av herr *Petersson, Emil*, och herr *Spetz* samt II: 459, likalydande, av herr *Ahlsten m. fl.*, vari hemställdes, att riksdagen måtte dels medgiva, att tills vidare från och med budgetåret 1950/51 ett belopp av 2 500 000 kronor finge av Kungl. Maj:t årligen disponeras för lån från fiskerilånefonden, dels till fiskerilånefonden för budgetåret 1950/51 anvisa ett investeringsanslag av 1 750 000 kronor, dels ock till lån till främjande av beredning och avsättning av fisk m. m. bevilja ett anslag av 1 500 000 kronor; samt

2) II: 458 av herrar *Skoglund* i Umeå och *Levin*, vari hemställdes, att riksdagen måtte å kapitalbudgeten för budgetåret 1950/51 anvisa till fiskerilånefonden ett investeringsanslag av 1 750 000 kronor samt till lån till främjande av bered-

Anslag till vissa statliga lånefonder.

ning och avsättning av fisk m. m. ett investeringsanslag av 1 500 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

A. — — —

B. avslå motionerna I: 375 och II: 459, såvitt däri yrkats, att det belopp, som av Kungl. Maj:t årligen finge disponeras för lån från fiskerilånefonden, skulle höjas till 2 500 000 kronor;

C. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 375 och II: 459 i övrigt ävensom II: 458, å kapitalbudgeten för budgetåret 1950/51 anvisa

1) till Fiskerilånefonden ett investeringsanslag av 1 250 000 kronor, och

2) till Lån till främjande av beredning och avsättning av fisk m. m. ett investeringsanslag av 1 000 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Johansson* i Kastanjegården, *Antby*, *Ahlsten* och *Boman* i Stafsund, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

A. — — —

B. med bifall till motionerna I: 375 och II: 459, såvitt nu vore i fråga, medgiva att tills vidare från och med budgetåret 1950/51 ett belopp av 2 500 000 kronor finge av Kungl. Maj:t årligen disponeras för lån från fiskerilånefonden;

C. med anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 375 och II: 459 i övrigt ävensom II: 458, å kapitalbudgeten för budgetåret 1950/51 anvisa

1) till Fiskerilånefonden ett investeringsanslag av 1 750 000 kronor, och

2) till Lån till främjande av beredning och avsättning av fisk m. m. ett investeringsanslag av 1 500 000 kronor.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr AHLSTEN: Herr talman! Till sammans med några andra ledamöter har jag väckt en motion med yrkande,

att anslaget till fiskerilånefonden skall höjas från av Kungl. Maj:t föreslagna 2 miljoner till 2,5 miljoner kronor. I fiskeristyrelsens redovisning av lånebehovet äskas ett belopp av just 2,5 miljoner kronor, men styrelsen anför, att låneansökningarna uppgå till inte mindre än 4 miljoner kronor för detta ändamål.

Vi veta ju alla hur det går till när dessa lån lämnas ut till fiskarena. Det är hushållningssällskapen som ha hand om utlämnandet, och alltefter som ansökningarna komma in beviljas de av sällskapet i den mån pengarna räcka till. De människor som ha lättast att skaffa borgen eller annan säkerhet för sina lån komma ofta först med sina ansökningar, och på det sättet få de del i det lilla belopp som står till förfogande, under det att de som ha det sämre ställt och ha svårare att skaffa borgen och säkerhet för sina lån många gånger komma i sista hand, och sällskapet har då inte pengar till förfogande för att utlämna lån åt dem som kanske i många fall ha gjort de största ansträngningarna för att skaffa säkerhet för dessa lån. De bli då hänvisade att skaffa lån i öppna marknaden för sina båtar.

När jag sett i hushållningssällskapet hemma hur det har gått till år efter år har jag funnit att det skulle vara önskvärt att man åtminstone i någon mån kunde öka anslaget till denna fond. Det är ett anslag på kapitalbudgeten och inte på driftbudgeten. Fiskarena ha inte större fördel av att låna ur denna fond än att de få lånen räntefria de två första åren, och det är för all del en förmån som man inte skall förakta. Den är givetvis så stor, att man eftersträvar att i första hand få sitt lånebehov täckt genom denna fond.

Såsom jag tidigare har sagt vid något tillfälle har fisket, inte minst i Östersjön, börjat ta en annan karaktär. Man har övergått från kustfiske till havsfiske, och därför krävs det att fiskarena ha

mycket pengar när de skola skaffa nya båtar av större format än de små båtar, med vilka de tidigare bedrivit kustfisket. Nu få de framför allt gå ut på laxfiske om de skola kunna hämta sin bärning ur den näring de utöva, och de få gå långt till havs, ända till den ryska sidan, för att hämta fisken. Det kräves därför större och bättre båtar än man nu har tillgång till, och därför har man också större behov av lån ur denna fond.

Om vi tänka oss litet in i fiskarens förhållanden skola vi finna, att det är synnerligen behjärtansvärt att hjälpa dem i detta fall. I Sverige byggas för närvarande fiskebåtar för Sovjet inom ramen för kreditavtalet. Det gäller båtar som kosta 250 000 kronor per styck, och dessa båtar äro väl i huvudsak avsedda för fiske i samma fiskevatten i konkurrens med våra svenska fiskare. Jag tycker därför det är skäl för kammaren att tillmötesgå våra svenska fiskare med denna lilla ökning av fondmedlen.

De ärade kammarledamöterna kunna ju göra sig en föreställning, med de händelser i bakgrunden, som ha timat i Östersjön under de senaste månaderna, om hur kampen och konkurrensen om fiskevattnen där ute komma att ställa sig om vi inte göra någonting för att våra fiskare skola kunna skaffa sig större och bättre båtar för fisket i Östersjön.

Herr talman! Det har diskuterats mycket i dag, och jag vill inte ta någon längre tid i anspråk för att diskutera denna fråga, men jag vill yrka bifall till den reservation, som är avgiven vid detta utlåtande av herr Johnsson i Kastanjegården m. fl.

Häruti instämde herrar *Utbult, Boman* i Stafsund och *Ahman*.

Herr GUSTAFSON i Dädesjö: Herr talman! När det gäller anslagen för dessa ändamål skall jag i allra största

Anslag till vissa statliga lånefonder.

korthet yrka bifall till utskottets förslag och icke ingå i någon närmare polemik med herr Ahlsten. Jag vill dock påpeka, att när herr Ahlsten yrkade bifall till reservationen nämnde han ingenting om det yrkande som reservationen innefattar beträffande anslag till lån till främjande av beredning och avsättning av fisk m. m. Jag förmodar att herr Ahlsten åsyftade att hans yrkande skulle gälla även denna del av reservationen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Ahlsten äskade likväl votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 15, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Ahlsten begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 68 ja och 61 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Försäljning av Sunderbyns försöksgård. — Bidrag till Jordbrukarungdomens förbund.

§ 6.

Försäljning av vissa kronan tillhöriga fastigheter.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 16, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronan tillhöriga fastigheter.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2.

Försäljning av Sunderbyns försöksgård.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde

Herr ANDERSSON i Tungelsta: Herr talman! Utskottet är i denna punkt enigt om att tillstyrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Det finns emellertid i detta fall två spekulanter på fastigheten, vilka bjuda samma pris, och Kungl. Maj:t har icke tagit ställning till vilken av dessa spekulanter som skall få köpa egendomen. Det är å ena sidan en producentförening i orten, å andra sidan Rederiaktiebolaget Nordstjernen, som vill förvärva denna försöksgård för det av bolaget inrättade institutet för växtforskning och kyllagring i Nynäshamn för att användas för forskning och försöksverksamhet på potatisodlingens område. När man från utskottets sida icke har tagit ställning till vilken av dessa båda spekulanter som man vill ge företräde, så beror det på att man inte inom utskottet hade tillgång till de handlingar, som man skulle behövt för att avgöra vilkendera av spekulanterna som borde givas företräde.

När denna fråga behandlades i första kammaren uppträdde någon av utskottets ledamöter och talade för att konsumentföreningen skulle få köpa egendomen. Jag har därför ansett att det i denna kammare borde särskilt understrykas, att man från utskottets sida icke har haft någon möjlighet att avgöra, hur man i detta fall skulle ställa sig,

utan har hemställt, att riksdagen ville ge Kungl. Maj:t bemyndigande att efter närmare övervägande försälja egendomen till endera av dessa spekulanter. Det anfördes i utskottet skäl för att både den ene och den andre skulle ges företräde, men utskottet kunde icke stanna för någondera.

Herr talman! Jag har velat framhålla detta i denna kammare och därmed understryka, att det ankommer på Kungl. Maj:t att efter ytterligare överväganden försälja egendomen till endera av dessa båda spekulanter. Jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan i punkten bifölls.

§ 7.

Bidrag till Jordbrukarungdomens förbund.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 17, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till Jordbrukarungdomens förbund jämte i ämnet väckta motioner.

Kungl. Maj:t hade i en till riksdagen den 3 mars 1950 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 91, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag föreslagit riksdagen att till Bidrag till Jordbrukarungdomens förbund å riksstaten för budgetåret 1950/51 under nionde huvudtiteln anvisa ett anslag av 175 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat två inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 400 av herr *Sundelin m. fl.* och II: 482 av herr *Antby m. fl.*, i vilka motioner hemställdes, att ifrågavarande anslag måtte höjas till 200 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å de likalydande

Bidrag till Jordbrukarungdomens förbund.

motionerna I: 400 och II: 482, till Bidrag till Jordbrukarungdomens förbund i riksstaten för budgetåret 1950/51 under nionde huvudtiteln anvisa ett anslag av 175 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Näsland, Hjalmar Nilsson, Antby* och *Ahlsten*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt med bifall till de likalydande motionerna I: 400 och II: 482, till Bidrag till jordbrukarungdomens förbund i riksstaten för budgetåret 1950/51 under nionde huvudtiteln anvisa ett anslag av 200 000 kronor.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr ANTBY: Herr talman! Med tanke på den sena timmen skall jag fatta mig mycket kort.

Jordbrukarungdomens förbund har tagit som sin uppgift att hos landsbygdens ungdom väcka och bevara intresset för jordbruksnäringen. Ett led i denna strävan utgör den s. k. klubbverksamheten, som närmast är avsedd för de yngre årsklasserna inom förbundet. Denna klubbverksamhet, som började år 1929 och vid starten fick ungefär 3 000 deltagare, har ökat oavblåtligt, så att man under det sistförflutna året hade kommit upp till 16 000 deltagare. Klubbverksamheten omfattar en del praktiska jordbruksämnen, t. ex. odling av trädgårdsväxter och åkerbruksväxter, uppfödning och vård av smådjur och dessutom hushålls- och hemarbete. Jag tycker att man kan kalla den för en praktisk yrkesundervisning.

Förbundets hela verksamhet kostar något över en halv miljon kronor årligen, varav en stor del går åt just till denna klubbverksamhet. Sedan åtskilliga år tillbaka har förbundet haft statsbidrag och har även för nästkommande år begärt sådant och därvid äskat ett bidrag på 255 670 kronor. Kungl. Maj:t har för sin del föreslagit 175 000 kronor, och om den summan har också ut-

skottets majoritet enat sig, under det att ett antal reserveranter har föreslagit att anslaget skulle höjas till 200 000 kronor. Det är med tillfredsställelse jag kan notera den positiva inställningen till förbundets verksamhet även ifrån ett flertal utskottsledamöter, som i år på grund av sparsamhetskäl icke ansett sig kunna gå in för det belopp som vi reserveranter ansett lämpligt, och detta ger mig anledning att hoppas på bättre utgångsläge och även på ett bredare underlag för ökat anslag nästa år. Vi reserveranter befara dock, att det bidrag som utskottet föreslår är allför litet i förhållande till förbundets ökade kostnader och sannolikt kommer att leda till en inskränkning i den gagnande gärning som klubbverksamheten ändå utgör, och vi tro att en alltför stor njugghet kommer att medföra en tillbakagång, som jag hoppas att ingen i denna kammare önskar vara med om.

Av den anledningen ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som är fogad till utskottets utlåtande.

Herr GUSTAFSON i Dädesjö: Herr talman! Samtliga kammarens ledamöter torde ganska väl känna till de uppgifter, som Jordbrukarungdomens förbund sysslar med. Alla äro också eniga om — såsom fallet varit tidigare, då det gällt anslag till Jordbrukarungdomens förbund — att den verksamheten är värd allt stöd. När Kungl. Maj:t i statsverkpropositionen i år föreslog ett anslag på 160 000 kronor till Jordbrukarungdomens förbund var det i avvaktan på ett eventuellt förslag om en omorganisation av klubbverksamheten. Ett sådant förslag har av statsfinansiella skäl inte kunnat framläggas, och i anledning därav har nu Kungl. Maj:t föreslagit en höjning av anslaget till 175 000 kronor. Jag kan hålla med herr Antby om att man givetvis gärna skulle velat vara med om att föreslå 200 000 kronor till Jordbrukarungdomens förbund. Men det förhåller sig i detta fall precis på samma sätt

Bidrag till Jordbrukarungdomens förbund.

som i många andra fall, där vi måste vara återhållsamma. Med hänsyn till situationen kunna vi inte sträcka oss längre än Kungl Maj:t har föreslagit, och det tror jag ändå är så pass långt, att Jordbrukarungdomens förbund åtminstone till nöds kan finansiera klubbverksamheten även med den utökade omfattning den fått. Att man även inom förbundet självt känner det på det sättet kan jag belysa genom att återge vad som säges i en ledande artikel i förbundets tidning »Jord och Ungdom». Det heter där, att det finns »all anledning till tacksamhet inte endast för det förtroende från statsmakternas sida, som ett bidrag av statsmedel alltid ger belägg för, utan även för att det dock varit möjligt med en viss justering av bidraget i rätt riktning. Det förtjänar även att nämnas, att förbundets bidrag av statsmedel under senare år undergått en betydande ökning.» Med hänsyn till detta och i vetskap om att Jordbrukarungdomens förbund i den situation det nu är kommer att göra allt för att icke något skall eftersättas beträffande klubbverksamheten och att det kommer att väl utnyttja dessa medel, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels och på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Antby begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 17, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Antby begärde likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 76 ja och 50 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 8.

Föredrogos vart efter annat:
jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 18, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av viss mark från kronoparken Asa i Asa socken, Kronobergs län, till skogsvårdsgård;

nr 19, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i personalförteckningen för domänverket; och

nr 20, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1949/50, såvitt angår nionde huvudtiteln; samt

andra kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 38, över motion angående landsbygdens trafikförsörjning genom omnibusföretag.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 9.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 10.31 em.

In fidem
Per Bergsten.